

**VYSOKÁ ŠKOLA ZDRAVOTNÍCTVA A SOCIÁLNEJ
PRÁCE SV. ALŽBETY V BRATISLAVE**

**ŠTÁTNICOVÉ OTÁZKY PRE BAKALÁRSKE ŠTÚDIUM V ŠTUDIJNOM
ODBORE SOCIÁLNA PRÁCA**

v akademickom roku 2011/2012

Sociálna práca a právo sociálneho zabezpečenia

1. Sociálna práca ako praktická činnosť v dejinách (starovek – prvá pol. 19. stor.). Vplyv kresťanstva. Vybrané osobnosti a míľniky.
2. Historický kontext vývoja sociálnej práce od druhej polovice 19. storočia do súčasnosti vo svete a na Slovensku. Významne osobnosti a míľniky sociálnej práce.
3. Historické východiská sociálnej politiky v staroveku, antike, stredoveku, novoveku až po nástup industrializácie. Hlavné míľniky a osobnosti.
4. Vývoj sociálnej politiky a sociálneho zabezpečenia v 19. a 20. storočí (Bismarck, Keynes, Beveridge, Myrdal atď.). Vplyv sociálnej náuky Cirkvi na vývoj v sociálnej politike.
5. Vývoj sociálnej politiky na našom území od roku 1918 po súčasnosť. Transformácia sociálnej sféry po roku 1989 (z pohľadu sociálnej politiky aj sociálneho zabezpečenia v obdobiach: 1989 - 1993, 1993 - 1998, 1998 - 2006, 2006 - súčasnosť).
6. Filozofické východiská sociálnej práce a sociálnej politiky. Globalizácie – jej pozitíva a negatíva. Komplexnosť a celosť sociálnej práce.
7. Ľudské práva a sociálna spravodlivosť ako základné princípy súčasnej sociálnej práce a sociálnej politiky. Základné kategórie ľudských práv a záväznosť medzinárodných právnych noriem. Význam sociálnych práv.
8. Sociálna práca ako vedná disciplína. Atribúty vedy. Rozporuplnosť sociálnej práce ako vednej disciplíny.
9. Vzťah sociálnej práce a iných vied (sociálna filozofia, etika, sociálna antropológia, sociológia, sociálna psychológia...). Definície a vymedzenie.
10. Vzťah sociálnej pedagogiky a sociálnej práce. Sociálna pedagogika ako súčasť sociálnej práce. Sociálna pedagogika ako pomáhajúca vedná disciplína sociálnej práce. Spoločné znaky a rozdiely.
11. Vzťah občianskeho a rodinného práva k sociálnej práci. Správne právo a správne konanie v činnostiach sociálneho pracovníka.

12. Sociálna práca ako samostatná profesia a odbor vzdelania. Charakteristika študijného odboru sociálna práca. Profil absolventa sociálnej práce.
13. Vzdelávanie v sociálnej práci na Slovensku po roku 1989. Systém sociálneho školstva v Slovenskej republike. Ďalšie vzdelávanie sociálnych pracovníkov. Profesionálne organizácie sociálnej práce na Slovensku.
14. Praktické aktivity (projekty) vysokých škôl v oblasti sociálnej práce (napr. VŠ ZaSP sv. Alžbety v Bratislave).
15. Sociálny pracovník. Kvalifikačné a osobnostné predpoklady pre výkon sociálnej práce. Profesionálne kompetencie a role sociálneho pracovníka.
16. Vzťah sociálneho pracovníka a klienta. Zásady kreovania vzťahu sociálny pracovník – klient. Prístupy sociálneho pracovníka k praxi.
17. Sociálna opora, sociálna podpora, sociálna sieť. Vymedzenie pojmov. Zásadné predpoklady pre dobre fungujúcu sociálnu sieť.
18. Sociálna politika. Sociálny štát. Vymedzenie pojmov. Vzťah sociálnej práce a sociálnej politiky.
19. Vzťah ekonómie a sociálnej politiky. Rôzne prístupy a ekonomické teórie.
20. Vymedzenie pojmov: sociálny problém, sociálny konflikt, sociálny zmier, sociálna sféra.
21. Sociálna udalosť. Klasifikácia sociálnych udalostí a ich špecifiká.
22. Subjekty a objekty sociálnej politiky a sociálneho zabezpečenia.
23. Typológia sociálneho štátu podľa Espinga-Andersena a Titmussa.
24. Princípy a funkcie sociálnej politiky.
25. Sociálna politika a sociálne zabezpečenie v oblasti zdravia, choroby a invalidity.
26. Sociálna politika a sociálne zabezpečenie v oblasti rodiny.
27. Sociálna politika a sociálne zabezpečenie v oblasti chudoby a nezamestnanosti.
28. Sociálna politika a sociálne zabezpečenie osôb vyššieho veku (seniorov).
29. Nástroje sociálnej politiky (napr. kolektívne vyjednávanie, regulácia, kontraktácia, nátlakové prostriedky atď.).
30. Dôchodkové poistenie v Slovenskej republike (legislatíva, podsystémy).
31. Nemocenské poistenie, úrazové poistenie, garančné poistenie a poistenie v nezamestnanosti v Slovenskej republike.
32. Zdravotné poistenie a poistenia samostatne zárobkovo činných osôb v Slovenskej republike.
33. Štátne sociálne dávky (legislatíva, rozdelenie) a základné nástroje – životné minimum, riešenie nepriaznivej životnej situácie.
34. Sociálna pomoc ako pilier sociálneho zabezpečenia v Slovenskej republike.
35. Sociálne služby. Legislatíva, definovanie, formy a druhy sociálnych služieb. Poskytovatelia sociálnych služieb.
36. Príspevky na kompenzáciu ťažkého zdravotného postihnutia. Vymedzenie a legislatívne ukotvenie.
37. Presun kompetencií štátu na vyššie územné celky a na obce v rámci sociálneho zabezpečenia v Slovenskej republike.
38. Sociálnoprávna ochrana detí a sociálna kuratela v kontexte sociálnej práce a jej legislatívneho ukotvenia.
39. Verejná sociálna správa, systém a kompetencie orgánov verejnej správy v sociálnej oblasti. Transformácia verejnej sociálnej správy po roku 1989.

1. SOCIÁLNA PRÁCA AKO PRAKTICKÁ ČINNOSŤ V DEJINÁCH (STAROVEK AŽ PRVÁ POLOVICA 19. STOR.). VPLYV KREŠŤANSTVA. VYBRANÉ OSOBNOSTI A MÍLNIKY.

Sociálna práca existuje už od čias prvotných a primitívnych spoločností lovcov a zberačov, ktoré nemali ešte žiadnu formu civilizácie. Išlo o neodborných špecialistov v kmeni alebo rodine, pričom títo ľudia nemali vôbec žiadne profesionálne vzdelanie ani špecializáciu, ale aj tu je možné vidieť, že pomáhanie a pomoc, teda synonymum sociálnej práce sú už aj v takejto spoločnosti prítomné prostredníctvom solidárnych a hlavne ochotných ľudí. „*Za začiatky sociálnej aktivity môžeme označiť spoločné úsilie členov rodu o prežitie v rodovom zriadení. Rodová solidarita nevytvárala špeciálne inštitúcie, ktoré by riešili sociálne otázky, tie si rodina riešila samostatne.*” (Tokárová a kol., 2003, s. 114) Tieto záujmy boli sledované až do obdobia neolitickej revolúcie, kedy došlo k prechodu z malých skupín, rodín a spoločenstiev, v ktorých boli interpersonálne vzťahy veľmi na seba naviazané a závislé, k mestským štátom a veľkým odosobneným komunitám. V takýchto spoločenstvách začínalo byť nutné zasahovať do problémov ľudí zo strany týchto štátov, populácií a riadiacich spolkov. „*Prvky sociálnej práce sa objavujú ako reakcie súdržnosti ľudského rodu, ľudského vzťahu človeka ku človeku, spolupatričnosti, pochopenia a spoluzodpovednosti i za iných, osvojovanie rovnosti a spravodlivosti zanietených jedincov.*” (Strieženec, 2001, s. 36) Už v staroveku dochádzalo k prvému sociálnemu zabezpečeniu a teda podpore zo strany štátu vo forme poskytovania penzie vojakom, ktorí ukončili aktívnu službu, alebo deťom ktoré osireli v dôsledku vojenskej služby ich otcov. V tých časoch sa začali taktiež poskytovať dávky na jedlo pre osoby žijúce pod úrovňou životného minima, tieto dávky boli poskytované napríklad v Grécku. Tieto dávky však neboli určované a poskytované odborníkom na danú problematiku, teda sociálnym pracovníkom, ale štátnym úradníkom alebo sudcom, ktorí si splnili svoju povinnosť bez ohľadu na účinnosť poskytovanej pomoci.

1.1 SOCIÁLNA PRÁCA AKO NEORGANIZOVANÁ FORMA POMOCI

Začiatky sociálnej práce v jej náhodnej neuvedomelej forme nachádzame predovšetkým v spojení s kresťanstvom, ktoré prinieslo myšlienky lásky a pomoci blížnemu.

„*Kresťanstvo prehlásilo dobročinnosť za morálnu povinnosť veriaceho, za bohu páčiacu sa zásluhu, ktorá sa nedá právne vynútiť.*” (Matoušek et al., 2007, s. 88).

Cirkev mala v tomto čase pomerne prepracovaný systém, ktorý fungoval na regionálnej úrovni a bol založený na princípe sociálnej svojpomoci. Cirkevná pomoc spočívala v prvých storočiach nášho letopočtu v starostlivosti a pomoci núdznym, chorým, osirelým, väzňom, emigrantom, ľudí v neočakávanom nešťastí, otrokov ale aj rodinám. Taktiež k peniazom mala cirkev postoje a názory, pričom dary a príspevky museli pochádzať zo legálnej a statočnej práce. Medzi dnešných následníkov radíme Matku Terezu alebo pápeža Jána Pavla II. (Oláh, Schavel, 2006)

Praktická činnosť prvých kresťanov sa vyznačovala najmä starostlivosťou o chorých, otrokov, starých a opustených, o siroty a pod. Táto činnosť, ktorá mala vo svojich začiatkoch charakter individuálnej, neorganizovanej pomoci, prerástla do jedného zo základných princípov kresťanstva („Miluj blížneho svojho, ako seba samého“).

Svoj význam tu zohrala aj scholastická teológia, ktorá rozpracovala a rozšírila učenie o kresťanskej povinnosti hmotne prispievať na organizovanú účinnú pomoc postihnutým a chudobným.

Zo svetových dejín v období nášho letopočtu môžeme uviesť niekoľko príkladov sociálnej starostlivosti a to predovšetkým o osoby chudobné a zdravotne postihnuté:

- r. 330 - 337 n. l. - založil Zocitus v histórii prvý známy Dom pre mrzákov,
- r. 358 n. l. - prvé záznamy o útulku pre slepcov v Cézarey,
- 4. stor. n. l. - Basil z Cézarey - zriadil útočisko pre chorých v Kapadócií,
- r. 651 - Paríž - vzniká nemocnica Hôtel de Dieu,
- 12. stor. - začiatok činnosti maltézskeho rádu,
- r. 1198 - bola schválená rehoľa trinitárov z histórie známych neúnavnou činnosťou pri vykupovaní zajatcov,
- r. 1791 - v Liverpoole zakladá E. Rusthon Inštitút pre nevidiacich,
- r. 1800 - vzniká Ústav pre nevidiacich v Londýne.

Považujeme za nevyhnutné spomenúť zvlášť staroveké rímske collegia. O. Matoušek (2001) opisuje vo svojej publikácii Základy sociálnej práce fungovanie napr. Remeselníckych kolégií, ktoré mali náboženský a svojpomocný charakter, ďalej Collegia tenuiorum, ktoré fungovali ako charitatívne pospolitosti pre nižšie vrstvy (mali vlastnú nemocenskú pokladnicu). V Rímskej ríši existovali tiež spolky veteránov légii, ktoré o. i. poskytovali pomoc vojnovým invalidom, vdovám a sirotám.

Okrem uvedených zariadení existovalo ešte mnoho zariadení a inštitúcií sociálnej pomoci, ktoré tu pre nedostatok miesta nemôžeme obsiahnuť.

1.2 SOCIÁLNA PRÁCA AKO ORGANIZOVANÁ FORMA POMOCI

V európskych podmienkach môžeme organizovanú formu účinnej pomoci odkázaným sledovať už od 9. storočia nášho letopočtu. Vo svojich začiatkoch bola takmer výlučne viazaná na kláštory a rôzne cirkevné spoločenstvá, ktoré pomáhali aj cudzincom a podozrivým, ktorí sa dostali do ťažkostí, poskytnutím nocľahu a stravy.

Postupne sa táto pomoc špecializovala podľa jednotlivých rádov (napr. františkáni, lazaristi). Rehoľné spoločenstvá vznikali ako reakcia na aktuálne potreby spoločnosti, ktorými bola nielen charitatívna oblasť, ale aj aktivity v zdravotnej činnosti, výchovno-vzdelávacie aktivity a pod.

Charita organizovaná v jednotlivých farnostiach vytvárala v dobách mieru a dobrej úrody v spoločnosti rovnováhu. Bola to však aj lokálna rovnováha, pretože vojny, hladomory a epidémie, ktoré dávali do pohybu chudobné obyvateľstvo, viedli k nárastu požiadaviek, pričom slabol lokálny charitatívny systém (Kováčiková, 2000).

Pre lepšiu informovanosť uvedieme niektoré:

- V r. 1254 zriadil Ľudovít IX. Útulok pre oslepnutých vojakov v Hospice des Quinze-Vingts.
- V r. 1454 - vzniklo Bratstvo telesne postihnutých, slepých a iných ľudí, ktoré bolo pravdepodobne prvou organizáciou svojho druhu v dejinách Európy.
- V r. 1520 - v Amsterdame v Holandsku a v r. 1572 v Augspurku, vznikli prvé európske sirotince. Predtým sa o opustené a osirelé deti starali najmä kláštory.
- V r. 1553 - založený prvý Ústav pre mladistvých delikventov v anglickom Brideweli z podnetu kráľa Eduarda VI.

V strednej Európe pozorujeme taktiež silný vplyv na praktickú sociálnu prácu zo strany cirkvi. U nás, respektíve na území Veľkej Moravy, kam patrilo aj územie Slovenska vznikali prvé zariadenia cirkvi okolo deviateho až desiateho storočia, pričom vznik a história týchto zariadení sa siriť do dnešných čias len neformálne, z pokolenia na pokolenie. „K najstarším záznamom u nás patrí informácia zo začiatku 14. storočia o založení prvej nemocnice na Slovensku. Nemocnicu, čiže špitál založili v Bratislave antoniti a dodnes je známy ako Špitál sv. Ladislava.“ (Oláh, Schavel,

2006, s. 20) Ďalej vznikali mnohé kláštory, ktoré podliehali hlavnému kláštoru s nemocnicou v Uhorsku, sídliaceho v Spišských Dravcoch.

K významným osobnostiam sociálnej práce u nás radíme princeznú Durínsku a Saskú sv. Alžbetu. „*Alžbeta je známa ako krstná matka durínskych chudobných, a ako opatrovatelka chorých a opustených, ktorých vlastnoručne umývala a ošetrovala.*” (Oláh, Schavel, 2006, s. 21) K tejto nezlomnej láske ku všetkým ľuďom v núdzi sa táto krehká osoba dostala najmä preto, lebo vyrastala v protichodnej filozofii akej sama venovala život, pričom jej matka Gertrúda bola veľmi zameraná na majetky a bohatstvo. Čím bola mocichtivejšia jej matka, tým viacej zameraná na pomoc chudobe bola Alžbeta a po zavraždení jej matky Gertrúdy v roku 1213 na východnom Slovensku v obci Leles u nej tento čin vyvolal jej následné správanie. „*Táto životná skúsenosť bola jedným s podnetov pre vznik cností odriekania a chudoby, ovládla život sv. Alžbety.*” (Oláh a kol., 2009, s. 17) Z manželom Ľudovítom ako by sme mohli povedať, prakticky vyrastala, kde aj napriek nevôli členov rodiny sa zobrali a spolu činili dobro. Neskôr po smrti manžela na križiackej výprave na ktorú ho nechcela pustiť ju postihol krutý osud musela opustiť kráľovský dvor, po zhabaní majetku bratom manžela sa musela vzdať svojich troch detí, ktoré rozdelila do výchovných zariadení. Stala sa chudobnou a ctíla sv. Františka. Začala sa naplno venovať pomoci chorým a malomocným deťom. „*Nijaká iná žena nerozšírila dovtedy svoje duchovné i hmotné materstvo do takej miery, ako to urobila práve Alžbeta. Stala sa tak príkladom všetkým tým silám, ktoré i dnes plnia veľké charitatívne organizácie práve voči deťom.*” (Gézé, 1999 In Oláh a kol., 2009, s. 20) Neskôr na sklonku jej veľmi krátkeho ale plnohodnotne a naplno prežitého života sama ostala v zariadení v marburskom špitáli, ktorý založila a v ňom aj vo veku necelých 25 rokov zomrela. (Oláh a kol., 2006)

1.3 SOCIÁLNA PRÁCA V OBDOBÍ REFORMÁCIE

Ako hlavného reformátora my všetci poznáme, respektíve označujeme Martina Luthera a práve reformy tohto muža inšpirovali niektoré mestá k vytvoreniu zákonov chudobných a rôznych rádov ako napríklad wittenberský rád o žobrote v rokoch 1520 až 1521. (Matoušek et al., 2007)

Storočie reformácie bolo najmä obdobím mestských zákonov pre chudobu a obdobím spolupráce miest a cirkvi o spoločnú starostlivosť o chudobu, avšak vznikla aj zborová diakonia, ktorú založil Johannes Lasco, ktorý z utečencov vytvoril rád a tento mal v svojom podstatnom kmeni starostlivosť o chudobných. (Matoušek et al., 2007)

V období reformácie bolo založených mnoho spolkov, sirotincov a starobincov ako aj dobročinných hnutí, ústavov pre chorých myslou a taktiež rôznych pracovných domov. Veľmi zaujímavou inštitúciou počas tohto obdobia boli cirkevné bratstvá, rády a kongregácie. „*Bratstvo bolo akýmsi spoločenským a náboženským klubom, obvykle spätým s určitým kostolom; mohlo sa venovať charitatívnej činnosti, taktiež však činnosti bankovnej.*” (Burke, 1996 In Matoušek et al., 2007, s. 90). Niektoré bratstvá dbali až príliš o údržbu a výzdobu budovy kostola, maľby a sochy čo bolo spoločnosťou zavrňované a vyvolávalo to vlnu kritiky, nakoľko túto činnosť stavali pred záujmy charity a pomocných činností, pre ktoré boli založené. (Matoušek et al., 2007)

V období protireformačnom vznikali katolícke rády, v ktorých sa vzdelávali aj chudobní. V roku 1859 založil Don Bosco rehoľnú spoločnosť saleziánov, ktorá ako vieme funguje dodnes a jej oporným programom je vzdelávanie a výchova chudobných a ohrozených chlapcov. V tejto výchove bolo zahrnutých veľa činností od kombinácií športu z remeslami či hudbou, divadlom a rôznych akademických disciplín s náboženstvom. Ich činnosť zodpovedá aj súčasnému poňatiu sociálnej práce a veľa krát aj viac, nakoľko títo zaničení jedinci často obetovali svoj život pre život cudzích ľudí. (Matoušek et al., 2007)

1.4 POČIATKY GARANCIE ŠTÁTOM

Všetko čo sa týka počiatkov regulácie a garancie štátu pozorujeme okolo 16. storočia, kedy nariadením anglického panovníka Ondreja VIII, v ktorom bolo ustanovené vymedzené územie a povinnosť povolenia žobrania každému žobrákovi. Týmto nariadením bolo prvýkrát v novodobých dejinách žobráctvo registrované a chudoba a tento fenomén sa po prvýkrát stal prísne sledovaným ukazovateľom fungovania daného štátu. (Matoušek et al., 2007)

V roku 1601 za vlády kráľovnej Alžbety, Anglickej kráľovnej, bol vydaný zákon o chudobných takzvaný Poor Law alebo alžbetínsky zákon. (Matoušek et al., 2007) Tento zákon môžeme považovať za prvý svojho druhu a to tým spôsobom, že nepožadoval a nepočítal s cirkvou ako inštitúciou zodpovednou za chudobných a hendikepovaných. Zodpovednosť za osudy, a taktiež monitorovanie ľudí, bola prenesená na úrady. Týmto zákonom môžeme pozorovať, ako sme už skoršie uviedli rozdelenie chudobných na práce schopných a práceneschopných, ku ktorým sa pristupovalo diametrálne odlišne. Neschopný akejkoľvek práce, takí čo boli ťažko chorí alebo prestarnutí boli umiestňovaní do chudobincov. Avšak práceschopní boli umiestňovaní do pracovných domov. (Tokárová a kol., 2003)

Pôvodný zámer tohto zákona sa nedal dokonale realizovať a preto vnikli zariadenia ktoré nazývame Workhouse, teda domy práce, ktoré môžeme chápať ako inštitúcie pre reguláciu trhu práce v rannom kapitalizme. Slúžili na vyrovnávanie medzi obdobiami ekonomického rastu a ekonomického úpadku, boli teda akýmsi udržiavacím zariadením pre neustále fungovanie pracovného mechanizmu. Tieto domy mali aj inú funkciu a to zabránenie nezamestnaným ohrozovať spoločnosť. Tí ktorí tam ísť chceli dostali prácu a s tým spojené výhody a tí ktorí nechceli byť v domoch práce boli verejnosťou označení za lenivých a trestaní odopretím podpory zo strany verejných inštitúcií a taktiež boli prinútení vykonávať nútené práce. (Tokárová, 2003)

Ako môžeme pozorovať ďalej v sedemnástom storočí v Anglicku sa postupne prebúdajú vplyvy monarchov a mešťanstva. Štáty a mestá sa prestávajú spoliehať na cirkev v oblasti poskytovania a zaopatrenia obyvateľstva a začínajú zavádzať regulatívy čiže zákony platné pre všetkých ktorých sa týkajú. Taktiež v tejto dobe môžeme pozorovať vplyv peňazí na charakter človeka a parazitovanie na peniazoch z práce a zisku druhých, čo je jedným z fenoménov i dnešných nerestí. (Matoušek et al., 2007)

Pre toto obdobie za významnú udalosť považujeme tiež vznik životného poistenia, ktorého otcom je podľa Tokárovej a kol., (2003, s. 124) James Dodson, ktorý ako prvý zostavil tabuľku pre výpočet prémie, podľa veku, čo je všeobecne považované za základ životného poistenia pre prípad smrti. Ako ďalší krok sociálnej práce by sme mohli uviesť vznik hromadnej sociálnej ochrany. Tokárová a kol., (2009, s. 124) hovorí: „*Korporatívna (Hromadná) sociálna ochrana sa odlišuje od inštitucionalizovanej filantropie a jej podstata spočíva v tom, že:*

- štát vytvára inštitucionalizované štruktúry, ktorých sa zúčastňuje i občan,
- na financovanie týchto štruktúr musí prispievať občan, resp. jeho zamestnávateľ,
- občan získava právo na určité konkrétne dávky, ktorých výška a podmienky sú vopred definované.“

Najpoužívanjšou formou hromadnej starostlivosti bolo jednoznačne sociálne poistenie, ktoré bolo najprv vybrané, zhodnocované a potom vyplácané, pričom tento spôsob dôsledkom kríz znehodnocoval peniaze a preto prešiel na formu intergeneračnej solidarity, čo znamená, že generácia pracujúcich platila odvody pre súčasných poberajúcich dôchodcov. Aj dnes môžeme pozorovať kombinácie týchto systémov. (Tokárová a kol., 2009)

Za prvé povinné poistenie považujeme nemocenské poistenie založené Ottom von Bismarckom v Nemecku v roku 1883, ktoré bolo neskôr rozšírené o úrazové poistenie a následne

starobné a invalidné poistenie. (Tokárová a kol., 2009) Tento Bismarckovský systém funguje s rôznymi úpravami a doplnkami až dodnes v mnohých krajinách.

K najväčšiemu rozmachu sociálnej starostlivosti dochádza podľa autorov (Oláh a kol., 2009) v osemnástom až devätnástom storočí, kde dochádzalo k rozmachu ekonomiky, zamestnanosti, priemyslu a výroby, čo malo za následok aj zvýšenú potrebu ľudstva pre riešenia nepriaznivých životných situácií viacerých ľudí. Taktiež Francúzku revolúciu v roku 1789 považujeme za vplyvnú udalosť, pri ktorej vznikla aj Deklarácia ľudských práv a občianskych práv v Paríži. „*Celkový vývoj organizovanej praktickej sociálnej práce sa uskutočňoval bol aj z územného hľadiska rôznorodý.*“ (Oláh a kol., 2009, s. 14) o čom by sme mohli povedať ako aj o dnešnom fakte sociálnej práce.

Osobnosti

Vplyv prvého prezidenta T. G. Masaryka, ktorý očakával, že sociálna práca v praktickej a teoretickej podobe sa bude v ČSR rozvíjať v duchu "*ozajstnej lásky k blížnemu, ktorá je konečným zmyslom celého spoločenského života a nesmie byť iba hľadaním tejto lásky, ale účinnou prácou pre blaho vlastné i blížnych*".

Masaryk: "Ak má byť sociálna práca úspešná, je potom nutné, aby súkromná (dobrovoľná) i verejná (štátna) starostlivosť cieľavedome spolupracovali".

K najznámejším osobnostiam z medzivojnového obdobia, ktorí sa zaoberali otázkami teórie rozvoja sociálnej práce patria už spomínaní *dr. Krakešová* a *prof. Tůma*, ale aj *Machotka*, *Bláha*, ktorí sú predstaviteľmi sociologického prístupu u nás.

Za najvýznamnejšiu osobnosť tohto obdobia je považovaná *dr. Alica Masaryková*, dcéra prezidenta T. G. Masaryka. Venovala sa štúdiu filozofie a sociológie. V roku 1903 získala doktorát z filozofie na Karlovej univerzite v Prahe. Počas štúdia sociálnej práce v Chicagu, v rokoch 1904 - 1905 nadviazala osobné kontakty s Jane Adamsovou. Pred prvou svetovou vojnou pracovala ako učiteľka na dievčenských školách a spolupôsobila pri založení študentskej sociologickej sekcie na Karlovej univerzite v Prahe. Po prvej svetovej vojne sa podieľala na organizovaní sociálnej pomoci a to najmä pre vojnových invalidov, siroty a vdovy.

Alica Masaryková spolu s *Annou Berkovcovou* patrí k zakladateľkám *I. Českej akademie pre sociálnu prácu* v roku 1918. V rokoch 1919 - 1939 stála na čele Československého červeného kríža, pracovala aktívne v Masarykovej lige proti TBC.

Patrí k zakladateľom sociálneho školstva u nás a v Európe spolu s *Halinou Radlinskou* a *Alice Salamonovou* Ďalšou významnou osobnosťou bol *Arnošt I. Bláha*, ktorý ako prvý priniesol do československej teórie sociálnej práce jednu z prvých definícií sociálnej práce u nás. Sociálnu prácu chápal ako "*nápravnú činnosť, ktorá buď to bráni vzniku sociálneho zla, alebo posilňuje a rozvíja sociálne klady, či existujúce zlo odstraňuje*".

Marie Krakešová-Došková sa spolu s *Alicou Masarykovou* zaslúžila o rozvoj československého sociálneho školstva, o vypracovanie základov československej teórie sociálnej práce. Je jednou z najvýznamnejších pedagógov "Vyšší školy sociální péče" a neskôr tiež Masarykovej školy zdravotnej a sociálnej v Prahe.

Elisabeth Fryová – venovala sa problematike odsúdených žien, vzdelávaniu ich detí a penitenciárnej starostlivosti o ženy v londýnskych väzniciach.

Octavia Hillová je považovaná za priekopníčku skupinovej práce a komunitnej práce, ktorá sa začína presadzovať ako metóda v sociálnej práci pred prvou svetovou vojnou. Vyzdvihla najmä vplyv prostredia na sociálne problémy jednotlivca.

Jane Addamsová – zaoberala sa sociálnym problémom prisťahovalcov, založila azylový dom pre bezdomovcov, siroty a opustené ženy, poskytovala sa v ňom aj pomoc prisťahovalcom. Bola zástankyňou modelu, ktorému dnes hovoríme komunitná sociálna práca, a nedôverovala formálnemu vzdelávaniu a štátu ako garantu sociálnych služieb.

Mary Richmondová – zakladateľka prípadovej sociálnej práce (case work). Jej vplyvný spis vydaný v roku 1917 mal názov „**Sociálna diagnóza**“. Klienta autorka vníma ako súčasť rodiny a spoločenskej skupiny. Cieľ sociálnej práce: objektívne zhodnotenie potrieb klienta (rodiny) a sprostredkovanie adekvátnej pomoci. Týmto dielom zaviedla do teórie sociálnej práce pojem *sociálny prípad*.

Jej ďalšou priekopníckou prácou bol titul „**Čo je prípadová práca?**“ z roku 1922. Popisuje tu prípadovú prácu ako metódu, ktorá klientovi pomáha uvedomiť si jeho možnosti a vypracovať realizovateľný program smerujúci k sociálne prijateľnejšiemu spôsobu života. Uvedené diela sú považované za prvé pokusy vedeckého prístupu k riešeniu sociálnych problémov jednotlivca.

Pred druhou svetovou vojnou publikuje významný spis **V.P.Robinsonová**, ktorého názov „**Meniaca sa psychológia v prípadovej sociálnej práci**“, 1938, dokladá presun dôrazu od sociologického hľadiska k hľadisku psychologickému. Ďalšou jej významnou prácou je „**Odborné vedenie v prípadovej sociálnej práci**“, 1936. Vychádza z pozície chápania klienta ako individuálnej psychologickej jednotky.

A. I. Bláha (1934) vymedzuje druhy sociálno patologických javov. Zdôrazňuje znalosť sociálnej patológie a procesov socializačných. Bez znalosti vzťahov jednotlivca ku kolektívu a naopak, bez tejto sociologickej orientácie, nepostrehne sociálny pracovník pri praktickom výkone vnútorné spojitosti jednotlivých javov, ktoré má riešiť a ich zložité príčiny. A. I. Bláha bol zakladateľom sociálnej pedagogiky u nás. Podľa Bláhu je sociálna práca „činnosť, ktorá smeruje k ako k odstráneniu nedostatkov (represia), tak i k predchádzaniu vzniku nedostatkov (prevencia).“

Ucelenú psychologickú koncepciu sociálnej práce prípadovej predstavuje u nás *M. Krakešová*. Na podklade štúdií kazuistík sociálnych prípadov vypracovala psychologickú teóriu ich vzniku. Svoju systematickú prácu zavŕšila teóriou psychologicky výchovnej sociálnej terapie, ktorá bola overovaná na sociálnych klinikách v rokoch 1946-1949. Zavádzala do teórie nový pojem *sociálna dospelosť*. Ako jednu z príčin vzniku sociálneho prípadu uvádza Krakešová neuspokojenie základných ľudských potrieb v detstve a dospievaní. Jej prístup ku klientovi je psychosociálny.

Elena Maróthy – Šoltésová - jej sociálna činnosť je spojená s existenciou spolku slovenských žien Živena. Rozvíjala ideu dievčenských škôl.

Přemysl Pitter - pedagóg, pacifista, spisovateľ. Venoval sa chudobným deťom, v roku 1922 otvoril pre deti tzv. Milíčuv dům, našli tam zázemie deti utečencov z českej aj nemeckej strany pri Mníchove. Za okupácie schovával židovské deti – stal sa zmocnencom pre ich ochranu. V Švajčiarsku založil Zbor cirkvi husitskej, školu pre české deti a Československú spoločnosť pre vedu a umenie.

2. HISTORICKÝ KONTEXT VÝVOJA SOCIÁLNEJ PRÁCE OD DRUHEJ POLOVICE 19. STOROČIA DO SÚČASNOSTI VO SVETE A NA SLOVENSKU. VÝZNAMNÉ OSOBNOSTI A MIENKY SOCIÁLNEJ PRÁCE.

Historický kontext sociálnej práce na Slovensku

Dôležitým prvkom v politike sociálnej práce na Slovensku boli obce, ktoré realizovali svoju starostlivosť formou domovského práva (upravené podľa tzv. domovský zákon z roku 1886). Aby občan mohol obec žiadať o pomoc, musel mať v obci domovské právo. Získať ho mohol dvoma spôsobmi:

- priamo - ak občan začal zastávať verejnú funkciu v obci (poštár, lekár, notár, učiteľ, kňaz),
- nepriamo - získal ho po rodičoch, zákonné deti získali domovské právo po otcovi, mimomanželské deti po matke. Manželka ho získala po manželovi. V prípade ovdovenia, domovské právo trvalo. Po rozvode ho manželka strácala a dostávala domovské právo svojej rodnej obce (do r. 1948, potom trvalý pobyt).

<i>Fáza</i>	<i>Sociálna práca</i>
(do r.1918)	Hlavné charitatívne starostlivosť o chudobných, vojnové sirotky a vdovy; prvé náznaky centrálnej organizovanej štátnej sociálnej pomoci (sirotské dávky v rámci nemocenského poistenia a pod.).
(1918-1938)	Obdobie vzniku inštitucionalizovanej sociálnej práce. Vznik Ministerstva sociálnej starostlivosti v Prahe.
(1938-1948)	Vojnové obdobie a obdobie 1. Slovenského štátu; účelová sociálna politika zameraná napr. na pôrodnosť, starostlivosť o vojnových invalidov, sirotky a vdovy, zavedenia rodinných prídavkov.
(1948-1989)	Stagnácia sociálnej práce. Totalitný režim v krajinách strednej a východnej Európy. Hlásali, že sociálnych problémov niet, socialisticky štát sa vie postarať o každého občana. Centralistické riadenie soc.politiky
(od r. 1989)	Obdobie demokracie, nové sociálne problémy súvisiace s transformáciou spoločnosti (nezamestnanosť, drogová závislosť, migrácia). Rozvoj mimovládnych organizácií v oblasti sociálnej pomoci a integrácia SR do európskych sociálnych štruktúr.

Rozvoj organizovanej sociálnej práce na jednotlivých úsekoch sa v histórii neobjavuje v jednotnom čase. K jej organizácii dochádza postupne, podľa spoločenskej potreby a stupňa závažnosti jednotlivých problémov. Určité náznaky o snahu organizovať rozvoj soc. práce môžeme nájsť už v 16. a 17. storočí, najväčší rozmach však prichádza až v 18. ale predovšetkým 19. storočí. Sociálna práca mala v každej krajine rozdielny vývoj a priebeh.

Jej novodobé počiatky dejiny spadajú do začiatkov 19. storočia v Anglicku a v USA, kde sa začína presadzovať individuálna starostlivosť (poukazovanie na bývanie, výučbu a kurzy vo väzniciach, venuje sa pozornosť prisťahovalcom a pod.).

Z 19. storočia pochádzajú záznamy o existencii sociálnych sestier v londýnskych nemocniciach. Lekári a sestry upozorňovali na

1. nutnosť zmeny životných podmienok chudobných
2. na nevhodnosť bytových podmienok

3. na šírenie infekčných chorôb v dôsledku zlej informovanosti obyvateľstva
4. na priamu súvislosť medzi šírením určitých druhov chorôb a extrémnou chudobou/napr.: TBC, pohlavné choroby/

1. fáza rozvoja teórie soc. práce (1890-1914) – charakteristická je skúmaním otázok spojených s definovaním základných soc. problémov, rozličnosti sociálnych a ekonomických systémov a na formy pomoci poskytované v jednotlivých krajinách. Teoretickými otázkami sa zaoberali: **Octavia Hill, Jane Adams, Mary Richmond, Alice Salomon, Helena Radlinská, Elena Maróthy-Šoltésová**. Ústredná téma teoretických prác – chudoba, otázka soc. vylúčenia

1900 – 1920

- **Sociálna práca sa formovala na báze dobrovoľníctva**, voluntarizmu, formou charitatívnej starostlivosti o chudobných, vojnové siroty, vdovy.
- Uskutočňujú sa **prvé kurzy dobrovoľníkov**.
- prvé náznaky **centrálne organizovanej štátnej pomoci**
- Na konci tohto obdobia dochádza k **prechodu k profesionálnej** podobe sociálnej práce aj v dôsledku **vzniku prvých škôl** sociálnej práce: Škola sociálnej akadémie v New Yorku/
- Mary Richmond vydáva prácu s dôrazom na oblasť metodiky sociálnej práce./Social Diagnosis/

2. po 1.svetovej vojne sa v teoretických prácach objavujú témy pracovného vylúčenia, problémy súvisiace so životnými cyklami, problémy spojené s vnútornými procesmi, otázky optimálneho spôsobu diagnostikovania, významu soc. diagnózy, ako aj rozvoja metodických postupov realizovaných v soc.práci. Autori: **Robinsonová, Konopka, Krakešová-Došková**.

1920 -1940

- **Je obdobie vypracovávaní prvých metodík**, ale aj vplyvom USA na Európsku sociálnu prácu ako aj obdobie veľkej hospodárskej krízy/ 1935 bol prijatý v USA zákon o sociálnom zabezpečení/
- Môžeme hovoriť aj o období **medzinárodných kongresov** zameraných hlavne na sociálne služby
- **V Prahe vzniklo Ministerstva sociálnej starostlivosti**, ako aj činnosť Sociálneho ústavu Československej republiky

1940 -1950 –

- **Nastáva prechodné obdobie**, kedy klasické metódy sú akoby vytláčané analýzou a realizáciou konkrétnych úloh.
- Tento fakt spôsobila najmä **svetová vojna** a s ňou súvisiace **sociálno – ekonomické problémy**.
- Do popredia sa dostáva úloha **sociálnej asistencie**, ktorá je zameraná na **stabilizáciu pomerov** – strata živiteľa, – ošetrovatelstvo v nemocniciach

1955 -1960

- Tieto roky sú charakteristické **rozvojom sociálnej starostlivosti** najmä **priemyselne rozvinutých krajinách**.
- Meniaca sa spoločnosť otvára **problematiku sociálneho uplatňovania** jednotlivca a skupiny.
- V tomto období **dochádza k odtrhnutiu výkonovej časti SP** od administratívnej čo malo pozitívny dopad na **skvalitnenie praktickej sociálnej práce**

3. obdobie kritiky metód soc. práce – rozhranie rokov 60-70 tých 20.stor. autori **Kampl, Zeller, Kelbertová** upriamili pozornosť na malé soc. skupiny – rodinu a na problémy jej jednotlivých členov, na problémy komunikácie, diskriminácie, ľudských práv, problémy ulice, vo svojich

prácach sa venovali otázkam kultúrnych rozdielností, soc. problémom viažúcim sa k otázkam rodu, rasy, etnika, veku, sexuálnej orientácie

1960 -1980

- **Kritické obdobie**, hlavne čo sa týka klasických metód sociálnej práce.
- Pincus a Minahanovaná otvárajú diskusiu o generalistickej podstate sociálnej práce
- Dávajú za pravdu multifaktoriálnosti problémov s ktorými sa sociálny pracovník stretáva. Uvádzajú dôležitosť pochopenia problémov jednotlivca v kontexte celej skupiny, či komunity a naopak. Teda že celok skupiny či komunity treba vnímať cez jednotlivcov.

4. prelom 70-80 te roky 20.stor. v teórii soc. práce sa riešili problémy sexuálneho zneužívania detí, sexuálneho útľaku žien, problém chudoby, nezamestnanosti, ekonomického úpadku, soc. vylúčenia, rasizmu, dezintegrácie rodiny. Objavili sa snahy o prepojenie systematického a ekologického prístupu v soc. práci. Toto obdobie je reprezentované: **Godstein, Pincus, Thiersch**

5. 90-te roky – stupňujúca kritika vedeckosti soc. práce. Teória soc. práce sa zaoberala otázkami súvisiacimi s narastajúcim individualizmom, egoizmom, kriminálnym správaním. K ústredným témam patrilo profesionálne konanie v soc. práci, etika, úvahy, o výhodách a nevýhodách inštitucionálnej a súkromnej praxe v soc. práci. Autori: **Engelke, Holstein, Brinkman** priniesli do teórie soc. práce paradoxnú reformuláciu soc. problémov, klienti sco. Práce sú vnímaní ako soc. paraziti, ktorí zneužívajú sociálny štát.

6. po r. 1989

V súčasnosti badáme vývojový posun aj v metódach sociálnej práce z pohľadu dopadu globalizačných tendencií. Globalizácia a multikulturálnosť silne ovplyvňujú sociálnu realitu v mnohých štátoch.

Svetové hospodárstvo sa ocitlo pod tlakom fenoménov ako je starnutie populácie, nárast svetovej biedy a zvyšovanie podielu chudoby krajín tretieho sveta, nové sociálne problémy – nezamestnanosť, drogové závislosti, migrácia.

V súčasnosti je sociálna práca vnímaná ako multidisciplinárna vedná oblasť, a vzhľadom k tomu mala v každej krajine rozdielny vývoj a priebeh. Vývoj v každej krajine závisí od ekonomickej, politickej ale aj od sociálnej situácie v danej krajine.

■ Teoretické rozdelenie súčasnej SP:

- ☐ *Širšie poňatie*: sociálne a technic.opatrenia, riadiaca činnosť, rozhodovanie, výskum, služby, dávky, organizácia soc.pomoci
- ☐ *Užšie poňatie*: priamy, zámerný a pripravovaný kontakt soc.pracovníka s klientom; špecializuje sa na činnosť, ktorá smeruje k pomoci, ochrane a náprave

V súčasnosti je sociálna práca charakterizovaná :

1. Verejný charakter – je dostupná pre všetkých ľudí, každý jeden občan vie o tom, že existujú úrady práce sociálnych vecí a rodiny, zariadenia ako sú domovy sociálnych služieb, domovy dôchodcov, a odborníci, ktorí sú nám ochotní pomôcť

2. Inštitucionálnu formu – je sociálna práca v praktickej podobe, všetky zariadenia dostali inštitucionálnu podobu (domovy sociálnych služieb, detské domovy, domovy dôchodcov, krízové centrá, resocializačné zariadenia). Resocializačná sociálna práca = prevýchova, náprava. Všetky zariadenia v inštitucionálnej forme sú legislatívne upravené a zakotvené v zákone 448/2008 Z.z. o soc.službách.

3. Preventívny charakter – je zameraná na predchádzanie alebo minimalizovanie nežiaducich patologických javov v spoločnosti

Sociálna práca – delí sa na 2 oblasti

1. oblasť prevencie

2. oblasť nápravy alebo represie (pojem definoval Bláha)

- preventívny charakter znamená, že lepšie je predchádzať nežiadúcim javom ako ich riešiť hlavne v oblasti drogových závislostí, pohlavných chorôb = prevencia

4. Pluralita zdrojov – rôznorodosť všetkých možných zdrojov, ktoré môžu využívať klienti v sociálnej práci. Klienti v SP môžu využívať odbornú sociálnu pomoc alebo zariadenia, ktoré sú štátneho charakteru, alebo neštátneho súkromného charakteru. T.z. - možnosť využívať všetky dostupné zdroje pre potreby svojich klientov, a to je nemalou úlohou všetkých soc. pracovníkov. (ZSS) zariadenia soc. služieb - domovy soc. služieb, domovy dôchodcov. Všetky tieto zariadenia sociálnych služieb sú rozdelené **na tri skupiny:**

- 1, verejný sektor** – prevádzku všetkých zariadení zabezpečuje štát (ergoterapia = liečba prácou)
- 2, neštátny sektor** – poskytujú tu odbornú soc. pomoc právnické a fyzické osoby, ktoré dokážu pružnejšie reagovať na potreby svojich klientov v danom regióne ako štát
- 3, dobrovoľníctvo** – dobrovoľník môže byť každý jeden, ktorý je ochotný pracovať dobrovoľne bez nároku na mzdu.

Dobrovoľníci predstavujú najpočetnejšiu skupinu na Slovensku.

- 5. Má úzky vzťah medzi teóriou a praxou** – v sociálnej oblasti neodborníci nemôžu vykonávať odbornú sociálnu prácu.
- 6. Má subjektívny charakter** – každý jeden z nás potrebuje inú formu pomoci, a inú dĺžku pomoci = individuálny prístup ku každému klientovi
- 7. Premennivý charakter** – súvisí so sociálnymi, ekonomickými, a politickými podmienkami krajiny

Z histórie sa dozvedáme, že začiatkom 20. storočia vzniklo na našom území niekoľko zariadení pre morálne narušenú mládež, ktoré mali prevažne zaopatrovací charakter.

Rozvoj sociálnej práce v Československej republike

1914 - 1918 - I. svetová vojna - invalidi, siroty, vdovy, chudoba.

Vplyv prvého prezidenta T. G. Masaryka, ktorý očakával, že sociálna práca v praktickej a teoretickej podobe sa bude v ČSR rozvíjať v duchu "ozajstnej lásky k blížnemu, ktorá je konečným zmyslom celého spoločenského života a nesmie byť iba hľadaním tejto lásky, ale účinnou prácou pre blaho vlastné i blížnych" (Sotolář, 1997). Masaryk: "Ak má byť sociálna práca úspešná, je potom nutné, aby súkromná (dobrovoľná) i verejná (štátna) starostlivosť cieľavedome spolupracovali". Československá republika, ktorá nadviazala v sociálnej oblasti na legislatívu i sociálnu politiku Rakúsko-Uhorska, sa po svojom vzniku, venovala širokému okruhu sociálnych problémov. Riešila teoretické otázky sociálnej práce spojené s poisťovníctvom (nemocenské, dôchodkové, úrazové...), otázky zdravotno-sociálne (TBC, infekčné choroby, pohlavné choroby, hygiena, alkoholizmus, starostlivosť o tehotné ženy...), problematika vojnových invalidov, starostlivosť o opustené a problematické deti.

K najznámejším osobnostiam z medzivojnového obdobia, ktorí sa zaoberali otázkami teórie rozvoja sociálnej práce patria už spomínaní dr. Krakešová a prof. Tůma, ale aj Machotka, Bláha, ktorí sú predstaviteľmi sociologického prístupu u nás.

- Po r.1918 - T.G.Masaryk (spolupráca v súkromnej–dobrovoľnej starostlivosti a verejnej–štátnej)
- ČSR nadviazala na politiku Rakúsko-Uhorska
- Marie Krakešová-Došková (rozvoj školstva v ČSR)
- Prof.Tůma („Právne aspekty soc.starostlivosti o mládež v ČSR“), dr.Alica Masaryková („Česká akadémia pre SP“), Halina Radlinská, Alica Salamonová, Arnošt Inocent Bláha
- Medzivojnové obd. - **Ministerstvo sociální starostlivosti, Sociální ústav ČSR,**
- Odborné časopisy: *Sociální revue, Sociální služba, Sociální pracovnice, Sociální zabezpečení,*

- **Masarykova akademie práce**, „Ústřed.poradňa povolání“ (1928), „Ústav lidské práce“ (1939), „Československý ústav práce“ (1945), „Oblastný ústav ČSÚP v BA“

Rozvoj sociálnej práce na Slovensku

- starostlivosť Cirkvy, reholí, kláštorov, miest a obcí
- *Masaryková, Krakešová-Došková, Tůma*
- **domovské právo** (z r.1886-do r.1948) – starostlivosť o chudobných (občan-obec)
- R.1948-1989 → nepriaznivé obd. SP (štát má zodpovednosť za jednotlivca!)

Významne osobnosti a sociálnej práce.

ELENA MARÓTHY-ŠOLTÉSOVÁ(1855-1939)- Spolok slovenských žien **ŽIVENA**, 1894 sa stala predsedníčkou.

Živena bol spolok národne uvedomelých slovenských žien, zameraný hlavne na osvetovú a sociálnu činnosť, založený v auguste 1869. Jeho zakladateľom bol veľký národovec Ambro Pietor - martinský redaktor a politik. Spolu so spolkom svätého Vojtecha to boli jediné slovenské inštitúcie založené v tomto období. V školskom roku 1919/20 vznikli dve školy Živeny:

- *polročná gazdinská škola,*
- *trojročná vyššia škola pre ženské povolania hospodársko - administratívne.*

V januári **1920** k týmto dvom školám bola pripojená **Dvojročná štátna dievčenská učňovská škola priemyselná**. Škola vznikla podľa vzoru dievč.školy spolku VESNA v Brne (1886).

Pod vedením Šoltésovej venovala Živena na školské ciele nielen svoje mravné sily a prácu, ale aj peniaze.

Prevzatím vybudovaných škôl do štátnej správy 1.ČSR sa vytvorila príležitosť uvoľniť sily Živeny pre realizáciu jej poslania – *pozdvihnúť sociálnu úroveň v krajine a zriadiť sociálnu školu, ktorá by vychovávala odborné pracovníčky na úseku sociálnej starostlivosti.*

PŘEMYSL PITTEK (1885-1976)-Tento pedagóg, pacifista, spisovateľ, redaktor, sa narodil 21. 6. 1885 v Prahe a zomrel 15. 2. 1976 vo Švajčiarsku. Bojoval v I. svetovej vojne, ale odmietal zabíjať, začo mu hrozila poprava. Propagoval vegetariánstvo. Vyučil sa za typografa a po vojne začal študovať na Husovej teologickej fakulte. V r.1922 otvoril pre deti tzv.**Milíčuv** dům, ktorý bol postavený vďaka jeho príspevkom a sponzorovi Skorkovskému. Po vojne sa zasadil za humanizáciu internačných táborov, kde boli umiestnení nemeckí občania-podobné podmienky ako v koncentráku, rozdielna dĺžka pobytu. Nerobil rozdiel medzi národnosťami (Nemec, Poliak....) Pomocou zdravotnej starostlivosti a láskavosti sa tak nenásilne pokúšal prevychovávať – mal veľmi dobré výsledky. Po februári 1948 sa dostal do problémov s komunistami, bol odsúdený a dostal sa do uránových baní, preto v roku 1951 utiekol a emigroval. Pracoval v tábore Valka pri Norimberku. Pôsobil tiež v médiách - Rádio Free Europe a rádio Vatikán. Neskôr sa usadil vo Švajčiarsku, kde založil "**Zbor cirkvi husitskej, školu pre české deti a Československú spoločnosť pre vedu a umenie**". Bolo mu udelené najvyššie izraelské vyznamenanie "Vyznamenanie spravodlivým tohto sveta" (Pasáková, 1996).

ALICE MASARYKOVÁ (1879-1966)

Narodila sa 3. mája 1879 vo Viedni ako prvé dieťa Tomáša Garrigue Masaryka a Charlotty Masarykovej.

V roku 1898 začala študovať na lekárskej fakulte UK - ako jediné dievča v triede 50 chlapcov. Alica po prvom roku štúdia prestúpila na Filozofickú fakultu. Začala študovať históriu a filozofiu. Svoje vzdelanie si rozšírila v zahraničí - v Londýne zbierala materiály pre svoju doktorandskú prácu (Magna Charta Libertatum), ktorú v roku 1903 úspešne obhájila. Bola jednou z prvých žien, ktoré získali doktorát na Filozofickej fakulte a vôbec prvá, ktorá získala doktorát z histórie. V Spojených

štátoch (1904-1906) sa Alica spoznala s Jane Addamsovou, ktorej sa jej filozofia veľmi páčila – počiatky modernej sociálnej práce. Z tohto pobytu si odniesla podľa vlastných slov presvedčenie, že sú tri veci, ktoré sú v sociálnej práci veľmi dôležité: **duchovné vedomie, dobré vzdelanie a oddanosť odboru sociálnej práce**. Po návrate do vlasti prišla s poznatkami, ktoré jej mali pomôcť vytvárať modernú podobu sociálnej práce. Stala sa prof.na dievčenskom gymnázium v Č.Budejovicích (1906-1910), dievčenskom lýceu v Prahe (1910-1914)

1911-1912 Podieľala sa na otvorení **Sociologického seminára na českej univerzite**, ktorý bol akýmsi predchodcom Katedry sociológie.

Po vypuknutí I. svetovej vojny, bola zatknutá za názory T.G.Masaryka a obvinená z vlastizrady - za údajné schovávanie kníh a rukopisov jej otca. Z pražskej väzby bola onedlho prevezená do viedenskej nemocnice. V roku 1916, v dobe keď bol jej rozsudok smrti zmenený na 12 rokov väznenia, bola prepustená - pravdepodobne na nátlak amerického zahraničného ministerstva - nemohla však už vyučovať.

Krátko po mníchovskom diktáte v roku 1938 bola nútená rezignovať na funkciu predsedníčky ČSČK. Po okupácii sa situácia stala pre ňu neúnosnou, emigrovala do Spojených štátov, kde prežila obdobie vojny. Po oslobodení sa vrátila späť do vlasti, ale vo svojich 66 rokoch sa už do verejného života nezapájala. Podieľala sa na vydávaní spisov svojho otca a matkiných listov. Rok 1948 bol pre ňu veľmi bolestný - prevzatie moci komunistov a smrť jej brata Jana. Odišla za svojou sestrou do Ženevy a do Československa sa už nevrátila. V roku 1950 sa presťahovala do Spojených štátov amerických, podieľala sa na práci českej komunity. Pracovala v rádiu Slobodná Európa, prednášala. Zomrela v roku 1966 a v roku 1994 boli jej pozostatky prevezené do rodinného hrobu v Čechách).

Patrí k zakladateľom **sociálneho školstva u nás a v Európe** spolu s Halinou Radlinskou a Alice Salamonovou. Spolu s Alice Salomonovou patrí k **zakladateľom medzinárodnej spolupráce so zameraním na sociálnu prácu**.

Alica Masaryková spolu s Annou Berkovcovou patrí **k zakladateľkám I. Českej akadémie pre sociálnu prácu v roku 1918**. V rokoch 1919 - 1939 stála na čele **Československého červeného kríža**, pracovala aktívne v **Masarykovej lige proti TBC**.

ARNOŠT INOCENT BLÁHA

Bol žiakom T. G. Masaryka a patril k hlavným reprezentantom tzv. brnenskej sociologickej školy. Bol najvýznamnejším sociológom, priekopníkom nového chápania sociálnej práce a zakladateľom sociálnej pedagogiky u nás. *Charakterizoval sociálnu prácu ako nápravnú činnosť, ktorej cieľom je zabránenie vzniku sociálneho zla, alebo odstránenie existujúceho zla a to posilňovaním a rozvíjaním sociálnych kladov*. Podľa Bláhu je teda **sociálna práca „činnosť, ktorá smeruje ako k odstráneniu nedostatkov (represia), tak i k predchádzaniu vzniku nedostatkov (prevencia)**.“ Vymedzil druhy sociálnopatologických javov a úchyliet sociálneho života. K jeho najvýznamnejším teoretickým prácam patrí **Mesto, Sociológia roľníka a robotníka, Sociológia detstva, Sociológia inteligencie**. Tieto práce poukazujú na jeho tvorivé teoretické schopnosti.

ELISABETH FRYOVÁ

Venovala sa **problemátike odsúdených žien, vzdelávaniu ich detí a penitenciarnej starostlivosti o ženy v londýnskych väzniciach**. Navštevovala tieto väznice za účelom zmeny morálnej klímy a organizovala kurzy šitia pre väzenkyne, ako aj výučbu pre ich deti.

JANE ADDAMSOVÁ

Zaoberala sa **sociálnym problémom prisťahovalcov**. V roku 1889 v Chicagu založila známy **Hull House – azylový dom pre bezdomovcov, siroty a opustené ženy**, z ktorého sa postupne vytvoril sociálny ústav. Poskytovala sa v ňom pomoc aj prisťahovalcom. Založila Women's peace party – ženskú mierovú stranu, ktorá žiadala nové usporiadanie sveta, kontrolu medzinárodného zbrojenia, demokratizáciu zahraničnej politiky a volebné právo pre ženy. **V roku 1931 za prácu v sociálnej oblasti obdržala Nobelovu cenu mieru**.

MARY RICHMONDOVÁ

Bola *zakladateľkou prípadovej sociálnej práce (case work)*, ktorá bola používaná od roku 1890 ako konkrétna systematická práca so sociálnym klientom. Richmondová pracovala na úseku *starostlivosti o mládež* a snažila sa prostredníctvom svojich skúseností vypracovať jednu z prvých vedeckých metód sociálnej práce. Svoje poznatky potom zhrnula v práci *Social Diagnosis, ktorá vyšla v roku 1917 v New Yorku*. Týmto dielom zaviedla do teórie sociálnej práce pojem sociálny prípad, a označila ho za predmet sociálnej práce. Išlo o zhrnutie informácií o klientovi, tzv. sociálnu diagnostiku.

OTAKAR MACHOTKA

Presadzoval *sociologické poňatie sociálnej práce*. Tvrdil, že je potrebné viesť klientov k zmene postojo a správania, aby sa zlepšila ich zodpovednosť k sebe samým.

MARIE KRAKEŠOVÁ-DOŠKOVÁ

Bola jednou z *najvýznamnejších pedagógov Vyšší školy sociální péče a neskôr Masarykovej školy zdravotnej a sociálnej v Prahe*. Zaslúžila sa o rozvoj československého sociálneho školstva. Bola výrazne ovplyvnená predovšetkým americkou školou sociálnej práce (Richmondová a Robinsonová) a zaoberala sa individuálnou sociálnou prácou. Táto bola v jej ponímaní začiatkom významného odvetvia, vedeckého úsilia o rekonštrukciu nešťastných a nežiadúcich životov. Zdôrazňovala význam výchovy na tvorbu sociálne dospelého jedinca a *zavádzala do teórie nový pojem sociálna dospelosť*. *Vypracovala ucelenú psychologickú koncepciu prípadovej sociálnej práce, kedy na podklade štúdiu kazuistik sociálnych prípadov, spacovala psychologickú teóriu ich vzniku*.

OCTAVIA HILLOVÁ

V svojej činnosti venovala intenzívnu *pozornosť bytovej problematike, zriaďovaniu dielní, klubov a ihrísk*. Zistila, že odstránením chudoby a zlých podmienok bývania salepší aj morálka a čiastočne sa odstráni aj chorobnosť. Jej práca *Homes of the london poor označuje človeka ako celok vo všetkých jeho stránkach*. Vyzdvihla najmä vplyv prostredia na sociálne problémy jednotlivca. Vďaka jej prístupu prispela k zmene poňatia sociálnej práce, ktorá už prestáva byť aktom súcitu či zmilovania, kvalifikovaného ako dobrý čin.

THOMAS CHALMERS

Tento humanista a filantrop poukazoval na potrebu pomoci biednym a chudobným. Žiadal, aby sa im poskytovala pomoc až po konkrétnej úvahe, na základe individuálnych potrieb jednotlivcov. Zamerával sa na zisťovanie hospodárskych pomerov chudobných obyvateľov v Anglicku.

ŠTEFAN STRIEŽENEC

Narodil sa v roku 1938 v Čuklasovciach a *zomrel v roku 2006* v Trnave. Po absolvovaní Vysokej školy pedagogickej v Bratislave pôsobil ako stredoškolský učiteľ. Po roku 1989 nastúpil ako vysokoškolský učiteľ na Pedagogickú fakultu Univerzity J. A. Komenského v Bratislave, na katedru sociálnej práce, ako jeden zo zakladajúcich členov. Zaradil sa medzi tých, čo sa začali s plným zánietením *venovať teórii a metodológii sociálnej práce na Slovensku*. Od začiatku zamerával pozornosť v pedagogickej i vedeckej oblasti *problematike základného, operačného i problémového výskumu*, kde v pravidelných časových intervaloch publikoval ucelené teoretické pojednania z oblasti sociálnej práce.

MARTIN TŮMA

Jeho teoretické dielo z oblasti *sociálneho školstva* s názvom *Právne aspekty sociálnej starostlivosti o mládež v republike československej* bolo vydané v roku 1925 a pozostávalo z dvoch dielov.

Významní predstavitelia sociálnej práce v oblasti vzdelávania sociálnych pracovníkov na Slovensku

Obdobie po roku 1990 významne ovplyvnilo vznik a rozvoj univerzitného vzdelávania v oblasti sociálnej práce. Bola založená Asociácia vzdelávateľov v sociálnej práci, bol stanovený profil absolventa sociálnej práce a štandardy vzdelávania na jednotlivých úrovniach vysokoškolského vzdelávania. Významný podiel na formovaní sociálneho školstva mali okrem vyššie uvedených aj prof. **Vladimír Krčméry** – rektor VŠZaSP sv. Alžbety, **Zakladateľ metaúrovne sociálnej práce**. Formovanie školstva prispeli: *prof. Alžbeta Mrázová, doc. Ján Gabura, prof. Anna Tokárová, prof. Anna Žilová, doc. Miroslav Tvrdoň, prof. Milan Schavel ako aj ďalší.*

Milníky

Ďalšie sociálne aktivity sa rozvíjajú koncom 19. storočia v Amsterdame, v Berlíne 1908, v Londýne 1915, v Indii, Austrálii.

Začiatkom 20. storočia môžeme hovoriť o počiatkoch formovania sociálnej práce ako špecifickej profesie. Dochádza k prvým výcvikom sociálnej práce.

V roku 1917 bola vydaná kniha „**Social diagnosis**“ od **M. Richmondovej**, ktorá potvrdzuje systematický prístup k postupnému zbieraniu informácií o klientoch ako podkladu pre sociálnu diagnostiku.

Postupne začínajú vznikať samostatné školy sociálnej práce. Prvé pokusy výcviku sociálnych pracovníkov sa uskutočňovali predovšetkým krátkodobými kurzami (Nemecko 1899, New York 1889, Praha 1917).

V Anglicku Thomas Chalmers poukazuje na potrebu skúmať jednotlivé prípady biedy a núdze, Octavia Hillová sa venovala intenzívnemu riešeniu bytovej problematiky, zriaďovaniu dielní a klubov. Jane Addamsová (USA) v roku 1889 založila "Hull House" za svoju sociálnu činnosť a mierové snahy dostala v roku 1931 Nobelovu cenu.

K najznámejším zariadeniam patria:

- r. 1916 - bol založený Zemský spolok pre starostlivosť o hluchonemých v Prahe,
- r. 1923 - Levoča, po presťahovaní z Prešova otvorený Štátny ústav pre slepcov, ktorý existuje dodnes.

Začiatkom 20. storočia výraznejšie začína ovplyvňovať formovanie sociálnej práce rozvoj spoločenských vied. V 20. a 30. rokoch výrazne ovplyvňuje sociálnu prácu psychológia predovšetkým - Freud, Mayer, Adler a iní.

V. Robinsonová v 40. rokoch svojimi prácami "Odborné vedenie v prípadovej sociálnej práci" (1936), "Meniaca sa psychológia v prípadovej sociálnej práci" (1938), vychádza z pozície chápania klienta ako individuálnej psychologickej jednotky.

Veľmi významným medzníkom vo vývoji sociálnej práce sú 50. a 60. roky, ktoré sú charakteristické rozvojom sociálnej starostlivosti najmä v priemyselne rozvinutých krajinách.

Novodobé soc.aktivity:

- Anglicko, USA (bývanie, výučba, kurzy vo väzniciach, prisťahovalci, plánovanie)
- YMCA, YCCA (1855-65) → SP s delikventnou mládežou
- Jane Adams, r.1886, Chicago - „Hull House“ (azyl.dom) - soc.činnosť s migrantami/ ženami , Women's Peace party, mierové snahy → **počiatky skupinovaj SP**
- Thomas Chalmers - skúmanie jednotlivých prípadov biedy
- Octavia Hill, 18-19 st. - bytová problematika, SP so zamestnanými („Homes of london poor“)
- Elizabeth Fry – 18./19.st, problematika odsúdených žien, starostlivosť v londýnskych väzniciach
- Amsterdam, Berlín, Londýn, Amerika, Čína, India – zač.20.st rozvíjanie soc.starostlivosti
- Helena Radlinská – teoretička SP, aktivistka boja za národnú nezávislosť, zakladateľka poľskej soc.školy/ poľský vzdelávací systém
- Mary Richmond, r.1917, NY – „Social Diagnosis“ (**prípadová SP= case work**), rieši individ.životné situácie človeka → sociálny prípad

- samostat. školy SP & výcvik soc.pracovníkov – zač.20 st. (Nemecko,NY, Praha)
- 1. krát použitý termín **sociálna práca** v „Cechu sociálnej práce“ – r.1925, Berlín
- 20. – 30.roky: SP výrazne ovplyvňovaná psychológiou (*Freud, Adler, Mayer*)
- *Alica Salomon* – „Sociálna ženská škola v Berlíne“ (r.1908), „**Akadémia pre soc.pracovníkov**“
- 1.použitý termín **sociálne pracovníčky** (pre jej študentky) od r.1959/61
- 50. - 60.roky: rozvoj soc.starostlivosti - priemyselné krajiny (technické, ekonomické a soc.zmeny), stabilita soc.systému = vykonávanie funkcií v spoločnosti (funkcie rodiny, štátu, regiónov, obce, nešt.subjektov) → **funkčný smer SP**
- 80. roky: SP orientovaná na ved.disciplíny, ktoré sa venujú **integrálnemu skúmaniu človeka** – rešpektovanie prispôsobovania sa človeka prostrediu a jeho ovplyvňovaniu

Súčasná aktivita SP: po r.1989

- „*deinštitucionalizácia soc.služieb*“ (vytváranie alternatív namiesto tradičnej ústav.starostlivosti, masívny nástup neštát.organizácií),
- návrat k tradíciám liberál.spoločnosti
- uvoľnenie hierarchic.vzťahov ku klientom
- oslabovanie soc.kontroly
- poskytovanie soc.služieb jednotlivcom /rodinám/ skupinám /komunitám

3. HISTORICKÉ VÝCHODISKÁ SOCIÁLNEJ POLITIKY V STAROVEKU, ANTIKE, STREDOVEKU, NOVOVEKU AŽ PO NÁSTUP INDUSTRIALIZÁCIE. HLAVNÉ MÍENIKY A OSOBNOSTI.

Starovek - človek sa od nepamäti združoval do rôznych systémov. Prvým a základným systémom bola rodina, neskôr vznikali klany, kmene, väčšie spoločenské organizácie. Za historicky najstaršiu sociálnu inštitúciu môžeme označiť **autokratický paternalizmus**. Na vrchole stál „otec“ (neskôr náčelník, despota, alebo diktátor), ktorý rozdeľoval úlohy (vládne, pracovné, bojové) a prideloval prostriedky všetkým podľa seba a rozhodoval o tom komu, ako a či vôbec sa pomoc poskytne. Hlavnou skupinou na rozdeľovanie prostriedkov boli bojovníci, ktorí chránili územie a pomáhali získať nové. V **Chamurapiho** (1810-1750 p.n.l.) zákonníku (282 bodov) a upravuje práva a povinnosti v oblasti majetku, rodiny, otrokov, nájdeme aj zákony pre zabezpečenie o pozostalých po bojovníkoch – napr. právo syna na pôdu po smrti otca – bojovníka, v prípade jeho neplnoletosti jedna tretina pôdy pripadla jeho manželke, aby mohla syna uživiť. Veľká časť vládcov tohto obdobia používala k vládnutiu nadprirodzené sily (napr. Chamurapi vykonával príkazy boha Marduka). Ďalej môžeme sledovať úpravu spoločenských pomerov v židovských zákonoch, starých knihách Indie, egyptských a čínskych spisoch. (Botek, 2009). Prvým útulkom na svete bol v Indii v meste Varan Útulok pre tulákov, biednych a opustených, ktorí sem prichádzajú zomrieť, založil ho indický cisár **Ášoka z dynastie Maurjov** okolo roku 238 p.n.l. (Matoušek, 2007). Kastový systém v Indii vznikol z nutnosti oddelenia árijských dobyvateľov od pôvodných obyvateľov a zabránilo ich splynutiu. Už v 11. storočí n.l. v Číne bol ministerský predseda **Wyg An-Š** presvedčený, že iba štát je zodpovedný za slušné životné podmienky svojich obyvateľov. Jeho sociálne reformy sa volali „sin fa“ čiže „nové zákony“. (Blaha, 2009).

Antika a starý Rím – antické Grécko vytvorilo mestské štáty (polis) ako prvé soc. inštitúcie, v ktorých prevládalo otrokárské zriadenie. Slobodný občan bol živý svojimi otrokmi, preto nepotreboval pomoc štátu = **antický paternalizmus**. Mnoho otrokov žilo v lepších podmienkach ako chudobní slobodní občania. Chudoba hrozila hlavne remeselníkom, preto si požičiavali peniaze a za ne ručili svojim životom = **dlžné otroctvo**. **Solón** zakázal ručiť za pôžičku životom a vrátil zadlženým slobodu a nemuseli požičané vrátiť. Nariadil sčítanie majetku a na jeho základe rozdelil obyvateľov do 4 skupín a zaviedol stupňovité zdanenie pre tieto skupiny v pomere 6:3:1:0, pričom najnižšia skupina neplatila dane, ale nebola spôsobilá ani na volené funkcie. **Perikles** umožnil chudobným zúčastňovať sa zadarmo na divadelných hrách udeľoval štedré odmeny pre sudcov. **Platón** sa zaoberal rozdielom medzi chudobnými a bohatými. Štát musí dohliadnuť na uspokojovanie základných fyzických potrieb (strava, šaty), chrániť svojich obyvateľov pred útokom iného štátu a riadiť občanov. **Sokrates** napísal dielo Politea (Republica), v ktorom vymyslel ideálny štát, kde sa obyvatelia delia na vládcov, strážcov a remeselníkov. Vzorom mu bola Sparta so silou tela a ducha. **Aristoteles** jeho žiak sa nesnažil nájsť ideálny štát, ale hľadal dobro v tom existujúcom. Za cnosť považoval hrdosť a sebaúctu, znášanie choroby či zlého osudu a nie prosenie o pomoc a žobranie. Z hľadiska soc. politiky je v čase rozpadu rímskej ríše (476 n.l.) a nahradenia otrokárkeho zriadenia feudálnym významná zmena vnímania filantropie. Dovtedy bola vnímaná ako dar kráľa svojmu poddanému, **Seneca** ju zdôrazňoval ako pomoc druhému ako rovný rovnému, táto myšlienka prechádza aj do feudálneho systému a kresťanskej filantropie.

Stredovek – **Starý zákon** (nezabiješ – ochrana zdravia, nepokradneš – ochrana majetku), priniesol pravidlá dôležité pre vývoj soc. politiky. **Nový zákon** priniesol novú hodnotu - lásku ku všetkému živému a tým aj povinnosť pomáhať. Kresťanská filantropia nahradila dovtedy existujúce formy paternalizmu, ale bola neorganizovaná, dobrovoľná a prevažne individuálna. Panovník ako majiteľ zeme (feudál) prideloval pôdu svojim vazalom a tí boli povinní odvádzať mu dane. Pôdu obrábali poddaní, ktorí si mohli nechať časť z úrody. Kvôli prírodným katastrofám, alebo cez vojny poddaní nedostávali to čo potrebovali a výrazne narástla chudoba. V tej dobe pomoc zabezpečovala iba cirkev cez útulky, kláštory, či rády, ale nebola schopná pomôcť všetkým. Ľudia odchádzali do miest s vidinou práce, ale skončili ako žobráci. Vznikla povinnosť miest a obcí starať sa o svojich chudobných, k jej prvým formám patrilo udelenie práva žobrať, ktoré bolo viazané na domovské právo. Mestá a obce zriadili za bránami miest chudobince, špitály a sirotince pre práceneschopných a pre práceschopných napr. vo Francúzsku známe galeje, kde si museli svoju almužnu odpracovať. Boli značkovaní (databáza trestancov) a v prípade chytenia kruto potrestaní. Utopista **Thomas More** vo svojom diele Utópia žiadal koniec vykorisťovania nižších tried, spoločnú výrobu, zrušenie súkromného vlastníctva, zaopatrenie v starobe. Založil prvý chudobinec pri Londýne a bol pri zrode zákona na zmiernenie chudoby (poor law act) z roku 1601, ktorý zavádzal zodpovednosť farností za starostlivosť o chudobných bez stigmatizovania poberateľov dávok. Rozlišoval 3 kategórie chudobných – objektívne práceneschopných (chorých a starých), práceneschopných s vôľou pracovať a odmietajúcich pracovať. Platil až do 19. stor, kedy v roku 1834 dodatkom z poberateľov dávok utváral stigmatizované osoby. Zaviedli dielne pre chudobných (workhouses), kde boli podmienky horšie ako u najchudobnejších robotníkov. Riadili sa heslom: „najlepším prostriedkom proti chudobe je nikdy nepomáhať chudobným.“

Novovek - v čase Francúzskej revolúcie (1789-1799) osvietenci (Jean Jacques Rousseau, Immanuel Kant, John Lock) chceli slobodu a prirodzené práva človeka, aby ľudia mohli ovplyvňovať spoločenské dianie. 26.8.1789 bola prijatá Deklarácia ľudských a občianskych práv. Osvietenci ovplyvnili vznik **liberalizmu: dohodnite sa ako chcete, usporiadajte si svoje vzťahy ako uznáte za vhodné, ale nežiadajte v prípade, že to nebude fungovať, pomoc odo mňa, ale riešte si to navzájom**. Štát vstupoval do vzťahov minimálne. Mimoriadne rozšírené bolo vytváranie inštitúcií svojpomocnej solidarity (spolky, cechy). Fungovali na princípe spoločných pokladní, do ktorých prispievali všetci členovia a v prípade ak bola potrebná pomoc, bola zo spoločnej pokladne poskytnutá podpora. Silný vplyv mali v Anglicku, v Nemecku a Rakúsko-uhorsku. S narastajúcim vplyvom cechov dochádzalo k požiadavke, aby sa aj zamestnávateľi spolupodieľali na poistení zamestnancov a po ich nesúhlase sa formou štrajkov a demonštrácií začali formovať sociálno-demokratické strany. V 19. stor. ich vplyv začal vyvolávať veľké napätie, a preto **Otto von Bismarck** presadil anti-socialistické zákony, ktorými zakázal zhromaždenia a vydávanie socialistickej literatúry. Pokúsil sa odlákať priaznivcov SDS zavedením poistenia, ktoré bolo založené na spolkových pokladniciach, do ktorých dosadil svojich ľudí a získal nad nimi kontrolu. V roku 1883 zaviedol zdravotné poistenie, kde 1/3 odvodov platil zamestnávateľ a 2/3 zamestnanec. V roku 1884 zaviedol úrazové a v roku 1889 dôchodkové poistenie.

4. VÝVOJ SOCIÁLNEJ POLITIKY A SOCIÁLNEHO ZABEZPEČENIA V 19. A 20. STOROČÍ (BISMARCK, KEYNES, BEVERIDGE, MYRDAL ATD.). VPLYV SOCIÁLNEJ NÁUKY CIRKVI NA VÝVOJ V SOCIÁLNEJ POLITIKE.

V 19. stor. sa začali vytvárať inštitúcie svojpomocnej solidarity (spolky, cechy). Fungovali na princípe spoločných pokladní, do ktorých prispievali všetci členovia a v prípade, ak bola potrebná pomoc, bola zo spoločnej pokladne poskytnutá podpora. Silný vplyv mali vo VB, v Nemecku a Rakúsko-uhorsku. S narastajúcim vplyvom cechov dochádzalo k požiadavke, aby sa aj zamestnávateľia spolupodieľali na poistení zamestnancov a po ich nesúhlase sa formou štrajkov a demonštrácií začali formovať sociálno-demokratické strany. Ich vplyv začal vyvolávať veľké napätie, a preto Otto von Bismarck presadil anti-socialistické zákony, ktorými zakázal zhromaždenia a vydávanie socialistickej literatúry. Pokúsil sa odlákať priaznivcov SDS zavedením poistenia, ktoré bolo založené na spolkových pokladniciach, do ktorých dosadil svojich ľudí a získal nad nimi kontrolu. V roku 1883 zaviedol zdravotné poistenie, kde 1/3 odvodov platil zamestnávateľ a 2/3 zamestnanec. V roku 1884 zaviedol úrazové a v roku 1889 dôchodkové poistenie. Sociálne zabezpečenie podporoval v úsilí odvrátiť masy od socializmu zlepšením ich životných a pracovných podmienok. Bismarckovi išlo o vytvorenie sociálne stabilného štátu na základe politiky „cukru a biča“, kým cukor boli sociálne reformy a bičom zákaz a prenasledovanie sociálnej demokracie.

Podľa **Keynessa** ekonomika funguje v cykloch 20 – 30 rokov expanzie a naopak recesie, ak je na dne štát ju musí naštartovať. Výrobcovia vyrábajú a ľudia kupujú. Ak ľudia nemajú peniaze, nenakupujú a tým sa produkty nepredávajú. Je potrebné podporiť dopyt, aby mohla fungovať výroba a tým bola zabezpečená zamestnanosť. Štát soc. podporami – dávkami dával ľuďom peniaze na kupovanie = **teória agregátneho dopytu**. Prví ho zaviedli Švédci – 30. roky 20. stor. – SDS na čele s premiérom Hanssonom, ako prvý navýšil dane a financoval vzdelávanie. Došlo k dohode medzi zamestnávateľmi a štátom – štát neohrozí investície zamestnávateľom, nebude sa vyvlastňovať, nechajú im súkromné vlastníctvo a nechajú ďalej bežať trhový systém, ale budú zato financovať sociálne programy, aby podmienky zamestnancov boli čo najlepšie. Sociálni demokrati tu vládli prakticky celé 20. st. až pred niekoľkými rokmi vytvorila vládu pravica. Po 2. svetovej vojne v roku 1948 boli prijaté soc. reformy aj vo VB. Súviselo to s tlakom, aby politici prijímali rozhodnutia v záujme udržania soc. pokoja. Bola studená vojna – boj komunistického modelu s kapitalistickými štátmi. Štát musí ľudu garantovať životné podmienky, aby neštrajkovali.

Wiliam Beveridge v roku 1942 napísal správu o boji vlády VB s 5 soc. obrami: nemajetnosť (bieda), nevedomosť, nepohyblivosť (lenivosť), nečistota (zanedbanosť) a choroba – základné oblasti soc. práce, že vláda zabezpečí ľuďom prácu, zdravotnú dostupnosť, univerzálnu starostlivosť bez rozdielu o všetky skupiny obyvateľstva. Správu postavil na 6 základných princípoch:

1. Jednotná miera dávok na živobytie (aby bol zabezpečený každý rovnako, ak chcel viac musel sa pripoistiť v 2. pilieri)
2. Jednotná miera príspevkov (bez ohľadu na príjem)
3. Unifikácia – zjednotenie administratívy (zriadenie Národnej poisťovne)
4. Adekvátnosť dávok (reálne potreby a vytvárať tlak na vlastnú aktivitu občana)
5. Komplexnosť (pokrytie všetkých udalostí v danom čase a na danom území)

6. Roztriedenie (6 populačných tried: zamestnanci, živnostníci, ženy v domácnosti, ľudia bez pracovnej zmluvy, neplnoletí, dôchodcovia)

Ďalším reformátorom bol **Gunnar Myrdal** (1898–1987), držiteľ Nobelovej ceny za ekonómiu. V 60. r. 20. stor. došlo vo Švédsku k poklesu pôrodnosti, ktorý sa snažili riešiť štedrou sociálnou podporou rodinám (vysoké prídavky na deti bez zisťovania potrebnosti, štedrá podpora počas materskej a rodičovskej dovolenky), ktorú neskôr rozšírili aj na iné oblasti (bezplatné zdravotníctvo a školstvo). Systém bol financovaný z vysokej progresívnej dane (30 % z príjmu, osoby s vyšším príjmom až do 55 %). Tento systém funguje dodnes vďaka vysokej miere solidarity v severských krajinách (malá hustota obyvateľstva a tým aj nutnosť silnej vzájomnej pomoci).

Sociálna náuka cirkví – **Začiatky sociálnej práce** nachádzame predovšetkým v spojení s kresťanstvom. Praktická činnosť prvých kresťanov sa vyznačovala najmä starostlivosťou o chorých, otrokov, starých, a o siroty. Táto činnosť bola individuálna, neorganizovaná. Kresťanstvo deklarovalo princíp rovnosti ľudí nezávisle od ich národnosti, majetku a politického názoru. Súčasná sociálna koncepcia cirkvi je založená na sérii encyklík vydávaných pápežmi. Koncom 19. stor. sa cirkev prihlásila k riešeniu robotníckej otázky formou kresťanskej doktríny, pápežskej encykliky **Rerum Novarum** od Leva XIII. (1891). Obhajoval prácu pred kapitálom, štát sa má angažovať k pomoci slabým, treba podporovať súkromné vlastníctvo – opak Marxa. Encyklika opisuje ťažkú situáciu robotníkov tej doby, odsudzuje prestrelky liberálneho kapitalizmu, rozoberá falošný liek socializmu, vysvetľuje náuku o práve súkromného vlastníctva. V 20. stor. všetky encykliky reagovali na *Rerum novarum*, napr. encyklika **J. Pavla II Et laque** – o práci, 1931 **Quadragesimo Anno** - propagujú tradíciu katolicizmu, v ktorom je na prvom mieste rodina, princíp subsidiarity a korporativizmus. Pri stom výročí vydania *Rerum Novarum* v roku 1991 vydal pápež **Ján Pavol II.** encykliku **Centesimus annus**. Táto pre dnešok posledná encyklika, je zároveň prvou po rozpade socializmu v krajinách strednej a východnej Európy. Vyslovuje sa hlavne k problému morálky, chudoby a nespravodlivého rozdelenia práce. Podstatným prínosom je, že nielen kriticky konštatuje, čo je zlé v hospodársko – sociálnej oblasti, ale zároveň uvádza aj pozitívne prvky trhového hospodárstva, ktorého jednotlivé prvky musí spájať spoločné dobro. Pápežské encykliky mali veľký vplyv na vývoj sociálneho štátu kontinentálnej Európy, hlavne v Nemecku. Popri korporatívnych princípoch konzervatívny systém demonštruje dôraz na ochranu tradičnej rodiny – vplyv katolíckej doktríny. Štedré rodinné prídavky mohli zaručiť ženám zostať doma a starať sa o deti a rodinu, ženy majú funkciu matky. Sociálne učenie cirkvi je založené hlavne **na princípe spoločného dobra.**

Princípy sociálnej politiky:

1. Princíp spoločného dobra – soc. spravodlivosť je zameraná na všetkých rovnako. *Príklad: stredoveká obec a jej obyvatelia sa živili chovom dobytky. Obec vlastnila spoločné pozemky, ale keby všetci využívali tieto pozemky neobmedzene, tráva by sa rýchlo spásla a doplatili by na to všetci. Preto si vytvorili pravidlo, dohodu, že plochu pasienka vydělili počtom kusov dobytky a každý bude využívať plochu, ktorá bude násobkom kusov dobytky, ktoré vlastní. Dohodou stanovili spoločné dobro a formu spravodlivého využívania pasienka. Spoločná dohoda je založená na väčších či menších ústupkoch.*
2. Princíp solidarity – ľudia sú odkázaní jeden na druhého a zodpovední všetci za všetkých. Každý člen spoločenstva je spoluzodpovedný za spoločné dobro a spoločenstvo je spoluzodpovedné za dobro jednotlivca. Ak chcem aby ma štát podporil v prípade ťažkej životnej udalosti musím mu odvádzať odvody. Ak si to nesplním hrozí, že štát si svoju povinnosť pomôcť tiež nebude plniť.

3. Princíp subsidiarity – verejná moc má pomáhať jednotlivcom a skupinám neschopným riešiť svoje problémy. Občan **má právo** sám rozhodovať o svojich veciach a vyššie postavené inštitúcie mu to musia umožniť, aktivita ide od štátu smerom k občanovi.
4. Princíp participácie – Občan **má povinnosť** sám rozhodovať o svojich veciach a štát by ho mal nútiť si túto povinnosť plniť, aktivita od občana smerom k štátu. *Príklad: Vytvorenie sociálnej inštitúcie v meste. Na výber sú dve možnosti detský domov alebo domov pre seniorov. O tejto otázke vie najlepšie rozhodnúť mesto, nakoľko najlepšie pozná čo potrebuje viac. Žiadna vyššie postavená inštitúcia (VÚC, štát) nemá právo rozhodnúť za mesto akú inštitúcie zriadiť a mesto má povinnosť rozhodnúť akú inštitúciu zriadiť, a až v prípade, že o tom rozhodnúť nedokáže, majú povinnosť rozhodnúť vyššie inštitúcie.*

Ondrej Botek, Sociálna politika pre sociálnych pracovníkov, 2009

5. VÝVOJ SOCIÁLNEJ POLITIKY NA NAŠOM ÚZEMÍ OD ROKU 1918 PO SÚČASNOSŤ. TRANSFORMÁCIA SOCIÁLNEJ SFÉRY PO R. 1989 (Z POHĽADU SOCIÁLNEJ POLITIKY AJ SOCIÁLNEHO ZABEZPEČENIA V OBDOBIACH:1989-1993, 1993-1998, 1998-2006, 2006-SÚČASNOSŤ).

Po vzniku 1. Československej republiky v r. 1918:

- ovplyvnenie nemeckým a rakúsko-uhorským modelom,
- minister soc. starostlivosti Lev Winter, minister financií Alois Rašín sa zaslúžili o vytvorenie zákonodarstva o pracovnej dobe, závodných radách, o minimálnej mzde, o kolektívnych mzdách, o pracovnom súdnictve a pod.
- zákon o Sociálnom poistení z roku 1924, ktorý sa stal vzorom pre viaceré krajiny /napr. Grécko/.

Obdobie II. svetovej vojny /Slovenský štát/: riešili sa otázky skrátenia pracovného času, zvyšovanie miezd, ochrana žien pri práci. /zákony: č. 63/1939 upravuje prácu počas nedele a sviatkov, č. 16/1941 o hromadnom prepúšťaní robotníctva, ktoré ním bolo obmedzené, č. 284/1940 o sprostredkovaní prac. síl – rady pre budúcu voľbu povolania, č. 240/1941 o poistení verejných zamestnancov/.

Skončenie II. svetovej vojny a opätovné spojenie Československa : vývoj soc. politiky ovplyvnila druhá vlna odborníkov - Antonín Zelenka a Vlastimil Kalvoda prispeli k vytvoreniu zákona o Národnom poistení /1948/:

- približoval sa sovietskej škole a prechádzal rýchlo zmenami.
- systém bol financovaný zo všeobecných daní, teda zo štátneho rozpočtu.
- 2 systémy prerozdeľovania : - pre pracujúcich a pre nezamestnaných z uznaných dôvodov /ostatní označ. ako príživníci/.

Štát si vytvoril v sociálnej oblasti monopol = zlikvidované neštátne inštitúcie /problémy popierané, lebo neboli v súlade s ideológiou.

MZDOVÁ POLITIKA : - mzdy zamerané na plnenie plánu, bez ohľadu na skutočný ekonomický efekt, - mzdy zamerané na kvalifikáciu, bez ohľadu na produktivitu výkonu, mzdy zamerané na spoločenskú účelnosť. Neexistovala minimálna mzda, jej funkciu plnila najnižšia tarifná mzda.

SYSTÉM SOC. ZABEZPEČENIA /bol doplnený systémom soc. starostlivosti/: kryl všetky uznané sociálne udalosti, bol univerzálny, povinne sa poskytovali dávky na základe právneho nároku

SYSTÉM DÁVOK : neexistovala pravidelná valorizácia = v 80 rokoch sa prehlbovali rozdiely v životnej úrovni, najmä u dôchodcov.

Zmena spoločenského usporiadania v r. 1989 priniesla vytvorenie úplne novej soc. politiky.

HLAVNÝ BOD TRANSFORMÁCIE sociálnej sféry bol prechod od sociálnej starostlivosti k sociálnej pomoci. Prechod k trhovej ekonomike priniesol so sebou soc. problémy /prehlbovanie majetkových rozdielov, nárast chudoby, nezamestnanosť, bezdomovectvo.../

TRANSFORMÁCIA sa realizovala v oblastiach:

Mzdová politika : r. 1990 – uzákonený inštitút minimálnej mzdy, / V ČSFR stanovená nariadením vlády min. mzda/, r. 1992 – zákon č. 1/1992 Zb. o mzde, odmene za prac. pohotovosť a o priemernom zárobku /odstránený vplyv štátu pri určovaní miezd najmä v podnikateľskej sfére – systém kolektívneho a individuálneho vyjednávania/.

Politika zamestnanosti : cieľ – zabezpečiť občanov v prípade nezamestnanosti a pomôcť realizovať ich práva na ekonomickú aktivitu.

- vytvorené úrady práce, poskytovali sprostredkovateľské a poradenské služby
- na Slovensku v rámci Koncepcie politiky zamestnanosti prijatý zákon o zamestnanosti č. 387/1996, ktorý nadväzoval na pôvodný federálny zákon /obsahoval aj ochranu občana so zmenenou prac. schopnosťou/
- dôraz na aktívnej politike zamestnanosti, podpore podnikania a rozvoja služieb
- skrátenie prac. doby, predĺženie doby dovolenky
- v počiatoch transformácie boli dávky štedré, nedostatočne motivujúce, až neskôr sa sprísnil podmienky vzniku nároku, za účelom zvýšenia motivácie občana k riešeniu svojej situácie.

Rodinná politika : Zameranie na ekonomicky ohrozené rodiny, snaha prostredníctvom soc. pomoci zabezpečiť aspoň životné minimum, snaha o aktivitu rodiny a v prípade jej zlyhania využitie nástrojov k jej obnove.

V r. 1996 /uznes. Vlády č. 389/1996/ schválené princípy koncepcie štátnej rodinnej politiky, štát sa zaväzuje podieľať sa riešení nepriaznivých životných udalostí /rodiny starajúce sa o nezaopatrené deti, narodenie dieťaťa, nezaopatrenosť dieťaťa a jeho príprava na povolanie, dieťa so zdrav. postihnutím, náhradná starostlivosť, strata člena či živiteľa rodiny/.

Politika sociálneho zabezpečenia : Základom transformácie bol prechod od štátneho sociálneho zabezpečenia k priorite sociálneho poistenia.

- tri piliere sociálneho zabezpečenia: soc. poistenie, štátna soc. podpora a soc. pomoc.
- zák. č. 463/1991 Zb. o životnom minime /stanovená hranica chudoby/
- zák. č. 46/1991 Zb. o zvyšovaní dôchodkov, valorizácia

Vznik Českej republiky a Slovenskej republiky k 1.1.1993.

- zák. č. 7/1993 Zb. o zriadení Národnej poisťovne a o financovaní zdravotného, nemocenského a dôchodkového poistenia.
- spojenie troch poistení neefektívne z dôvodu rozdielnosti princípov = v r. 1995 vznik nových inštitúcií : Sociálnej poisťovne, /verejnoprávna inštitúcia - nemocenské a dôchodkové poistenie, od r. 2004 vykonáva soc. poistenie podľa zák. č. 461/2003), Všeobecná zdravotná poisťovňa a ostatné zdravotné poisťovne (zdravotné poistenie).
- r. 1994 zavedené aj doplnkové dôchodkové poistenie

Zák. č. 195/1998 Z.z. o sociálnej pomoci, realizácia snahy od systému soc. starostlivosti s paternalistickými znakmi soc. pomoci, zdôrazňovala sa participácia občana pri riešení ťažkých životných situácií.- zrušený / v súčasnosti zák. č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách/

Vstup SR do EÚ – 1. 5. 2004 :

Cieľom sociálnej politiky Európskej únie je podporovať zamestnanosť, zlepšenie životných a pracovných podmienok, primeranú úroveň sociálnej ochrany, dialóg medzi sociálnymi partnermi, rozvoj ľudských zdrojov zameraný na zabezpečenie vysokej a udržateľnej úrovne zamestnanosti a opatrenia na boj proti vylúčeniu. Nový sociálny program na roky 2006 – 2010 vytvorený v kontexte znovuoživenia Lisabonskej stratégie pre rast a zamestnanosť. Zohľadňuje európske ciele solidarity a prosperity prostredníctvom základných priorít: zamestnanosti a krokov zameraných na riešenie chudoby a podporu rovnosti príležitostí.

Súčasnosť SR /január 2012/

Počas 17 mesiacov, kedy viedol rezort práce minister Jozef Mihál, presadilo MPSVR SR zákony zlepšujúce podnikateľské prostredie, postavenie mladých rodín, zaviedlo transparentnosť do verejného obstarávania či spravodlivosť do vyplácania vianočných dôchodkov. Za zverejňovanie zmlúv a využívanie elektronických aukcií získalo ministerstvo práce dokonca medzinárodné ocenenie.

Základná informácia

Sociálne zabezpečenie na Slovensku má tri základné formy, ktorými sú sociálne poistenie, sociálna pomoc a sociálna podpora.

Sociálne poistenie

Jeho úlohou je ochrana obyvateľov v rôznych situáciách (ako napr. materstvo, či pracovná neschopnosť), a to najmä pokiaľ ide o následky vo vzťahu k pracovnej sile. Podstata poistného systému vychádza z predchádzajúcej ekonomickej aktivity občanov a ich príjmov. Ide o systém zásluhovosti, ktorý je súčasťou reformy sociálneho poistenia, čo v praxi znamená, že výška poistnej dávky bude adekvátna odvedenej časti (odvodov do poistných fondov) prostriedkov do systému.

Sociálna pomoc

Predstavuje systém náhradných zdrojov najčastejšie v situáciách hmotnej núdze najzraniteľnejších skupín obyvateľov. Občan, ktorý je bez príjmu má nárok na pomoc zo strany štátu formu dávok v hmotnej núdzi. Tie ale nemôžu byť trvalou, ale len dočasnou náhradou pracovného príjmu.

Sociálna podpora (rodinné dávky)

Ide o rodinné dávky financované zo štátneho rozpočtu, prostredníctvom ktorých sa štát priamo podieľa na riešení niektorých životných situácií (napr. narodenie, výživa a výchova dieťaťa, smrť rodinného príslušníka a podobne.) Nárok na rodinné dávky nie je podmienený platením príspevkov, či príjmovými pomermi oprávnených osôb.

Obnovená Lisabonská stratégia

Zrevidovaná Lisabonská stratégia prijatá na marcovom summite 2005 sa teda primárne zameriava na dosiahnutie vyššieho dlhodobého hospodárskeho rastu a zamestnanosti (Partnerstvo pre rast a zamestnanosť), čiže na ekonomický pilier. Je to súbor menšieho množstva a navyše jasne definovaných priorít, podstatných pre dosiahnutie úspešnej a dynamickej ekonomiky Európskej únie.

Slovensko bolo v minulosti súčasťou štátnych útvarov, ktoré mali vyspelú sociálnu politiku. Už v roku 1887 začal platiť zákon o úrazovom poistení a postupne ďalšie zákony Bismarckovského typu. V roku 1918 vzniklo Ministerstvo sociálnej starostlivosti a do jeho kompetencie patrila starostlivosť o mládež, vojnových poškodencov a ich pozostalých, sociálne poistenie, sprostredkovanie práce, starostlivosť o nezamestnaných a vysťahovalcov, riešenie bytovej otázky. Bolo prijatých množstvo zákonov a to najmä zamestnanecké zákony, podpora v nezamestnanosti a politiky bývania. Pre Slovensko mal veľký význam tzv. unifikačný zákon, ktorý upravoval pracovné pomery na Slovensku a Podkarpatskej Rusi. V 30-tych rokoch minulého storočia bolo sociálne hospodárstvo podmienené hospodárskou krízou. Veľký význam v tomto období v sociálnej sfére zohrávali tzv. polooficiálne organizácie, ktoré poskytovali štátom garantovanú sociálnu pomoc a takisto aj katolícke rahole a rády so sociálnou charizmomou.

V období rokov 1939 až 1948 sociálne zákonodarstvo nadviazalo na právne normy z obdobia prvej ČSR. Uzákoniť sa opatrenie o prídavkoch na deti a v oblasti sociálneho poistenia vzniklo poistenie v prípade staroby, chudoby, invalidity, urazu a jednorazové príspevky.

Po februári 1948 dochádza k podstatným zmenám v sociálnom zákonodarstve. Bol prijatý zákon o národnom poistení, ktorý upravoval poistenie pre prípad choroby a materstva, pre prípad staroby, invalidity, straty živiteľa smrťou a pre prípad úrazu ale aj úhrady nákladov na liečenie. Zdravotné poistenie bolo v roku 1952 nahradené bezplatnou zdravotnou starostlivosťou. V tomto období vzniká tiež spoločný Zväz invalidov a charitatívna činnosť reholí a rádov bola zrušená. V dôsledku peňažnej reformy, ktorá znehodnotila úspory obyvateľov, bol v roku 1956 prijatý zákon o sociálnom zabezpečení, ktorý pričlenil do národného poistenia sociálnu starostlivosť o všetkých, ktorí ju potrebovali v dôsledku peňažnej reformy.

K poslednej významnej legislatívnej zmene v oblasti sociálneho zabezpečenia došlo v júni 1988, kde sa socialistická spoločnosť rozvojom svojej výroby stala základom životných a sociálnych istôt občanov ako v ich pracovnej činnosti tak aj v starobe alebo chorobe. Právo na sociálne zabezpečenie mali podľa zákona všetci občania.

Na konci roku 1989 bola situácia sociálnej politiky v Československu podobná ako v iných postkomunistických krajinách. Objavil sa nový fenomén – *nezamestnanosť*. Po roku 1989 bol vypracovaný celkový koncept reformy sociálnej politiky, boli založené novšie inštitúcie sociálnej politiky vrátane povinného zdravotného a sociálneho poistenia, tripartitných inštitúcií, regionálnych úradov práce a bola zavedená štátna garancia životného minima pre každého občana.

V rokoch 1989 až 1993 bol prijatý plán na vytvorenie štátneho systému verejných sociálnych služieb, ktorý ponúkal povinné zdravotné poistenie, dobrovoľné doplnkové poistenie a štátnu sociálnu pomoc občanom v núdzi.

V období rokov 1993 až 1998 systém sociálneho zabezpečenia vychádzal z troch hlavných zložiek: *systému sociálneho poistenia, štátnej sociálnej podpory a sociálnej pomoci*. V programe sociálnej politiky vlády dominovala otázka politiky zamestnanosti a otázka transformácie systému sociálneho zabezpečenia v smere jeho odpojenia od štátneho rozpočtu. Jedným z prvých významných krokov v transformácii sociálneho zabezpečenia bolo založenie *Národnej poisťovne*,

ktorá mala za úlohu vyberanie poistného a financovanie vecných a peňažných dávok do jednotlivých fondov a pre jednotlivých platiteľov. Na začiatku roka 1994 sa Národná poisťovňa rozdelila na dve inštitúcie: *Sociálnu poisťovňu a Všeobecnú zdravotnú poisťovňu*. Sociálna poisťovňa prevzala od 1. apríla 2002 od Slovenskej poisťovne poistenie zodpovednosti za škodu pri pracovnom úraze a pri chorobe z povolania. Od 1. januára 2004 vykonáva nasledovné druhy sociálneho poistenia: *nemocenské, úrazové, garančné, dôchodkové poistenie a poistenie v nezamestnanosti*.

Sociálna politika sa po roku 2002 zaviazala splniť konkrétne ciele akými sú zlepšenie pracovných, sociálnych a životných podmienok všetkých občanov a zamerala sa na tieto sféry: *dôchodková reforma, sociálne zabezpečenie, nezamestnanosť, rodina a sociálne služby*. Nová sociálna politika v roku 2002 realizuje tieto reformy: *reforma systému sociálnej pomoci a rodinnej politiky, reforma trhu práce a politiky zamestnanosti a reforma dôchodkového systému a sociálneho poistenia*. Vznikli orgány štátnej správy v oblasti sociálnych vecí a služieb, ktorými sú: *Ministerstvo práce sociálnych vecí a rodiny, Ústredie práce sociálnych vecí a rodiny a príslušné úrady práce sociálnych vecí a rodiny*.

6. FILOZOFICKÉ VÝCHODISKÁ SOCIÁLNEJ PRÁCE ASOCIÁLNEJ POLITIKY. GLOBALIZÁCIE – JEJ POZITÍVA A NEGATÍVA. KOMPLEXNOSŤ A CELOSTNOSŤ SOCIÁLNEJ PRÁCE

Sociálne východiská sociálnej práce : súvisia so samotným rozvojom krajiny v určitom vývojom období. Sociálna práca ako samostatný vedný odbor sa budoval postupne. Od jej neuvedomelej formy až po jej samotnú profesionalizáciu. Sociálna práca ako veda sa formovala z praktických dôvodov, skúma praktický život jednotlivca, komunity, skupiny v konkrétnom prostredí a upozorňuje na problémy. Hlavným dôvodom jej formovania je snaha pomôcť sociálne slabým, chorým.

V súčasnosti vývoj sociálnej práce ovplyvňuje globalizácia a sociálny vývoj na Slovensku.

Globalizácia je to vzájomná a celosvetová prepojenosť priestorovo a časovo vzdialených častí, (nadobúdanie konkrétnych podobných charakteristík).

Podľa Žilovej (2005) a Strieženca (2006) sa globalizácia vyznačuje tým, že :

- mení tradičný spôsob života,
- ohrozuje tradičné inštitúty spoločnosti ako je rodina, manželstvo a medzigeneračné vzťahy
- v jej dôsledku sa rozširuje nerovnosť vo svete na všetkých úrovniach (materiálnej, kultúrnej, sociálnej...)
- sociálna ochrana človeka v určenej hranici hmotnej núdze je v ostrom kontraste s nerovnomerným vývojom sveta
- chudoba – najväčší problém súčasnej globálnej spoločnosti, vyplývajúci z množstva faktorov
- súčasne ohrozuje základné ľudské práva, z ktorých vychádza a je rozvíjaná aj sociálna práca
- v dôsledku rozvoja vied, medicíny i technológií sa tak dostávajú do popredia otázky týkajúce sa nedotknuteľnosti ľudského života človeka, jeho dôstojnosti, práva na život a mnoho ďalších. Ide predovšetkým o nastolené témy vyplývajúce z pojmov, ako je eutanázia, abortus, génové inžinierstvo (klonovanie)

Filozofické východiská sociálnej práce :

Začiatky sociálnej práce môžeme hľadať už v **staroveku**, keď si ľudia navzájom pomáhali pri chorobe, starobe, duševnom či telesnom znevýhodnení. Vývoj myslenia smerujúci k sociálnemu správaniu ovplyvnilo aj **židovské náboženské učenie**, ktoré prikazovalo ctíť Boha, rodičov, blízkych – z toho vychádzala vzájomná pomoc v núdzi. Z židovského učenia vychádza **kresťanstvo**, ktoré tvorí základ etického, morálneho a sociálneho učenia a správania sa v spoločnostiach.

V stredoveku vzťah človeka k človeku výrazne formovala náuka o slobodnej vôli človeka, o osobnej zodpovednosti človeka za svoje konanie. Základným princípom konania človeka bola **kresťanská láska a povinnosť pomáhať blížnemu**, čo sa prejavilo v zriaďovaní lazaretov, sirotincov, chudobincov. Proti náboženskej filozofii chápania človeka a vzťahov medzi ľuďmi bola postavená **filozofia extrémneho individualizmu Nietzscheho**. Podľa neho slabí a nedokonalí majú podliehať silným a zdravým, súcť v jeho filozofii nemal miesto.

Zlepšiť vtedajšiu spoločnosť a pretvoriť ju na spravodlivú bolo filozofiou utopistov (od 16. storočia):

Thomasso Campanella – podľa neho sa ľudia budú mať dobre len vtedy, ak dokážu vyrobiť dostatok a tým odstrániť veľké sociálne rozdiely.

Claude Henri de Saint-Simon – podľa neho má mať každý v spoločnosti rovnaké možnosti uplatniť sa, ale všetci musia pracovať.

Robert Owen – ako jediný z utopistov sa snažil svoj projekt zrealizovať v praxi. V roku 1816 otvoril Ústav pre výchovu charakteru, kde chcel výchovou dosiahnuť zmeny v správaní a konaní ľudí.

Bernard Bolzano – český utopista, – zriadenie záložne pre ľud, návrhy na výstavbu lacných bytov...

Základom utopického socializmu bola kritika kapitalistickej spoločnosti a vytvorenie ideálnej spoločnosti, v ktorej zaniknú všetky negatívne javy (vykorisťovanie, násilie).

Sociálne myslenie koncom 19. stor. a začiatkom 20. stor. ovplyvnil výrazne **marxizmus**. Jeho zakladateľmi boli Karol Marx a Fridrich Engels. Ideou marxizmu bolo vytvorenie beztriednej spoločnosti.

Na základe uvedených, ale aj iných filozofických názorov vznikala a rozvíjala sa sociálna práca, ktorá sa postupne inštitucionalizovala a profesionalizovala do súčasnej podoby.

Komplexnosť a celosť sociálnej práce.

Komplexnosť : komplexný (celkový) prístup k sociálnym problémom každodenného života je obsahom sociálnej práce. Komplexný prístup je potrebný ku klientovi po každej stránke, biologickej, psychologickej a sociálnej. Je to poznanie udalostí, súvislostí a príčin, ktoré ovplyvnili klienta a vznik určitého sociálneho problému v jeho živote. Z pohľadu sociálnej práce je potrebné vnímať človeka z pozície časti a celku. Človek sa v priebehu svojho života formuje, vytvára si väzby a vzťahy so svojim sociálnym prostredím, osvojuje si určité hodnoty, normy a má potrebu patriť do určitého spoločenstva.

Celosť : je vnímanie klientovho sociálneho života ako celku. Celosť sa prejavuje ako existencia vzájomných väzieb, súvislostí, ktoré majú svoj obsah, štruktúru a dynamiku vývoja a sú súčasťou kvality, podieľajú sa na nej.. Ide o prácu sociálneho pracovníka, ktorý rešpektuje klienta, jeho súčasný stav, predchádzajúce postavenie, vplyv sociálneho prostredia a jeho vzniknuté problémy.

7. ĽUDSKÉ PRÁVA AKO VÝCHODISKOVÝ PRVOK SOCIÁLNEJ PRÁCE. ZÁKLADNÉ KATEGÓRIE ĽUDSKÝCH PRÁV A ZÁVÄZNOSŤ MEDZINÁRODNÝCH PRÁVNÝCH NORIEM.

Z princípov a zásad Ústavy SR vychádza:

- sociálna práca, ako súčasť sociálnej politiky štátu – týmito princípmi a zásadami sa riadi a naplňa ich v rámci svojej pôsobnosti, vo vzťahu k jednotlivcom, skupinám, komunitám
- sociálna politika štátu – konkrétne sociálne programy politických strán, regiónov, obcí podnikov a iných politických, hospodárskych alebo záujmových zoskupení, realizované prostredníctvom sociálnej práce s jednotlivcom, skupinou, komunitou
- etika práce sociálneho pracovníka

Základné ľudské práva a slobody upravuje druhá hlava Ústavy SR – jej obsahom sú:

- základné ľudské práva a slobody – napr. právo na život, na osobnú slobodu, na ľudskú dôstojnosť, atď.
- politické práva – sloboda prejavu, právo na informácie, právo voliť, slobodne sa zhromažďovať, atď.
- práva národnostných menšín a etnických skupín – právo na vzdelanie v rodnom jazyku, užívať jazyk v úradnom styku, atď.
- hospodárske, sociálne a kultúrne práva – právo na prácu, na primerané hmotné zabezpečenie v starobe, pri neprispôsobivosti na prácu, atď.
- právo na ochranu životného prostredia a kultúrneho dedičstva – právo na priaznivé životné prostredie, atď.
- právo na súdnu a inú právnu ochranu – právo na právnu pomoc v konaní, rovnosť účastníkov konaní, atď.

Štyri charakteristické rysy ľudských práv:

1. sú univerzálne – týkajú sa každého človeka bez ohľadu na národnosť, triedu a rasu
2. sú individuálne – ich nositeľom je jednotlivec, nie triedy alebo stavy alebo jednotlivci ako príslušníci určitého stavu
3. sú vrodené práva – vyplývajú bezprostredne z ľudskej prirodzenosti, ako osobe je mu vrodenný rozum a slobodná vôľa a je teda nositeľom práv a povinností, štát ich musí rešpektovať
4. nároky jednotlivca voči štátu vyplývajúce z ľudských práv – rešpektovanie určitej oblasti osobnej slobody zo strany štátu

VŠEOBECNÁ DEKLARÁCIA ĽUDSKÝCH PRÁV :

- prijatá na Valnom zhromaždení OSN 10.12.1948
- skladá sa z preambuly a tridsiatich článkov, značnú časť týchto práv tvoria sociálne práva
- vo všeobecnosti je považovaná za základ medzinárodného humanitárneho práva
- stelesňuje medzinárodné uznanie, že základné ľudské práva a slobody sú prirodzené pre všetky ľudské bytosti, neodcudziteľné a rovnako uplatniteľné každým
- ide o záväzok ctíť si dôstojnosť a spravodlivosť pre všetkých, nech je naša národnosť, miesto bydliska, pohlavie, národný a etnický pôvod, farba, náboženstvo, jazyk, alebo každý ďalší štatút akýkoľvek
- je len doporučením pre členské štáty

DOHOVOR O OCHRANE ĽUDSKÝCH PRÁV A ZÁKLADNÝCH SLOBÔD :

- bol podpísaný 4.11.1950 v Ríme
- predstavuje základ európskeho systému ochrany ľudských práv

- bol podpísaný pod záštitou Rady Európy (vznikla v r. 1949 a jej činnosť je základom európskeho systému ochrany ľudských práv), každý člen Rady Európy je jeho zmluvnou stranou
- dohovor zaväzuje jednotlivé štáty, aby poskytovali ochranu práv a slobôd jednotlivcom
- poskytuje jednotlivcom procesné nástroje na priame uplatnenie takto zaručených práv a slobôd voči štátu prostredníctvom Európskeho súdu pre ľudské práva
- v porovnaní s ostatnými medzinárodnými zmluvami na ochranu ľudských práv, poskytuje najefektívnejšiu právnu ochranu práv a slobôd jednotlivca
- vzťahuje sa však len na oblasť občianskych a politických práv, neobsahuje žiadne tzv. sociálne práva (na sociálne zabezpečenie, na prácu a voľbu zamestnania, na odpočinok, na životnú úroveň)

EURÓPSKA SOCIÁLNA CHARTA :

- prijatá v roku 1961 v Turíne, platnosť nadobudla v r. 1965
- je obdobou Európskeho dohovoru o ľudských právach, ibaže jej predmetom sú práva ekonomické a sociálne
- základ európskeho práva v oblasti sociálnych a ekonomických práv
- spolu s právom Európskych spoločenstiev a s právom Európskej únie, Rada Európy tvorí európske sociálne právo a s Medzinárodnou organizáciou práce vytvárajú systém medzinárodného sociálneho práva.

CHARTA ZÁKLADNÝCH PRÁV EÚ:

- podpísaná na summite EÚ v Nice 7. decembra 2000
- charta práv občana EÚ
- po prvý krát v dejinách EÚ spája do jediného dokumentu celú škálu občianskych, politických, ekonomických a sociálnych práv všetkých občanov a obyvateľov EÚ
- práva, obsiahnuté v Charte, sú rozdelené do šiestich oblastí: dôstojnosť, slobody, rovnosť, solidarita, občianskej práva, spravodlivosť, okrem nich sa Charta skladá ešte z preambuly a záverečných ustanovení.

DEKLARÁCIA PRÁV DIEŤAŤA:

- v r. 1959 ju prijala OSN
- obsahuje 10 základných morálnych princípov potvrdzujúcich, že "ľudstvo je povinné dať dieťaťu to najlepšie čo má" (napr. právo na zdravý duševný a telesný rozvoj, na meno a štátnu príslušnosť, na výživu, bývanie a zdravotnícke služby a mnohé ďalšie)

DOHOVOR O PRÁVACH DIEŤAŤA:

- bol prijatý Valným zhromaždením OSN v r. 1989
- v porovnaní s Deklaráciou práv dieťaťa, je Dohovor o právach dieťaťa oveľa obširnejší
- obsahuje širokú paletu práv detí na vzdelanie, na dosiahnuteľnú úroveň vzdelania, na odpočinok a hru, na ochranu pred vykorisťovaním a vykonávaním akejkoľvek škodlivej práce, pred mučením, krutým zaobchádzaním, pred únosom, sexuálnym zneužívaním a mnoho ďalších práv

8. SOCIÁLNA PRÁCA AKO VEDNÁ DISCIPLÍNA. ATRIBÚTY VEDY. ROZPORUPLNOSŤ SOCIÁLNEJ PRÁCE AKO VEDNEJ DISCIPLÍNY.

Sociálna práca (podľa zákona o sociálnej pomoci) – získavanie a spracovanie informácií o príčinách vzniku alebo možného vzniku hmotnej alebo sociálnej núdze o potrebe poskytovania sociálnej pomoci, voľbe a uplatňovaní foriem a prostriedkov sociálnej pomoci a sledovanie účinnosti pôsobenia.

Sociálna práca ako vedný odbor

- **ako multidisciplinárna disciplína** skúma praktický život človeka, skupiny, komunity v konkrétnom prostredí, ktoré je determinované súhrnom:
 - prírodného prostredia, ktoré špecificky komunikuje s jedincom
 - širšieho spoločenského prostredia, ktoré vytvára ľudskú pospolitosť
 - sociálneho prostredia, v ktorom sa reprodukovujú ľudské vzťahy v prakticko-konkrétnych dimenziách
- **ako aplikovaná veda** – tvorivé uplatňovanie všeobecne platných metód je nevyhnutnou podmienkou úspešnej sociálnej práce v spoločenskej praxi
- **tri základné úlohy:**
 - maximálne využitie poznatkov svetovej a európskej databázy o sociálnej práci
 - na základe postupnej vedeckej analýzy sociálnej práce na Slovensku stanoviť jej priority
 - využitie sociálneho potenciálu slovenských odborníkov, najmä ich dlhodobé praktické skúsenosti vrátane poznatkov zo sociálnej pedagogiky ako najbližšej vednej disciplíny

Sociálna práca ako vedný odbor skúma sociálne javy, proces ich vzniku, vývoj, možnosti ich riešenia a prevencie, skúma a rozvíja metódy a metodiky SP a vytvára modely sociálnej práce. Je ovplyvnená stupňom doterajšieho teoretického poznania, mierou a vhodnosťou prispôsobenia metód práce iných vied vlastným potrebám a úrovňou sociálnej práce ako praktickej činnosti. Človeka charakterizuje ako subjekt, avšak aj ako objekt a to z pohľadu sociálneho výskumu. Uplatňuje poznatky vedných disciplín, je bezprostredne spätá s vlastnou, špecifickou praxou, zdrojom a objektom jej poznatkov je najmä jej prax.

Predmetom sociálnej práce ako vedného odboru sú :

1. konkrétne sociálne javy, ich riešenie a prevencia – **sociálne problémy** alebo **negatívne sociálne situácie**,
2. **človek–jednotlivec**, vtedy keď je objektom i subjektom SP
3. **skupiny a komunity**, sú dočasne alebo trvalo v problémovej situácii, alebo ohrozené jej vznikom
4. **sociálne prostredie**, v ktorom bod 2 a 3 žijú a majú s ním vzájomné interakcie, ktoré sú narušené, nežiaduce alebo k tomu môže dôjsť
5. samotný **proces** skúmania, riešenia a prevencie sociálnych problémov na úrovni individuálnej aj spoločenskej, vrátane **metód a techník** na ich realizáciu

Cieľové skupiny: menšina, sociálne znevýhodnené osoby so zdravotným postihnutím, starí, deti a mladiství, nezamestnaní, neprispôsobiví občania, chudobní a etniká

Sociálna práca ako vedný odbor musí mať ako predpoklad opodstatnenosti svojej existencie a exaktného rozvoja definované atribúty :

1. vlastný predmet odborného záujmu
2. vlastné metódy práce
3. systém vlastných poznatkov
4. vzťahy s príbuznými a ostatnými vednými disciplínami
5. dejiny myslenia (teórie, filozofických východísk, etických princípov), výskumu a praktickej činnosti

Profesionalizácia v sociálnej práci a odbor vzdelania

Odborné vzdelávanie je jednou z podmienok kvalitného výkonu sociálneho pracovníka. Sociálna práca sa ako odbor vzdelania vyvíjala postupne, od prvých počiatočných kurzov až po vznik prvých škôl sociálnej práce. v súčasnosti prebieha príprava vzdelávania sociálnych pracovníkov v školskom systéme, v systéme ďalšieho vzdelávania a v pripravovanom rezortnom vzdelávaní.

Profesionalizácia v sociálnej práci a odbor vzdelania

Odborné vzdelávanie je jednou z podmienok kvalitného výkonu sociálneho pracovníka. Sociálna práca sa ako odbor vzdelania vyvíjala postupne, od prvých počiatočných kurzov až po vznik prvých škôl sociálnej práce. v súčasnosti prebieha príprava vzdelávania sociálnych pracovníkov v školskom systéme, v systéme ďalšieho vzdelávania a v pripravovanom rezortnom vzdelávaní.

Profesionalizácia : je proces v priebehu ktorého určité zamestnanie alebo pracovná rola, ktoré až doposiaľ neboli považované za profesiu, získavajú tento atribút. V SP ju vnímame na dvoch základných úrovniach a to ako profesionalizáciu soc. pracovníkov a profesionalizáciu samotnej profesie sociálny pracovník. A to ako **proces nadobúdania konkrétnych profesionálnych znakov** (osobných vlastností, zručností, vedomostí) a ako konečný stav, t. j. **nadobudnutie profesionálnych znakov.**

Predpokladom pre dobre vykonávanú praktickú SP je **výchova odborníkov v oblasti SP** a iných spoločenských vied, na hranici ktorých sa etabluje SP ako vedný odbor aj ako praktická činnosť. Proces profesionalizácie soc. pracovníkov potom členíme do 2. základných úsekov : **profesionalizáciu formou vzdelávania v školskom systéme a profesionalizáciu formou ďalšieho vzdelávania.**

Súčasťou profesionalizácie je aj sebareflexia sociálneho pracovníka :

je to komunikácia so sebou samým, vnútorný dialóg, určitý spôsob sebauvedomovania, sebahodnotenia, sebaaprežívania a následnej seba výchovy a sebaurčenia sa soc. pracovníka (supervízia– autovízia).

Môže prebiehať počas celej jeho činnosti a môže byť realizovaná na základe podnetov všetkých zúčastnených v tejto činnosti.

Pod profesionálnou sebareflexiou rozumieme zamyslenie sa soc. pracovníka nad stránkami vykonávania SP vo vzťahu k jednotlivcovi, skupine či komunite. A to najmä napr. nad : obsahom SP, ktorú vo vzťahu ku klientovi realizuje, metódami SP, ktoré v konkrétnej praktickej SP vykonáva, priebehom komunikácie s klientom, postojom, aký má ku klientovi, kolegom, nadriadeným, ale aj k iným účastníkom procesu realizácie SP v praxi

Podmienkou profesionalizácie je vytvorenie a zdokonaľovanie uceleného systému vzdelávania sociálnych pracovníkov, ich príprava pre konkrétnu praktickú činnosť, uplatnenie vo funkčných zariadeniach, vo vede a vo výskume.

Sociálna práca ako profesia:

sociálna práca ako profesia využíva teórie o ľudskom rozvoji a správaní na analýzu situácií, a uľahčenie individuálnych, sociálnych alebo kultúrnych zmien. Uprednostňuje komplexný prístup ku klientom a ich potrebám.

Je širokospektrálne zameraná profesia, ktorá pozostáva z viacerých odborných činností :

- sociálno – správne činnosti,
- sociálno – právne poradenstvo,
- sociálna diagnostika,
- sociálna prevencia a právna ochrana,
- sociálny výskum,
- vedecké činnosti.

Princípy ľudských práv a sociálnej spravodlivosti sú základom sociálnej práce, sociálna práca je vzájomne prepojený systém hodnôt, praxe, a teórie. Profesia sociálnej práce sa zaoberá sociálnym životom človeka, východiskom sú všeľudské hodnoty, ako právo na život, na dôstojnosť, mier, vieru...a preto vychádza z humanistickej koncepcie vnímania sveta i človeka ako takého.

9. VZŤAH SOCIÁLNEJ PRÁCE A INÝCH VIED (SOCIÁLNA PEDAGOGIKA, SOCIÁLNA FILOZOFIA, SOCIÁLNA ANTROPOLÓGIA, SOCIÁLNE PRÁVO, SOCIOLOGIA, SOCIÁLNA PSYCHOLÓGIA...). DEFINÍCIE A VYMEDZENIE.

Sociálna práca – je odbor, ktorý špecifickými pracovnými metódami zabezpečuje sociálnu starostlivosť o človeka na profesionálnom základe.

Sociálna práca – vychádza pritom z poznatkov vlastných výskumov a teoretických zovšeobecnení a z poznatkov príbuzných vied ako napr. : sociológie, sociálnej pedagogiky, sociálnej psychológie, sociálnej filozofie a pod.

Sociológia – je veda o spoločnosti, t.j. veda o sociálnom správaní, o vzájomnom pôsobení ľudí, o sociálnych skupinách, o sociálnej štruktúre.

Predmetom – je skúmanie medziľudských vzťahov.

Úlohou – riešiť nahromadené nedostatky spoločnosti.

- všeobecne sa definuje ako veda o spoločnosti
- veda o sociálnom správaní, o vzájomnom pôsobení ľudí, o sociálnych skupinách, o sociálnych vzťahoch, soc. štruktúre,
- študuje predovšetkým súčasné spoločnosti, historický vývoj a porovnáva spoločnosti rôznych štátov
- skúma spoločnosť z viacerých stránok

Sociálna práca – využíva teoretické poznatky sociológie.

Sociológia – pomáha sociálnej práci vnímať sociálno-problémové javy týkajúce sa jedinca, skupiny, komunity.

Význam sociológie prináša:

- poznatky z oblasti sociálnej a skupinovej štruktúry spoločnosti, jej statiky a dynamiky,
- porozumenie veľkým sociálnym procesom aj procesom v oblasti mikrosféry,
- - poznanie, diagnostikovanie ako podiel na riešení ťažkých životných situácií,
- orientáciu v menšinových až marginálnych svetoch ľudí,
- - porozumenie sociálnemu vývoju človeka a skupiny a jeho vplyvu na príčiny sociálnych, fyzických a psychických problémov,

Psychológia

- sa sústreďuje na skúmanie psychiky jednotlivca, je to veda o psychike človeka.

- - sociálna práca, v prípade potreby, vo vzťahu k sociálnemu klientovi využíva psychologické poznatky (odborné posudky, závery, doporučenia) a výsledky psychologických diagnostík ako rozširujúci zdroj informácií o klientovi. Veľmi častá je spolupráca sociálneho pracovníka a psychológa (rovnako aj iných odborníkov v oblasti starostlivosti o človeka) pri riešení sociálneho problému jednotlivca (skupiny, komunity) v súvislosti s jeho odrazom vo vedomí jednotlivca, s jeho prežívaním.

Sociálna pedagogika

- je hraničná vedná disciplína medzi pedagogikou (vedou o výchove a vzdelávaní) a sociológiou.
- skúma vzťahy medzi sociálnym prostredím a výchovou, formy sociálnej pomoci a starostlivosti o deti, mládež a dospelých, teda človeka v sociálnom prostredí.

Sociálnu pedagogiku vo vzťahu k sociálnej práci chápeme ako súčasť sociálnej pomoci formou výchovných, zdravotníckych, organizačných, technických a iných opatrení v prospech klienta, skupiny alebo komunity.

Sociálne právo -

- je súhrn všeobecne záväzných právnych noriem upravujúcich kvalitu, kvantitu a základný právny rámec sociálnej politiky konkrétneho štátu. Tieto normy majú zvláštnu štátom upravenú a uznávanú formu a ich dodržiavanie je štátom kontrolované a vynucované.
 - sociálne právo vymedzuje aj priestor, obsah, formy a podmienky realizácie sociálnej práce
 - umožňuje sociálnej práci naplňať základné princípy sociálnej politiky spoločnosti.
 - Medzi sociálne právo zaradujeme: pracovné právo, právo na sociálne zabezpečenie, občianske právo, rodinné právo, správne právo, trestné právo.

Sociálna antropológia

- je sociálna veda skúmajúca rôzne kultúry, t.j. spôsob života určitej spoločnosti.
- spoznáva a akceptuje lokálne zvyky, obyčaje, normy, etiku, lokálne náboženstvo, čo napomáha sociálnej práci
- vychováva expertov na skúmanie iných, cudzích kultúr
- vychováva expertov na komunikáciu s “inými” skupinami

Fyzická antropológia – zaoberá sa ľudským telom

Kultúrna antropológia – zaoberá sa kultúrnym ovplyvňovaním človeka

Sociálna antropológia – zaoberá sa predispozíciami, ktoré ovplyvňujú človeka

Sociálna filozofia

- veda, ktorá sa zaoberá otázkami bytia, existencie, pravdy, dobra, slobody, poznania, hodnotenia.
- je filozofické skúmanie sociálneho života, ktoré vyúsťuje do filozofického obrazu spoločenského života kolíšuceho podľa toho, aké kategórie a ďalšie významne útvary intervenujú v priebehu tvorby tohto obrazu ako dominantné. Ak napríklad takýmto dominantným významovým útvarom je pojem normy, môže ísť sociálnej filozofii o výskum a presadzovanie takých noriem, podľa ktorých by sa mal rozvíjať spoločenský život.

Sociálna andragogika

- je jednou z disciplín andragogiky, vedy o výchove a vzdelávaní dospelých, ktorej
- predmetom sú dospelí ako subjekt SP
- jej predmetom je skúmať a riadiť výchovu a vzdelávanie dospelých ako prostriedok
- riešenia soc. problémov klientov a zvyšovanie kvalifikácie soc. pracovníkov.
- Soc. andragogika je pre soc. pracovníka zdrojom odborných poznatkov o formách , metódach a princípoch kvalifikovaného a efektívneho uplatňovania rôznych vzdelávacích, výchovných a terapeutických techník pri integrácii jedincov do spoločnosti a pri riešení problémov, ktoré nastávajú v procese adaptácie dospelých jednotlivcov I skupín na meniace sa sociálno-ekonomické podmienky.

Sociálna patológia

- je sociologická disciplína, ktorá sa zaoberá negatívnymi škodlivými vplyvmi v spoločnosti.
- jej predmetom je skúmať patologické javy spoločnosti

Patologické javy sú:

- patológia rodiny (rodinného prostredia)
- kriminalita alebo zločinnosť
- drogová závislosť
- závislosť na hrách (hráčstvo, gemblerstvo)
- násilie v rodine
- násilie v škole
- prostitúcia alebo predaj tela
- samovražednosť

Niektoré definície:

Právo: systém noriem a pravidiel správania v spoločnosti, ktoré stanovuje a sankcionuje štátna moc. Tieto právne normy sú záväzné pre všetkých.

Psychológia: veda o duševnej činnosti a správaní človeka, je to veda o psychike, prežívaní a správaní.

Sociálna psychológia: veda, ktorá skúma ako vzťahy s inými ľuďmi ovplyvňujú správanie, skúma konflikty medzi nimi, hľadá možné riešenia týchto konfliktov.

Ekonomia: veda o procese výroby a činnostiach s výrobou súvisiacich

Politológia: veda o systéme politických subjektov spoločnosti a ich vzájomných vzťahov.

Sociológia: veda o spoločnosti, o sociálnych javoch a zákonitostiach, ktoré riadia vývoj a pohyb sociálnych systémov.

Etika: veda o morálke, skúma správanie ľudí vo vzťahu k morálnym normám, konaniu i hodnoteniu tohto konania vlastným svedomím ako aj verejnou mienkou.

10. VZŤAH SOCIÁLNEJ PEDAGOGIKY A SOCIÁLNEJ PRÁCE. SOCIÁLNA PEDAGOGIKA AKO SÚČASŤ SOCIÁLNEJ PRÁCE. SOCIÁLNA PEDAGOGIKA AKO POMÁHAJÚCA VEDNÁ DISCIPLÍNA SOCIÁLNEJ PRÁCE. SPOLOČNÉ ZNAKY A ROZDIELY.

Sociálna práca - podľa Shimerlingovej a Novotnej sociálna práca je v užšom zmysle priamy, zámerný a pripravený kontakt sociálneho pracovníka s klientom (skupinou, komunitou), s cieľom stanoviť sociálnu diagnózu a uskutočniť sociálnu terapiu. To spočíva v sociálno-výchovnom pôsobení a ovplyvnení či usmernení klientov, aby zmenili svoj postoj a svoju sociálnu situáciu. **Delíme** ju na **preventívnu** (predchádzanie) a **kuratívnu** (zmierňovanie, neutralizovanie a odstraňovanie).

Pedagogika - vo všeobecnosti sa pod pojmom pedagogika rozumie všetko, čo súvisí s výchovou, vzdelávaním a vyučovaním v škole, ale aj v celej spoločnosti.

Sociálna pedagogika - hraničná vedná disciplína medzi pedagogikou a sociológiou, ktorá patrí do sústavy pedagogických vied. Skúma vzťahy medzi sociálnym prostredím a výchovou, formy sociálnej pomoci a starostlivosti o deti, mládež a dospelých, teda človeka v sociálnom prostredí. Sociálna pedagogika vychádza zo sociológie. (Bakošová, 1994, s.10)

Ondrejko uvádza /2000/, „sociálnu pedagogiku možno charakterizovať ako vedu o výchove, ktorá sa uplatňuje v sociálnej práci, a v ktorej tvorí podstatnú časť jej aktivít.

Úlohy sociálnej pedagogiky:

- starostlivosť o mládež
- rodičovské poradenstvo
- komplex úloh na zaradenie sa do spoločnosti
- odstránenie ľudskej biedy
- zaistenie opatrení na presadenie pozitívneho vzťahu jednotlivca k spoločnosti
- vytvorenie rovnováhy medzi požiadavk. a motívmi jednotlivca a štruktúrou nárokov daných spoločnosťou

Sociálnu pedagogiku vo vzťahu k sociálnej práci chápeme ako súčasť sociálnej pomoci.

Sociálna pedagogika sociálnej práci pomáha vlastnými metódami a technikami práce v oblasti výchovy usmerňovať sociálneho klienta a vplyvy sociálneho prostredia tak, aby jednotlivcovi (skupine, komunite) pomohli (v súčinnosti s inými sociálnymi opatreniami) uvoľňovať a rozvíjať vlastný potenciál a viesť nezávislý a zodpovedný život v danom spoločenstve.

Predmet sociálnej pedagogiky - prostredie, jeho organizovanie v zmysle utvárania výchovne hodnotných podnetov podľa individuálnych potrieb jednotlivcov a kompenzovanie nevhodných vplyvov v súlade so sociálne integračnou pomocou. (Bakošová, 1994, s.11)

Miesto soc. pedagogiky má byť všade tam, kde rodina a škola stratila svoju funkciu. Ide o pomoc osobnosti, starostlivosť o ňu pri rôznych sociálnych problémoch.

Zložky sociálnej pedagogiky:

Praktická - činnosť výchovných pracovníkov (zdravotný a sociálny pracovník, špeciálny pedagóg, vychovávateľia, sociálny kurátor a pod.) v zariadeniach ochrannnej výchovy (detské domovy, výchovné ústavy, diagnostické ústavy) + činnosť nadácií a organizácií zameraná na ohrozené, týrané a zneužívané deti

Teoretická - SPe úzko súvisí so sociológiou výchovy, špec. pedagogikou, pedagogikou voľného času a sociálnou prácou

Pri analýze vzťahu sociálnej pedagogiky k sociálnej práci možno sociálnu pedagogiku považovať za vedu teoretickejšiu a všeobecnejšiu, sociálna práca je vedou viac praktickou a aplikovanou

Sociálna pedagogika a sociálna práca majú svoj vlastný priestor vedecky presného rozvoja a pôsobnosti vo vzťahu k spoločnému subjektu (človeku) a objektu (sociálne prostredie) ich záujmu, ktorý je vymedzený k cieľovému zameraniu - zdravému fyzickému, psychickému a sociálnemu vývinu jedinca.

Centrom pozornosti je v každom prípade **človek**, a preto treba používať humanisticko-sociálny prístup, ktorý je svojou podstatou blízky sociálnej pedagogike (Kraus, 2008), a to isté ma na zreteli aj sociálna práca.

Rozdiel medzi sociálnou prácou a sociálnou pedagogikou vidí B. Kraus (2001) v niekoľkých aspektoch:

- **Sociálna práca** je úzko prepojená so sociálnou politikou konkrétneho štátu;
sociálna pedagogika súvisí s politikou výchovnou - vzdelávacou v konkrétnej spoločnosti.
- **Sociálna práca** sa zameriava na riešenie nepriaznivých sociálnych situácií;
V **sociálnej pedagogike** ide viac o prevenciu. (Spoločné ciele obidvoch vedných disciplín môžeme pozorovať predovšetkým v oblasti sekundárnej a terciárnej prevencie, ktorá je zameraná na pomoc rizikovým osobám, ktoré ju akútne potrebujú. A vyžaduje si to ich životná situácia).
- Prítomnosť nielen sociálne problémových situácií v spoločnosti vyčleňuje tzv. cieľovú klientelu **sociálnej práce**;
sociálna pedagogika sa orientuje na celú ľudskú populáciu, u nej chce presadzovať zdravý spôsob života.
- **Sociálna práca** sa sústreďuje na zmenu v oblasti konania a správania osôb;
sociálna pedagogika sa usiluje prostredníctvom sociálnej výchovy, teda procesom zámerného zamerania a formovania osobnosti, o zmenu konkrétnej osobnosti.
- **Sociálna práca** vychádza zo skutočnosti, že vzťah medzi jedincom a ľudskou spoločnosťou je narušený nejakou odchýlkou od stanovenej normy - deviácia;
sociálnu pedagogiku nezaujíma vzťah človeka a spoločnosti skrze sociálnu deviáciu, ale ide jej o
- dlhodobý zámer s konkrétnymi cieľmi pri formovaní zdravého životného štýlu jedinca.
- **Sociálna práca** ako vedný odbor sa primárne zameriava a poukazuje na potreby základné a fyziologické;
sociálna pedagogika sa skôr zaujíma o potreby najvyššie, tzv. metapotreby.

- **Sociálna práca** sa zaujíma o jednotlivých klientov s pragmatickým postojom, s cieľom minimalizovať riziko spojené s jeho konaním; cieľom **sociálnej pedagogiky** je zmena osobnosti klienta - jedinca.
- V **sociálnej práci** je dôležitým momentom dospenie k ukončeniu práce s klientom, a taktiež naplnenie vopred stanoveného cieľa, keď sa práca s jednotlivým klientom končí; **sociálna pedagogika** pracuje s ľudským jedincom i po odstránení a zvládnutí problémov.

Rozdiel medzi sociálnou pedagogikou a sociálnou pracou predkladá i F. Vízdal. Podľa neho je cieľom sociálnej pedagogiky pomáhať v ťažkých životných situáciách ľuďom, ktorí majú problém zvládať požiadavky života a potrebujú pomoc. „Jedná sa vlastne o výchovu jedincov z rizikových a znevýhodnených sociálnych skupín. Naproti tomu sociálna práca iba poskytuje pomoc tým, ktorí sa ocitli v ťažkej životnej situácii a potrebujú pomoc“ (Vízdal 2006, s.38).

Spoločné znaky:

- Pomoc pri hľadaní seba samého, rozvoj osobnosti - pomoc k svojpomoci / individuálna funkcia
- Zlepšenie, prípadne zmena spoločenských podmienok / spoločenská funkcia /
- Prevencia, intervencia
- Orientácia na jednotlivca, skupinu, či komunitu
- Motivácia, všeobecný rozvoj
- Skvalitnenie života

Okruh problémov naplňujúcich sociálnu pedagogiku:

- Poruchy rodiny a rodičovstva
- Náhradná rodinná výchova a ústavná výchova detí a mládeže
- Vzdelávanie detí utečencov a emigrantov
- Týrané, zneužívané a zanedbávané deti
- Deti ohrozené drogami
- Sociálna klíma školy, školská fobia
- Delikvencia a agresia mládeže
- Detská prostitúcia a pornografia
- Resocializácia trestaných osôb, reedukácia

11. VZŤAH OBČIANSKEHO PRÁVA A RODINNÉHO PRÁVA K SOCIÁLNEJ PRÁCI. SPRÁVNE PRÁVO A SPRÁVNE KONANIE V ČINNOSTIACH SOCIÁLNEHO PRACOVNÍKA

OBČIANSKE PRÁVO - je základným a určujúcim prvkom celého systému súkromného práva

- **predmetom** jeho právnej úpravy sú **občianskoprávne vzťahy**, ktoré sú majetkovými vzťahmi FO a PO ako aj majetkové vzťahy medzi týmito osobami a štátom a nemajetkové vzťahy.

V **sociálnej oblasti** ide o ustanovenie obmedzenia v **bezpodielovom spoluvlastníctve manželov** a to:

- ☞ v prípade ak by sa stalo ďalšie spolužitie nezniesiteľným v dôsledku fyzického, psychického násillia alebo hrozby násillia k manželovi - blízkej osobe, s ktorou spoločne býva
- ☞ súd na návrh jedného z manželov môže obmedziť užívacie právo druhého manžela k domu alebo bytu patriacemu do bezpodielového spoluvlastníctva manželov, prípadne ho z jeho užívania úplne vylúčiť
- ☞ tento prípad môže nastať v prípadoch domáceho násillia.

Občianske právo procesné – upravuje Občiansky súdny poriadok č. 99/1963

- ☞ upravuje vzťahy účastníkov súdneho konania
- ☞ upravuje postup súdov a účastníkov konania, zásady súdneho konania, zisťovania, odvolania
- ☞ práva a povinnosti súdu i účastníkov konania a iné otázky....

V **sociálnej oblasti** ide o inštitút **predbežného opatrenia** v záujme maloletého dieťaťa

- ak sa maloleté dieťa ocitne bez akejkoľvek starostlivosti
- ak jej jeho život, zdravie alebo zdravý vývoj vážne ohrozený
- súd bez návrhu alebo na návrh orgánu SPOaSK nariadi, dočasne zverenie dieťaťa do starostlivosti FO alebo právnickej osoby.

RODINNÉ PRÁVO – zákon o rodine 36/2005

- ☞ upravuje vzťahy v rodine, založené manželstvom alebo na základe príbuzenstva (príbuzenské vzťahy - medzi manželmi, rodičmi, deťmi, medzi ostatnými príbuznými, najmä medzi starými rodičmi a deťmi a čiastočne aj súrodencami...)
- ☞ **reguluje vzťahy náhradnej rodinnej starostlivosti** ako je osvojenie, pestúnska starostlivosť a zverenie dieťaťa do výchovy iného občana alebo rodiča
- ☞ **RP je úzko spojené so sociálnou prácou**, lebo zákon o rodine definuje inštitúty ako manželstvo, rodina, rozvod, výživné, osvojenie dieťaťa, pestúnska starostlivosť, zverenie dieťaťa do výchovy občana alebo rodiča
- ☞ súd môže manželstvo na návrh niektorého z manželov rozviesť, ak sú vzťahy medzi manželmi tak vážne narušené a trvalo rozvrátené
- ☞ vo vzťahu k dieťaťu súčasťou rodičovských práv a povinností sú najmä sústavná a dôsledná starostlivosť o výchovu, zdravie, výživu a všestranný vývoj maloletého dieťaťa, zastupovanie maloletého dieťaťa, správa majetku maloletého dieťaťa.

NÁHRADNÁ STAROSTLIVOSŤ – len na základe súdneho rozhodnutia!!!!!!

- opatrenia, ktoré nahrádzajú osobnú starostlivosť rodičov o maloleté dieťa v prípadoch, ak ju **rodičia nezabezpečujú** alebo **nemôžu zabezpečiť**
- **NS** je zverenie maloletého dieťaťa do osobnej starostlivosti **inej FO než rodiča** (náhradná osobná starostlivosť), **pestúnska** a **ústavná** starostlivosť.

Náhradná osobná starostlivosť alebo pestúnska starostlivosť má prednosť pred ústavnou starostlivosťou.

Poručníctvo- poručník - ak obaja rodičia zomreli, boli pozbavení výkonu rodičovských práv a povinností, bol pozastavený výkon ich rodičovských práv a povinností, nemajú spôsobilosť na právne úkony v plnom rozsahu, potom poručník bude zabezpečovať jeho výchovu, zastupovať ho a spravovať jeho majetok.

Výživné - plnenie vyživovacej povinnosti rodičov k deťom je zákonná povinnosť, trvá do času, kým deti nie sú schopné samé sa živiť. Obaja rodičia prispievajú na výživu svojich detí podľa svojich schopností, možností a majetkových pomerov.

Osvojenie - osvojením vzniká medzi osvojiteľom a osvojencom rovnaký vzťah, aký je medzi rodičmi a deťmi - vzniká príbuzenský vzťah- rovnaké práva a povinnosti ako biologickí rodičia. O osvojení rozhoduje súd na návrh osvojiteľa.

Vzťah občianskeho a rodinného práva má k sociálnej práci subsidiárny (čiže podporný) charakter.

Správne právo a správne konanie v činnostiach sociálneho pracovníka.

Správne právo alebo právo verejnej správy

- je osobitné odvetvie slovenského verejného práva, ktoré zahŕňa verejnoprávne normy upravujúce organizáciu a činnosť verejnej správy, vrátane administratívnoprávnych vzťahov, ktoré vznikajú medzi správnymi orgánmi a FO, PO a medzi správnymi orgánmi navzájom
- tieto vzťahy majú spravovací charakter a zakladajú sa na nerovnosti subjektov, pričom správny orgán je vždy nadriadeným subjektom vzťahu

Predmetom správneho práva je verejná správa, ktorej základnými zložkami sú:

- ❖ štátna správa, územná a záujmová samospráva a tzv. ostatná verejná správa, ktorú prevažne vykonávajú verejnoprávne korporácie.

Správne právo sa podľa obsahu delí na normy všeobecné a osobitné:

- **všeobecná časť** je základom pre tvorbu, realizáciu a aplikáciu práva, zahŕňa inštitúty spoločné pre celú verejnú správu - sú to normy týkajúce sa výkonu VS
- **osobitná časť** upravuje inštitúty typické pre určité odvetvie VS napr. policajná správa

Ďalším delením je delenie na správne právo hmotné a procesné:

- **správne právo hmotné** (materiálne) obsahuje normy upravujúce kompetenciu správnych orgánov, práva a povinnosti fyzických a právnických osôb a ich podmienky a predpoklady ich realizácie.
- **správne právo procesné** (formálne) je tvorené normami, ktoré upravujú *procesné postupy* subjektov v súvislosti s *aplikáciou* hmotnoprávnej normy na konkrétny prípad v oblasti verejnej správy.

SPRÁVNE KONANIA alebo administratívne konanie

- ✓ konanie, v ktorom v oblasti verejnej správy správne orgány rozhodujú o právach, právom chránených záujmoch alebo povinnostiach fyzických osôb a právnických osôb (teda účastníkov tohto konania)
- ✓ správne konanie sa na Slovensku riadi **zákonom č. 71/1967 o správnom konaní** (nazývaným aj Správny poriadok).

Správne konanie ÚPSVaR odbor služieb zamestnanosti - rozhodnutie

- ❖ správne konanie je procesnými normami správneho práva upravený postup správnych úradov, ktorého cieľom je, vždy v konkrétnej veci, vydanie správneho rozhodnutia ako individuálneho správneho aktu

Správne konanie na úseku zamestnanosti sa týka rozhodovania vo veciach spojených:

- s evidenciou uchádzačov o zamestnanie (zaradenie – vyradenie z evidencie)
- s agentúrami práce (povolenie k sprostredkovaniu zamestnania agentúrami práce, odňatie povolení),
- s neposkytnutím príspevku na podporu zamestnávania osôb so ZP,
- so zamestnávaním zamestnancov zo zahraničia (povolenie k získavaniu cudzincov, povolenie k zamestnaniu cudzinca, predĺženie povolenia zamestnaniu cudzinca, odňatie povolenia),
- udelenie (neudelenie) zamestnávateľovi predchádzajúci súhlas na skončenie pracovného pomeru výpoveďou s občanom so ZP,
- priestupkov fyzických osôb a správne delikty právnických osôb

KTO JE účastník konania

- ❖ účastníkom správneho konania **je ten, o koho právach** a právom chránených záujmoch alebo povinnostiach **má byť v konaní jednané** alebo koho práva a právom chránené záujmy alebo povinnosti môžu byť rozhodnutím priamo dotknuté
- ❖ účastníkom konania **je i ten, kto tvrdí, že môže byť rozhodnutím** vo svojich právach, povinnostiach **priamo dotknutým**, až do doby, kým sa nepreukáže opak

PRÁVA účastníka konania

- ❖ právo nazerat' do spisov, navrhovať dôkazy a ich doplnenie.
- ❖ samostatne jednat' v tom rozsahu, akom má spôsobilosť vlastnými úkonmi nadobúdať právo a brať na seba povinnosti.
- ❖ správny orgán je povinný umožniť, aby sa pred vydaním rozhodnutí mohli vyjadriť k jeho podkladu, ich spôsobu jeho zistenia, prípadne navrhnúť jeho doplnenie

Proti rozhodnutiu správneho orgánu má účastník konania právo **podať odvolanie**, pokiaľ zákon neustanoví inak alebo pokiaľ sa účastník konania odvolania písomne alebo ústne do protokolu nevzdal.

KTO a KEDY môže zahájiť správne konanie?

- konanie sa zahajuje na návrh účastníka konania alebo z podnetu správneho orgánu
- konanie je zahájené dňom, kedy podanie účastníka došlo správne orgánu vecne a miestne príslušnému vo veci rozhodnúť
- podanie je možné podať písomne, ústne do protokolu, v elektronickej podobe zaručené elektronickým podpisom

POSTUP pri správnom konaní

- správny orgán spíše protokol o ústnych podaniach o dôležitých úkonoch v konaní, o dôkazoch, vyjadreniach účastníkov konania, o ústnom pojednávaní a o hlasovaní
- z protokolu musí byť jasné, **kto, kde a kedy konanie zahajoval, predmet konania**, ktoré osoby sa ho zúčastnili, ako konanie prebiehalo, aké návrhy boli podané a aké opatrenia boli prijaté

Ako sa účastník konania dozvie o výsledku správneho konania?

- ❖ dôležité písomnosti sa doručujú do vlastných rúk
- ❖ ak nie je známy pobyt účastníka konania – doručuje sa verejnou vyhláškou (vyvesenie po dobu 15 dní obvyklým spôsobom na mieste verejnom, posledný deň tejto lehoty je dňom doručenia)

Čo robiť, keď účastník konania nie je s rozhodnutím spokojný?

- ❖ v takom prípade je nutné, aby účastník konania postupoval v súlade s poučením, ktoré je súčasťou predmetného rozhodnutia
- ❖ v prevažnej väčšine prípadov sa dá podať voči rozhodnutiu odvolanie, ktoré sa podáva správnemu orgánu, ktorý napadnuté rozhodnutie vydal
- ❖ v lehote 15 dní odo dňa oznámenia rozhodnutia (jeho doručenia).

Čo by malo obsahovať odvolanie?

- z podania musí byť zrejmé, kto ho podáva, ktorej veci sa týka a čo sa navrhuje
- ak nemá podanie predpísané náležitosti, môže správny orgán účastníkovi konania pomôcť, nedostatky odstrániť, prípadne ho vyzve, aby ich v stanovenej lehote odstránil
- odvolací orgán preskúmava rozhodnutie v plnom rozsahu
- ak odvolací orgán rozhodnutie zruší, vec vráti správnemu orgánu, ktorý ho vydal, k novému prejednaniu a rozhodnutiu
- proti rozhodnutiu o odvolaní sa nedá odvolať.

12. SOCIÁLNA PRÁCA AKO SAMOSTATNÁ PROFESIA A ODBOR VZDELANIA. CHARAKTERISTIKA ŠTÚDIJNÉHO ODBORU SOCIÁLNA PRÁCA. PROFIL ABSOLVENTA.

Sociálna práca ako samostatná profesia a odbor vzdelania.

Sociálna práca je v súčasnosti samostatnou pomáhajúcou profesiou, vedeckou činnosťou, ako aj študijným odborom v rámci vysokoškolského štúdia v mnohých krajinách, vrátane Slovenska.

Sociálna práca sa ako PROFESIA zameriava na pomoc, podporu, sprevádzanie, posilnenie a zmocnenie sociálnych klientov, ktorými môžu byť jednotlivci, rodina, skupina, komunita i inštitúcia, a to prostredníctvom profesionálnej činnosti kvalifikovaných sociálnych pracovníkov. Cieľom ich činností je zlepšenie alebo obnovenie psycho-sociálneho fungovania sociálnych klientov a utváranie priaznivých životných podmienok na dosiahnutie tohto cieľa.

Podľa Medzinárodnej federácie sociálnych pracovníkov (IFSW, 2000) profesia sociálna práca presadzuje sociálnu zmenu, riešenie problémov v ľudských vzťahoch, ako aj zmocnenie a oslobodenie ľudí na zlepšenie ich prosperity. V súčasnosti je sociálna práca chápaná aj ako profesia založená na hodnotách, medzi ktoré patria najmä rešpektovanie dôstojnosti človeka a ľudských práv, sociálna spravodlivosť, kompetencia, integrita, služba, dôležitosť ľudských vzťahov a pod. (Mátel, Schavel et al. 2011)

Profesia a povolanie sociálneho pracovníka vyžaduje náležitú odbornú prípravu. Práve jej bola v posledných dvoch desaťročiach venovaná na Slovensku zvýšená pozornosť, zvlášť jej kreovaniu ako SAMOSTANÉHO ODBORU VZDELÁVANIA. Jej štúdium na vysokých školách sa v samostatnej SR datuje od roku 1991. Na pedagogickej fakulte UK v Bratislave sa otvorila prvá katedra soc. Práce v SR.

Na základe kritéria vzdelania môžeme definovať sociálneho pracovníka ako fyzickú osobu, ktorá získala vysokoškolské vzdelanie v študijnom odbore sociálna práca v prvom druhom alebo treťom stupni.

Charakteristika študijného odboru sociálna práca.

Stupne vysokoškolského štúdia, v ktorých sa odbor študuje, a štandardná dĺžka študijných programov pre tieto stupne vysokoškolského štúdia:

Študijný odbor sociálna práca sa môže podľa Sústavy študijných odborov vydanéj Ministerstvom školstva SR č. 2090/2002-sekr. Zo dňa 16.decembra 2002 študovať v :

- Prvom stupni vysokoškolského štúdia (Bc.) so štandardnou dĺžkou 3 roky
- Druhom stupni vysokoškolského štúdia (Mgr.) so štandardnou dĺžkou 2 roky. Predpokladá sa, že absolvent ukončil prvostupňové štúdium v študijnom odbore Sociálna práca alebo v niektorom príbuznom študijnom odbore (Sociológia, Sociálna pedagogika, Andragogika,). Pre uchádzačov, ktorí ukončili prvostupňové štúdium v niektorom vzdialenejšom študijnom odbore (Pedagogika, Sociálna filozofia, Liečebná pedagogika, Sociálna psychológia, Ošetrovatelstvo,) možno navrhnúť študijný program so štandardnou dĺžkou štúdia až 3 roky.
- Treťom stupni vysokoškolského štúdia (PhD.)

Charakteristika jednotiek študijného programu.

Bakalárske štúdium je prvým stupňom univerzitného vzdelania. Sústreďuje sa na teoretické východiská, metódy a formy sociálnej práce, právny rámec pomáhajúcich profesií a rozvoj

sociálnych zručností študenta. Obsahovo vychádza zo sociologických, psychologických, filozofických, právnych a etických ideových systémov. Takto koncipované štúdium má interdisciplinárny charakter. Myslí sa tým budovanie novej kvality poznania prostredníctvom interakcie viacerých spoločenskovedných a právnych disciplín so zameraním na analýzu sociálnych problémov a poskytovanie pomoci jednotlivcom, rodinám, skupinám a komunitám.

Cieľom bakalárskeho štúdia je rozvíjať myšlienkový koncept sociálnej práce ako akademickej aplikovanej disciplíny, podporovať schopnosť odborne a kriticky myslieť, chápať problém, analyzovať a implementovať teoretické modely priamo do praxe, osvojiť si zručnosti profesionálnej sociálnej práce, ako aj rozvíjať osobnostný potenciál študentov.

Jednotkami študijného programu sociálna práca pre bakalárske štúdium sú prednášky a semináre, cvičenia a prax. Študijný program tvoria teoretické predmety, výcviky sociálnych zručností a odborná prax. Predmety sú rozdelené na povinné, povinne voliteľné a výberové. Študent je povinný získať za celé štúdiu 180 kreditov.

Magisterské štúdium je druhým stupňom univerzitného vzdelania. Sústreďuje sa na poznanie a kritickú reflexiu teórií sociálnej a prepojenie do oblasti sociálnej politiky a riadenia sociálnych organizácií. Rozvíja sociálne, politické, manažérske a výskumné kompetencie študenta. Obsahovo vychádza predovšetkým z poznatkov sociálnej práce, sociálnej politiky a teórií riadenia sociálnych systémov a organizácií. Ďalej rozvíja znalosti z príbuzných vedných disciplín (filozofie, sociológie, politológie a ďalších). Takto koncipované štúdium má interdisciplinárny charakter. Myslí sa tým budovanie novej kvality poznania prostredníctvom interakcie viacerých vedných disciplín so zameraním na analýzu a riešenie sociálnych problémov na úrovni jednotlivca, skupín, komunit, regiónu a štátu.

Cieľom magisterského štúdia je rozvíjať myšlienkový koncept sociálnej práce ako akademickej disciplíny, podporovať schopnosť odborne a kriticky myslieť, chápať problém v rovine riadenia sociálnych systémov a ekonomických, politických a medzinárodných súvislostí. Pri tom ďalej rozvíjať zručnosti profesionálnej sociálnej práce a osobnostný potenciál študentov.

Jednotkami študijného programu sociálna práca pre magisterské štúdium sú prednášky a semináre, cvičenia a prax. Študijný program tvoria teoretické predmety, výcviky manažérskych zručností a odborná prax. Predmety sú rozdelené na povinné, povinne voliteľné a výberové. Študent je povinný získať za celé štúdiu 120 kreditov.

Profil absolventa sociálnej práce.

Nevyhnutnou súčasťou prípravy sociálnych pracovníkov je definovanie profilu absolventa sociálnej práce. Pre lepšiu orientáciu uvádzame profil absolventa sociálnej práce tak, ako ho naformulovala Ústredná rada pre vzdelávanie a výcvik sociálnych pracovníkov vo Veľkej Británii – CCETSW, ktorá reguluje minimálne štandardy a kompetencie, ktoré absolvent musí získať. Uvedený profil sa podľa nášho názoru výrazne približuje potrebám praxe. (Oláh, Schavel, 2007)

Profil absolventa podľa CCETSW:

Sociálny pracovník je pripravený vykonávať nasledujúce odborné činnosti: **komunikovať a angažovať sa, posudzovať a plánovať, podporovať a pomáhať k sebestačnosti, zasahovať a poskytovať služby, pracovať v organizácii, rozvíjať profesionálne sociálne kompetencie.**

Komunikovať a angažovať sa: Komunikovať s organizáciami a ľuďmi v rámci miestnych spoločenstiev a angažovať sa v záujme detí, dospelých, rodín či skupín, ktoré sú v núdzi či ohrození, s cieľom zlepšiť ich možnosti života, zapojiť sa a rozvíjať sa v spoločnosti.

Nadviazať začiatkový kontakt a účinne komunikovať. Identifikovať a vyhodnocovať kľúčové ekonomické, sociálne, kultúrne, vzdelávacie, ekologické a politické faktory ktoré pôsobia na službu a jej užívateľov. Identifikovať zhodné a odlišné hľadiská, hodnotu a ciele. Účinne komunikovať aj medzi jednotlivcami, organizáciami, miestnymi zdrojmi, dobrovoľníkmi a inými odborníkmi. Prispievať k preventívnej práci, ktorá pomáha minimalizovať ohrozenie v rámci miestneho spoločenstva. Vytvárať siete a udržiavať pracovné a sieťové vzťahy medzi jednotlivcami a organizáciami, miestnymi zdrojmi, dobrovoľníkmi a inými odborníkmi, zároveň rešpektovať ich odlišné pohľady a pracovať s nimi.

Posudzovať a plánovať: V spolupráci s inými posudzovať a získavať prehľad o životnej situácii a plánovať postupy reagujúce na zistené ohrozenie. Zbierať, zaznamenávať a vyhodnocovať informácie pre posúdenie. Pracovať s užívateľmi služieb a inými odborníkmi na vyhodnocovanie a zhrnutie existujúcich a potencionálnych potrieb, zdrojov, fungujúcich prvkov a zodpovednosti. Rozpoznať využiteľné zdroje vo vnútri vlastnej organizácie, v iných organizáciách a podporných sieťach. Zisťovať práva, zákonné požiadavky a zodpovednosť priority organizácií. Formulovať a predložiť posúdenie a alternatívy jednania. Odporúčať ľuďom iným organizáciám, ak je to nevyhnutné. Pracovať s požiadavkami zákona.

Podporovať a pomáhať k sebestačnosti: Podporovať k príležitosti k tomu, aby ľudia mohli použiť svoje vlastné sily a schopnosti, pomáhať im prebrať zodpovednosť, zabezpečovať si svoje práva a dosiahnuť zmeny. Poskytnúť informáciu a radu jednotlivcovi, rodinám a skupinám. Uľahčiť všetkým prístup k ďalším zdrojom informácií. Podporovať práva detí a dospelých a priamo vystupovať v ich záujmoch a mene. Vedieť im poskytnúť možnosť učiť sa a rozvíjať sa smerom k sebestačnosti a k zapojeniu do rozhodovania o otázkach denného života. Pomáhať ľuďom vyjadriť svoje prednosti, schopnosti, potreby a hľadiská, pomáhať im objasňovať ich ciele, zdroje a možné prekážky na ceste k preberaniu zodpovednosti a pomáhať im voliť alternatívy ktoré im pomôžu dosahovať zmeny.

Zasahovať a poskytovať služby: Zasahovať a poskytovať služby k dosiahnutiu zmeny, za pomoci poskytnutia primeranej podpory, starostlivosti, ochrany a kontroly. Prispieť k poskytnutiu účinného a bezpečného fyzického prostredia. Prispieť k plánovaniu osobnej starostlivosti pre deti, mládež a dospelých. Dojednať a dosiahnuť zhody v cieľoch, očakávaniach, rolách, zodpovednosti a základných pravidlách pre priebežnú prácu s deťmi, mládežou, dospelými a skupinami. Prispieť k starostlivosti, ochrane a kontrole ľudí ktorí ohrozujú seba a svoje okolie. Odolávať správaniu ktoré vytvára riziko, stanoviť hranice očakávania.

Pracovať v organizácii: Preukázať schopnosť pracovať ako zodpovedný a efektívny člen organizácie v ktorej je umiestnený. Byť zodpovedný za vlastné chovanie a prax, pracovať v rámci politiky danej organizácie a jej postupov. Rozoznať povahu tímu a vlastného prínosu v ňom, vytvárať, udržiavať a rozvíjať spolupracujúci vzťah s členmi tímu a zamestnancami organizácie. Prispieť k plánovaniu, sledovaniu a kontrole zdrojov. Prispieť k hodnoteniu efektívnosti, účinnosti a hospodárnosti služieb.

Rozvíjať profesionálne sociálne kompetencie: Riadiť a hodnotiť vlastnú schopnosť, rozvíjať profesionálne kompetencie. Efektívne využívať supervíziu, dojednať priority a riadiť vlastné rozvrhnutie práce, vymenovať si informácie. Prispievať k vyjasneniu profesionálnych neistôt a konfliktov, vyvažovať práva potreby a možnosti. Odpovedať na neočakávané príležitosti a problémy. Rozhodovať sa. Prispievať k uchovaniu, kritickému hodnoteniu a vývoju vlastných profesionálnych vedomostí a hodnôt.

DOPLNKOVÝ MATERIÁL

Absolvent **bakalárskeho** štúdia sociálnej práce ovláda základy teórie a praxe sociálnej práce, pozná teoretické východiská, ktoré ponúkajú filozofické, sociologické, psychologické, ekonomické a právne disciplíny. Je schopný aplikovať osvojené metódy a formy sociálnej práce v praxi. Ma primerane rozvinuté sociálne a komunikačné kompetencie a zručnosti. Je spôsobilý poskytovať sociálne služby v aktivitách primárnej prevencie, v terénnej, ambulantnej, semirezidenciálnej, rezidenciálnej a postrezidenciálnej forme sociálnej práce. Vyhľadávať a určovať typy poskytovaných služieb, ovplyvňovať rozvoj služieb, poznať a tvorivo zužitkovať zdroje, ktoré poskytujú zariadenia alebo inštitúcie v sociálnej sfére. Má znalosti o úlohách štátnej správy, samosprávnych orgánov a neštátnych subjektov v oblasti sociálnej politiky.

Je pripravený pre výkon: sociálno-správnych činností,/ sociálno-právneho poradenstva prvého kontaktu, sociálneho diagnostikovania a prognózovania, sociálnej prevencie, sociálno-právnej ochrany a depistáže,/ inej formy sociálnej pomoci (napr. krízová intervencia, terénna práca, resocializácia, vyjednávanie a zastupovanie klienta, pomoc občanom v hmotnej a sociálnej núdzi ap.)/ zriaďovania, koordinovania a organizovania sociálnych služieb.

Teoretické vedomosti

Absolvent bakalárskeho stupňa Sociálnej práce okrem širokého interdisciplinárneho vzdelania má základné znalosti z odboru sociológie, štatistiky, demografie, psychológie a teórie sociálnej práce, potrebné pre uskutočňovanie úloh sociálnej práce, je pripravený pracovať v širokej oblasti verejnej i súkromnej sféry na úrovniach rodina – obec – spoločnosť disponuje znalosťami nevyhnutnými pre SP s klientom v prirodzenom prostredí rodiny, komunity ako i v rezidenciálnych zariadeniach a ďalších inštitúciách (školách, kluboch dôchodcov).

Praktické schopnosti a zručnosti

Absolvent 1. stupňa štúdia sociálnej práce získa schopnosť pracovať s klientom v oblasti sociálnej pomoci a sociálnych služieb ako:

- terénny pracovník
- komunitný pracovník
- rodinný poradca
- sociálny pracovník v rezidencii
- školský sociálny pracovník
- sociálny poradca
- organizovania vzdelávania
- štátnej a verejnej správy, súkromného a tretieho sektora

Doplňujúce vedomosti, schopnosti a zručnosti

Absolvent 1. stupňa štúdia sociálnej práce dokáždôpôsobiť v oblasti prevencie sociálno-patologických javov/ spolupracovať na príprave a realizácii sociálnych výskumov/ spolupracovať na príprave a realizácii sociálnych projektov/ porozumieť sociálnym problémom a pripomienkovať prípravu nových legislatívnych dokumentov./ organizovať si vlastné štúdium a ďalšie vzdelávanie

Absolvent **magisterského štúdia** ovláda teoretické koncepcie a metódy sociálnej práce, má znalosti o ekonomike a sociálnej politike, pozná metódy riadenia sociálnej sféry. Bude vedieť realizovať koncepčné riešenia sociálnych problémov, podieľať sa na riešení otázok kvality života, riešiť koncepčné otázky s rôznymi cieľovými skupinami. Absolvent bude pripravený zastávať riadiace pozície v sociálnej oblasti, plánovať a realizovať programy intervencie a prevencie. V oblasti

výskumu bude vedieť koordinovať a realizovať výskum v sociálnej oblasti, využívať kvantitatívne a kvalitatívne prístupy. Dokáže:

- kriticky analyzovať teoretické koncepty sociálnej práce a príbuzných vedných disciplín
- orientovať sa v sociálnej politike Európskej únie, štátu a regiónu, porozumieť koncepciám sociálnej politiky a jej komunikácii s bytovou politikou, rodinnou, populačnou politikou a politikou zamestnanosti štátu
- pochopiť rôznorodosť a komplexnosť príčin sociálnych problémov a dokáže odborne interpretovať ich politicko-ekonomické a kultúrne súvislosti
- analyzovať sociálnu situáciu v danej lokalite príp. regiónu,
- navrhovať, prijímať a realizovať koncepčné riešenia sociálnych problémov,
- podieľať sa na riešení otázok kvality života a socio-enviromentálnych problémov,
- pracovať v projektoch, ktoré zahŕňajú identifikáciu problému, analýzu, návrh a implementáciu rozsiahlych riešení v sociálnej práci spolu s testovaním a primeranou dokumentáciou, pričom si uvedomuje jednotlivé aspekty kvality.
- riešiť otázky rodinnej politiky a rodinného života, minorít, chudoby, bezdomovectva, prostitúcie, drogových závislostí a ostatných sociálno-patologických javov a to v rezidenčialnej i terénnej sociálnej práci,
- samostatne plánovať a organizovať aktivity v oblasti sociálnej pomoci a sociálnych služieb
- rozoznať tvrdé a mäkké zložky riadenia, uplatňovať moderné metódy riadiacej práce a práce s ľuďmi v organizácii
- plánovať a realizovať výskum, využívať kvalitatívne i kvantitatívne metódy výskumu a spracovávať výsledky sociálneho výskumu.

Teoretické vedomosti

Absolvent magisterského študijného programu sociálna práca pozná a vie kriticky reflektovať teórie sociálnej práce a príbuzných vedných disciplín osvojil si koncepcie sociálnej politiky a ich lokálne, regionálne, národné a medzinárodné súvislosti chápe rôznorodosť a komplexnosť príčin sociálnych problémov, dokáže odborne interpretovať ich politicko-ekonomické a kultúrne súvislosti, pozná koncepcie riadenia sociálnych organizácií a vie ich kriticky reflektovať ovláda metodológiu sociálneho výskumu a pozná gnozeologické možnosti a medze výskumných metód.

Praktické schopnosti a zručnosti

Absolvent magisterského študijného programu sociálna práca dokáže:

- aplikovať teoretické poznatky zo sociálnej práce, sociálnej politiky a teórie riadenia do praxe
- navrhovať a realizovať opatrenia na riešenie sociálnych problémov na regionálnej, národnej i medzinárodnej úrovni
- riadiť sociálnu organizáciu a viesť multidisciplinárny odborný tím
- pripraviť a manažovať projekty na riešenie sociálnych problémov na regionálnej, národnej i medzinárodnej úrovni
- pripraviť projekt sociálneho výskumu, viesť jeho realizáciu a odborne interpretovať získané údaje

Doplňujúce vedomosti, schopnosti a zručnosti

Absolvent magisterského študijného programu sociálna práca vie
pracovať efektívne ako člen alebo vedúci tímu,
pracovať v oblasti poradenskej, terénnej a rezidenčialnej sociálnej práce
pracovať v oblasti rozvoja ľudských zdrojov a v oblasti regionálneho rozvoja
pôsobiť ako pracovník mediačnej a probačnej služby
udržiavať kontakt s najnovším vývojom vo svojej disciplíne,
riadiť sa primeranými praktikami v súlade s profesionálnym, právnym a etickým rámcom disciplíny.

13. VZDELÁVANIE V SOCIÁLNEJ PRÁCI NA SLOVENSKU PO ROKU 1989. SYSTÉM SOCIÁLNEHO ŠKOLSTVA V SLOVENSKEJ REPUBLIKE. ĎALŠIE VZDELÁVANIE SOCIÁLNYCH PRACOVNÍKOV. PROFESIJNÉ ORGANIZÁCIE SOCIÁLNEJ PRÁCE NA SLOVENSKU.

Vzdelávanie sociálnych pracovníkov na Slovensku zaznamenalo v poslednom období výrazný rozmach. Táto situácia bola spôsobená výraznou absenciou odborníkov, ktorí sa mali podieľať na riešení nových sociálnych problémov po roku 1989 vplyvom spoločenských, politických a ekonomických zmien. Tieto zmeny zároveň vyvolali potrebu nových legislatívnych noriem v oblasti sociálneho zabezpečenia, ktorých plnenie si vyžadovalo fundovaných, odborne erudovaných sociálnych pracovníkov.

Vzdelávanie v sociálnej práci na Slovensku po roku 1989.

Na Slovensku sa ešte začiatkom 90. rokov vnímala sociálna práca prevažne ako praktická činnosť vykonávaná „štátnymi úradníkmi“ alebo ako činnosť niektorých sestier v nemocnici a pod..

Po r.1989 sa znovu objavuje potreba realizácie SP s ohľadom na jej teoretické vymedzenie a tým následne aj jeho prepojenie na prax. 40.ročné obdobie socializmu sa o mnohých sociálnych problémoch akými bol napr. alkoholizmus, drog. závislosť, prostitúcia, bezdomovecstvo a iné hovorilo iba v úzkom okruhu ľudí a v rodinách, ktorých sa dotýkali. Zmenou politického režimu po r.1989 sa začínajú preto objavovať sociálne problémy, ktoré sme ako mladý štát neboli pripravení riešiť.

Až po r. **1991** sa aj v rámci bývalého Československa začína študovať na vysokých školách staronový odbor – **sociálna práca** na Pedagog. fakulte UK v BA ako prvá Katedra SP v SR čo je pokladané za základ Sociálnej práce pri výchove a vzdelávaní profesionálov. Postupne v rámci republiky vznikali ďalšie katedry: TT Univerzita, PO Univerzita, Univerzita Konštantína Filozofa v NR, Univerzita M.Bela v BB, Katolícka Univerzita v Ružomberku ako aj Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v KE.

Od r.2002 prichádza prvá súkromná VŠ zdravotníctva a SP sv. Alžbety v BA ako nezisková organizácia a ponúka samostatný študijný program SP vo všetkých troch akredit. stupňoch (Bc,Mgr, PhD).

Profily absolventov a sumár odborných kompetencií formulovala najmä pracovná skupina pod vedením prof. Tomeša a členov pracovnej skupiny, ktorú tvorili zástupcovia jednotlivých vzdelávacích subjektov pod garanciou **MPSVaR SR** a **Asociácie vzdelávateľov v sociálnej práci** v rokoch 1996 – 2000.

V novembri **2007** vznikol **Inštitút ďalšieho vzdelávania sociálnych pracovníkov** v rámci svojej organizačnej štruktúry. Tento dôležitý krok vytvára predpoklad pre vytvorenie podmienok ku konštituovaniu uceleného systému ďalšieho vzdelávania sociálnych pracovníkov. Jeho poslaním je prispievať k rozširovaniu odborných vedomostí a zručností soc. pracovníkov ako aj každého, kto má záujem o akreditované certifikované vzdelávanie v oblasti SP. V súčasnosti Inštitút realizuje niekoľko akreditovaných vzdelávacích programov (MŠ SR) a prispieva tak k skvalitňovaniu odbornej kompetencie sociálnych pracovníkov.

Záujem o štúdium v študijnom odbore sociálna práca prevyšoval od začiatku kapacitné možnosti škôl, počet študentov na univerzitách a vysokých školách je vysoký, ich motivácia pre štúdium je rôzna. Zvýšený záujem už zamestnaných uchádzačov o štúdium sociálnej práce podnietila skutočnosť vyplývajúca z prijatia zákona č. 312/2001 Z.z. o štátnej službe/ jeho súčasná novela je **400/2009 Z.z.**, podľa ktorého, zamestnanec štátnej správy musel v rámci výkonu svojich odborných

činností spĺňať minimálne podmienku ukončeného prvého stupňa vysokoškolského štúdia. V tomto prípade išlo najmä o zamestnancov okresných úradov, neskôr úradov práce, sociálnych vecí a rodiny s podmienkou začať študovať v zmysle vyššie uvedeného zákona do konca roka **2005**.

Na tento mimoriadny záujem začali reagovať aj vzdelávanie inštitúcie na Slovensku svojimi ponukami prostredníctvom akreditovaného vzdelávacieho študijného programu, ktorý ponúkajú nielen na svojich kmeňových univerzitách a vysokých školách, ale aj v menších mestách. Za posledné obdobie výrazne vzrástol počet poslucháčov a absolventov v študijnom odbore sociálna práca.

Systém sociálneho školstva v Slovenskej republike.

Pri koncipovaní sociálneho školstva u nás sa prejavili najmä dva najvýraznejšie smery v sociálnej práci v tom čase u nás, a to:

- 1.) tzv. **medicínsky smer**, reprezentovaní lekármi, ktorí sa usilovali o vybudovanie zdravotne-sociálneho vzdelávania. Absolventky takto orientovaného vzdelávania by boli sociálnymi pracovníčkami v zdravotníctve a podieľali by sa na riešení problémov predovšetkým z oblasti sociálneho lekárstva.
- 2.) druhý smer, **reprezentovaný sociológmi, pedagógmi**, ale tiež aj lekármi, sa usiloval o vytvorenie samostatnej profesie **sociálneho pracovníka**. Jeho profesijnú prípravu videli v osvojení si príbuzných spoločenskovedných disciplín a v rozvoji vlastnej sociálnej práce, ako špecifickej disciplíny a oboznámenie sa s jej najnovšími poznatkami. K tomuto smeru patrili predovšetkým Krakeš, Krakešová, Machotka, Bláha, Masaryková, Machočová a ďalší.

Sociálne školstvo - Je systém odbornej prípravy pracovníkov v odbornej sfére na rôznych úrovniach a stupňoch. Súčasná tendencia akceptuje stredoškolské a univerzitné školstvo.

Reálny obraz súčasného sociálneho vzdelávania prebieha ako:

1. príprava sociálnych pracovníkov v školskom systéme
2. príprava v systéme ďalšieho vzdelávania sociálnych pracovníkov
3. pripravované rezortné vzdelávanie.

Až po roku 1990 sa začali opätovne u nás rozvíjať rôzne formy vzdelávania sociálnych pracovníkov. V súčasnosti sú u nás dostupné jedno a viacdňové kurzy, školenia, stredné vzdelanie na úrovni vyučenia, stredné vzdelanie na úrovni maturity, stredné nadstavbové vzdelanie, ale tiež vyššie odborné štúdium, bakalársky stupeň ako aj magisterský stupeň vysokoškolskej prípravy sociálnych pracovníkov s možnosťou pokračovať v rámci postgraduálneho štúdia.

Súčasný stav prípravy sociálnych pracovníkov na Slovensku

V rámci bývalého Československa sa u nás udržala tradícia stredoškolskej prípravy pre sociálnych pracovníkov, z ktorých prevažná väčšina pracovala ako štátni úradníci. tento fakt bol rozhodujúcim aj pri zriaďovaní škôl sociálnych prác, ktoré boli výlučne štátne.

V súčasnosti na Slovensku existuje 18 stredných škôl v oblasti sociálnej práce. Po roku 1990 prichádza aj k zmenám v tzv. rezortnom vzdelávaní. Veľkú zásluhu na tom má aj zriadenie odboru vzdelávania pri MPSVaR SR, zásluhou ktorého bola vytvorená napr. pracovná skupina pre rozvoj vzdelávania v odbore sociálna práca. Inicioval práce na tvorbe minimálnych štandardov v sociálnej práci, konkrétne aj v oblasti vzdelávania v sociálnej práci, na tvorbe vzdelávacích programov, na tvorbe supervízie a pod. V rámci svojich kompetencií organizuje vzdelávacie aktivity pre pracovníkov rezortu, prostredníctvom ktorých sa im snaží priblížiť nielen najnovšie poznatky z oblasti sociálnej práce u nás, ale sprostredkúva tiež informácie zo zahraničia.

Odbor vzdelávania sa podieľal tiež na vypracovaní koncepcie ďalšieho vzdelávania sociálnych pracovníkov, v ktorom sa uvažuje **o troch typoch štúdia, a to:** adaptačnom štúdiu, špecializovanom kvalifikačnom štúdiu

a funkčnom štúdiu.

Vysokoškolské vzdelávanie v sociálnej práci sa realizuje na **13 vysokých školách**. Je to študijný odbor, ktorý sa u nás ešte len začína rozvíjať. K prvým vysokým školám, na ktorých sa začalo kerovať toto štúdium u nás patria:

- **Filozofická fakulta UK v Bratislave**, kde už v roku 1990 sa začalo v rámci Katedry sociológie s magisterským štúdiom, ako špecializáciou štúdia sociológie od 3. ročníka,
- **Pedagogická fakulta UK v Bratislave**, ktorá v roku 1991 utvorila prvú samostatnú Katedru sociálnej práce u nás, čím vlastne položila základy odbornej vysokoškolskej prípravy pre sociálnych pracovníkov u nás.
- existuje na Slovensku aj samostatná **Katedra sociálnej práce na Fakulte zdravotníctva a sociálnej práce Trnavskej univerzity v Trnave**.

K ďalším vysokým školám, ktoré realizujú vzdelávanie v sociálnej práci patria:

- Filozofická fakulta Univerzity P. J. Šafárika v Prešove, kde sa štúdium realizuje v rámci Katedry vzdelávania dospelých
- Fakulta humanitných vied UKF v Nitre – Katedra etiky a sociálnych vied
- Pedagogická fakulta Univerzity M. Bela, Banská Bystrica – Katedra pedagogiky
- Národohospodárska fakulta EU v Bratislave – Katedra sociálneho rozvoja
- Fakulta hospodárskej informatiky EU v Bratislave
- Právnická fakulta UK v Bratislave – Katedra pracovného práva a sociálneho zabezpečenia
- Filozofická fakulta UK v Bratislave – Katedra andragogiky
- Vojenská akadémia v Liptovskom Mikuláši
- Materiálno-technologická fakulta STU v Trnave

Súčasný stav vysokoškolského štúdia možno označiť ako rôznorodý, nielen čo sa týka organizačného zabezpečenia (niekde existuje ako samostatný študijný odbor, niekde sa o jeho zavedení uvažuje a niektoré školy ho chápu ako doplnkovú formu k základnému, napr. sociologickému, pedagogickému a pod. typu štúdia), ale aj čo sa týka samotnej obsahovej výstavby – tvorby učebných plánov, kurikul atď. Podobne ako v zahraničí, tak i na Slovensku sa objavili snahy o vytvorenie tzv. minimálnych štandardov v oblasti vzdelávania v sociálnej práci. Na vypracovaní týchto štandardov pracuje Asociácia vzdelávateľov v sociálnej práci spolu s Ministerstvom práce a sociálnych vecí SR.

Magisterské štúdium v trvaní 4. alebo 5. rokov je zamerané na sociálnu politiku, sociálny manažment, koncepciu sociálnej práce a výskum.

Všeobecné požiadavky na prijatie na štúdium na vysokej škole spĺňajú absolventi strednej školy s vysvedčením o maturitnej skúške vydaným po úspešnom vykonaní maturitnej skúšky po absolvovaní spravidla 13, výnimočne 12 rokov štúdia.

Vysoké školy spravidla organizujú aj prijímaciu skúšku.

Štúdium na vysokých školách

Vysoké školy poskytujú študijné programy troch stupňov:

1. Bakalársky študijný program, ktorý trvá najmenej tri roky a najviac štyri roky (architektúra, výtvarné umenie a dizajn).
2. Magisterský, inžiniersky a doktorský študijný program. Štúdium trvá najmenej jeden rok a najviac tri roky tak, aby štandardná dĺžka štúdia podľa bakalárskeho študijného programu a nadväzujúceho programu 2. stupňa v tom istom alebo príbuznom študijnom odbore predstavovala spolu najmenej 5 rokov. Môže sa uskutočňovať aj ako súvislé štúdium spájajúce prvý a druhý

stupeň vysokoškolského vzdelávania. V tomto prípade je štandardná dĺžka štúdia najmenej 4 roky a najviac 6 rokov.

3. Doktorandský študijný program. Štandardná dĺžka štúdia v dennej forme je najmenej tri roky a najviac štyri roky, v externej forme najviac päť rokov.

Vysoké školy udeľujú absolventom tieto akademické tituly:

1. stupeň

-bakalár (Bc.)

2. stupeň

-magister (Mgr.), v oblasti umenia magister umenia (Mgr. art.)

-inžinier (Ing.) v technických, poľnohospodárskych a ekonomických oblastiach inžinierskych programov a v oblasti architektúry a urbanizmu akademický titul inžinier architekt (Ing. arch.)

-doktor všeobecného lekárstva (MUDr.) v oblasti všeobecného humánneho lekárstva, doktor zubného lekárstva (MDDr.) v oblasti zubného humánneho lekárstva,

-doktor veterinárskeho lekárstva (MVDr.) v oblasti veterinárneho lekárstva

3. stupeň

-doktor -philosophiae doctor (PhD.)

-doktor umenia -artis doctor (ArtD.)

-licenciát (katolíckej) teológie (ThLic.)

-doktor (katolíckej) teológie (ThDr.)

Rigorózne skúšky

Absolventi s akademickým titulom magister môžu vykonať rigoróznú skúšku, súčasťou ktorej je aj obhajoba rigoróznej práce. Po jej úspešnom vykonaní vysoké školy udeľujú tieto akademické tituly:

-doktor prírodných vied (RNDr.) v prírodovedných študijných programoch

-doktor farmácie (PharmDr.) vo farmaceutických študijných programoch

-doktor filozofie (PhDr.) v spoločenskovedných a umenovedných študijných programoch

-doktor práv (JUDr.) v právnických študijných programoch

-doktor pedagogiky (PaedDr.) v učiteľských študijných programoch a telovýchovných študijných programoch

-doktor teológie (ThDr.) v teologických študijných programoch okrem študijných programov v oblasti katolíckej teológie

Kreditový systém (od akademického roku 2002/2003)

Štandardná záťaž študenta za celý akademický rok je vyjadrená počtom 60 kreditov, za semester 30 kreditov a za trimester 20 kreditov.

Hodnotenie známkou podľa tohto systému rozlišuje šesť klasifikačných stupňov:

- A (výborne) = 1 (vynikajúce výsledky)
- B (veľmi dobre) = 1,5 (nadpriemerné výsledky)
- C (dobre) = 2 (priemerné výsledky)
- D (uspokojivo) = 2,5 (prijateľné výsledky)
- E (dostatočne) = 3 (výsledky spĺňajú iba minimálne kritériá)
- FX (nedostatočne) = 4 (výsledky nespĺňajú ani minimálne kritériá)

Vysoká škola alebo fakulta, ak sa študijný program uskutočňuje na fakulte, môže pri vybraných predmetoch rozhodnúť, že sa nebudú hodnotiť známkou a určiť iné kritériá na ich úspešné absolvovanie ako podmienky na získanie kreditov.

Ďalšie vzdelávanie sociálnych pracovníkov.

Sociálna práca si vyžaduje celoživotné vzdelávanie. Zmena sociálnej štruktúry a nový systém sociálneho zabezpečenia priniesol pre zamestnancov v sociálnej oblasti množstvo radikálnych zmien, ktoré ovplyvňujú každodenný život občana odkázaného na sociálnu pomoc. Potreba ďalšieho vzdelávania je nevyhnutná aj z dôvodu zmeny prístupu a myslenia niektorých sociálnych pracovníkov k sociálnym klientom.

Cieľom ďalšieho vzdelávania sociálnych pracovníkov je:

- rozvíjať ich adekvátne *sebapoznanie* prostredníctvom poznatkov, zážitkov a skúseností vo vzdelávacom procese,
- podporovať ich vlastný *rozvoj osobnosti* a individualitu tak, že sa na vzdelávacom procese iniciatívne a aktívne zúčastňujú,
- rozvíjať profesijnú a zvlášť psychologickú *kultúru osobnosti* soc. pracovníkov,
- rozvíjať *profesijnú kompetenciu* soc. pracovníkov na interdisciplinárnom základe, v zmysle *integrovania poznatkov* rôznych vedných oblastí a ich praktickej aplikácie.

Priestor pre aktivity v ďalšom vzdelávaní soc.pracovníkov vytvára štát v rámci rezortného vzdelávania v pôsobnosti dvoch ministerstiev:

1. MPSVaR SR, kde sa touto úlohou zaoberá odbor riadenia ľudských zdrojov (predtým odbor vzdelávania) a *Ústredie práce, soc. vecí a rodiny*.
2. MV SR, kde bol pre potreby ďalšieho vzdelávania zamestnancov zriadený *Inštitút pre verejnú správu*.

Ministerstvá na základe analýzy vzdelávacích potrieb, organizuje najmä pilotné projekty zamerané na rozvoj komunikačných a sociálnych zručností pre prácu s klientom, soc. plánovania a projektovania v sociálnej oblasti, rozvoj dobrovoľníckej činnosti, prípravu supervízorov v soc. oblasti a pod.

Využitie supervízie v praxi sociálneho pracovníka mnohí odborníci považujú za formu zvyšovania odbornej kompetencie a zároveň formu ďalšieho vzdelávania. Zároveň môžu supervízne výcviky predstavovať ďalšiu oblasť vzdelávania odborne erudovaných a motivovaných absolventov sociálnej práce. Otázka celoživotného vzdelávania je aktuálna aj z dôvodu prijatých dokumentov v rámci štátov Európskej únie a teda aj Slovenska.

Zákony, ktoré sú súčasťou vzdelávania, sú však málo využívané v praxi:

448/2008 Z.z. o sociálnych službách....

27/2009 Z.z. úplné znenie zákona č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a SK...

568/2009 Z.z. o celoživotnom vzdelávaní a o zmene a doplnení niektorých zákonov

490/2009 Z.z. ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 552/2003 Z. z. o výkone práce vo verejnom záujme

v znení neskorších predpisov

400/2009 Z.z. o štátnej službe...

311/2001 Z.z. Zákonník práce po novele č. 512/2011 Z.z.

V oblasti ďalšieho vzdelávania soc. pracovníkov sa aktivizuje najmä Tretí sektor cez OZ a Nadácie. Dôležitosť celoživotného vzdelávania zdôrazňujú najmä dokumenty prijaté v orgánoch Európskej únie, ako sú napríklad:

Memorandum o celoživotnom vzdelávaní, ktoré bolo prijaté v Bruseli v roku 2000 a je základným materiálom pre rozvoj celoživotného vzdelávania v európskom priestore, pričom zdôrazňuje význam celoživotného vzdelávania pre rozvoj krajín Európskej únie.

Komunitárny program Európskej únie – Program celoživotného vzdelávania do ktorého sa zapojila aj Slovenská republika dňom 1.1.2007, (možnosť využitia programu Grundtvig, ktorý sa venuje potrebám vzdelávania dospelých pri zvyšovaní ich vedomostí a zručností, ďalej je to program Jean Monnet podporujúci inštitúcie a aktivity v oblasti európskej integrácie vo vysokoškolskom vzdelávaní). Zainteresovaní odborníci sú toho názoru, že program celoživotného vzdelávania je jedným z najefektívnejších nástrojov spolupráce v európskom kontexte.

Za základné nástroje profesijného rastu považujeme nasledovné:

a) **sebareflexia** – sociálny pracovník sa pravidelne zamýšľa nad tým, čo vie, čo koná a prečo tak koná, teda analyzuje svoje myšlienky, pocity a konanie. Ide o učenie sa z vlastných skúseností. Predpokladom sebareflexie je sebakritický prístup k vlastnej profesijnej činnosti (por. Howe, 2009, s. 171). Neustála sebareflexia umožňuje sociálnemu pracovníkovi poskytovať sociálnu pomoc tak, aby jeho starostlivosť, sociálna pomoc aj organizácia zaangažovala klienta a tým zabezpečila aktívnu participáciu všetkých subjektov do riešenia spoločných problémov (Janigová, 2008a, s. 40).

b) **supervízia** – tá sa v sociálnej práci zväčša chápe ako poradenská metóda využívaná pre zabezpečenie a zvýšenie kvality profesijnej činnosti, respektíve kompetencie sociálnych pracovníkov (Oláh, Schavel et al., 2009, s. 127). V supervíznom vzťahu je v atmosfére bezpečia a dôvery analyzovaný vzťah medzi sociálnym pracovníkom a klientmi. ňou sa sociálny pracovník podieľa s časťou zodpovednosti za prácu s klientmi (Mátel, Roman, 2010a). Supervízia je taktiež vhodným prostredím pre sebareflexiu a jedným z nástrojov ďalšieho vzdelávania sociálnych pracovníkov. Vyššie zmienený zákon č. 448/2008 Z. z. priniesol na Slovensku dôležitú legislatívnu oporu pre supervíziu v sociálnej práci. Podľa neho poskytovateľ sociálnej služby je povinný na účel zvýšenia odbornej úrovne a kvality poskytovanej sociálnej služby vypracovať a uskutočňovať program supervízie (§ 9 ods. 10).

c) **konzultovania s kolegami** alebo inými odborníkmi v sociálnej práci, resp. z iných pomáhajúcich profesií. Na rozdiel od supervízie sa konzultácia zvyčajne realizuje ad hoc a zameriava sa na špecifický cieľ. Konzultant zvyčajne nemá špecifickú administratívnu autoritu nad tým, komu ju poskytuje. Vhodné je, ak si za účelom konzultovania sociálni pracovníci vyberajú kolegov z rovnakej alebo podobnej oblasti profesijnej činnosti, resp. pracujúcich s rovnakou cieľovou skupinou (Mátel, 2010a, s. 121);

d) **tréninky a odborné výcviky** – účasť na akreditovaných špecializovaných tréningoch a odborných výcvikoch rozširuje predovšetkým zručnosti sociálnych pracovníkov, čo je dôležitým predpokladom pre ich širšie kompetencie (napr. Inštitút ďalšieho vzdelávania sociálnych pracovníkov /IVSP/ pri VŠZaSP sv. Alžbety ponúka výcvik sociálnych poradcov, výcvik supervízorov, sociálno-psychologický výcvik, terapeutické techniky v sociálnej práci atď.);

e) **ďalšie vzdelávanie** – sem patrí okrem samovzdelávania, účasť na odborných seminároch a konferenciách, ale aj vzdelávacie kurzy zamerané na niektoré špecializácie v sociálnej práci

(napr. IVSP ponúka špecializované vzdelávanie v programoch sociálna práca so žiadateľmi o azyl a azylantmi; manažment v sociálnej práci; sociálna práca so seniormi; terénna sociálna práca a streetwork; sociálna práca s rodinou; mediácia atď.). V nadväznosti na sebaraflexiu sem patrí aj schopnosť modifikovať svoje vlastné konanie vo svetle nových poznatkov;

f) **publikačná a lektorská činnosť** – publikovanie a lektorovanie sú nielen nástrojmi odovzdávania vlastných poznatkov a skúseností iným kolegom a študentom sociálnej práce, ale aj vhodnou príležitosťou k zamysleniu nad stavom vlastného poznania, jeho systematickej verbalizácie a inšpiráciou k ďalšiemu štúdiu;

g) **vedecko-výskumná činnosť** – okrem významov pre samotnú profesiu, výskumná činnosť podporuje systematickú prácu, tvorivosť, inovovanie a dynamiku v profesijnej činnosti.

Profesijné organizácie sociálnej práce na Slovensku.

Sem by mala patriť predovšetkým **stavovská organizácia sociálnych pracovníkov** na Slovensku, vrátane zastrešujúcej **asociácie a etickej komisie**. Ich deficit znižuje kvalitu podpory sociálnych pracovníkov. Na Slovensku vypracoval návrh zákona o zriadení Slovenskej komory sociálnych pracovníkov Štefan Strieženec (2006). Žiaľ, po jeho náhlej smrti sa žiadnu obdobnú inštitúciu doposiaľ nepodarilo zriadiť. Asociácia by mala mať disciplinárne právomoci, vrátane možnosti pozastavenia činnosti (odobrania licencie) v závažných zákonných alebo etických zlyhaniach vzhľadom na prioritu ochrany klientov. Eventuálne sankcie by však mali sprevádzať špecializované programy podpory sociálnych pracovníkov s vážnymi ťažkosťami.

Medzi naliehavé potreby na Slovensku patrí aj aktualizácia etického kódexu sociálnych pracovníkov. Revízia etického kódexu sociálnej práce je na Slovensku veľmi naliehavou výzvou, ktorá úzko súvisí s kvalitou poskytovania sociálnych služieb. Kľúčovým problémom je v tejto oblasti inštitucionálne vákuum, pretože niet organizácie, ktorá by tento proces iniciovala, forsírovala a zrealizovala. Diskusiu a prehodnotenie treba urobiť vo viacerých oblastiach a témach, akými sú etická zodpovednosť voči sebe, pracovisku a školám sociálnej práce, ďalej rešpektovanie ľudskej dôstojnosti, antidiskriminácia, profesijné hranice vo vzťahoch a ďalšie.

Medzi činné profesijné organizácie môžeme spomenúť:

- Asociáciu vzdelávateľov v sociálnej práci na Slovensku;
- Asociáciu supervízorov a sociálnych poradcov;
- Asociáciu poskytovateľov sociálnych služieb v SR.

Ďalšie vzdelávanie sociálnych pracovníkov okrem toho zabezpečujú viaceré vysoké školy, resp. ich vzdelávacie inštitúty (napr. Inštitút ďalšieho vzdelávania sociálnych pracovníkov pri VŠZaSP sv. Alžbety v Bratislave). Jednotlivé inštitúcie sú dôležité nielen vzhľadom na ponúkané tréningy, odborné výcviky a rozličné školenia, ale predovšetkým kvôli kvalifikovaným odborníkom, ktoré ich realizujú.

Významní predstavitelia sociálnej práce v oblasti vzdelávania sociálnych pracovníkov na Slovensku

Obdobie po roku 1990 významne ovplyvnilo vznik a rozvoj univerzitného vzdelávania v oblasti sociálnej práce. Bola založená Asociácia vzdelávateľov v sociálnej práci, bol stanovený profil absolventa sociálnej práce a štandardy vzdelávania na jednotlivých úrovniach vysokoškolského vzdelávania. Významný podiel na formovaní sociálneho školstva mali okrem vyššie uvedených aj **prof. Vladimír Krčméry – rektor VŠZaSP sv. Alžbety**,

Zakladateľ metaúrovne sociálnej práce, prof. Alžbeta Mrázová, doc. Ján Gabura, prof. Anna Tokárová, prof. Anna Žilová, doc. Miroslav Tvrdoň, prof. Milan Schavel ako aj ďalší.

ŠTEFAN STRIEŽENEC Narodil sa v roku 1938 v Čuklasovciach a zomrel v roku 2006 v Trnave. Po absolvovaní Vysokej školy pedagogickej v Bratislave pôsobil ako stredoškolský učiteľ. Po roku 1989 nastúpil ako vysokoškolský učiteľ na Pedagogickú fakultu Univerzity J. A. Komenského v Bratislave, na **katedru sociálnej práce, ako jeden zo zakladajúcich členov**. Zaradil sa medzi tých, čo sa začali s plným zánietením **venovať teórii a metodológii sociálnej práce na Slovensku**. Od začiatku zameriaval pozornosť v pedagogickej i vedeckej oblasti problematike základného, operačného i problémového výskumu, kde v pravidelných časových intervaloch publikoval ucelené teoretické pojednania z oblasti sociálnej práce.

http://www.andrejmatel.info/Texty/Etika/Matel_zodpovednost%20voci%20sebe.pdf

[files.vssvalzbety-orava.webnode.sk/.../08_...Úvod do sociálnej práce](http://files.vssvalzbety-orava.webnode.sk/.../08_...Úvod_do_sociálnej_práce)

OLÁH, M. – SCHAVEL, M. – ONDRUŠOVÁ, Z. – NAVRÁTIL, P. 2009. *Sociálna práca – vybrané kapitoly z dejín, teórie a metód sociálnej práce*. Bratislava

ONDRUŠOVÁ, Z. et al. 2008. *Základy sociálnej práce*.

MATEL, A. 2010 Aplikovaná etika SP s.40-73

14. PRAKTICKÉ AKTIVITY (PROJEKTY) VYSOKÝCH ŠKÔL V OBLASTI SOCIÁLNEJ PRÁCE (NAPR. VŠ SV. ALŽBETY V BRATISLAVE)

Sociálna práca

- podľa Zákona č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách je to získavanie a spracúvanie informácií o príčinách vzniku alebo možného vzniku hmotnej núdze alebo sociálnej núdze a o potrebe poskytovania sociálnej pomoci, voľba a uplatňovanie foriem sociálnej pomoci a sledovanie účinnosti ich pôsobenia

Praktická sociálna práca

- možno ju chápať v užšom a širšom slova zmysle:
 - v užšom slova zmysle – priamy a zámerný kontakt sociálneho pracovníka s klientom za účelom stanovenia sociálnej diagnózy a realizácie sociálnej terapie a tiež sledovanie a hodnotenie výsledkov poskytovania starostlivosti
 - v širšom slova zmysle – sociálno-technické opatrenia – poskytnutie služieb a dávok sociálnej starostlivosti, spolupráca s ďalšími odborníkmi v oblasti starostlivosti o človeka
- je poskytovaná klientom v týchto oblastiach:
 - 1) **sociálna patológia:**
 - a) SP s delikventnou mládežou
 - b) Zpeniterciárna a postpeniterciárna SP
 - c) SP so závislými a spoluzávislými
 - d) SP s obeťami násilia
 - e) SP s osobami pracujúcimi v sexbiznise a s obeťami obchodovania s ľuďmi
 - f) SP s obeťami siekt a deštruktívnych kultov
 - g) SP so suicidálnymi klientami
 - 2) **sociálno-ekonomické problémy:**
 - a) SP s nezamestnanými
 - b) SP s jednorodičovskými rodinami
 - c) SP s chudobnými
 - d) SP s osobami bez domova
 - 3) **problémy veku:**
 - a) SP s deťmi
 - b) SP s mládežou
 - c) SP so seniormi
 - 4) **sociálne skupiny:**
 - a) SP s futbalovými chuligánmi
 - b) SP s rozličnými subkultúrami mládeže (napr. grafitisti, EMO a pod.)
 - c) SP s extrémistickými skupinami a pod.
 - d) SP s etnickými minoritami
 - e) SP so žiadateľmi o azyl a azylantmi
 - 5) **zdravotné problémy:**
 - a) SP v zdravotníckych zariadeniach
 - b) paliatívna SP
 - 6) **zdravotné postihnutia – klienti so špeciálnymi potrebami:**

- a) SP s osobami s mentálnym postihnutím
- b) SP s osobami s telesným postihnutím
- c) SP s osobami s viacnásobným postihnutím
- 7) **SP v rámci inštitúcií, resp. systémov:**
 - a) školská SP
 - b) podniková SP
 - c) SP v organizácii
 - d) SP vo verejnej správe
- poskytuje sa predovšetkým prostredníctvom nasledovných zákonov:
 - **Zákon č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách**
 - upravuje právne vzťahy pri poskytovaní sociálnych služieb, financovanie sociálnych služieb a dohľad nad poskytovaním sociálnych služieb
 - **Zákon č. 305/2005 Z. z. o sociálno-právnej ochrane detí a sociálnej kuratele a o zmene a doplnení niektorých zákonov**
 - upravuje sociálno-právnu ochranu detí a sociálnu kuratelu na zabezpečenie predchádzania vzniku krízových situácií v rodine, ochrany práv a právom chránených záujmov detí, predchádzania prehlbovaniu a opakovaniu porúch psychického, fyzického a sociálneho vývinu detí a plnoletých FO a na zamedzenie nárastu sociálno-patologických javov
 - **Zákon č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení**
 - vymedzuje sociálne poistenie, upravuje rozsah sociálneho poistenia, právne vzťahy pri vykonávaní sociálneho poistenia, organizáciu sociálneho poistenia, financovanie sociálneho poistenia, dozor štátu nad vykonávaním sociálneho poistenia a konanie vo veciach sociálneho poistenia
 - **Zákon č. 599/2003 Z. z. o pomoci v hmotnej núdzi**
 - upravuje právne vzťahy pri posudzovaní hmotnej núdze občana a poskytovaní dávky v hmotnej núdzi a príspevkov k dávke
 - Zákon č. 36/2005 Z. z. o rodine
 - Zákon č. 235/1998 Z. z. o príspevkoch pri narodení
 - Zákon č. 600/2003 Z. z. o prídavkoch na deti
 - Zákon č. 571/2001 Z. z. o rodičovskom príspevku
 - Zákon č. 561/2008 Z. z. o príspevkoch pri starostlivosti o dieťa
 - Zákon č. 238/1998 Z. z. o príspevkoch na pohreb atď.

Vybrané praktické aktivity (projekty) niektorých vysokých škôl v oblasti sociálnej práce

Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety

- v súčasnej dobe má vysoká škola **20 humanitárnych projektov v 10 krajinách sveta**
- projekty na Slovensku sú zamerané na pomoc deťom, matkám s deťmi, azylantom, osobám bez domova, chudobným, rodinám
- projekty v krajinách tretieho sveta sú zamerané predovšetkým na pomoc chudobným a opusteným deťom, bezdomovcom a chorým ľuďom

- práci na projektoch sa zúčastňujú slovenskí lekári, sociálni pracovníci, zdravotné sestry, študenti misijnej a charitatívnej práce a pod.
- **Slovensko:**
 - **Mea Culpa (Bratislava)** – Univerzitné sociálne centrum pre bezdomovcov v Bratislave – útulok a nocľaháreň – poskytuje možnosť stravy, hygieny, ošatenia a tiež sociálne služby, poradenstvo a prevenciu
 - **OZ Dobrota sv. Alžbety (Bratislava)** – cieľom je podpora vzdelávania chudobných detí v rozvojových krajinách, prostredníctvom OZ je možná aj adopcia na diaľku
 - **Betánia (Malacky)** – Univerzitné azylové centrum pre matky s deťmi – poskytuje ochranu a starostlivosť týraným ženám s deťmi
 - **Sociálna a psychologická poradňa** – pripravovaný projekt VŠZaSP sv. Alžbety zameraný na riešenie problémov poradenstva v oblasti sociálnych služieb, rodinného práva a SPODaSK – projekt je určený na poskytnutie pomoci rodinám, rodinám s deťmi, osobám so psychosociálnymi problémami a pod.
- **Keňa:**
 - Azylové a resocializačné centrá v Nairobi – pre pomoc chlapcom z ulice
 - Centrum Boh s nami pre siroty a dievčatá z ulice v Nairobi a Centrum pre dievčatá z ulice v Eldorete – VŠZaSP sv. Alžbety finančne prispieva na vzdelanie a starostlivosť dievčat
 - Klinika sv. Rafaela v Mihangu – poskytuje bezplatnú zdravotnú starostlivosť a tiež bezplatné anonymné vyšetrenia HIV
 - ďalšie zdravotnícke pracoviská
- **Kambodža:**
 - House of smile v Phnom Penh a House of family v Siهانoukhville – liečebné domy pre HIV pozitívne siroty a polosiroty
- **Ukrajina:**
 - Detský domov sv. Alžbety v Seredne – domov rodinného typu pre deti od 3 do 13 rokov
 - Detský domov v Koroleve – pre opustené chudobné deti
- **Rusko:**
 - Dom pre dospelých a deti ulice v Bužarove
- **Arménsko:**
 - Dom sestier matky Terezy v Jerevane – pomoc deťom a mládeži s mentálnym postihnutím
- **Vietnam:**
 - Centrum pre chlapcov z ulice
 - Centrum pre bezdomovcov
- **Burundi, Etiópia, Uganda, Južný Sudán, Haiti, Rwanda, Zambia:**
 - nemocnice a kliniky – poskytujúce bezplatnú zdravotnú starostlivosť
 - anonymné a bezplatné vyšetrenia HIV
 - tuberkulózne nemocnice
 - mobilná klinika

Trnavská univerzita v Trnave

- má **niekoľko humanitárnych projektov** – predovšetkým sa jedná o projekty na pomoc rozvojovým krajinám – kliniky a centrá na poskytovanie zdravotnej starostlivosti, liečbu TBC, poradenstvo a testovanie HIV, programy pre podvyživené deti a pod.

- taktiež **spolupracuje na niektorých projektoch s VŠZaSP sv. Alžbety**, napr.:
 - Klinika sv. Rafaela v Keni
 - House of family v Kambodži a pod.

Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre

- z projektov v oblasti sociálnej práce môžeme spomenúť projekt **Podpora systému sociálnej ochrany** v Srbsku, Bosne a Hercegovine – ide o podporu rozvoja sociálnej ochrany, odovzdávanie skúseností a podpora sociálnej reformy

Použitá literatúra:

Oláh, Schavel, Ondrušová (2008): Úvod do štúdia a dejiny sociálnej práce

Mátel, Oláh, Schavel (2011): Vybrané kapitoly z metód sociálnej práce s jednotlivcom

Zákon č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách

Zákon č. 305/2005 Z. z. o sociálno-právnej ochrane detí a sociálnej kuratele a o zmene a doplnení niektorých zákonov

Zákon č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení

Zákon č. 599/2003 Z. z. o pomoci v hmotnej núdzi

<http://www.vssvalzbety.sk/projekty/humanitarne-projekty/projekty>

<http://fzasp.truni.sk/?q=rozvojove-a-humanitarne-aktivita>

<http://www.ukf.sk/projekty/2187-Podpora-systemu-socialnej-ochrany>

15. SOCIÁLNY PRACOVNÍK. KVALIFIKAČNÉ A OSOBNOSTNÉ PREDPOKLADY PRE VÝKON SOCIÁLNEJ PRÁCE. PROFESIONÁLNE KOMPETENCIE A ROLE SOCIÁLNEHO PRACOVNÍKA

Sociálny pracovník je odborník (profesionál), ktorý sa zaoberá sociálnou pomocou jednotlivcom (na praktickej / pomáha zlepšovať soc. vzťahy v soc. prostredí, človeku žiť slobodný život v soc. spravodlivom prostredí, eliminovať poruchy interakcie soc. prostredie – jednotlivec, skupina, komunita .../ a vedeckej úrovni /realizuje výskumy, vytvára koncepcie a modely soc. práce, popisuje, overuje a rozvíja metódy a metodiku SP/), skupine alebo komunite, keď sa dočasne alebo trvalo nachádza v problémovej situácii vyžadujúcej spoločenskú intervenciu (Žilová) Svojou činnosťou na úrovni praxe aj teórie **pomáha** zlepšovať či saturovať životnú funkčnosť jednotlivca, skupiny alebo komunity. **Sociálny pracovník** je profesionál, ktorý disponuje osobitými predpokladmi, vlastnosťami a schopnosťami. Prispieva k zlepšeniu situácie a nabáda jednotlivca, skupinu, komunitu či spoločnosť k správnym postojom. Snaží sa riešiť a eliminovať poruchy a demotivačné faktory v interakcii so sociálnym prostredím, vedie klienta k vlastnej zodpovednosti, k rozvoju kritického myslenia z hľadiska budúcich potrieb a k účelnému využitiu vlastných zdrojov. **(Strieženec)**. **Sociálny pracovník** je odborník (profesionál), ktorý sa zaoberá sociálnou pomocou jednotlivcom (na praktickej a vedeckej úrovni), skupine alebo komunite, keď sa dočasne alebo trvalo nachádza v problémovej situácii vyžadujúcej spoločenskú intervenciu (**Žilová**)

Sociálny pracovník : súbor štrukturálnych a psycho-fyziologických vlastností človeka potrebných na dosiahnutie spoločensky žiadanej efektívnosti sociálnej práce. **Profesionálna vhodnosť** sa vytvára počas prípravy (štúdia), v pracovnom procese formou kladnej profesionálnej motivácie, uvedomovania si hodnôt realizácie a možností vlastnej práce, stimuláciou práce a prebúdzaním aktivít. Požiadavky na profesionalizáciu práce sa časom menia, pretože reagujú na vzrastajúce nároky. V sociálnej práci ide v podstate o formovanie novej profesie, zodpovedajúcej novým zmeneným spoločenským požiadavkám.

Medzinárodná federácia sociálnych pracovníkov stanovila podmienky pre výkon profesie sociálna práca:

- sociálny pracovník má ukončené minimálne 3-ročné pomaturitné vzdelanie v oblasti sociálnej práce – v našich podmienkach, ak dosiahol titul bakalára sociálnej práce alebo má ukončené magisterské vzdelanie sociálnej práce
- má záujem o celoživotné permanentné vzdelávanie
- dosiahol vek pre začiatok výkonu praxe – dolná hranica je 21 rokov
- spĺňa osobnostné požiadavky sociálneho pracovníka – napr. morálna bezúhonnosť, mlčanlivosť, dôveryhodnosť ...
- disponuje požadovanou úrovňou všeobecných, odborných a špecializovaných vedomostí a sociálnych zručností

Osobnosť soc. pracovníka – odvíja sa od kvalitného vzdelania, intelektových schopností, soc. rozhladu, integrovaného súhrnu povahových čŕt (poctivosť, spravodlivosť, pravdovravnosť, pracovitosť, dôveryhodnosť...), profesionálnych predpokladov a schopností, schopnosti komunikácie

s klientom, inštitúciami a spoločenskými organizáciami. Potrebuje základné intelektuálne schopnosti, všeobecnú ľudskú inteligenciu, sociálna inteligencia – špecifická inteligencia ako nutný predpoklad pre povolanie soc. pracovníka. **Sociálne pole** : priestor, v ktorom pôsobí soc. pracovník a je zložitý a náročný na jeho profesionalitu a osobnostné predpoklady.

Osobnosť sociálneho pracovníka **podľa Etického kódexu** obsahuje nasledovné požiadavky na sociálneho pracovníka: spravodlivosť, zodpovednosť, morálna bezúhonnosť, dôveryhodnosť, slušnosť a úcta, zdvorilosť, rešpektovanie súkromia a podobne.

Kvalifikačné predpoklady, ktoré musí spĺňať soc. pracovník : stupeň vzdelania, zameranie vzdelania, kde ako najvhodnejšie bude požadované vzdelanie v odbore SP, resp. v iných sociálne orientovaných smeroch (napr. soc. pedagogika, psychológia) a **praktické skúsenosti**. K tomu to je potrebné priradiť aj ďalšie vzdelávanie soc. pracovníkov.

Osobnostné predpoklady : Najviac zdôrazňované požiadavky na osobnosť sociálneho pracovníka sú morálna bezúhonnosť, humánnosť a zrelá osobnosť.

najmä by mal disponovať: schopnosťou empatie, tvorivosťou, flexibilnou dôraznosťou, psychickou odolnosťou, trpezlivosť, sebaovládanie, zhovievavosť, láskavosť, pohotovosť

Špecifické schopnosti : človek, ktorý chce pomáhať druhým v takom rozsahu, ako to má v náplni soc. pracovník, musí mať okrem už spomenutého vzdelania i vrodene ale i získané špeciálne schopnosti a talent. Jedná sa o: schopnosť byť hlboko empatický, asertívny a trpezlivý, nadviazať s klientom špeciálny vzťah, byť komunikatívny, byť sám sebou, byť kongruentný, dôverovať klientovi a akceptovať ho, pozitívne myslieť, byť pre túto prácu hlboko vnútorne motivovaný.

Profesionálne kompetencie :

- **Schopnosť komunikovať, kooperovať** (kooperatívne správanie sa prejavuje tým, že soc. pracovník chápe potrebu spolupráce s inými odborníkmi v prospech klienta)
- **Schopnosť sebainštrumentalizácie** (využitie samého seba pri práci s klientom).
- **Iniciovať klienta k spolupráci**
- **Podporovať klienta a viesť ho k samostatnosti**
- **Zasahovať a poskytovať služby**

Za profesionálne kompetentného pokladáme soc. pracovníka vtedy, keď je schopný optimálnym, vhodným spôsobom dosahovať vytýčené ciele. Predpokladom je dobré ovládanie nástrojov, teda metód a techník SP, v súvislosti s tým hovoríme o Nástrojovej kompetencii sociálneho pracovníka.

Sociálny pracovník v praxi preberá nasledovné roly: sprostredkovateľ, prípadový manažér, učiteľ, tréner, mediátor, zmocnenec, terapeut, poradca, advokát a podobne.

Medzi najrozšírenejšie profesionálne roly pri poskytovaní sociálnej pomoci v súčasnosti zaradujeme:

- ┐ terapeutickú rolu /individuálna, rodinná, skupinová terapia/,
- ┐ poradenskú rolu /bazálne, odborné a špeciálne poradenstvo/,
- ┐ trénerskú rolu - edukátorskú /vzdelávanie a poradenstvo/,
- ┐ sprostredkovateľskú rolu,
- ┐ advokátsku rolu /obhajovanie práv klienta a zabezpečovanie služieb/,
- ┐ konzultantskú rolu
- ┐ mediátorskú rolu.

Řezníček okrem spomínaných pracovných rolí sociálnych pracovníkov uvádza ešte: manažér pracovnej náplne, personálny manažér, administrátor, opatrovateľ - poskytovateľ služieb, učiteľ

sociálnej adaptácie.

Ďalšie vzdelávanie : Ide o vzdelávanie, ktoré umožňuje doplniť, rozšíriť a prehĺbiť si získané vzdelanie, rekvalifikovať sa. Uskutočňuje sa v ustanovizniach ďalšieho vzdelávania rozličnými krátkodobými a dlhodobými formami vzdelávania, v rozličných organizačných formách štúdia, v ktorých sa využívajú tradičné a najnovšie metódy vzdelávania vrátane multimediálnych prístupov. V obsahovom zameraní **ďalšieho vzdelávania soc. pracovníkov** je nutné rešpektovať danú úroveň, rozsah a obsah (zameranie) doterajšieho vzdelania soc. pracovníkov a obsah ďalšieho vzdelávania prispôbiť štandardom, ktoré sú pre realizáciu v praxi stanovené v rámci trhu práce. zameranie vzdelávacích aktivít by malo vychádzať zo zistenej vzdelávacej potreby definovanej samotným soc. pracovníkom, inštitúciou.

Cieľ :

- rozvíjať ich adekvátne sebaopoznanie prostredníctvom poznatkov, zážitku a skúseností vo vzdelávacom procese
- podporovať ich vlastný rozvoj osobnosti a individualitu
- rozvíjať profesijnú a zvlášť psychologickú kultúru ich osobnosti
- rozvíjať ich profesijnú kompetenciu v zmysle integrovania poznatkov rôznych vedných oblastí a ich praktickej aplikácie

V súčasnosti – reálne je vytváraná :

- možnosť vzdelávania sa na VŠ v odbore SP
- možnosť štúdia na vyšších odborných školách
- podporou vzniku Asociácie sociálnych pracovníkov a Asociácie vzdelávateľov v SP, ktoré pomáhajú dotvárať minimálne profesijné štandardy profesie soc. pracovník a definujú iné významné podmienky a priestor vzdelávania a ďalšieho vzdelávania soc. pracovníkov a realizácie tejto profesie v praxi.
- vytvorením priestoru na prípravu kvalitných učebných plánov a osnov podporovaním spolupráce so zahraničnými školami podobného typu a transformáciou získaného know-how na naše podmienky a tradície.
- spoločenským ohodnotením práce soc. pracovníka a budovaním jeho spoločenskej pozície, prestíže a pozitívneho imidžu

Štát by mal vytvárať podmienky podporujúce tento proces, ale mal by hlavne stanoviť :

1. minimálne vzdelávacie štandardy pre všetky úrovne vzdelávacieho procesu v oblasti vzdelávania soc. pracovníkov realizujúci SP ako : samostatný odborný pracovníci, špecialisti v SP, pracovníci vo vede a výskume SP.

2. minimálne štandard výkonu profesie “soc. pracovník“ – ako samostatný odborný pracovník, špecialista v SP, vo vede a výskume SP.

16. VZŤAH SOCIÁLNEHO PRACOVNÍKA A KLIENTA. ZÁSADY KREOVANIA VZŤAHU SOCIÁLNY PRACOVNÍK – KLIENT. PRÍSTUPY SOCIÁLNEHO PRACOVNÍKA K PRAXI. /kreovanie – utváranie, vytváranie/

V sociálnej práci sa stretávame so systémom, ktorý tvoria **3 činitele : sociálny pracovník, klient a jeho okolie (prostredie)**.

Sociálny pracovník je odborník – profesionál na profesionálnej úrovni, ktorý sa zaoberá pomocou a pomáhaním. Svojou činnosťou pomáha zlepšovať sociálnu funkčnosť svojich klientov, prispieva k rozvoju potencionalu klientov a tak minimalizuje sociálne riziká. Spôsob, akým je uskutočnená interakcia (vzťah) medzi sociálnym pracovníkom a klientom má zásadný význam pre riešenie sociálneho problému klienta. **Dôležité je, aby medzi oboma vznikol pozitívny profesionálny vzťah** – pre dôveru klienta, ale aby boli zároveň dodržané určité hranice medzi oboma. **Dôležité je taktiež či sociálny pracovník svojho klienta riadi (direktívny prístup) alebo podporuje (nedirektívny prístup)**. Oba prístupy majú svoje výhody aj nevýhody, pričom v konkrétnej situácii je treba zohľadňovať viaceré okolnosti :

- ak chceme dosiahnuť trvalú kvalitatívnu zmenu volíme podporu,
- direktívny prístup volíme, ak hrozí nebezpečenstvo z omeškania, ak je klient v akútnej kríze a potrebuje vedenie, a ak klient má nízku inteligenciu, že nie je vhodné vedenie klienta.

Z hľadiska potrieb klienta sociálna práca za optimálny pokladá partnerský vzťah, ktorého **vonkajšími znakmi** sú : formálnosť, trvanie v čase na to vymedzenom, realizácia prostredníctvom niekoľkých stretnutí (podľa potrieb klienta), ukončenie vzťahu po splnení cieľa, prípadne po vymiznutí potreby.

Vnútorne znaky partnerského vzťahu sú :

- zachovanie podstaty vzťahu (sociálny pracovník je usmerňujúci, pomáhajúci a klient pomoc očakáva a prijíma),
- rovnosť – partnerstvo (vedenie klienta k svojpomoci, rešpektovanie klienta ako jedinečnú osobnosť, komplexný prístup ku klientovi a rešpektovanie všetkých práv klienta).

Sociálny pracovník si klientov nevyberá, jeho úlohou je pomôcť každému, kto pomoc potrebuje. Vzťah sociálneho pracovníka k jeho klientovi podmieňuje aj jeho súčasná situácia, jeho emócie, fyzický a psychický stav, aktuálne problémy, ktoré môžu byť podobné klientovým.

Je dôležité, aby si sociálny pracovník zachoval hranice medzi sebou ako individualitou a klientom. Je nutné, aby vedel vysloviť výhrady voči neúmerným požiadavkám svojho klienta, čím zabráni zneužívaniu zo strany klienta. Voči manipulácii sa môže sociálny pracovník chrániť asertivitou a podpísanou dohodou.

Nadmernou pomocou zo strany sociálneho pracovníka porušujeme hranice a to tým, že sa snažíme robiť všetko za klienta.

Obetovanie sa pre klientov – sociálny pracovník sa správa ku klientovi ako k osobe neschopnej vlastnej autonómie, osobne závislej na starostlivosti sociálneho pracovníka. Nadmerná starostlivosť môže klienta oslabiť, udržiavať ho nesamostatným, či ho invalidizovať. **Hlavným problémom porušovania hraníc je splývanie**, keď sociálny pracovník začne problémy svojho klienta považovať za vlastné. Často to býva založené na súcite, a **preto je dôležité rozlišovať medzi empatiou**

a súcitom. Pri empatii si dokážeme predstaviť, precítiť čo klient prežíva, ale zostávame sami sebou. Pri súcite sa s klientom stotožníme.

Opačným problémom je nepriepustnosť hraníc, ktorý sa môže vyskytnúť u sociálneho pracovníka no častejšie zo strany klienta. Prejavuje sa silným odstupom a chladným prístupom, ale v skutočnosti ide iba o snahu zakryť vlastnú citlivosť a zraniteľnosť. Nevhodný prístup zo strany sociálneho pracovníka vytvára pôdu pre nevhodnú formu pomoci klientovi.

Cieľom spolupráce klienta a sociálneho pracovníka je rozvoj sociálnych kompetencií klienta.

Často samotné klientove okolie vytvára bariéry, ktoré negatívne ovplyvňujú vzťah medzi sociálnym pracovníkom a klientom. Medzi najčastejšie bariéry okolia bývajú zaradené: nesúhlas členov rodiny o pomoc mimo rámec rodiny, úplné odmietanie vstupu profesionálov do riešenia súkromných problémov, podceňovanie toho, kto manifestuje potrebu pomoci, neochota členov rodiny zapojiť sa do spolupráce s klientom alebo sociálnym pracovníkom pri riešení sociálneho problému, nevyhovujúce pracovné hodiny inštitúcie, ktorá poskytuje služby.

Klientom sociálneho pracovníka sa stáva jedinec, ktorý po zhodnotení vlastnej situácie dospieva k názoru, že pre jej vyriešenie potrebuje sociálnu pomoc. Pre prichádzajúceho klienta je charakteristické : negatívne hodnotenie vlastnej situácie, momentálna neschopnosť nájsť riešenie svojho problému, aktívny prístup orientovaný na hľadanie riešenia, dobrovoľná spolupráca so sociálnym pracovníkom.

Z pohľadu sociálnej práce označujeme klienta toho, kto v dôsledku sociálnej situácie potrebuje na jej vyriešenie rôznu formu spoločenskej pomoci, pričom ide o špecifické životné situácie, ktoré sú označené súhrnným pojmom sociálne problémové situácie.

V praxi pod pojmom klienta rozumieme : jednotlivec – osobnosť – individualita, konkrétny človek, ktorý sa ocitol v obtiažnej životnej situácii, rodina – ktorá sa stáva klientom vtedy, keď jej reálne sociálne problémy presahujú možnosti riešenia v rámci rodinnej interakcie, pričom tieto problémy musia byť takého charakteru, ktoré patria do kompetencie sociálneho pracovníka, skupina – spája ju spoločný sociálny problém a snaha o jeho riešenia, komunita, spoločnosť.

Cieľom vzájomnej interakcie sociálneho pracovníka a jeho klienta je nadviazať kontakt, ktorý je podmienkou pre budovanie pozitívneho vzťahu. Vzťah medzi klientom a sociálnym pracovníkom má byť čo najbližší, avšak treba sa vyvarovať toto aby neprerástol do vzťahu priateľského. Je vytvorený umelo a je ohraničený časom. Sociálny pracovník má nadhľad nad týmto vzťahom a kontroluje ho. Pri vytváraní takéhoto vzťahu berieme do úvahy : vek klienta, špecifiká situácie na základe, ktorej vznikol problém, dobrovoľnosť klienta, jasnosť práce a jej ciele, dôveru a rešpekt, okolie klienta.

V sociálnej práci sa s pojmom „profesionálna rola“ stretávame v dvoch rovinách : profesionálna rola, ktorú zaujíma (hrá) sociálny pracovník, klientské roly, ktoré zaujíma klient. Sociálny pracovník v praxi preberá nasledovné roly : sprostredkovateľ, prípadový manažér, učiteľ, tréner, mediátor, zmocnenec, terapeut, poradca, advokát ... Medzi najrozšírenejšie profesionálne roly pri poskytovaní sociálnej pomoci v súčasnosti zaraďujeme : terapeutickú rolu (individuálna, rodinná a skupinová terapia), poradenskú rolu (bazálne, odborné a špeciálne poradenstvo), trénerskú rolu – edukátorskú (vzdelávanie a poradenstvo), sprostredkovateľskú rolu, advokátsku rolu (obhajovanie práv klienta a zabezpečovanie služieb), konzultantskú rolu a mediátorskú rolu.

Z hľadiska k prístupu k praxi, (podľa Banksovej 1995) rozlišuje sociálnych pracovníkov:

- **angažovaný sociálny pracovník** – rovnocenný partner, chápe svoju prácu ako spôsob ktorým uplatňuje osobné a morálne hodnoty, vychádza z toho, že sociálny pracovník sa má venovať

a starať o klienta, jednáť s nimi ako s priateľmi, v dnešnom kontexte je tento prístup dosť problematiky realizovateľný,

- **radikálny sociálny pracovník** – rovnocenný partner, s angažovaným sociálnym pracovníkom má spoločné to, že vkladá osobné hodnoty do praxe, nerobí to však pre klienta, ide mu zmenu zákonov v oblasti sociálnej praxe a politiky,

- **byrokratický sociálny pracovník** – úradník technik, v tomto modeli sa odporúča oddeliť osobné hodnoty od pracovných hodnôt a od hodnôt zamestnávateľa. Cieľom sociálnej práce je manipulácia s ľuďmi v záujme ich zmeny, patrí sem aj vytváranie ilúzie starostlivosti o klienta, na druhej strane pôsobí prísne rozdelenie, ktoré je nutné aby sa sociálni pracovníci necítili previnilo, že manipulujú s klientom a užívajú vzťah, ktorý v bežnom živote nepovažujú za čestný.

- **Profesionálny pracovník** – profesionál, je to autonómny profesionál, vzdelaný v odbore, vedený etickým kódexom (podstatou etického kódexu je rešpektovanie práv druhých), jeho identitu tvorí členstvo v profesii. Prioritou sú práva klientov a ich záujmy. Tu je vzťah definovaný ako spolupráca na rovnovej úrovni, podieľanie sa na oboch stranách. Treba tu vyvážiť moc medzi klientom a sociálnym pracovníkom, upevnením práv klienta, klient sa podieľa na riešení problému.

Syndróm vyhorenia : prejavom je nezáujem o klientove problémy, zbavovanie sa zodpovednosti za rozhodnutia, presúvanie svojich klientov kolegom.

Riešenie : nájsť si spôsob relaxovania, komunikovať o tom s inou osobou, prípadne využiť poradenské služby psychológa, požiadať o dovolenku, zmeniť prostredie.

V praxi sa činnosť sociálneho pracovníka zameriava predovšetkým na : prácu s deťmi a mládežou, prácu s rodinou a osamelými, sociálnu prácu v školách, sociálne poradenstvo a pomoc chorým, prácu so zdravotne postihnutými, prácu s osobami vyššieho veku, poradenstvo a pomoc nezamestnaným, poradenstvo pre občanov prepustených z výkonu trestu a poradenstvo pre spoločensky neprispôsobivých občanov.

Za najdôležitejšie úlohy považujeme najmä : predchádzať vzniku nepriaznivých sociálnych udalostí, zisťovať príčiny sociálnych problémov, zlepšovať vzťahy v interakcii sociálneho prostredia a klienta, povzbudzovať klienta k správnym postojom, spolupracovať s inými odborníkmi za účelom poskytovania komplexnej ochrany, uplatňovať legislatívne opatrenia a normy za účelom zlepšenia výkonu sociálnej práce.

Sociálny pracovník je realizátorom úloh sociálnej práce prostredníctvom vykonávaných činností :

Pomáha jednotlivcovi vytvárať rovnováhu medzi možnosťami, požiadavkami sociálneho prostredia a vlastnými potrebami, ale aj schopnosťami,

Nabáda správnym postojom k životu a vhodným spôsobom správania učiť jednotlivcov rozvíjať a zlepšovať schopnosť riešiť problémy,

Vychováva jednotlivcov k pocitu zodpovednosti za vlastnú sociálnu situáciu, prípadne situáciu vlastnej rodiny.

Sociálny pracovník má vedieť využiť svoje vlastné zážitky, skúsenosti a poznatky v prospech klienta. Sociálny pracovník potrebuje v praxi disponovať celým komplexom požadovaných teoretických poznatkov, praktických zručností a osobnostných vlastností.

17. SOCIÁLNA OPORA, SOCIÁLNA PODPORA, SOCIÁLNA SIEŤ. VYMEDZENIE POJMOV. ZÁSADNÉ PREDPOKLADY PRE DOBRE FUNGUJÚCU SOCIÁLNU SIEŤ.

Sociálnou oporou rozumieme pomoc, ktorú klientovi (jednotlivcovi, rodine, skupine či komunite) poskytujú iní aktéri – sociálni pracovníci. Môžeme ju charakterizovať vo všeobecnosti, ako aktívnu podporu a spoluúčasti pri riešení záťažovej situácie. Hlavným cieľom **sociálnej opory** je uľahčenie zvládania (prežívania) konkrétnej nepriaznivej situácie. Sociálna opora je vnímaná ako morálna podpora okolia, alebo ako forma nemateriálnej pomoci.

Sociálna opora je vnímaná ako morálna podpora okolia, alebo ako forma nemateriálnej pomoci.

K podporným zdrojom patria predovšetkým rodina, príbuzní, priatelia, známi, ale tiež profesionáli z pomáhajúcich profesií (sociálny pracovník, lekár, psychológ, ...)

K zdrojom sociálnej opory patria:

- **prirodzené zdroje**, ktoré tvoria najbližší príbuzní (rodičia, manžel/ka, súrodenci, deti,...)
- **komunitné zdroje** - inštitúcie, združenia, hnutia, mimovládne organizácie, štátne organizácie, ...

V závislosti od typu poskytovanej opory môžeme hovoriť o:

- **emočnej sociálnej opore** - ide o citovú podporu klienta, ktorá je založená na empatii alebo povzbudzovaní,
- **informačnej opore** - základom je poskytovanie informácií, poradenstvo,
- **inštitucionálnej alebo vecnej sociálnej opore** - materiálna pomoc.

Sociálna opora funguje v dvoch líniách:

1. **priama podpora klienta** pri riešení záťažovej situácie alebo sociálneho problému.
2. **posilnenie schopnosti zvládať záťažové situácie v budúcnosti**, prostredníctvom učenia.

Vo vzťahu k sociálnej opore je treba zodpovedne zvážiť nielen jej správne načasovanie, ale tiež potrebnú mieru sociálnej opory. Príliš nízka miera sociálnej opory, ale i prehnane vysoká miera, môžu viesť paradoxne k zníženiu schopnosti zvládať problémové situácie.

Sociálna podpora – ako v teoretickej tak i v praktickej rovine sa spája s finančnou podporou: napr: dávky sociálnej pomoci, príspevok na kompenzáciu, sociálna pôžička a iné – **ide o finančnú ekonomickú podporu.**

Sociálna sieť – pri bežnej, každodennej činnosti sa jednotlivci stávajú členmi konkrétnych skupín. Počas dňa sa pohybujú minimálne v dvoch odlišných skupinách napr: rodina -škola, rodina - zamestnanie. Kvalitná sociálna sieť je dôležitá najmä u rizikových skupín – deti, mládež, zdravotne postihnutí, spoločensky neprispôsobiví. Sociálna sieť je určená každému, kto ju potrebuje.

Popri osobnej sieti založenej na neformálnych vzťahoch, existuje aj **formálna sociálna sieť** resp. systém sociálnych sietí, ktorý je tvorený :

- inštitúciami
- nadáciami
- organizáciami
- občianskymi združeniami, ktoré pôsobia v sociálnej sfére, a v určitej lokalite.

Preto môžeme hovoriť o lokálnej, komunitnej alebo verejnej sociálnej sieti.

Podľa druhu poskytovaných služieb môžeme hovoriť o:

- poradenskej,
- ubytovacej,

- sociálnej sieti prvého kontaktu,
- telefónnej sieti a iné.

Predpokladom pre tvorbu sietí je: kvalitná a fungujúca legislatíva, ktorá umožňuje vytváranie rozličných foriem sociálnych služieb,

- dobrá lokálna informačná politika,
- vhodná sociálna politika štátu,
- existencia dostatočného množstva finančných zdrojov,
- dostatok odborne pripravených profesionálov,
- klientela, ktorá využíva sociálnu sieť, a ktorej sú jej služby určené.

Sociálna sieť je jednou z najschodnejších ciest riešenia sociálnych problémov.

Do štátom tvorenej sociálnej siete patria:

- úrady práce sociálnych vecí a rodiny,
- sociálne poisťovne,
- zariadenia sociálnych služieb a pod.

Najlepšie fungujúce sú však komunitné sociálne siete, ktoré sú určené a budované pre lokálne potreby, konkrétne sociálne prostredie s dobrou znalosťou problémov a miestnych podmienok danej komunity.

Takáto sieť je:

- **adresná,**
- **dostupná,**
- **akceptovaná,**
- **stabilná,**
- **flexibilná a známa.**

Komunitou vytvárané siete vznikajú vtedy, keď je potrebné riešiť problém danej komunity,

- sú zastúpené ľuďmi, ktorí sú v komunite známi a majú dôveru pre svoju profesionálnosť,
- služby sa môžu prispôbiť, transformovať alebo zrušiť podľa typu daného problému,
- sú budované v mieste bydliska

Súčasťou lokálnej siete sú aj inštitúcie a organizácie zriaďované štátom, pretože sa v danej lokalite nachádzajú.

Neštátne subjekty vznikajú ako dôsledok chýbajúcich služieb zriaďovaných štátom.

18. SOCIÁLNA POLITIKA. SOCIÁLNY ŠTÁT. VYMEDZENIE POJMOV. VZŤAH SOCIÁLNEJ PRÁCE A SOCIÁLNEJ POLITIKY.

SOCIÁLNA POLITIKA

Sociálna politika je cieľavedomá činnosť štátu, organizácií, inštitúcií, subjektov, ktorá zabráňuje vzniku príčin sociálnej nerovnováhy, vytvára priestor spolupodielania sa na vyváženom vývoji jednotlivcov, skupín, komunít a spoločenstva. Poskytuje starostlivosť ľuďom, ktorý nedokážu vzniknuté kolízne udalosti prekonať vlastnými silami. Je to súbor inštitúcií, zariadení, opatrení a vzťahov, prostredníctvom ktorých sa uskutočňuje predchádzanie, zmierňovanie alebo odstraňovanie sociálnych udalostí, v ktorých sa občania ocitli, respektíve mohli ocitnúť.

Sociálna politika štátu má vytvoriť spoločnosť rovnakých príležitostí a má každému občanovi ponúkať podmienky k rozvoju jeho ľudského potencionálu. Je teda neopomenuteľným nástrojom k sociálnej integrácii občanov a v prípade ich zlyhania k zabezpečeniu sociálnej existencie. Smeruje k rozvoju človeka, spôsobu jeho života, k zlepšovaniu životných podmienok obyvateľov, k zlepšovaniu sociálnej solidarity či bezpečia v rámci daných politických, hospodárskych možností krajiny.

Jednotlivé nástroje sociálnej politiky sú:

- **Regulácia:** subjekt štátnej sociálnej politiky žiada iné subjekty, aby niečo poskytli (dane), niečo vykonali (poskytli závodné stravovanie), zdržali sa určitého konania alebo strpeli určité konanie iných subjektov (dovolenku zamestnanca),
- **Peňažné dávky:** jednorazové, opakované, návratné, nenávratné, nárokové, dar,
- **Vecné dávky:** v zásade platí, že peňažná dávka je lacnejšia a praktickejšia než vecná. Ak sa ale vyskytne podozrenie, že by príjemca dávky mohol zneužiť peňažný príspevok, má prednosť vecná dávka,
- **Služby:** služba poskytovaná v ústave, doma, profesionálne, laické, ambulantné atď.

Funkcie sociálnej politiky:

- **Ochranná:** predchádza alebo následne odstraňuje dôsledky rôznych sociálnych rizík, historicky vznikla ako prvá, prispieva k homogenizácii spoločnosti,
- **Rozdeľovacia (regulačná):** vyplýva z princípu solidarity,
- **Stimulačná:** podnecuje k určitému žiadúcemu sociálnemu konaniu,
- **Preventívna:** snaží sa predchádzať vzniku škôd, ktoré by vznikli, keby sa opatrenia neprijali.

SOCIÁLNY ŠTÁT

Sociálny štát je demokratický štát, ktorý je právnym štátom a zároveň sa **snaží aktívnymi opatreniami vyrovnávať sociálne protiklady a napätia, resp. súhrn opatrení, zariadení a noriem, ktoré existenciu takéhoto štátu zabezpečujú** - táto definícia je teda akási miernejšia forma štátu blahobytu. Zahŕňa celý rad prvkov sociálnej politiky, ktorých cieľom je reagovať na sociálne riziká.

Sociálny štát sa začal v Európe výrazne presadzovať po skončení 2. svetovej vojny ako určitý modernizovaný model klasického štátu. Od klasického štátu ako svojho predchodcu sa odlišoval predovšetkým priznaním zodpovednosti za ďalší okruh problémov (hlavne problémov sociálneho charakteru a zabezpečenia) a s tým súvisiacim prevzatím nových úloh a funkcií. Štát v tomto chápaní už nemá slúžiť iba ako liberálne chápaný ochranca slobodného rozvoja individuálnych záujmov, ale jeho starostlivosť dostala nový sociálny rozmer.

Sociálny štát, sa snaží zabezpečovať nielen sociálnu istotu, ale aj sociálnu spravodlivosť, spoločenskú integráciu a individuálnu slobodu. K základným úlohám takto chápaného sociálneho štátu patrí aj veľa ďalších povinností, ako napr. náhrada výdavkov rodinám s deťmi, ktoré kvôli finančným nákladom na deti potrebujú podporu, či tiež materiálna pomoc ľuďom, ktorí žijú z príjmov pod úrovňou zákonom definovaného životného minima alebo sa dostali bez vlastného zavinenia do núdzových situácií. Ďalej sa od takto širšie chápaného sociálneho štátu očakáva aj podpora tvorby majetku vo všetkých vrstvách spoločnosti, úprava pracovných podmienok ochraňujúca dôstojnosť človeka a úcta k nemu, či tiež utváranie pracovných podmienok umožňujúcich partnerstvo, rovnako aj vývoj a využívanie politických nástrojov trhu práce k eliminovaniu alebo zmierňovaniu nezamestnanosti.

VZŤAH SOCIÁLNEJ PRÁCE A SOCIÁLNEJ POLITIKY

Sociálna práca nemôže byť zameraná len na riešenie čiastkových prejavov spoločenských škôd, ale musí byť neoddeliteľnou súčasťou

- sociálnej politiky,
- celospoločenskej praxe a
- sociálnych zámerov.

Ťažisko aktivít spoločnosti je potrebné prenášať do prevencie.

Sociálna politika:

- je odrazom politického, ekonomického a historického vývoja každej krajiny
- je neoddeliteľnou súčasťou kompletnej politiky štátu, najmä hospodárstva
- je ovplyvnená mentalitou a tradíciami národa
- je spojená so sociálnym postavením ľudí v spoločnosti

Úlohou sociálnej politiky je reagovať na sociálne udalosti, ktoré vyvolávajú určité napätie, zabezpečovať ľudí proti sociálnym rizikám a vyrovnávať rozdiely. Nie je to len ochrana ekonomicky slabých, ale najmä vytváranie takých podmienok, aby nikto neklesol pod hranicu chudoby.

Sociálna práca je chápaná ako súčasť soc. politiky. Ich spôsob myslenia je však iný. Ak soc. pracovník myslí na postihnutého občana a jeho soc. situáciu, politikom ide o to, ako založiť, obhájiť, podporiť, začleniť sociálne projekty. Musia vedieť, že zámer je spojený s prijateľnými programami, s

realizovateľnými pravidlami, s trendom, s ktorým bude verejnosť súhlasiť. Ich myslenie je taktické, do podstatných otázok sa púšťajú len ak sú nevyhnutné pre informovanosť.

To, že soc. práca je časťou soc. politiky, vidíme najmä v oblasti ekonomických dotácií do oblasti soc. práce. Pri klesajúcom hospodárskom raste a s ním spojennej štátnej kríze verejného rozpočtu sú najčastejšie obmedzované sociálne a vzdelávacie investície: zastavenie prijímania odborného personálu, zníženie osobných príplatkov, likvidácia pracovných miest, zatváranie zariadení a tendencia k reprivatizácii. Má to aj kvalitatívne dôsledky: regulácia soc. rovnováhy je znovu realizovaná prevažne privátnou oblasťou rodiny a menej verejnými výchovnými organizáciami. Krátenie soc. služieb a tendencie k reprivatizácii výchovných služieb idú spolu ruka v ruke.

Vzťah medzi soc. politikou a soc. prácou môžeme porovnať aj na ich realizačnej úrovni. Pokiaľ soc. politiku vnímame predovšetkým ako oblasť realizujúcu sa predovšetkým v problémoch na úrovni vlády, parlamentu a či jednotlivých rezortných ministerstvách, soc. práca sa realizuje na problémovej úrovni, v priamom kontakte s klientom.

Sociálna politika a sociálna práca sú navzájom prepojené, pričom sociálna politika vytvára akýsi rámec, v ktorom sa pohybuje a uskutočňuje sociálna práca. Hovorí sa, že podľa sociálnej politiky sa dá určiť vyspelosť štátu. Ak je sociálna politika na dobrej úrovni a v spoločnosti nie sú veľké sociálne rozdiely, je takáto spoločnosť vyspelá a klesá potreba sociálnej práce.

19. EKONOMICKÉ ASPEKTY SOCIÁLNEJ PRÁCE A SOCIÁLNEJ POLITIKY. **EKONOMICKÉ TEÓRIE A SOCIÁLNA PRÁCA.**

Ekonomicky orientovaná SP sa tak zoberá otázkami uspokojovania materiálnych a nemateriálnych potrieb, otázkami straty, zisku a pod., orientuje sa na ekonomicko – sociálne a ekonomicko-politické teórie zaoberajúce sa obojstranným vzťahom jednotlivec – spoločnosť. Zameriava sa na oblasť sociálnej stratifikácie (rozvrstvenia). A to z toho dôvodu, že daný model vychádza z myšlienky ekonomického chápania predmetu SP, ktorý je podľa Wagnera človek ocitajúci sa v ekonomických ťažkostiach, jedinec, ktorého problémy vznikajú v dôsledku neuspokojivých ekonomických výmen. Pričom vychádza z toho, že na základe racionálneho správania sa jednotlivec orientuje na dosiahnutie zisku a preto sa snaží stať členom určitej skupiny, nakoľko verí, že v rámci vlastnej účasti v skupine dosiahne zisk.

Wagner

Ekonomicky orientovaná soc. práca sa tak zaoberá otázkami uspokojovania materiálnych i nemateriálnych potrieb, otázkami straty, zisku,...

Soc. práca sa v ekonomickom modeli orientuje na:

- a) ekonomicko-sociálne,
- b) ekonomicko-politické teórie

Teória soc. práce sa pritom zameriava na otázky spojené priamo s možnosťou uspokojovania potrieb materiálnych i nemateriálnych, individuálnych či skupinových.

K reprezentantom ekonomických prístupov v soc. práci zaraďujeme:

Salomonová

Soc. starostlivosť Salomonová pokladá za elementárnu úlohu spoločnosti. Starostlivosť je založená na výmenných vzťahoch. Štát by mohol realizovať soc. starostlivosť, vyžaduje od jednotlivcov i skupín určité výkony – konkrétne, praktické, na základe ktorých je možná praktická realizácia soc. starostlivosti. Podľa nej má soc. starostlivosť viesť k dosiahnutiu maximálneho celospoločenského blaha.

Cieľom soc. starostlivosti je prekonať chudobu a biedu a bojovať proti ich príčinám, to znamená, že soc. starostlivosť sa zúčastňuje na riešení veľkých hospodárskych problémov – starostlivosť:

- bytová, o zdravie, o mládež, o vzdelanie, ekonomická starostlivosť,...

Scherpner označuje boj s biedou za základnú formu soc. pomoci.

Príčiny biedy:

- a) objektívne – nárast nezamestnanosti, ako následok vojny, epidémie, živelnej pohromy
- b) subjektívne – dôsledky duchovných alebo telesných defektov.

Úlohy:

- odhaľovať zdroje a tieto následne spravodlivo rozdeľovať
- opätovne definovať a usporiadať úlohy soc. práce
- sledovať, zachytávať a naprávať soc.-ekonomické alebo kultúrne poškodenie ľudí

Cieľom soc. práce je predovšetkým prispieť k zmierneniu soc. poškodenia jednotlivcov.

Medzi klasické metódy soc. práce podľa Addamsovej, Salomonovej patrí – **sprístupňovanie zdrojov**.

Adamsová sa zaoberala otázkou sprístupnenia zdrojov, ktorá vyjadruje:

Soc. prácu môžeme definovať ako starostlivosť o uspokojovanie základných potrieb. Pričom za hlavný cieľ je pokladané úsilie o zlepšenie postavenia jednotlivcov, rodín, skupín ako aj komunit prostredníctvom poskytnutých zdrojov.

Staub-Bernasconi – k základným zdrojom, ktoré má soc. práca napomáhať sprístupňovať pre svojich klientov patrí: ekonomická pomoc, zabezpečenie práce, bytu, možnosti rekvalifikácie, rekreácie, soc. služby, sociálno-právne poradenstvo, vzdelávanie,...

Stanovuje nasledovné roviny, v ktorých sa môže realizovať sprístupnenie zdrojov:

- vecná – ekonomická pomoc

- starostlivosť realizovaná v teréne, intervencia, podpora v nezamestnanosti, pomoc bezdomovcom
- zdravotná, sociálna a kultúrna pomoc, pomoc utečencom, zdravotne postihnutým, etnickým skupinám, tvorba chránených dielní,..
- sprístupňovanie zdrojov v rámci podniku
- sprístupňovanie zdrojov v medzinárodnom kontexte – rozvojová pomoc, predvstupová pomoc,..

Za najvýraznejšiu zmenu môžeme označiť silnejúcu tendenciu o zavedenie ekonomického správania do soc. práce – zodpovedné nakladanie so štátnymi finančnými prostriedkami poskytovanými na realizáciu soc. politiky štátu, ale postupne vnáša do soc. práce otázky voľného trhu, konkurenčného správania, sebaфинancovania, sebazálohovania,..

20. Vymedzenie pojmov: Sociálny problém, sociálny konflikt, sociálny zmier, sociálna sféra

Sociálny problém:

Podľa Tokárovej, s. 36-38, sú sociálne problémy konkrétne sociálne javy, ktoré nie sú v „normalite“ alebo túto „patologickú“ či problémovú tendenciu ešte len nadobúdajú, a pritom sa dotýkajú jednotlivca, skupiny alebo komunity, presahujú osobný (skupinový, komunitný) rámec a vyvolávajú potrebu spoločenského zásahu, intervencie. Tieto javy sa taktiež užšie nazývajú sociálne situácie. Pri definovaní (a chápaní) pojmu sociálny problém je možné rozlíšiť tri rozdielne prístupy (Veľký sociologický slovník, 1996, s.846):

Objektívne chápanie, ktoré za sociálny problém považuje také stavy alebo správanie, ktoré komplikuje dosahovanie spoločenských cieľov, poškodzuje plynulé fungovanie spoločnosti a narušá sociálnu rovnováhu.

Subjektívne chápanie, podľa ktorého sociálnym problémom je len sociálny jav, ktorý je za sociálny problém pokladaný, ktorý je takto označený. Z vonkajšieho pohľadu sa zdajú byť dramatické a šokujúce.

Kombinované chápanie sociálneho problému, ktoré spája predchádzajúce chápania.

„Status“ soc. problému je daný nutnosťou riešenia, zvyčajne prostriedkami vonkajšieho inštitucionalizovaného zásahu. V porovnaní s negatívne významnou sociálnou situáciou, sociálny problém zasahuje väčší počet ľudí napr. alkoholizmus, nezamestnanosť

Sociálny konflikt:

Podľa Ondrušovej je sociálny konflikt nesúlada, nezhoda, rozpor, stretnutie až zrážka medzi dvoma aktérmi (jednotlivec – jednotlivec alebo jednotlivec – prostredie). Na sociálny konflikt z pohľadu sociálnej práce môžeme pozeráť ako na určité „protirečenia“, ktoré vznikajú medzi dvoma alebo viacerými sociálnymi subjektmi. Sú to vzťahy, ktoré majú rozpor v cieľoch. Konflikt je namierený vždy proti cieľom, hodnotám niekoho alebo niečoho. Najtypickejším príkladom pre oblasť sociálnej práce je tzv. generačný konflikt, ktorý vychádza z odlišnej hodnotovej orientácie určitých generácií, ktoré žijú v úzkych rodinných vzťahoch napríklad babka – vnučka. Úlohou sociálnej práce a tým i sociálneho pracovníka je hľadať príčiny vzniku stretov, odhaľovať možnosti ich riešenia, vypracovávať metódy práce s jednotlivcom, rodinou, skupinou, komunitou, ktoré budú viesť k spoločnému konsenzu.

Sociálny zmier:

- je snaha o dosiahnutie situácie, ktorú všetky zúčastnené strany pokladajú za prijateľnú. Je obvykle výsledkom tripartitného vyjednávania,
- je optimálny výsledok pri sociálnom dialógu, ktorým si dve základné skupiny pôsobiace v ekonomike dohadujú podmienky vzájomného fungovania,
- je potrebný na udržanie ekonomickej a spoločenskej stability.

V literatúre sa najčastejšie uvádza vymedzenie, ktoré pochádza od liberálne orientovaného H. L. Wilenskeho. Podstatou sociálneho štátu je podľa neho vládou chránená minimálna úroveň príjmov, výživy, zdravia, bývania a vzdelania pre každého občana, ktoré sú zaisťované ako politické právo. Táto úroveň je dosahovaná redistribúciou príjmov. Ďalší autori pridávajú, že sa tak deje za účelom získania politickej podpory a udržania **sociálneho zmieru** v krajine.

Sociálna sféra:

Podľa Tokárovej, s. 31-32 - je oblasťou spoločenského života popri ďalších troch základných sférach spoločnosti: duchovno-kultúrnej, politickej a ekonomickej. Je zvláštnym, relatívne samostatným podsystémom spoločenského systému:

- s vlastnou obsahovou štruktúrou,
- s imanentnou logikou vývoja,
- s vnútornými zákonitosťami,
- so špecifickými cieľmi,
- s osobitnou formou spoločenskej reprodukcie, s mechanizmom fungovania a
- s najväčším poslaním, ktorým je konštruktívna aktivita a rozvoj človeka.

Sociálna sféra má výrazný humanizujúci obsah a rozvojovo-aktívny antropologicko-sociálny charakter: rozvoj človeka v individuálnej a kolektívnej rovine. Cieľovým zameraním sociálnej sféry je jednotlivec ako jedinečné individuum a sociálne skupiny, medzi ktorými (jednotlivcami a skupinami) vznikajú charakteristické a zároveň špecifické vzťahy, interakcie, hodnoty, potreby a záujmy, ale aj problémy a opatrenia prijímané na ich riešenie a spôsoby a formy realizácie týchto opatrení. V týchto súvislostiach je dôležité chápať podstatu človeka v jednote jeho základných určení: prírodného, sociálneho, duchovného, lebo rôzne antropologické redukcie ľudskej podstaty môžu viesť k deformovaniu chápania ľudských potrieb i k deformovaniu koncepcie humanizmu.

Ako synonymum pojmu sociálna sféra sa v literatúre používa aj termín *sociálna realita*. Termín „*sociálna realita*“ však obvykle označuje celú spoločenskú skutočnosť a nielen sociálnu sféru. Bežné je používanie termínu *sociálny* v širšom i užšom význame. V širšom význame znamená *spoločenský*, v užšom špecifickú oblasť sociálnej sféry – ako podmienok ľudského života, starostlivosti o človeka, istoty či bezpečnosti života individuí i spoločenských skupín. Realizácia sociálnej sféry ako časti spoločenskej reality je determinovaná vzájomnou spoluprácou a väzbou s ostatnými sférami spoločenského systému.

21. SOCIÁLNA UDALOSŤ, KLASIFIKÁCIA SOCIÁLNYCH UDALOSTÍ A ICH ŠPECIFIKÁ

Sociálna udalosť podľa Strieženca je taká sociálna skutočnosť, kde sa niečo stalo očakávané alebo neočakávané a nepredvídane. Sociálna udalosť vyvoláva sociálne napätie a zároveň potrebu prijať sociálne opatrenia. Sociálnym rizikom sa stáva vtedy, ak je následky viedli k neschopnosti občana zabezpečiť svoje potreby príjmom úplne alebo obmedzene. **Sociálna udalosť je spoločnosťou uznaná životná udalosť, na prekonanie ktorej je potrebná sociálna pomoc.** Sociálne udalosti môžu spôsobiť krízu, haváriu, kolaps a tým mať za následok odkázanosť občana na pomoc iným subjektom a v rôznych intenzitách. Sociálna udalosť je teda štátom uznaná životná situácia, ktorá si vyžaduje povšimnutie štátu, ktorú treba riešiť sociálnym opatrením v prospech postihnutého občana.

Sociálna udalosť : vznik sociálnej udalosti – môže to byť každá **životná situácia**, ktorá dospeje do podoby, že človek ju nedokáže zvládnuť vlastnými silami a prostriedkami. Vtedy jej hovoríme **sociálna udalosť**. Charakterizuje ju **nedostatok zdrojov a síl** na jej riešenie.

Životné situácie občanov môžeme rozdeliť na:

1. Prirodzené – fyziogénne, ktoré môžeme naďalej členiť:

– biologické (narodenie, dospievanie, tehotenstvo, starnutie- sociálne (založenie rodiny)

2. Neprirodzené – patogénne, ktoré tak isto môžeme deliť na:

– biologické (choroba, invalidita)

– sociálne (dezintegrácia, samota, chudoba)

Na to, aby sa životná situácia nestala udalosťou slúžia 2 procesy:

1. Autoregulácia – neustále nás vracia do rovnovážnej situácie, riešime bežný chod života.

2. Prevencia – prvá forma intervencie, ktorou predchádzame vzniku soc. situácie.

Vznik sociálnej udalosti : ak zlyhá autoregulácia i prevencia vzniká **sociálna udalosť**. Ak sa sociálna udalosť stala, je veľmi dôležitá včasná **intervencia**. **Oneskorená intervencia** je vtedy, ak nedošlo k včasnej intervencii, resp. účinnej. Vtedy soc. udalosť začne naberať znaky nových soc. udalostí a prichádza ku **kritickej situácii** – **sociálnej kríze**. Ak v tomto prípade nie je účinná ani krízová intervencia dochádza k **sociálnej katastrofe**. Ide o nabaľovanie sa rôznych soc. udalostí, patologických javov, trestnej činnosti. Resp. dochádza k problémom v rodine, poklesu príjmov, problémom s bývaním. Krajnou formou soc. katastrofy je **sociálna exklúzia /soc. vylúčenie/**. Človek zostáva vylúčený zo soc. vzťahov. Dochádza potom ku katastrofickej situácii, k stavu keď človek má obmedzený prístup alebo neexistuje možnosť riešiť uspokojovanie sociálnych potrieb, ide aj o ohrozenie ľudského života.

V niektorých životných situáciách sú ľudia ohrození:

- stratou príjmu
- mimoriadne veľkými výdajmi
- mimoriadne zdravotnými alebo soc. obmedzeniami.

Životné situácie môžu vyvolať aj ďalšie psychické, sociálne, etické a iné dôsledky. Ak však nie sú spojené s ekonomickými dôsledkami, nebývajú predmetom verejného záujmu a preto nebývajú považované za sociálne udalosti. Predmetom verejného záujmu sú predovšetkým životné situácie, ktoré svojimi dôsledkami a väčším výskytom môžu vyvolať sociálne napätie. Štát má záujem na sociálnom pokoji a stabilite ako predpokladu ekonomického rozvoja a preto uznáva vybrané životné situácie za naliehavé a organizuje pre ne riešenia.

Životné situácie, ktoré sú verejnoprávne uznané a je s nimi spojené sociálne opatrenie v prospech postihnutého sa označujú ako sociálne udalosti. Ak nastane soc. udalosť, spravidla vznikne poistenej osobe buď: nárok zo zákona alebo zmluvy alebo právo žiadať o poskytnutie určitej dávky z niektorého systému sociálnej ochrany.

Sociálne udalosti môžu byť ešte:

- predvídateľné alebo nepredvídateľné
- odvrátiteľné alebo neodvrátiteľné /napr. staroba – predvídateľná, neodvrátiteľná soc. udalosť/

Soc. udalosť ako systém (základné znaky) charakterizuje:

- A.** Prístup k uspokojovaniu potrieb – ide o celú hierarchiu nielen základných potrieb ako sú jedlo, bývanie, ale aj potreba lásky, potreba niekam patriť, potreba bezpečia. Sociálna udalosť vzniká práve kvôli nenaplneniu vyšších potrieb. Všetky tieto potreby majú rovnaké miesto v systéme sociálnej politiky a treba sa im venovať.
- B.** Spoločenské uznanie – napr. strata dospelávajúceho dieťaťa. Je veľa rodín, ktorým zahynuli deti v štádiu dospievania. Títo ľudia sa rozhodli poskytovať poradenstvo pre ľudí s podobným osudom. Títo ľudia spoločensky uznali takéto tragédie za sociálnu udalosť. Tu sa začínajú formovať rôzne **subjekty**, ktoré môžu rôznym spôsobom uznať sociálnu udalosť. Hranice uznania môžu byť rôzne, treba hľadať mieru **spoločenského uznania**.
- C.** Nástroje na intervenciu – sociálne dávky, sociálny fond, sociálne služby, poradenstvo atď.

Dôležité je, aby boli splnené všetky 3 znaky soc. udalosti:

- sťažený prístup k uspokojovaniu potrieb
- niekto spoločensky uznal, že ide o sociálnu udalosť
- je k dispozícii nástroj na intervenciu.

Sociálne udalosti súvisia: so zdravotným stavom, s nezamestnanosťou, s materstvom, zakladaním rodiny a s výchovou detí v rodine, so starobou, s núdzou, so sociálnou dezintegráciou ľudí alebo skupín ľudí, neprispôsobených normálnemu životu

- zmena zdravotného stavu, invalidita
- strata zamestnania
- materstvo, zakladanie rodiny a výchova detí,
- staroba
- prípady núdze a následnej chudoby
- sociálna dezintegrácia (neprispôsobiví ľudia)

Soc. ochrana sa poskytuje pri sociálnych udalostiach v rámci právnych pomerov založených :

- zo zákona (povinné poistenie proti následkom prac. úrazu a chorôb z povolania)
- úradným rozhodnutím (o poskytnutí štátneho soc. príspevku alebo soc. pomoci)
- zmluvne (napr. pracovnou zmluvou, poistnou zmluvou)

Poskytuje sa buď:

- bezprostredne (právo vzniká tým, že nastala udalosť napr. narodenie dieťaťa pre vznik nároku na pôrodné)
- sprostredkované (napr. Sociálna poisťovňa musí posúdiť a rozhodnúť o priznaní vyplácania invalidného dôchodku).

Sociálny konflikt : **Levická** – protirečenie medzi dvoma alebo viacerými subjektmi. Sociálnym konfliktom sa tak stávajú strety, vzťahy v spoločnosti, ktoré v sebe obsahujú rozpor v cieľoch (napr. generačný konflikt babka –vnučka). Konflikt je tak namierený vždy proti cieľom, hodnotám niekoho, resp. niečoho. Avšak sociálny konflikt môže vystupovať aj ako určitý regulátor spoločenského vývoja spoločenského správania.

Strieženec – zrážka dvoch protikladných pozícií, presvedčení či motívov, rozličných činov, ktoré sa navzájom vylučujú alebo majú tendenciu uplatňovať svoju nadvládu v tej istej oblasti. Je to priama a otvorená interakcia medzi stranami, v ktorej konanie každej strany je namierené k zabráneniu druhej strany v dosiahnutí cieľov. **Sociálny konflikt** z pohľadu SP je potenciálnym zdrojom spoločenského napätia, porúch vznikajúcich v sociálnej interakcii, neadekvátnej komunikácii a pod. Úloha SP spočíva predovšetkým v hľadaní príčin vzniku konfliktov, odhaľovať možnosti ich riešenia, vypracovávať metódy práce s jednotlivcom, skupinou a komunitou pre adekvátne a pozitívne interakcie, ktoré by viedli k spoločnému konsenzu.

Sociálny konflikt v sociálnej oblasti chápeme v jeho pozitívnej úlohe, pričom je potrebné ho analyzovať a usilovať sa o jeho rozuzlenie. Môže mať viaceré úrovne, napr. vo vnútri uzavretých skupín, medzi skupinami, vo vnútri národných celkov a štátov, medzi národmi či štátnymi celkami apod.

Základné prístupy k sociálnemu konfliktu :

- za sociálny konflikt treba považovať všetky vzťahy medzi jednotlivcami, ktoré obsahujú nezlučiteľné rozdiely v cieľoch, pričom v tejto rovine je vnímaný ako nevyhnutný a nutný jav
- sociálny konflikt treba považovať za dysfunkčný jav, za odchýlne správanie.

Sociálny konflikt však nie je vždy deštruktívny, ale pôsobí ako katalyzátor sociálnych zmien, nerieši sa ale reguluje. Je predvídateľný, možno ho vyvolať a je regulovateľný.

Zdroj: Oláh M. – Schavel M. – Ondrušová Z. – Navrátil, P. 2009. – Sociálna práca – vybrané kapitoly z dejín, teórie a metód sociálnej práce. Bratislava: VŠZaSP sv. Alžbety, 2009

Levická,J.:2005.Základy sociálnej práce. Trnava. ProSocio,2005

22. SUBJEKTY A OBJEKTY SOCIÁLNEJ POLITIKY A SOCIÁLNEHO ZABEZPEČENIA

Vymedzenie pojmu sociálna politika

Slovo **sociálny** je latinského pôvodu. Používa sa – spoločenský, týkajúci sa spoločnosti, týkajúci sa vrstiev hospodársky slabých, závislých, vykorisťovaných ale tiež vo významoch vzťahujúcich sa k spoločnosti, týkajúci sa zlepšovania spoločenských pomerov, týkajúci sa hmotného zabezpečenia jedinca v spoločnosti.

Politika je gréckeho pôvodu. Vo všeobecnosti znamená správu verejných vecí, umenie riadiť štát a jeho vzťahy k iným štátom. Možno ju chápať ako spôsob dosahovania cieľov a riešenia problémov, ako spôsob vzniku a uskutočňovania moci či ako predmet vedy, teda súhrn praktickej a teoretickej aktivity.

Sociálna politika – (anglicky :social policy)definujeme ako sústavné a cieľavedomé úsilie jednotlivých sociálnych subjektov o zmenu alebo udržanie a fungovanie svojho alebo iného sociálneho systému. Jeho výsledkom je činnosť alebo zmena systému. Prejavuje sa rozhodovaním a činnosťou sociálnych subjektov.

Podstatou sociálnej politiky je eliminovať tvrdosti hospodárskej politiky. Je to súbor aktivít, opatrení, ktoré cieľavedome smerujú k rozvoju človeka, spôsobu života, k zlepšeniu životných podmienok obyvateľov, k zabezpečeniu sociálnej suverenity či bezpečia v rámci daných politických a hospodárskych možností krajiny.

Inštitucionálne chápaná štátna sociálna politika je nástrojom, ktorým štát občanom zabezpečuje ich sociálne práva v zmysle Všeobecnej deklarácie ľudských práv z roku 1948 a dvoch následných paktov ľudských práv z roku 1966.

Definícia od Strieženca – SP je súhrn štátnych opatrení, ktoré majú za účel zlepšiť životné podmienky obyvateľstva v rámci daných hospodárskych a politických možností.(prostredníctvom legislatívy, dávky ako sú prerozdelené)

Sociálna politika je sústavné a cieľavedomé úsilie jednotlivých sociálnych subjektov o zmenu alebo udržanie a fungovanie svojho alebo iného sociálneho systému. Toto úsilie musí byť sústavné a ciele. Náhodná a občasná pomoc nie je predmetom sociálnej politiky. Jeho výsledkom je fungovanie alebo zmena systému. Prejavuje sa rozhodovaním/nerozhodovaním a činnosťou/nečinnosťou sociálnych subjektov.

Občan ako jedinec môže uspokojovať svoje potreby dávkami a službami, poskytovanými ako výsledok sociálnej politiky, čiže môže byť objektom sociálnej politiky. Ako jedinec ju však nemôže formovať, nemôže byť jej subjektom, k tomu by musel byť príslušníkom nejakej formalizovanej organizácie. Rodina síce bola historicky najstaršou istotou pre deti a chorých, avšak táto starostlivosť bola jej prirodzenou funkciou. S rozvojom deľby práce a trhu sa veľká rodina rozpadla a nahradila ju v tejto starostlivosti komunita. Rodina v núdzi sa stala objektom sociálnej politiky. Susedská výpomoc a neskôr i profesionálna solidarita hrala v ranných dobách európskej civilizácie svoju rolu. Bola však nesystémová, často náhodná.

Objekty sociálnej politiky sú :

1. všetci ľudia (zdravie),

2. určité skupiny, ako napr. nezamestnaní alebo rodiny s deťmi.

- **objekty – komu je určená soc. politika:**

- rodina
- spoločnosť
- jednotlivec

Sociálna politika je výrazne orientovaná. V našej spoločnosti zasahuje soc. politika na základe princípov solidarity a subsidiarity (predovšetkým pomocou zákonov).

Až spolky, cechy a neskôr obce dali svojpomocnej solidarite náležitý formalizovaný rámec a systematickosť. Z uvedeného vyplýva, že **subjektom sociálnej politiky**, ktorý svoje potreby a záujmy formuje a presadzuje svoju sociálnu politiku, môže byť len formalizovaný sociálny systém s definovanými štruktúrami a činnosťou, ak má ísť o činnosť sústavnú a cieľavedomú, čiže to nemôžu byť jednotlivci a náhodne neformalizované skupiny ľudí.

Subjekty sociálnej politiky (aktéri) – subjektom je každý jednotlivec alebo organizácia, ktorá vykonáva sociálne činnosti, pre uspokojovanie sociálnych potrieb. Niekedy je objekt a subjekt totožný (rodina). Subjektom je: jednotlivec, rodina, obec, rôzne záujmové spoločenstvá (tretí sektor), súkromný sektor (podniky pre svojich zamestnancov, podniky poskytujúce sociálne služby klientom za úhradu), štát (má najväčší podiel), nadnárodné organizácie (napr. EÚ, sociálna charta, OSN, OECD, ILO).

subjekty – kto sociálnu politiku vykonáva:

- štátne – štátne inštitúcie, samospráva
- neštátne – neziskové organizácie

Jednotlivec a neformalizovaná skupina osôb môže byť:

adresátom sociálnej politiky / teda objektom / alebo nátlakovou skupinou, ktorá chce sociálnu politiku ovplyvniť napr. štrajkom, demonštráciou.

Formalizované sociálne systémy, ktoré koncipujú a realizujú sociálnu politiku sú:

- štát a jeho orgány, samospráva (obecná, záujmová), neštátne organizácie a medzinárodné organizácie.

Štát sa od ostatných foriem spoločenskej organizácie odlišuje predovšetkým **politickou mocou** (štátny aparát a sankcie), definovaným územím a obyvateľstvom. Zaručuje svojim občanom ľudské práva deklarované ústavou. Vyjadruje záujmy väčšiny. Od ostatných sociálnych systémov sa líši svojimi rozhodovacími, realizačnými, donucovacími a kontrolnými mechanizmami. Rozhodovacie sú volené orgány – parlament, regionálna správa a obecné zastupiteľstvá. Realizačné zahrňujú sústavu nástrojov právnej, inštitucionálnej a finančnej povahy, ktoré štát používa voči ostatným subjektom štátu. (právom, inštitúciami, financiami). Donucovacie mechanizmy. štát núti všetky subjekty, by sa chovali požadovaným spôsobom, rešpektovali právo a inštitúcie. Základné pravidlá sú definované v ústave a bližšie rozpracované v zákonoch. Základom demokratického štátu sú nezávislé súdy.

Obec – je najmenšia samosprávna jednotka štátu. Majú svoju sociálnu politiku zo zákona a z vlastného rozhodnutia a môžu byť poverené plnením úloh sociálnej politiky štátu. V prvom

prípade zodpovedajú za svoju činnosť svojim voličom a v druhom prípade pôsobia ako miestne orgány štátnej správy a jej sa zodpovedajú.

Neštátne organizácie – patria sem právnické a fyzické osoby podnikateľského alebo nepodnikateľského charakteru. Podnikateľské subjekty rozvíjajú sociálnu politiku voči svojim zamestnancom (predovšetkým otázky kvalifikácie, zdravia, odmeňovania a sociálnych podmienok).

Občianske združenia, nadácie, záujmové a cirkevné organizácie a podporné spolky najčastejšie sledujú pomoc občanom, uskutočňujú ju a zisk nie je ich hlavným cieľom.

Medzinárodné organizácie môžu vstupovať do konkrétnych sociálnych vzťahov ako vládne alebo neštátne humanitárne organizácie. Môže ísť o organizácie majúce svetovú pôsobnosť alebo regionálnu pôsobnosť - Hospodárska a sociálna rada OSN, Centrum pre sociálny rozvoj a humanitné záležitosti, Európske centrum OSN pre výskum a vzdelávanie, Medzinárodná banka pre obnovu a rozvoj, Medzinárodná organizácia práce, **Európske štruktúry** : 1. Rada Európy – združuje európske štáty, ktoré spĺňajú určité kritéria. Zaoberá sa všetkými oblasťami života s výnimkou bezpečnosti štátu. 2 EÚ jej cieľom bolo dosiahnuť užšiu integráciu pomocou nadnárodných inštitúcií. Eur. spoloč. uhlia a ocele, EURATON, Eur. hospodárske spoločenstvo.

Svetové neštátne organizácie – Medzinárodná asociácia sociálneho zabezpečenia, Medzinárodné združenie sociálnych škôl, Medzinárodné združenie sociálnych pracovníkov, Medzinárodný Červený kríž....

Sociálna správa – sústava štátnych inštitúcií poskytujúcich sociálnu ochranu. (obec, ÚPSVR, VÚC, ministerstvo)

Sociálne zabezpečenie - podľa medzinárodných dokumentov poskytuje ochranu a pomoc ľuďom v prípade:

- - Ohrozenia zdravia a v chorobe
- - Nezamestnanosti
- - Zdravotného poškodenia a invalidity
- - Pracovného úrazu a choroby z povolania
- - Staroby
- - Materstva a rodičovstva
- - Úmrtia živiteľa

Sociálne zabezpečenie vystupuje ako súčasť sociálnej politiky, môžeme povedať, že je nástrojom sociálnej politiky, vystupuje pri realizovaní cieľov a úloh sociálnej politiky.

Sociálne zabezpečenie na Slovensku má tri základné formy:

- Sociálne poistenie
- Sociálna podpora
- Sociálna pomoc a sociálne služby

Sociálne poistenie- zabezpečuje finančne jednotlivca alebo rodinu pri výskyte životných udalostí, ako je strata príjmu zo zárobkovej činnosti v prípade materstva, choroby, ošetrovania člena rodiny,

invalidity, staroby a straty žiteľa. Sociálne poistenie v sebe zahŕňa nemocenské, dôchodkové, úrazové, garančné poistenie a poistenie v nezamestnanosti.

Sociálna podpora- ide o poskytovanie finančnej podpory jednotlivcom a rodinám v špecifických životných situáciách. Ide o rodinné dávky financované zo štátneho rozpočtu, prostredníctvom ktorých sa štát priamo podieľa na riešení niektorých životných situácií.

Sociálna pomoc- sa uplatňuje v situáciách, keď sa občan dostal do stavu, keď si nevie zabezpečiť sám starostlivosť o svoju osobu. Predstavuje systém náhradných zdrojov najčastejšie v situáciách hmotnej núdze najzraniteľnejších skupín obyvateľov.

23. TYPOLÓGIA SOCIÁLNEHO ŠTÁTU PODĽA ESPING-ANDERSENA A TITMUSSA.

1. Liberálny štát (reziduálny) – má nízky stupeň dekomodifikácie pracovnej sily, prevažuje úloha rodiny v poskytovaní sociálnej pomoci a nízke dávky zo strany štátu, ktoré majú motivovať k rýchlemu obnoveniu práce či inak definovanej samostatnosti. V tomto systéme je sociálny systém určený hlavne pre najchudobnejšie vrstvy, a preto poskytuje len nevyhnutnú starostlivosť. Stredné a vyššie sociálne vrstvy majú k dispozícii súkromné organizácie, ktoré im poskytujú nadštandardnú starostlivosť, za ktorú si však musia platiť (USA, Kanada, Austrália, Írsko a Nový Zéland)

- **Iba zmiernenie dôsledkov chudoby**
- **Záchranná sieť sociálneho minima**
- **Spoliehanie na trhový systém**
- **Vyplácanie dávok podlieha striktnému testovaniu potrebnosti**
- **Sociálnodemokratické myšlienky sú marginálne – okrajové**
- **Je reziduálny – zostatkový – všetky krajiny hovoriace anglicky VB, USA, Austrália, Kanada, Nový Zéland, Írsko**

2. Konzervatívny (korporatívny, kresťanskodemokratický) štát – je postavený na vnútro-triednej solidarite a zachovaní statusových rozdielov (zásluhovosť). Sociálne dávky sú vyplácané zo systému sociálneho poistenia a výška dávky odráža výšku predchádzajúcich príspevkov do systému. Neprispievajúci sú tiež chránení, ich životná úroveň je však oveľa nižšia. Úlohou štátu je podporovať, nie však nahradiť existujúce formy solidarity (rodina, charita). Tento sociálny systém reprodukuje existujúci stav, v ktorom ľudia získajú späť toľko, koľko doň investujú. Štát preto uspokojuje potreby nerovnomerne. Tento systém je drahý na udržiavanie (Francúzsko, Nemecko, Rakúsko, Belgicko).

- **Na základe zásluh, poistného systému, t.j. podľa výšky príspevkov**
- **Menej redistribúcie – štáty kontinentálnej Európy okrem Škandinávie – Nemecko, Francúzsko, Švajčiarsko, Rakúsko**

3. Sociálnodemokratický štát (univerzalistický) – dáva obyvateľom rovnosť, a to na pomerne vysokom minimálnom životnom štandarde. Jeho základom je univerzálny a štedrý systém sociálneho zabezpečenia a vysoká miera zamestnanosti. Popri všeobecnej rovnosti veľmi pozitívne vplýva aj na rodovú rovnosť. Tento systém je však veľmi náročný na štátny rozpočet a schopnosti verejnej politiky. Je veľmi ťažko udržateľný aj kvôli neustále sa meniacim požiadavkám na sociálne zabezpečenie (Švédsko, Nórsko, Dánsko, Fínsko).

- **Vyrovňavanie sociálnych rozdielov na základe potrieb**
- **Zmiernenie spoločenskej nerovnosti, najväčšia redistribúcia**
- **Dôraz na solidaritu, progresívna daň – štáty Škandinávie – Švédsko, Dánsko, Nórsko, čiastočne aj Fínsko**

4. Rudimentárny – podskupina konzervatívnych modelov, dôraz na sociálnu funkciu rozšírenej rodiny – južanské štáty Európy – Portugalsko, Grécko, Španielsko, Taliansko

Rozdiely medzi týmito modelmi spočíva v rozmeroch dekomodifikácie, sociálnej stratifikácie a pomerom medzi súkromným a verejným sektorom. Tieto modely takisto odrážajú rozličné politické filozofie a tradície v daných krajinách a obzvlášť špecifické usporiadanie mocenskej štruktúry počas vytvárania sociálneho štátu. Úspech typológie nie je založený len na intuitívnej

príťažlivosti pre komparatívnych výskumníkov, ale aj na fakte, že spája určitý sociálny štát s jeho politickou a sociálnou históriou.

Neskôr Esping-Andersen pridal týmto základným typom sociálnych režimov nasledovné:

5. Sociálny režim u „protinožcov“ – aplikuje sa na sociálne režimy Austrálie a Nového Zélandu. Sociálna starostlivosť je viac inkluzívna, keďže príjmová hranica pre získanie dávok sa nenachádza na hranici chudoby, ale na príjmovej úrovni strednej vrstvy. Rodinné prídavky sú vyplácané hlavne úplným rodinám patriacim do strednej vrstvy. Vďaka nastaveniu sociálnych dávok je však systém silne rovnostársky, čím obsahuje vlastnosti sociálno-demokratického režimu. Výsledkom sú nízke príjmové rozdiely a zároveň relatívne vysoké dôchodky. Tieto systémy čoraz viac inklinujú k liberalizácii a postupne získavajú čoraz viac črt liberálnych režimov.

6. Stredozemské sociálne režimy – často využívané vládami na udržanie voličskej podpory, pričom najviac sa využívajú dávky pre prípady invalidity a zamestnanosť vo verejnom sektore. Tieto sociálne režimy sú teda formované viac na báze klientelizmu než na rodinnú politiku a podporu rodín.

7. Východoázijský systém – Japonsko, Južná Kórea – atribúty viacerých režimov (úplná zamestnanosť, vysoko regulovaný pracovný trh a priemyselná štruktúra, relatívne vysoká rovnosť v distribúcii príjmov, dominancia konzervatívnych politických síl a autoritatívne politiky zamestnanosti).

- Má liberálne a zároveň aj konzervatívne vlastnosti
- Nevytvára prílišné nerovnováhy medzi jednotlivými sociálnymi vrstvami, ale v oblasti služieb
- Predpokladá existenciu rôznych výhod – zamestnanci získavajú od veľkých korporácií, čím súkromné korporácie nahrádzajú starostlivosť štátu, čím dochádza k diskriminácii tých, ktorí nepracujú v korporáciách (asi 2/3 pracovnej sily)
- Režim kladie dôraz na vzdelanie, keďže menej vzdelaní nemajú možnosť pracovať v korporáciách
- Sociálne dávky nedosahujú vysokú úroveň – predpokladá sa, že o človeka sa v prípade potreby postará zamestnávateľ a rodina.

Tieto tri nové systémy ale nie sú rovnocenné predchádzajúcim typológiám, pretože sú len kombináciou vlastností predchádzajúcich troch základných kategórií.

Esping-Andersen považuje za kľúčový prvok definície sociálneho štátu - dekomodifikáciu, čiže mieru oslobodenia sa od trhových síl. Ak je život človeka riadený iba trhovými vzťahmi, o jeho živote môžeme hovoriť ako o komodifikovanom, pretože jednotlivec je v danom prípade degradovaný iba na špecifickú komoditu na trhu práce. Ak ho však dokážeme aspoň čiastočne oslobodiť od diktátu trhu, potom môžeme hovoriť o dekomodifikácii. Teda sociálny štát „emancipuje jednotlivcov od závislosti od trhu“.

Richard Titmuss: 3 základné modely, to isté ako Esping-Andersen, len inými slovami:

1. **Reziduálny – liberálny, zostatkový** – štát sa snaží postarať hlavne o chudobu, nie vyrovnávať nerovnosti, ale pomôcť iba v najhoršom prípade, ide sem malá časť príjmov zo štátu - **zostatok**, prísne testovanie sociálnych dávok.
2. **Výkonový – konzervatívny, korporátny** – štát sa stará hlavne o sociálne istoty ľudí, tiež nevyrovnáva rozdiely, ale človek sa môže spoľahnúť na určitý čas na dávky – systém povinného poistenia pred rizikami, ktoré budú výškou pripomínať predošlý zárobok (**princíp zásluhovosti**). Význam rodinnej politiky – dávky vyplácané smerom k rodine, nie k jednotlivcovi. Význam sociálneho dialógu – tripartita – štát, zamestnávateľ, odbory.
3. **Univerzalistický – sociálnodemokratický – škandinávsky**, význam jednotlivca nie na rodinu. Relatívne nízka rozvodovosť, aj keď má žena dieťa bez partnera, nemá problém. Nie na základe zásluh, **ale na potreby**. Vo Veľkej Británii dávky nízke, vo Švédsku veľké bez ohľadu, či je človek v odboroch, alebo nie je.

Na doplnenie:

MODELY SOCIÁLNYCH ŠTÁTOV

Gosta Esping – Andersen

1. liberálny model (typ štátu) – typ štátu ktoré hovoria anglicky (anglosaské štáty). Modelový príklad je Veľká Británia. Zameriava sa na trh. Definuje ho záchranná sociálna sieť. Jeho ambíciou je pomôcť ľuďom v núdzi. Tento sociálny štát bojuje proti chorobe. Je pomocou voči sociálnej skupine.
2. konzervatívny model – kontinentálne štáty (typickým modelom je Nemecko, patrí sem aj napr. Belgicko, Francúzsko..). Zameriava sa na poistenie ako prostriedok sociálneho zabezpečenia. Má určitú formu istoty. Platí to podobne v rudimentálnom modeli štátu
3. sociálno-demokratický model – (Švédsko, Dánsko a Nórsko je typickým príkladom a čiastočne Fínsko a Island). Zameriava sa na podporu ako prostriedok sociálneho zabezpečenia a verejný sektor.
4. rudimentálny je obdobou kontinentálneho konzervatívneho modelu so zameraním a vplyvom na rodinu. (Španielsko, Taliansko, Portugalsko, Grécko..)

Richard Titmus

1. residuálny model (typ štátu, podobný ako liberálny model Andersena – VB)
2. výkonový model (kontinentálny, korporatívny) (typ štátu, podobný ako konzervatívny model Andersena – DE, FR..)
3. univerzalistický model (typ štátu podobný ako sociálno-demokratický model Andersena SWE..)

Základné modely sociálneho štátu (Blaha)

V teórii sa zvykne pracovať so štyrmi základnými modelmi sociálneho štátu. Toto rozdelenie pochádza od dánskeho sociológa Gøsta Espinga Andersena, ktorý hovorí o liberálnom (reziduálnom) sociálnom štáte (Británia, USA, Írsko), konzervatívnom (korporatívnom) sociálnom štáte (Nemecko, Francúzsko, Rakúsko), sociálnodemokratickom (univerzalistickom) sociálnom štáte (Švédsko,

Dánsko, Nórsko) a neskôr doplnenom rudimentárnom (južanskom) sociálnom štáte (Taliansko, Španielsko, Grécko). Zatiaľ čo liberálny sociálny štát je definovaný iba záchrannou sociálnou sieťou, zvyšné tri modely sú extenzívnejšie. V konzervatívnom je dominantný poistný systém, a teda zásluhový princíp (menej redistribúcie). V sociálnodemokratickom modeli je silnejší dôraz na solidaritu (redistribúciu), a teda väčšie využitie progresívneho zdaňovania a princípu potrieb. Napokon, v rudimentárnom modeli, ktorý je určitou podskupinou konzervatívneho sociálneho štátu, naďalej pretrváva silný dôraz na sociálnu funkciu rozšírenej rodiny.

Ako dodáva britský teoretik Richard Titmuss, sociálnodemokratický model je definovaný princípom potrieb, konzervatívny princípom zásluh a liberálny model je čisto reziduálny.

24. PRINCÍPY A FUNKCIE SOCIÁLNEJ POLITIKY

Základnými princípmi sociálnej politiky sú:

- Princíp spravodlivosti
- Princíp solidarity
- Princíp subsidiarity
- Princíp participácie

Princíp spravodlivosti - Existujú rôzne problémy, ktoré spôsobujú napätie a na ktoré musíme reagovať. Predložia sa viaceré návrhy (programy polit.strán) na ktoré reagujeme a volíme tie ktoré považujeme za spravodlivé . Spoločnou voľbou sa rozhodne o tom, čo väčšina považuje za najlepšie a toto rozhodnutie sa upraví zákonom , alebo inou formou a považuje sa za spravodlivé. Spravodlivosť sa teda stanovuje spoločenským konsenzom a nie je nemenná. Princíp spravodlivosti je úzko prepojený s princípom solidarity. Je to preto , že spoločná dohoda je vždy založená na väčších či menších ústupkoch. Ak chceme dosiahnuť dohodu, musíme svoje predstavy aspoň čiastočne upraviť.

Princíp solidarity – solidarita vychádza zo slova solidare – pospájať. Na to aby sme prežili sa navzájom potrebujeme z tejto potrebnosti vychádzajú aj určité povinnosti. Tieto majú charakter povinnosti medzi jednotlivcom a skupinou navzájom , ale aj povinnosti jednotlivca či skupiny voči celku a celku voči jednot. či skup. Každý člen spoločenstva je spoluzodpovedný za spoločné dobro a každé spoločenstvo je spoluzodpovedné za dobro jednotlivca. (ak chcem aby ma štát zabezpečil v prípade ťažkej životnej udalosti, musím mu odvádzať odvody). Pod celkom nemusíme rozumieť len štát , ale akýkoľvek iný celok (nadácie, obč. združ.). Solidaritu môžeme teda zdefinovať ako dobrovoľné vzdanie sa nejakej časti vlastného nadbytku či výhody v prospech niekoho iného , kto má nedostatok, či je znevýhodnený.

Princíp subsidiarity a princíp participácie sú úzko prepojené. Princíp subsidiarity definuje právo menších a nižšie postavených inštitúcií na rozhodovanie o veciach v ktorých sú schopné rozhodnúť. Rozhodovať by mala inštitúcia , ktorá má k rozhodovacej veci najbližšie.

Subsidiarita je charakterizovaná právom , participácia povinnosťou. Subsidiarita definuje, že občan má právo sám rozhodovať o svojich veciach a vyššie postavené inštitúcie mu to musia umožniť, participácia , že občan má sám rozhodovať o svojich veciach a štát by ho mal nútiť si túto povinnosť plniť.

Tomeš uvádza princípy a to v oblasti soc. poistenia :

- Univerzality
- Uniformity
- Komplexnosti
- Adekvátnosti
- Garancie
- Participácie

Univerzalita – vyjadruje osobný rozsah sociálneho poistenia

Uniformita - zabezpečiť všetky oprávnené osoby podľa rovnakých jednotných pravidiel, nie všetkých rovnako. Nevylučuje rozdiely v dávkach avšak len v prípade že sú použité rovnaké pravidlá a je vylúčené subjektívne hodnotenie.

Komplexnosť – vyjadruje požiadavku, aby boli vhodnou kombináciou dávok pokryté všetky udalosti, ktorých výskyt sa dá očakávať v danej krajine a na danom stupni rozvoja.

Adekvátnosť – znamená primeranosť dávok pri jednotlivých udalostiach. Poskytnutá dávka by mala byť dostatočne vysoká, aby pokryla reálne potreby, zároveň však nie tak vysoká, aby znížila motiváciu jednotlivca riešiť svoju situáciu.

Garancia – môže mať charakter právny a ekonomický. Právna sa týka vymožitelnosti práv na dávku pri splnení podmienok vzniku nároku. Ekonomická sú schopnosti štátu garantovať reálny obsah dávok a ich indexáciu a valorizáciu.

Participácia – má dve formy ekonomickú a právnu. Ekonomická znamená spoluúčasť na systéme (platenie poistného), právna spoluúčasť na riadení alebo kontrole.

FUNKCIE SOCIÁLNEJ POLITIKY

Sociálna politika plní niekoľko významných funkcií, a to:

- Ochrannú funkciu
- Regulačnú funkciu
- Prerozdeľovaniu funkciu
- Hospodársku funkciu
- Spoločenskú funkciu

Ochranná funkcia sociálnej politiky sa realizuje najmä prevenciou a terapiou. Ide teda o zabezpečenie jednotlivcov a skupín, u ktorých sú z rôznych dôvodov ohrozené ich potreby, práva či právom chránené záujmy. V hist. kontexte išlo najmä o ochranu žien, detí, seniorov, ochranu rodiny, ľudí so zdravotným postihom...

Regulačná funkcia sociálnej politiky súvisí s udržaním poriadku medzi ľuďmi v spoločnosti. Zameriava sa na stanovenie pravidiel a dohliada na ich dodržiavanie a tým tlmí soc. napätie.

Prerozdeľovacia funkcia sociálnej politiky sa realizuje prerozdeľovaním prostriedkov medzi občanmi a súvisí s vyrovnávaním nežiaducich rozdielov v spoločnosti . Zameriava sa najmä na sociálne skupiny, ktoré sa nezúčastňujú ekonomickej činnosti z dôvodu nízkeho alebo vysokého veku, či z dôvodu nepriaznivého zdravotného stavu.

Hospodárska funkcia sociálnej politiky súvisí s výrobou a spotrebou a s materiálnymi potrebami človeka. Ak chceme zabrániť vzniku sociálneho napätia , i výroba musí byť sociálne akceptovateľná a musí dodržiavať určitú mieru sociálnej tolerancie, najmä v období ekonomických zmien, kedy môže dôjsť k prevahe významu produktivity nad sociálnymi záujmami.

Spoločenská funkcia sociálnej politiky umožňuje ľuďom stať sa sociálnymi tvormi, integrovať sa do spoločnosti a viesť plnohodnotný život. Taktiež umožňuje jednotlivcom reintegráciu do sociálnych systémov , z ktorých z rôznych dôvodov predtým vypadli. Túto funkciu realizuje najmä rodina, škola, obec a ďalšie inštitúcie.

Zdroj: Doc. PhDr. Ondrej Botek, Ph.D. Sociálna politika pre sociálnych pracovníkov . ISBN:978-80-970240-0-0.....

25. SOCIÁLNA POLITIKA A SOCIÁLNE ZABEZPEČENIE V OBLASTI ZDRAVIA, CHOROBY A INVALIDITY.

SOCIÁLNA POLITIKA

je cieľavedomá činnosť štátu, inštitúcií, organizácií, subjektov, ktorá zabraňuje vzniku sociálnej nerovnováhy. Zahŕňa politiku sociálneho zabezpečenia, rodinnej, bytovej, zdravotnej politiky, politiky zamestnanosti a vzdelávacej politiky, ktoré sú **zamerané na :**

- zlepšenie základných životných podmienok jednotlivcov a konkrétnych skupín
- zabezpečenie a udržanie sociálnej suverenity a sociálneho bezpečia v rámci daných hospodárskych a politických možností štátu, pričom sociálne bezpečie a suverenita sú v priamej súvislosti. Zmyslom sociálnej politiky je teda aj obmedzovanie sociálnej závislosti a ohrozenia.

Sociálnu politiku môžeme chápať aj ako súhrn všetkých štátnych, ale aj privátnych činností zameraných na minimalizáciu rizík zamestnávania, rovnosť príležitostí a sprostredkovanie pri štarte.

SOCIÁLNE ZABEZPEČENIE

Systém sociálneho zabezpečenia v SR pozostáva z troch podsystemov:

1. **sociálne poistenie**
2. **štátna sociálna podpora**
3. **sociálna pomoc:**

A: pomoc v hmotnej núdzi

B: sociálne služby

C: kompenzácie pre občanov s ťažkým zdravotným postihnutím

Sociálne poistenie

Systém sociálneho poistenia predstavujú **peňažné dávky vyplácané Sociálnou poisťovňou**, ktorá získava prostriedky inkasom poistných odvodov. Jeho úlohou je ochrana poistencov pri vzniku vymedzených sociálnych udalostí, ktorými sú staroba, nespôsobilosť na prácu (v dôsledku choroby, tehotenstva, materstva a invalidity) a pri strate živiteľa. **Upravuje ho zákon č. 461/2003 Z. z. – o sociálnom poistení.** Má 18 noviel.

Predmet a pôsobnosť zákona: vymedzuje sociálne poistenie, upravuje jeho rozsah, právne vzťahy pri jeho vykonávaní, jeho organizáciu, financovanie, dozor štátu nad jeho vykonávaním a konanie v jeho veciach.

Rozsah sociálneho poistenia:

1. Nemocenské poistenie

predstavuje poistenie pre prípad straty / zníženia príjmu zo zárobkovej činnosti a na zabezpečenie príjmu v dôsledku dočasnej pracovnej neschopnosti, tehotenstva a materstva.

A) nemocenské

55 % denného vymeriavacieho základu od 11. dňa PN, najviac do skončenia 52. týždňa. Nemocenské za 1. až 10. deň PN poskytuje zamestnávateľ podľa zákona 462/2003 o náhrade príjmu pri dočasnej PN a to 25 % za prvé 3 dni PN a za ďalšie až do 10. dňa včítane 55%

B) ošetrovné

55% vymeriavacieho základu, poskytuje sa najviac 10 dní, ak podľa rozhodnutia lekára je potrebné, aby choré dieťa, manžela / manželku / rodiča manžela / manželky ošetrovala iná FO. Ošetrovné sa vypláca aj vtedy, keď dieťaťu do 10 rokov bolo nariadené karanténne opatrenie / školské, či predškolské zariadenie, ktoré navštevuje bolo uzavreté / bola vyhlásená karanténa.

C) vyrovnávacia dávka

55% z rozdielu medzi mesačným vymeriavacím základom a základom, z ktorého platí zamestnankyňa poistné po preradení na inú prácu z dôvodu tehotenstva / materstva do konca 9. mesiaca po pôrode. Za preradenie na inú prácu v tehotenstve a materstve sa považuje aj zníženie normového výkonu v pôvodnej práci, oslobodenie od vykonávania niektorých činností / oslobodenie od vykonávania práce v noci. Nariadenie vlády 272/2004 obsahuje zoznam prác a pracovísk, ktoré sú zakázané tehotným ženám, matkám do konca 9. mesiaca po pôrode a dojčiacim ženám.

D) materská dávka

270 dní 55% vymeriavacieho základu, ak bola žena v posledných 2 rokoch pred pôrodom nemocensky poistená najmenej 270 dní.

2. Dôchodkové poistenie

A) starobný dôchodok na zabezpečenie príjmu v starobe a pre prípad úmrtia

B) predčasný starobný dôchodok

C) vdovský a vdovecký dôchodok

D) sirotský dôchodok

3. Invalidné poistenie

pre prípad poklesu schopnosti vykonávať zárobkovú činnosť v dôsledku dlhodobo nepriaznivého zdravotného stavu poistenca a pre prípad úmrtia.

A) invalidný dôchodok

B) vdovský a vdovecký dôchodok

C) sirotský

Potrebný počet rokov poistenia sa zisťuje z obdobia pred vznikom invalidity (podľa novely 449/2008):

do 20 rokov veku menej ako 1 rok

nad 20 do 24 rokov veku najmenej 1 rok

nad 24 do 28 rokov veku	najmenej 2 roky
nad 28 do 34 rokov veku	najmenej 5 rokov
nad 34 do 40 rokov veku	najmenej 8 rokov
nad 40 do 45 rokov veku	najmenej 10 rokov
nad 45 rokov	najmenej 15 rokov.

Ak vznikne invalidita v dôsledku pracovného úrazu / choroby z povolania považuje sa podmienka počtu rokov poistenia za splnenú, rovnako aj keď sa jedná o nezaopatrené dieťa.

4. Garančné poistenie

pre prípad platobnej neschopnosti zamestnávateľa na uspokojovanie nárokov zamestnanca a na úhradu príspevkov na starobné dôchodkové sporenie nezaplatených zamestnávateľom do základného fondu príspevkov na starobné dôchodkové sporenie

5. Poistenie v nezamestnanosti

poistenie pre prípad straty príjmu z činnosti zamestnanca v dôsledku nezamestnanosti a na zabezpečenie príjmu v dôsledku nezamestnanosti.

Poistenec - podľa tohto zákona je to FO, ktorá je nemocensky poistená, dôchodkovo poistená / poistená v nezamestnanosti podľa tohto zákona.

Poistencom patria práva pri výkone sociálneho poistenia rovnako v súlade so zásadou rovnakého zaobchádzania v sociálnom zabezpečení ustanovenou osobitným zákonom.

Poistenec, ktorý sa domnieva, že jeho práva / právom chránené záujmy boli dotknuté v dôsledku nedodržania zásady rovnakého zaobchádzania, môže sa domáhať právnej ochrany na súde podľa osobitného zákona.

Orgán na vykonávanie sociálneho poistenia je SOCIÁLNA POISŤOVŇA - verejno-právna inštitúcia (PO), zriadená na výkon sociálneho poistenia.

Orgány sociálnej poisťovne:

A) generálny riaditeľ SP, ktorého nominuje NR SR na 6 rokov

B) riaditeľ pobočky SP, ktorého nominuje GR SP

C) dozorná rada SP, ktorá má 11 členov a je zvolená na 5 rokov.

- dozorný a kontrolný orgán SP
- jej predsedníčkou je minister PSVaR SR. Ďalej ju tvoria 3 zástupcovia navrhnutí reprezentatívnymi združeniami odborových zväzov, 3 zástupcovia navrhnutí reprezentatívnymi združeniami zamestnávateľov, 3 zástupcovia navrhnutí vládou a 1 zástupca navrhnutý záujmovými združeniami občanov reprezentujúcich poberateľov dôchodkových dávok
- členov dozornej rady s výnimkou predsedu volí a odvoláva NR SR

24. SOCIÁLNA POLITIKA A SOCIÁLNE ZABEZPEČENIE V OBLASTI RODINY

Sociálna politika – sú tu vymedzené legislatívne a praktické opatrenia a ich teoretické zdôvodnenie v rámci sociálnej sféry.

Sú zamerané na :

- na zlepšenie základných životných podmienok jednotlivcov a konkrétnych skupín
- na zabezpečenie a udržanie sociálnej suverenity a sociálneho bezpečia v rámci daných hospodárskych a politických možností štátu. Pričom sociálne bezpečie a suverenita sú v priamej súvislosti. Zmyslom sociálnej politiky je teda aj obmedzovanie sociálnej závislosti a ohrozenia.

Sociálnu politiku môžeme chápať aj ako súhrn všetkých štátnych, ale aj súkromných činností zameraných na minimalizáciu rizík zamestnávania, rovnosť príležitostí a sprostredkovanie pri štarte.

Štátna sociálna podpora (rodinné dávky)

Peňažné dávky z rozpočtu štátu poskytované inštitúciami zriadenými Ministerstvom práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky a tieto dávky sú vyplácané prostredníctvom úradov práce, sociálnych vecí a rodiny a nie sú zdaňované.

Cieľová skupina: sú najmä rodiny. Nárok na rodinné dávky nie je podmienený platením príspevkov, či príjmovými pomermi oprávnených osôb.

Občanom sa poskytujú, pokiaľ sa ocitnú v tej životnej situácii, v ktorej prináležia a obsahovo spadá do sféry štátnej rodinnej politiky.

Štátna rodinná politika v Slovenskej republike má svoju oporu v Ústave Slovenskej republiky a hovorí:

v článku 41. paragraf 4 tohto článku ústavy deklaruje, že starostlivosť o deti a ich výchova je základným právom rodičov a nezaopatrené deti môžu byť odlúčené od rodičov iba ojedinelo a na základe právoplatného rozhodnutia súdu.

V článku 41. paragraf 5 toho istého článku Ústavy Slovenskej republiky zasa vyhlasuje, že rodičia, ktorí sa starajú o deti, majú právo na pomoc štátu.

Štátna sociálna podpora v Slovenskej republike je orientovaná na také životné udalosti, ktoré tvoria prirodzenú súčasť individuálneho alebo rodinného životného cyklu. Ide o životné udalosti, na ktorých riešení sa chce štát podieľať s cieľom predchádzať nežiaducemu poklesu životnej úrovne rodín, ktoré sa starajú o nezaopatrené deti.

Za takéto udalosti sa považuje:

- najmä príchod dieťaťa do rodiny
- nezaopatrenosť dieťaťa a jeho sústavná príprava na povolanie
- prítomnosť dieťaťa s ťažkým zdravotným postihnutím v rodine
- nezaopatrené dieťa v náhradnej rodinnej starostlivosti

- prechodná alebo dlhodobá prítomnosť len jedného žiteľa v rodine - strata člena rodiny úmrtím

Pozornosť štátu a soc. zabezp. rodiny sa zameriava na podporu rodiny v čase jej vzniku a najmä v čase, kedy rodina čaká a vychováva nezaopatrené dieťa. Rodinná politika sa zameriava na tieto oblasti:

1. tehotenstvo a materstvo,
2. rodičovstvo a rodina,
3. výchova a výživa detí,
4. náhradná starostlivosť o dieťa,
5. strata členy rodiny.

1. Ochrana ženy počas tehotenstva a materstva

- preradiť ženu na inú prácu (vyrovnávacía dávka z nemoc. poist. z. 461/2003 - 55% z rozdielu platu)
- právo na zdravotnú starostlivosť počas tehotenstva a po pôrode,
- nárok na materskú dovolenku (nezamieňať s materským),
- materská je nároková dávka, na ktorú vzniká nárok na základe nemocenského poistenia. Vyplácaná je Sociálnou poisťovňou. Je poskytovaná za dni, a to vo výške 65% z denného vymeriavacieho základu. Maximálna výška materského je 65% z 1,5násobku priemernej mzdy – 65% zo sumy 1153,50€. Nástup na materskú je 6 týždňov pred očakávaným dňom pôrodu a jej dĺžka je 34 týždňov (základná – pri jednom dieťati). Ak žena porodí súčasne dve a viac detí a aspoň o dve z nich sa stará, vzniká jej nárok na materskú v dĺžke 43 týždňov. V prípade osamelej matky je dĺžka materskej 37 týždňov.
- príspevok pri narodení dieťaťa, + príplatok k príspevku pri narodení dieťaťa, príspevok rodičom, ktorým sa súčasne narodili 3 deti alebo viac detí alebo ktorým sa v priebehu 2 rokoch opakovanne narodili dvojčatá,
- regulácie pri narodení dieťaťa so zdravotným postihnutím a pod.

2. Rodičovstvo a rodina

- rodičovská dovolenka sa začína po skončení materskej dovolenky,
- rodičovský príspevok (do 3 rokov dieťaťa), príspevok na starostlivosť o dieťa, opakovaný príspevok náhradnému rodičovi, či osobitný opakovaný príspevok náhradnému rodičovi.
- ďalšími druhmi ochrany rodiny môže byť pomoc rodine pri zabezpečení bývania či vybavenia domácnosti (pôžičky) a pod.

3. Výchova a výživa detí

- prídavok na dieťa,

- zabezpečenie bezplatného vzdelávania, príspevky štátu na cestovné, stravovanie v školách a školských zariadeniach, zabezpečenie sociálno-právnej ochrany a pod.

4. Náhradná starostlivosť o dieťa

- jednorázový príspevok dieťaťu pri zverení al. zániku do náhradnej starostlivosti, opakovaný príspevok dieťaťu zverenému do náhradnej starostlivosti.
- Štát tiež zabezpečuje organizovanie náhradnej starostlivosti, či už inštitucionálne formy (detské domovy, profesionálna rodina) alebo rodinné formy (pestúnska starostlivosť, zverenie do výchovy inému občanovi ako rodičovi, opatrovníctvo). Špecifickou formou je adopcia (osvojenie).

5. Ochrana pri strate člena rodiny — jej cieľom je pomoc rodine v prípade úmrtia člena rodiny.

- príspevok na pohreb,
- vdovský, vdovecký a sirotsky dôchodok

Sociálne zabezpečenie možno chápať ako súbor opatrení na formovanie solidarity s ľuďmi, ktorí čelia hrozbe nedostatku príjmu z platenej práce alebo sa nachádzajú v situácii, ktorá si vyžaduje mimoriadne výdavky. Sociálne zabezpečenie ako súhrnné označenie pre všetky sociálne inštitúcie poskytujúce občanom poradenstvo, ochranu, materiálne a peňažné plnenie, služby a azyl na uspokojenie ich sociálnych potrieb.

Sociálne zabezpečenie na Slovensku má tri základné formy, ktorými sú **sociálne poistenie, sociálna pomoc a sociálna podpora**.

1. Sociálna podpora (rodinné dávky)

Ide o rodinné dávky financované zo štátneho rozpočtu, prostredníctvom ktorých sa štát priamo podieľa na riešení niektorých životných situácií (napr. narodenie, výživa a výchova dieťaťa, smrť rodinného príslušníka a podobne.) Nárok na rodinné dávky nie je podmienený platením príspevkov, či príjmovými pomermi oprávnených osôb. Rodinná politika sa zaoberá rodinou, jej fungovaním, ale najvýznamnejšiu pozornosť obracia na rodiny a ich podporu, v ktorých dochádza k nejakým sociálnym udalostiam. Významná pozornosť je venovaná deťom a uspokojovaniu ich základných potrieb.

Štátom uznané životné udalosti sú:

- príchod dieťaťa do rodiny
- nezaopatrenosť dieťaťa a jeho sústavná príprava na povolanie
- prítomnosť dieťaťa s ťažkým zdravotným postihnutím v rodine
- nezaopatrené dieťa v náhradnej rodinnej starostlivosti
- prítomnosť len jedného živiteľa v rodine
- strata člena rodiny smrťou

V súčasnosti fungujúci systém štátnej sociálnej podpory pozostáva z nasledujúcich jednorázových a opakovaných finančných príspevkov, teda štátnych sociálnych dávok, ktoré spadajú do kompetencie ÚPSVaR.

Jednorázové finančné príspevky:

- jednorázový príspevok dieťaťu pri zániku náhradnej starostlivosti
- jednorázový príspevok dieťaťu pri jeho zverení do náhradnej starostlivosti
- príspevok pri narodení dieťaťa

- príplatok k príspevku pri narodení dieťaťa
- príspevok rodičom, ktorým sa súčasne narodili tri deti alebo viac detí alebo ktorým sa v priebehu dvoch rokov opakovane narodili dvojčatá alebo viac detí súčasne
- príspevok na pohreb

Opakované finančné príspevky:

- opakovaný príspevok dieťaťu zverenému do náhradnej starostlivosti
- príspevok na starostlivosť o dieťa
- opakovaný príspevok náhradnému rodičovi
- osobitný opakovaný príspevok náhradnému rodičovi
- rodičovský príspevok
- prídavok na dieťa

Poskytovanie týchto štátnych sociálnych dávok môžeme vymedziť spoločnými charakteristikami, ktoré sú:

- nárok na dávky má občan s trvalým, resp. cudzinec s prechodným pobytom na území SR
- pri posudzovaní nároku na konkrétnu dávku sa neoveruje príjmová ani majetková situácia
- systém štátnej sociálnej podpory chápe rodinu ako spolužitie rodičov a nezaopatrených detí v jednej domácnosti
- súčasný systém štátnych sociálnych dávok viac zohľadňuje sociálnu situáciu rodiny, čím je viac v rodine nepriaznivých sociálnych udalostí, tým viac dávok sa rodine poskytuje
- žiadosť pre priznanie dávky vybavuje a štátnu sociálnu dávku vypláca oddelenie štátnych sociálnych dávok jednotlivých UPSVaR príslušných podľa miesta trvalého pobytu oprávnenej osoby.

1. **Prídavok na dieťa** je štátna sociálna dávka, ktorou štát prispieva oprávnenej osobe na výchovu a výživu nezaopatreného dieťaťa.

2. **Príplatok k prídavku na dieťa** - je štátna sociálna dávka, ktorou štát pripláca oprávnenej osobe k prídavku na dieťa, na výchovu a výživu nezaopatreného dieťaťa, na ktoré nemožno uplatniť daňový bonus podľa osobitného predpisu / zákon č. 600/2003 Z. z. v znení zákona č. 532/2007 Z.z. /

3. **Rodičovský príspevok** je štátna sociálna dávka, ktorú štát poskytuje oprávnenej osobe počas riadnej starostlivosti o dieťa. Oprávnenej osobe vzniká nárok na rodičovský príspevok, ak sa jedná o riadnu starostlivosť o dieťa do troch rokov veku dieťaťa alebo do šiestich rokov veku dieťaťa, ktoré má dlhodobu nepriaznivý zdravotný stav alebo do šiestich rokov veku dieťaťa, ktoré je zverené do starostlivosti nahrádzajúcej starostlivosť rodičov, najdlhšie tri roky od právoplatnosti prvého rozhodnutia o zverení dieťaťa do starostlivosti tej istej oprávnenej osoby, trvalý pobyt v SR a nevykonávanie zárobkovej činnosti.

4. **Príspevok pri narodení dieťaťa** je štátna sociálna dávka, ktorou štát prispieva na pokrytie výdavkov spojených so zabezpečením nevyhnutných potrieb novorodenca, podmienkou je trvalý pobyt na území SR, ak sa súčasne narodí viac detí, príspevok vzniká na každé dieťa

Ak sa súčasne narodili dve deti alebo viac detí a dve z nich sa dožili 28 dní, zvyšuje sa príspevok pri narodení dieťaťa o jednu polovicu uvedenej sumy na každé dieťa. Príplatok k príspevku je štátna sociálna dávka, ktorou štát pripláca na zvýšené výdavky spojené so zabezpečením nevyhnutných potrieb dieťaťa, ktoré sa matke narodilo ako prvé dieťa, druhé dieťa alebo tretie dieťa, ktoré sa dožilo aspoň 28 dní.

Nárok na príplatok k príspevku na to isté dieťa vzniká iba raz. Ak sa matke pri prvom pôrode, druhom pôrode alebo treťom pôrode súčasne narodí viac detí, nárok na príplatok k príspevku vzniká na každé dieťa narodené z týchto pôrodov, ktoré sa dožilo aspoň 28 dní.

Nárok na príplatok k príspevku pri narodení dieťaťa nevzniká maloletej matke, ktorá nemá súdom priznané rodičovské práva a povinnosti zákona o rodine.

Nárok na príplatok k príspevku nevzniká oprávnenej osobe, ak sa od začiatku štvrtého mesiaca tehotenstva do pôrodu nezúčastňovala raz za mesiac na preventívnych prehliadkach.

5. **Príspevok na pohreb** je štátna sociálna dávka, ktorou štát prispieva na úhradu výdavkov spojených so zabezpečením pohrebu zomretého, podmienkou je trvalý alebo prech. pobyt oprávnenej osoby a zomrelého na území SR a pochovanie na území SR

Prehľad aktuálnej legislatívnej úpravy dávok štátnej sociálnej podpory:

Zákon č. 600/2003 Z. z. o prídavku na dieťa (novela 532/2007) a o zmene a doplnení zákona č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov,

Príplatok k prídavku na dieťa právne upravuje zákon č. 600/2003 Z. z. v znení zákona č. 532/2007 Z. z.

Zákon č. 571/2009 Z. z. o rodičovskom príspevku v znení neskorších predpisov

Zákon č. 235/1998 Z. z. o príspevku pri narodení dieťaťa, o príspevku rodičom, ktorým sa súčasne narodili tri deti alebo ktorým sa v priebehu dvoch rokov opakovane narodili dvojčatá a ktorým sa menia ďalšie zákony v znení zák. č. 453/2003 Z. z., zákon č. 601/2003 Z. z., zákon č. 474/2005 Z. z., zákon č. 676/2006 Z. z., zákon č. 592/2007 Z. z.

Zákon č. 561/2008 Z. z. o príspevku na starostlivosť o dieťa a o zmene a doplnení niektorých zákonov

Zákon č. 238/1998 Z. z. o príspevku na pohreb v znení neskorších predpisov

zákona č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení a o zmene a doplnení zákona (novela 543/2010)

Zákon č. 599/2003 Z. z. o pomoci v hmotnej núdzi a o zmene a doplnení

niektorých zákonov v znení neskorších predpisov

27. SOCIÁLNA POLITIKA A SOCIÁLNE ZABEZPEČENIE V OBLASTI CHUDOBY A NEZAMESTNANOSTI.

Chudobou všeobecne rozumieme sociálny jav, ktorý je charakteristický nedostatkom životných prostriedkov jednotlivca alebo skupiny. V tomto zmysle je považovaná za sociálny problém, prípadne za sociálno-patologický jav. Niekedy sa miesto mnohознаčne definovaného pojmu absolútnej chudoby používa pojem bieda.

Chudobu delíme na:

- ***absolútnu chudobu***: je ohrozená samotná existencia človeka a hrozí mu smrť.
- ***relatívnu chudobu***: jedinec uspokojuje svoje potreby na výrazne nižšej úrovni, než je priemerná úroveň v danej spoločnosti.
- ***objektívnu chudobu***: podľa názoru štátu nie sú uspokojované základné ľudské potreby na prijateľnej úrovni.
- ***subjektívnu chudobu***: jedinec si myslí, že je chudobný, pretože nemôže uspokojovať svoje potreby podľa svojich predstáv.

Chudoba so sebou prináša sociálnu izoláciu a stav núdze.

Izolácia(vylúčenie): najzávažnejší faktor chudoby modernej spoločnosti. Je nebezpečným faktorom pre harmonický vývoj občianskej spoločnosti, pretože ju rozdeľuje, stavia jej časti proti sebe a izoluje ich.

Sociálna núdza: je stav keď si občan nemôže sám zabezpečiť starostlivosť o svoju osobu, domácnosť, ochranu a uplatňovanie svojich práv a právom chránených záujmov, alebo kontakt so spoločenským prostredím, najmä vzhľadom na svoj vek, nepriaznivý zdravotný stav, sociálnu neprispôsobivosť alebo stratu zamestnania.

Hmotná núdza: Podľa zákona 599/2003 o pomoci v hmotnej núdzi je hmotná núdza vymedzená ako stav, keď príjem občana a fyzických osôb, ktoré sa s občanom spoločne posudzujú, nedosahuje životné minimum a občan ani fyzické osoby, ktoré sa s občanom spoločne posudzujú si príjem nemôžu zabezpečiť alebo zvýšiť vlastným pričinením.

Príčiny chudoby sú rôzne. Môžu to byť:

- prírodné javy /katastrofy/
- sociálne javy /vojna, revolúcia/
- osobné osudy /staroby, smrť živiteľa rodiny/
vlastné pričinenie

Meranie hranice chudoby:

- ***normatívna metóda***: určí sa minimálny, spoločenský priateľný v danej zemi a v čase reálne naplniteľný spotrebný koš. Súhrn cien tovarov a služieb v tomto koši obsiahnutých je potom hranicou príjmov, pod hranicou ktorých nastáva stav chudoby.

- ***relatívna metóda***: stanovenie úrovne príjmov vo vzťahu k dosahovanému priemernému príjmu v danej krajine. Občania, ktorí majú nižší príjem ako je stanovená relatívna hranica, sú považovaní za chudobných a stávajú sa klientmi sociálnej pomoci.

Pri meraní chudoby, resp. pri určovaní hmotnej núdze používame ekonomickú kategóriu životné minimum. Životné minimum definuje stav hmotnej núdze. Je to súhrn statkov a služieb, ktorý potrebuje spoločne hospodáriaca domácnosť na uspokojenie svojich základných životných potrieb a ktoré je v danom období považované za nevyhnutné. (kúrenie, byt, výživa, oblečenie, vzdelanie,

kultúrny život...).

Životné minimum - je významný nástroj sociálnej politiky, slúži na otestovanie príjmovej situácie domácností, uplatňujúcich si nárok na niektorú zo sociálnych dávok. Výška ŽM by mala reagovať na zmeny v sociálno – ekonomických podmienkach obyvateľov – nemala by teda byť nemenná a mala by sa prispôsobovať nákladom na živobytie. U nás je životné minimum považované za hranicu chudoby.

Životné minimum : je definované v zákone 601/2003 je to spoločensky uznaná minimálna hranica príjmov fyzickej osoby, pod ktorou nastáva stav hmotnej núdze.(185,38Eur)

V súvislosti so životným minimom hovoríme aj o existenčnom a sociálnom minime.

1. **existenčné minimum** – pokrýva úhradu minimálnych nákladov na základné životné potreby človeka (je menšie, než sociálne)
2. **sociálne minimum** – všeobecne prijateľný štandard – minimálna spoločensky prijateľná úroveň zabezpečujúca všetky životné potreby, ktorých uspokojovanie je nevyhnutné (vrátane kultúry a vzdelania)

Existenčné minimum – je minimálna úroveň príjmov, ktorá umožňuje elementárnu existenciu človeka, t. j. stravovanie, odev a ochrana pred počasím. Nižší príjem ako stanovuje existenčné minimum znamená ohrozenie človeka hladom a zimou.

Sociálne minimum – je príjem, ktorý odráža celkovú životnú úroveň v danej zemi, vyjadruje všeobecný názor na najnižšie prijateľné uspokojovanie všetkých potrieb človeka aj keď na minimálnej úrovni.

Významný prínos v zmiernovaní následkov chudoby predstavuje sociálna práca, charita, individuálna pomoc, osobitne existencie tzv. welfare štátu (štátu verejného blaha). Existenciou štátu verejného blaha rozumieme v užšom zmysle slova systém štátnych a verejných (mimovládnych) subjektov, ktoré slúžia nasledovným cieľom:

- Zabráneniu človeku v nedôstojnej chudobe a jeho existenčnej núdzi (napr. prostredníctvom sociálnej pomoci).
- Zabezpečeniu proti hroziacim štandardným rizikám (prostredníctvom dôchodkového, nemocenského, havarijného, nehodového a pod. poistenia, vrátane poistenia pre prípad nezamestnanosti).
- Odstráneniu neželateľných foriem sociálnych nerovností (napríklad prostredníctvom tzv. progresívneho zdaňovania, chránených pracovísk a pod.).
- Nastoleniu rovnakých životných podmienok, resp. základných predpokladov každodenného správania (prípravou vhodnej infraštruktúry a prístupu k verejnému bohatstvu).

Kľúčovou ochranou proti chudobe je sociálne poistenie. Je tiež ochranou štátu, preto ho štát stanovuje ako povinné. Najväčšou formou sociálnej podpory ja štátna sociálna podpora.

Sociálna pomoc určená občanom, ktorí sa nachádzajú v stave chudoby – pomoc vrátiť sa do stavu sociálnej suverenity, alebo ich zabezpečiť po dobu, po ktorú toho nie sú schopní sami.

Nástrojom pomoci sú dávka v hmotnej núdzi a príspevky k dávke v hmotnej núdzi. Dávka patrí občanovi, ktorý je v hmotnej núdzi a spoločne posudzovaným osobám na zabezpečenie základných životných podmienok a nemôžu si zabezpečiť príjem vlastnou prácou, užívaním vlastného majetku alebo zákonnými nárokmi.

Dávka v hmotnej núdzi je:

Jednotlivec 60,50 Eur

Jednotlivec + najviac 4 deti 115,10 Eur

Dvojica bez detí 105,20 Eur

Dvojica + najviac 4 deti 157,60 Eur

Jednotlivec + viac ako 4 deti 168,20 Eur

Dvojica + viac ako 4 deti 212,30 Eur

Zvýšenie pre tehotnú ženu 13,50 Eur

Dávka rodičovi na dieťa do 1 roku veku 13,50 Eur

Dávka na školopovinné dieťa 17,20 Eur

Príspevky k dávke v hmotnej núdzi:

Príspevok na zdravotnú starostlivosť 2,00 Eur

Aktivačný príspevok 63,07 Eur

Príspevok na bývanie pre jednotlivca 55,80 Eur

pre viac osôb 89,20 Eur

Ochranný príspevok 63,07 Eur

Nezamestnanosť : je sociálno – ekonomický jav v ktorom je osoba vyradená z plateného pracovného pomeru, s týmto stavom sa neuspokojuje a hľadá si nové platené zamestnanie aj keď len na polovičný úväzok.

Druhy nezamestnanosti : dlhodobá a krátkodobá, cyklická, štrukturálna, frikčná, skrytá, neúplná, nepravá, sezónna.

Dlhodobá nezamestnanosť spôsobuje veľa ekonomických, sociálnych a psychologických problémov.

Harrisonov model – vplyv nezamestnanosti na duševnú stabilitu nezamestnaného v závislosti od času má nasledujúce fázy: šok, optimizmus, pesimizmus, fatalizmus.

Vplyv nezamestnanosti na rodinu nezamestnaného:

- finančné a ekonomické napätie
- vplyv prostredníctvom zmien v sociálnych vzťahoch
- štrukturálnej dezorganizácie a krízy rodinného systému a narušenia denných návykov
- zmien v postavení nezamestnaného jedinca v rodinnom systéme, stratou jeho statusu
- zmien v rozdelení domácich prác

Právo na prácu neznamená právo na určitú prácu, ale len právo na pomoc pri získavaní práce podporu v nezamestnanosti.

Hlavným cieľom sociálnej politiky: tvorba nových pracovných príležitostí, podpora samostatnej ekonomickej aktivity a prípravy ľudí na zamestnanie alebo určitú ekonomickú činnosť.

Nezamestnanosť je sociálnou udalosťou a ako taká je definovaná:

- nedobrovoľným charakterom
- pracovnou schopnosťou
- pripravenosťou pre výkon zamestnania
- aktívnym hľadaním zamestnania

Dlhodobá nezamestnanosť je soc. udalosťou lebo človek po určitej dobe stráca spôsobilosť byť zamestnaný pre: *stratu kvalifikácie, stratu pracovných návykov, získaný zvyk žiť zo sociálnych dávok*.

Poistenie v nezamestnanosti je poistenie pre prípad straty príjmu z činnosti zamestnanca v dôsledku nezamestnanosti a na zabezpečenie príjmu v dôsledku nezamestnanosti.

Poistenec má nárok na **dávku v nezamestnanosti**. Nárok na dávku, po splnení všetkých podmienok na priznanie, vzniká odo dňa zaradenia do evidencie nezamestnaných občanov a zaniká aktuálne uplynutím šiestich mesiacov. Toto obdobie je označované ako **podporné obdobie v nezamestnanosti**.

Dávka v nezamestnanosti slúži ako dočasná náhrada príjmu po strate práce.

Tzn: poistenie v nezamestnanosti a nárok na dávku má po splnení podmienok.

Nárok na dávku v nezamestnanosti má:

Uchádzač o zamestnanie, ktorý splnil nižšie uvedené podmienky nároku na túto dávku.

Povinne poistená osoba v nezamestnanosti - zamestnanec:

- fyzická osoba v pracovnom pomere,
- fyzická osoba v štátnozamestnaneckom pomere,
- fyzická osoba v služobnom pomere,
- člen družstva, ktorý je v pracovnom vzťahu k družstvu,
- ústavný činiteľ, verejný ochranca práv a poslanec Európskeho parlamentu, ktorý bol zvolený na území Slovenskej republiky
- predseda vyššieho územného celku, starosta obce, starosta mestskej časti v Bratislave, starosta mestskej časti v Košiciach a primátor mesta,
- poslanec vyššieho územného celku, poslanec obecného zastupiteľstva, poslanec mestského zastupiteľstva, poslanec miestneho zastupiteľstva mestskej časti v Bratislave a poslanec miestneho zastupiteľstva mestskej časti v Košiciach, ktorí sú dlhodobo uvoľnení na výkon funkcie,
- pestún v zariadení pestúnskej starostlivosti,
- riaditeľ štátneho podniku.

Dobrovoľne poistená osoba v nezamestnanosti:

- fyzická osoba po dovŕšení 16 rokov veku, ktorá má na území Slovenskej republiky trvalý pobyt, povolenie na prechodný pobyt alebo povolenie na trvalý pobyt, ktorá sa na toto poistenie prihlási.

Uplatnenie nároku

Poistenec si uplatňuje nárok na dávku v nezamestnanosti v pobočke Sociálnej poisťovne príslušnej podľa miesta trvalého pobytu na základe písomnej žiadosti, za ktorú sa považuje rozhodnutie o zaradení do evidencie uchádzačov o zamestnanie vydané príslušným úradom práce, sociálnych vecí a rodiny.

Dávka v nezamestnanosti sa poskytuje za dni a jej výška je 50 % denného vymeriavacieho základu. **50 % x DVZ x počet dní v mesiaci.**

28. SOCIÁLNA POLITIKA A SOCIÁLNE ZABEZPEČENIE OSÔB VYŠŠIEHO VEKU (SENIOROV).

Sociálna politika – je cieľavedomá činnosť štátu, inštitúcií, organizácií, subjektov, ktorá zabraňuje vzniku sociálnej nerovnováhy. Zahŕňa politiku sociálneho zabezpečenia, rodinnej, bytovej, zdravotnej politiky, politiky zamestnanosti a vzdelávacej politiky

Sú zamerané na :

- na zlepšenie základných životných podmienok jednotlivcov a konkrétnych skupín
- na zabezpečenie a udržanie sociálnej suverenity a sociálneho bezpečia v rámci daných hospodárskych a politických možností štátu. Pričom sociálne bezpečie a suverenita sú v priamej súvislosti. Zmyslom sociálnej politiky je teda aj obmedzovanie sociálnej závislosti a ohrozenia.

Sociálnu politiku môžeme chápať aj ako súhrn všetkých štátnych, ale aj súkromných činností zameraných na minimalizáciu rizík zamestnávania, rovnosť príležitostí a sprostredkovanie pri štarte.

Systém sociálneho zabezpečenia v Slovenskej republike pozostáva z troch podsystemov:

4. sociálne poistenie

5. štátna sociálna podpora

6. sociálna pomoc:

A: pomoc v hmotnej núdzi

B: sociálne služby

C: kompenzácie pre občanov s ťažkým zdravotným postihnutím

Systém sociálneho poistenia predstavujú **peňažné dávky vyplácané Sociálnou poisťovňou**, ktorá získava prostriedky inkasom poisťných odvodov.

Úlohou sociálneho poistenia:

- ochrana poistencov pri vzniku vymedzených sociálnych udalostí, ktorými sú staroba, nespôsobilosť na prácu (v dôsledku choroby, tehotenstva, materstva a invalidity) a pri strate živiteľa.

Sociálne poistenie upravuje zákon č. 461/2003 Z. z. – o sociálnom poistení. Má 18 noviel.

Sociálne zabezpečenie v SR má 3 úrovne: Sociálne poistenie, Štátna sociálna podpora, Sociálna pomoc

Sociálne poistenie - povinné verejnoprávne poistenie, založené na platení odvodov a poberaní dávok (dôchodkov) a upravuje ho **Zákona č. 461 z roku 2003 o sociálnom poistení** Zabezpečuje finančne jednotlivca alebo rodinných príslušníkov pri výskyte životných udalostí, ktoré je možné predvídať a proti ktorým je poistený Pozostáva z: -nemocenské poistenie - garančné poistenie
úrazové poistenie
poistenie v nezamestnanosti
dôchodkové poistenie

Členenie dôchodkového poistenia- existujú dva podsystemy:

1.Starobné poistenie ako poistenie na zabezpečenie príjmu v starobe a' pre prípad úmrtia. Poskytuje sa z neho starobný dôchodok, predčasný starobný dôchodok, vdovský, vdovecký, sirotský

dôchodok. 2. **Invalidné poistenie** ako poistenie pre prípad poklesu schopnosti vykonávať zárobkovú činnosť v dôsledku dlhodobu nepriaznivého zdravotného stavu poistenca a pre prípad úmrtia. (§ 2 písm. b) zákona č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení). Poskytuje sa z neho invalidný dôchodok, vdovský, vdovecký a sirotsky dôchodok

Starobný dôchodok - dôchodková dávka, ktorá sa za podmienok ustanovených zákonom č. 461/2003 Z. z. v znení neskorších predpisov poskytuje zo starobného poistenia. Účelom starobného dôchodku je zabezpečiť poistencovi príjem v starobe.

Dôchodkový vek je 62 rokov jednotne u mužov aj žien. Začne sa však uplatňovať až u mužov narodených v období počnúc rokom 1946 a u žien narodených v období počnúc rokom 1962 (u niektorých žien aj skôr, závisí to od počtu detí, ktoré žena vychovala).

Suma starobného dôchodku ku dňu vzniku nároku na starobný dôchodok sa určí ako **POMB = priemerný osobný**

mzdový bod

POMB x ODP x ADH

ODP = súčet období

dôchodkového poistenia

ADH = aktuálna dôchodková hodnota

Nárok na výplatu starobného dôchodku - vzniká splnením podmienok nároku na starobný dôchodok a podaním žiadosti o priznanie starobného dôchodku a zostáva **zachovaný aj počas dôchodkového poistenia** (napr. výkonu zamestnania) trvajúceho po priznaní dôchodku. To znamená, že **poberateľ** starobného dôchodku môže poberať tento dôchodok a súčasne aj pracovať bez obmedzenia.

Ak bol poistenec po vzniku nároku na starobný dôchodok dôchodkovo poistený, starobný dôchodok sa mu za predpokladu splnenia zákonom stanovených podmienok za toto obdobie zvyšuje.

Starobný dôchodok sa **nevypláca** počas obdobia, v ktorom má poistenec nárok **nanáhradu príjmu** pri dočasnej pracovnej neschopnosti zamestnanca alebo **nemocenské**.

Súbeh nárokov na výplatu dôchodkov - situácia, keď jednému poistencovi vznikne nárok na výplatu dvoch alebo viacerých dôchodkov.

Poistenec, ktorému sa priznáva starobný dôchodok, už poberá invalidný dôchodok, prípadne starobný dôchodok, na ktorý bol prekvalifikovaný invalidný dôchodok - vypláca sa iba ten dôchodok, ktorý je vyšší a -ak je ich suma rovnaká, tak ten, ktorý si poistenec zvolil. Nárok na dôchodok, ktorý sa nevypláca, odo dňa súbehu zaniká.

Poistenec, ktorému sa priznáva starobný dôchodok, už poberá pozostalostný dôchodok (vdovský dôchodok alebo vdovecký dôchodok) - v plnej sume sa vypláca iba vyšší dôchodok, - nižší sa vypláca v sume jednej polovice, -ak je ich suma rovnaká, tak sa v sume jednej polovice vypláca vždy pozostalostný dôchodok

Predčasný starobný dôchodok - dôchodková dávka, ktorá sa za podmienok ustanovených zákonom č. 461/2003 Z. z. v znení neskorších predpisov poskytuje zo starobného poistenia. Účelom predčasného starobného dôchodku je zabezpečiť poistencovi príjem v starobe.

Podmienky nároku na predčasný starobný dôchodok

Nárok má poistenec, ktorý **nie je sporiteľ**, ak:

- získal najmenej **15 rokov** obdobia dôchodkového poistenia,

-**chýbajú mu najviac dva roky do dovŕšenia dôchodkového veku a**

-**suma predčasného starobného dôchodku ku dňu, od ktorého požiadal o jeho priznanie, je vyššia ako 1,2-násobok sumy životného minima pre plnoletú fyzickú osobu.**

Nárok má aj poistenec, ktorý je sporiteľ, ak:

-získal najmenej **15 rokov** obdobia dôchodkového poistenia

-**chýbajú mu najviac dva roky do dovŕšenia dôchodkového veku a**

-**suma predčasného starobného dôchodku ku dňu, od ktorého požiadal o jeho priznanie, je vyššia ako 0,6-násobok sumy životného minima pre plnoletú fyzickú osobu**

Žiadosť o predčasný starobný dôchodok môže poistenec podať najviac dvakrát v kalendárnom roku.

Vdovský dôchodok - je dôchodková dávka, ktorá sa za podmienok ustanovených zákonom č. 461/2003 Z. z. v znení neskorších predpisov poskytuje zo starobného poistenia alebo z invalidného poistenia. Účelom vdovského dôchodku je zabezpečiť vdove príjem v prípade úmrtia j ej manžela.

-od 1. januára 2004 nemôže vzniknúť nárok na vdovský dôchodok rozvedenej žene

Nárok na vdovský dôchodok vzniká dňom smrti manžela, ktorým je deň úmrtia uvedený v úmrtnom liste alebo ktorým je deň uvedený ako deň smrti (resp. deň, ktorý nezvestný neprežil) v právoplatnom rozhodnutí súdu o vyhlásení manžela za mŕtveho.

Suma vdovského dôchodku je 60 %

-starobného dôchodku alebo invalidného dôchodku, n a ktorý mal alebo by mal nárok zomretý manžel ku dňu smrti,

-invalidného dôchodku, ak zomretý manžel bol poberateľom invalidného dôchodku a ku dňu smrti nesplnil podmienky nároku na starobný dôchodok alebo nezískal počet rokov dôchodkového poistenia potrebný na vznik nároku na invalidný dôchodok, -predčasného starobného dôchodku priznaného zomretému manželovi

Ak zomretý manžel spĺňal ku dňu smrti podmienky nároku na dva dôchodky, vdovský dôchodok sa určí z vyššieho dôchodku. Vdovský dôchodok sa nekráti s príjmom zo zárobkovej činnosti.

Vdovecký dôchodok -je dôchodková dávka, ktorá sa za podmienok ustanovených zákonom č. 461/2003 Z. z. v znení neskorších predpisov poskytuje zo starobného poistenia alebo z invalidného poistenia. Účelom vdoveckého dôchodku je zabezpečiť vdovcovi príjem v prípade úmrtia jeho manželky.

Podmienky nároku na vdovecký dôchodok -dňom smrti manželky, ktorým je deň úmrtia uvedený v úmrtnom liste alebo ktorým je deň uvedený ako deň smrti (resp. deň, ktorý nezvestná neprežila) v právoplatnom rozhodnutí súdu o vyhlásení manželky za mŕtvu.

Najskôr **od 1. augusta 2006** má na vdovecký dôchodok nárok vdovec, ktorého manželka zomrela pred 1. januárom 2004, nebol mu priznaný vdovecký dôchodok podľa predpisov účinných pred 1. januárom 2004, alebo zanikol nárok na taký vdovecký dôchodok pred 1. augustom 2006 a ku dňu smrti manželky, **najneskôr do troch rokov od smrti manželky**

- dovŕšil dôchodkový vek alebo
- bol uznaný invalidným a táto invalidita trvá aj po 31. júli 2006 z dôvodu poklesu schopnosti vykonávať zárobkovú činnosť o viac ako 70 %,

ak jeho manželka

- ku dňu smrti bola poberateľkou starobného dôchodku, pomerného starobného dôchodku, invalidného dôchodku, čiastočného invalidného dôchodku alebo dôchodku za výsluhu rokov,
- ku dňu smrti splnila podmienky nároku na starobný dôchodok, pomerný starobný dôchodok alebo získala dobu zamestnania na nárok na invalidný dôchodok alebo dôchodok za výsluhu rokov alebo
- zomrela v dôsledku pracovného úrazu alebo choroby z povolania.

Podmienka trvania invalidity vdovca sa považuje za splnenú aj vtedy, ak v čase trvania invalidity dovšil dôchodkový vek pred 1. augustom 2006.

Suma vdoveckého dôchodku je 60%

-starobného dôchodku alebo invalidného dôchodku, na ktorý mala alebo by mala nárok zomretá manželka ku dňu smrti, -invalidného dôchodku, ak zomretá manželka bola poberateľkou invalidného dôchodku a ku dňu smrti nesplnila podmienky nároku na starobný dôchodok alebo nezískala počet rokov dôchodkového poistenia potrebný na vznik nároku na invalidný dôchodok - predčasný starobný dôchodok priznaný zomrelej manželke.

Ak zomretá manželka spĺňala ku dňu smrti podmienky nároku na dva dôchodky, vdovecký dôchodok sa určí z vyššieho dôchodku.

Sirotský dôchodok -je dôchodková dávka, ktorá sa za podmienok ustanovených zákonom č. 461/2003 Z. z. v znení neskorších predpisov poskytuje zo starobného poistenia alebo z invalidného poistenia. Účelom sirotského dôchodku je zabezpečiť sirote príjem v prípade úmrtia jej rodiča alebo osvojiteľa.

Nárok na sirotský dôchodok má nezaopatrené dieťa po zomretom rodičovi alebo osvojiteľovi, -ktorý ku dňu smrti poberal starobný dôchodok, predčasný starobný dôchodok alebo invalidný dôchodok alebo

-ku dňu smrti nepoberal niektorý z týchto dôchodkov, ale získal počet rokov dôchodkového poistenia potrebný na nárok na invalidný dôchodok, alebo

-ku dňu smrti nepoberal niektorý z vyššie uvedených dôchodkov, ale splnil podmienky nároku na starobný dôchodok, alebo

-zomrel v dôsledku pracovného úrazu alebo choroby z povolania.

Od 1. januára 2004 môže vzniknúť dieťaťu nárok na sirotský dôchodok po každom z rodičov alebo osvojiteľov. To znamená, že dieťa môže mať nárok na dva sirotské dôchodky.

Nárok na sirotský dôchodok vzniká dňom smrti rodiča alebo osvojiteľa dieťaťa, ktorým je deň úmrtia uvedený v úmrtnom liste alebo ktorým je deň uvedený ako deň smrti (resp. deň, ktorý nezvestný neprežil) v právoplatnom rozhodnutí súdu o vyhlásení rodiča alebo osvojiteľa dieťaťa za mŕtveho.

Nárok na sirotský dôchodok nevznikne nezaopatrenému dieťaťu v pestúnskej starostlivosti po pestúnovi alebo jeho manželovi.

Suma sirotského dôchodku je 40 % (uvedená sadzba platí od 1. augusta 2006, v období od 1. januára 2004 do 31. júla 2006 to bolo 30 %)

- starobného dôchodku alebo invalidného dôchodku, na ktorý mal alebo by mal nárok zomretý rodič alebo osvojiteľ dieťaťa,
- invalidného dôchodku, ak zomretý rodič alebo osvojiteľ dieťaťa bol poberateľom invalidného dôchodku a ku dňu smrti nesplnil podmienky nároku na starobný dôchodok

alebo nezískal počet rokov dôchodkového poistenia potrebný na vznik nároku na invalidný dôchodok,

○ predčasného starobného dôchodku priznaného zomretému rodičovi alebo osvojiteľovi. Ak zomretý rodič alebo osvojiteľ dieťaťa splnil podmienky nároku na dva dôchodky, sirotsky dôchodok sa určí z vyššieho dôchodku.

Dôchodky sa valorizujú vždy k 1.1. a vypláca ich Sociálna poisťovňa

Popis dôchodkových pilierov

○ **PILIER - PRIEBEŽNÝ**

-všetci občania v aktívnom veku a ich zamestnávateľia, ktorí povinne platia odvody do Sociálnej poisťovne z každej mzdy. Ak je poistenec účastníkom iba I. piliera platí do Sociálnej poisťovne dôchodkové odvody vo výške 7% z hrubej mzdy a jeho zamestnávateľ vo výške 21,75%, čo dokopy predstavuje 28,75%.

○ **PILIER - KAPITALIZAČNÝ (SPORIVÝ, SÚKROMNÝ)**

-vznikol od 1.1.2005.

-časť odvodov poistenca - na jeho osobný dôchod. účet vo vybranej dôch. správcovskej spoločnosti. Z 18%, ktoré by inak plynuli do Sociálnej poisťovne na starobný dôchodok, odvádza len polovicu, teda 9%. Zvyšných 9% putuje do dôchodkovej správcovskej spoločnosti.

III. PILIER - DOPLNKOVÉ DÔCHODKOVÉ POISŤOVNE

○ nieje to poistenie, je to len sporenie na individuálny účet v doplnkovej dôchodkovej poisťovni -je to dobrovoľná forma dlhodobého sporenia s možnosťou prispievania od zamestnávateľa.

29. SUBJEKTY A NÁSTROJE SOCIÁLNEJ POLITIKY(NAPR. KOLEKTÍVNE VYJEDNÁVANIE, REGULÁCIA, KONTRAKTÁCIA, NÁTLAKOVÉ PROSTRIEDKY ATĎ....)

Subjekty sociálnej politiky

Až spolky, cechy a neskôr obce dali svojpomocnej solidarite náležitý formalizovaný rámec a systematickosť. Z uvedeného vyplýva, že **subjektom sociálnej politiky**, môže byť len formalizovaný sociálny systém s definovanými štruktúrami a činnosťou, ak má ísť o činnosť sústavnú a cieľavedomú, čiže to nemôžu byť jednotlivci a náhodne neformalizované skupiny ľudí.

Subjekty sociálnej politiky (aktéri) – subjektom je každý jednotlivec alebo organizácia, ktorá vykonáva sociálne činnosti, pre uspokojovanie sociálnych potrieb. Niekedy je objekt a subjekt totožný (rodina).

Subjektom je : jednotlivec, rodina, obec, rôzne záujmové spoločenstvá (tretí sektor), súkromný sektor (podniky pre svojich zamestnancov, podniky poskytujúce sociálne služby klientom za úhradu), štát (má najväčší podiel), nadnárodné organizácie (napr. EÚ, sociálna charta , OSN, OECD, ILO).

Jednotlivec a neformalizovaná skupina osôb môže byť : adresátom sociálnej politiky / teda objektom / alebo nátlakovou skupinou, ktorá chce sociálnu politiku ovplyvniť napr. štrajkom, demonštráciou.

Formalizované sociálne systémy, ktoré koncipujú a realizujú sociálnu politiku sú : štát a jeho orgány, samospráva (obecná, záujmová), neštátne organizácie a medzinárodné organizácie.

Štát sa od ostatných foriem spoločenskej organizácie odlišuje predovšetkým **politickou mocou** (štátny aparát a sankcie), definovaným územím a obyvateľstvom. Zaručuje svojim občanom ľudské práva deklarované ústavou. Vyjadruje záujmy väčšiny. Od ostatných sociálnych systémov sa líši svojimi **rozhodovacími, realizačnými, donucovacími a kontrolnými mechanizmami**.

Rozhodovacie sú volené orgány – parlament, regionálna správa a obecné zastupiteľstva. Realizačné zahŕňujú sústavu nástrojov právnej, inštitucionálnej a finančnej povahy, ktoré štát používa voči ostatným subjektom štátu. (právom, inštitúciami, financiami).

Donucovacie mechanizmy . štát núti všetky subjekty, by sa chovali požadovaným spôsobom, rešpektovali právo a inštitúcie. Základné pravidlá sú definované v ústave a bližšie rozpracované v zákonoch. Základom demokratického štátu sú nezávislé súdy.

Obec – je najmenšia samosprávna jednotka štátu. V prvom prípade zodpovedá za svoju činnosť svojim voličom a v druhom prípade pôsobí ako miestne orgány štátnej správy a jej sa zodpovedajú.

Neštátne organizácie – patria sem právnické a fyzické osoby podnikateľského alebo nepodnikateľského charakteru. Podnikateľské subjekty rozvíjajú sociálnu politiku voči svojim zamestnancom (predovšetkým otázky kvalifikácie, zdravia, odmeňovania a sociálnych podmienok).

Občianske združenia, nadácie, záujmové a cirkevné organizácie a podporné spolky - sledujú pomoc občanom, uskutočňujú ju a zisk nie je ich hlavným cieľom.

Medzinárodné organizácie môžu vstupovať do konkrétnych sociálnych vzťahov ako vládne alebo neštátne humanitárne organizácie. Môže ísť o organizácie majúce svetovú pôsobnosť alebo regionálnu pôsobnosť - Hospodárska a sociálna rada OSN, Centrum pre sociálny rozvoj a humanitné záležitosti, Európske centrum OSN pre výskum a vzdelávanie, Medzinárodná banka pre obnovu a rozvoj, Medzinárodná organizácia práce, **Európske štruktúry** : 1. Rada Európy – združuje európske štáty, ktoré spĺňajú určité kritéria. Zaoberá sa všetkými oblasťami života s výnimkou bezpečnosti štátu. 2 EÚ jej cieľom bolo dosiahnuť užšiu integráciu pomocou nadnárodných inštitúcií. Eur. spoloč. uhlia a ocele, EURATON, Eur. hospodárske spoločenstvo.

Svetové neštátne organizácie – Medzinárodná asociácia sociálneho zabezpečenia, Medzinárodné združenie sociálnych škôl, Medzinárodné združenie sociálnych pracovníkov, Medzinárodný Červený kríž....

Definícia SP – nástroje sociálnej politiky

Strieženec

SP je súhrn štátnych opatrení, ktoré majú za účel zlepšiť životné podmienky obyvateľstva v rámci daných hospodárskych a politických možností.(prostredníctvom legislatívy, dávky ako sú prerozdelené)

Nástroje sú prostriedky, ktorým i sociálny subjekt pôsobí na sociálny objekt alebo iný subjekt. Môžu to byť právne predpisy, finančné prostriedky, inštitúcie, ktoré subjekt použije. Zámery realizujeme :

1. príkazmi alebo zákazmi niečo urobiť alebo sa zdržať nejakého konania
2. peňažným alebo vecným plnením alebo poskytnutím služby
3. pomocou zmluvy zaviazat' subjekt alebo objekt k určitému konaniu alebo nekonaniu alebo k znášaniu určitého konania

4. fyzickým alebo politickým tlakom niečo konať alebo prijať

Výber nástrojov závisí od toho, čo sa má ich pomocou dosiahnuť alebo kto je adresátom. **Závisí hlavne od toho, či sa sociálna ochrana poskytuje plošne alebo cielene.**

Napĺňanie cieľov stanovených sociálnou politikou je realizované prostredníctvom rôznych vzájomne spätých systémov, inštitúcií a noriem, ktoré môžeme všeobecne označiť za nástroje sociálnej politiky.

Rozdelenie nástrojov sociálnej politiky ich uplatnenia vo vzťahu k občanovi :

- **Nástroje prerozdelenia – nástroje výberu prostriedkov** (dane, odvody)
- **Nástroje rozdeľovania prostriedkov** (verejné statky, služby a dotácie poskytované zo štátneho rozpočtu, vrátane zdravotnej starostlivosti, systém sociálneho zabezpečenia)
- **Legislatívne úpravy sociálneho prostredia**
- **Nástroje pracovného práva** (zákonník práce , minimálna mzda)
- **Občianske právo**

Dane – systém aplikuje dve základné kategórie daní – dane z príjmov a nepriame dane. Dane z príjmov sa vzťahujú na všetky právnické a fyzické osoby. Príliš vysoké zaťaženie brzdí ekonomický rast a ochotu investovať. Naopak nízke sadzby lákajú kapitál, ktorý prostredníctvom vyplatených miezd zvyšuje životnú úroveň obyvateľov krajiny. Hlavným zdrojom daňových výnosov štátu sú nepriame dane. (DPH, spotrebná daň). Na dávky sociálneho systému a sadzby nepriamych daní sa dá pozeráť ako na spojené nádoby. **Zatiaľ čo dávky sociálneho systému predstavujú záchrannú sieť pre ľudí s nízkym príjmom, príliš vysoká sadzba DPH sa im stáva záťažou.**

Odvodový systém – zabezpečuje finančné zdroje na úhradu zdravotnej starostlivosti a dávok vyplácaných Sociálnou poisťovňou. Odvody sa vzťahujú len na ekonomicky aktívne fyzické osoby. Za ekonomicky neaktívnych občanov platí odvody do poisťných fondov štát z prostriedkov vybraných na daniach. Osobitné postavenie majú odvody do fondu zdravotného poistenia, ktoré je povinné pre všetkých občanov s trvalým pobytom v SR. Systém rozlišuje 3 základné skupiny poistencov: zamestnanci, SZČO a dobrovoľne poistené osoby.

Nástroje rozdeľovania prostriedkov :

Inštitúcie financované zo štátneho rozpočtu :

- ministerstvo školstva SR
- ministerstvo zdravotníctva SR

- MPSVR SR
- Ministerstvo financií SR – štátna podpora stavebného sporenia

Inštitúcie financované z odvodového systému

- sociálna poisťovňa
- zdravotné poisťovne

Verejné statky, služby a dotácie poskytované zo štátneho rozpočtu vrátane zdravotnej starostlivosti

Do prvej časti sociálneho systému zaraďujeme tie verejné služby, na ktoré majú rovnaký nárok všetci občania SR (neposudzuje sa životná situácia a neexistuje zásluhovosť) a zároveň majú priamy dopad na životnú úroveň občanov. Patrí sem poskytovanie „ bezplatného „ vzdelávania, zdravotnej starostlivosti a výdavky štátu na podporu bývania .

Školstvo – systém poskytujúci vecné a peňažné dávky vo forme vzdelávania.

Zdravotná starostlivosť - predstavuje vecné dávky poskytované pod dohľadom Ministerstva zdravotníctva SR.

Podpora bývania – ide o peňažné dávky z fondov ministerstva výstavby a regionálneho rozvoja SR a Štátneho fondu na podporu bývania v podobe priamych dotácií, úľav na úrokoch, prípadne zvýhodnených úverov, ďalej je to Štátna podpora stavebného sporenia z fondov Ministerstva financií SR.

Nástroje sociálnej politiky :

1. Regulácia- subjekt štátnej sociálnej politiky žiada iných, aby niečo dali (dane, poistné za zamestnancov), niečo vykonali (poskytli závodné stravovanie), zdržali sa určitého konania alebo znášali konanie iných subjektov (bezpečnosť práce), trpeli konanie iných (napr. ospravedlnenie v nemoci, karanténa, dovolenka)

2. Peňažné dávky – jednorazové (najčastejšie pôrodné, pohrebné, výpomoc), opakované, návratné, nenávratné, nárokové, dar.

Jednorazová peňažná dávka býva poskytnutá tomu, kto splňuje predpísané podmienky.

Pri opakujúcich sa peňažných dávkach je typické , že sa poskytujú : pravidelne v určitom časovom intervale, zo stále rovnakého dôvodu, za raz splnených podmienok, pokiaľ trvajú a valorizáciou.

Podmienky pre priznanie dávky sú :

- a) vecné
- b) systémové
- c) formálne

Vecnou podmienkou je sociálna udalosť, ktorá človeka postihne. Táto podmienka sa musí preukázať : **listinou** (dosiahnutie veku, manželstvo, narodenie dieťaťa, úmrtie)

úradným potvrdením (úradu práce o nezamestnanosti)

šetrením (výrok lekára o nemoci, komisie o invalidite)

Tam, kde chýba listina, pripúšťa sa niekedy svedecký dôkaz.

Systémovou podmienkou je prináležitosť k systému (napr. občianstvo, členstvo, účastníctvo), ktorý peňažnú dávku poskytuje, prípadne finančný príspevok poskytovaný po určitú dobu (dane, príspevky, poistné) Táto podmienka môže byť vyžadovaná v okamžiku sociálnej udalosti alebo podania žiadosti alebo po určitou dobu pred vznikom sociálnej udalosti (doba poistenia).

Formálnou podmienkou je spravidla procesná spôsobilosť a podanie žiadosti, ktorá má všetky formálne náležitosti. Formálnymi podmienkami môžu byť i pobyt na určitom území alebo prináležitosť k obci.

3. **Vecné dávky** – Rozhodnutie, či poskytnúť peňažnú dávku alebo vecnú pomoc závisí na sledovanom účelu. Vecná dávka sa poskytuje ak je dôvodné podozrenie, že by peňažná dávka nebola použitá k účelu, pre ktorý bola určená (rodinné prídavky rodine alkoholikov atď.), ten komu má byť dávka poskytnutá, ju nemôže z objektívnych dôvodov použiť k účelu (nedostupnosť na trhu, potreba servisu), vecne plnenie lepšie plní účel, pre ktorý bola určená (potraviny v dobe vojny)

Vecná dávka môže byť : jednorazová (výbavička pre dieťa, uhlie pre starých ľudí), alebo opakujúca sa (doprava zadarmo, v škole mliečna strava, učebnice).

4. **Služby** – služba poskytovaná v zariadeniach, doma, profesionálnu, laickú, ambulantnú atď.
Sociálna služba – od zaistenia základných životných potrieb až po špecializované odborné služby pre malé skupiny zdravotne postihnutých.

Sociálne poradenstvo zahŕňa : predmanželské a manželské poradenstvo, výchovné poradenstvo, poradenstvo v nezamestnanosti, postpenitenciárne poradenstvo a starostlivosť (občanom prepusteným z výkonu trestu umožňuje riešiť špecifické problémy spojené s prepustením z výkonu trestu, ako napr. získanie zamestnania, ubytovania a miesta v spoločnosti) , poradenstvo a starostlivosť pre osoby, ktorým je priznaný štatút utečenca (potrebuje pomoc pri ubytovaní, zamestnaní, ich problémom je neznalosť miestnej realii – kde je ktorý úrad, jazyk používaný v zemi...), informačné služby . – kontaktné miesta pre občanov, ktorý sa ocitli v zložitej sociálnej situácii (linka dôvery, stanice prvej pomoci, verejné telefónne čísla, krízové centrá).

Provizórne, dočasné ubytovanie – ubytovanie pre osamelé matky s deťmi – ide riešenie krízových situácií matiek, často mladých alebo rozvedených, ktoré sa s narodením dieťaťa ocitli bez bývania a bez sociálneho zázemia a sú veľmi ohrozené ich základné životné potreby a potreby dieťaťa.

- **azylové domy pre bezdomovcov** – ide o osoby prepustené z výkonu trestu, ktoré sa po rozpade manželstva alebo iných dôvodov nemajú kam vrátiť, ide starých ľudí, ktorí celý svoj život žili v podnikových ubytovniach a túto možnosť teraz nemajú, ktorí z rôznych dôvodov stratili alebo museli opustiť byt (napr. po rozvode).
- **Nocľahárne** – tradičné inštitúcie, určené k prespávaniu osôb. Otvárajú sa večer a uzatvárajú ráno. Využívajú zväčša bezdomovci.
- **Denné pobyty** - sú zariadenia kde je poskytnutá starostlivosť osobám, ktoré sú inak zabezpečené svojou rodinou vo vlastnom byte, avšak táto starostlivosť nemôže byť zaistená v priebehu dňa alebo nemôže byť poskytnutá na patričnej úrovni, alebo je pre zaistenie výchovnej , rehabilitačnej činnosti výhodné, aby bola poskytnutá týmto spôsobom. Denné pobyty pre zdravotne postihnuté deti a dospelé, denné pobyty pre dôchodcov, denné pobyty pre bezdomovcov, kluby dôchodcov.
- **Stravovanie** – zahrňuje **jedálne pre chudobných**- táto služba umožňuje ľuďom bez prístrešia i osobám bez akýchkoľvek príjmov získať stravu, **jedálne pre starých ľudí** – jedáleň pre dôchodcov, zvlášť jedálne diétne a stravovanie je poskytované ako sociálna služba (ide o sociálnu núdzu, ktorá nemusí byť prevádzaná hmotnou núdzou) **rozvoz stravy do domácnosti starých alebo zdravotne postihnutých občanov** je špecifickou alternatívnou službou zaisťujúcou stravovanie starých ľudí.

Opatrovateľské služby („ Home care“)

V prípade zníženia (nie straty) sebestačnosti sa poskytuje opatrovateľská služba v domácnosti starého alebo zdravotne postihnutého občana. Za poskytnuté služby sa podľa príjmových možností platí. Služba je poskytovaná i deťom a rodinám pre prípad, že dôjde k sociálnej udalosti, ktorá znemožní bežnú prevádzku rodiny a starostlivosť o deti. Ide napr. onemocnenie matky alebo oboch rodičov.

Krízové centrá – rada sociálnych udalostí je závažná preto, že k nim dochádza náhle, neočakávane, zastihujú občana nepripraveného, vyžadujú okamžité riešenie. V krízových centrách je možné okamžite umiestniť napr. nájdené dieťa, osirelé dieťa a zabezpečiť jeho potreby. Do tohto typu zariadenia patrí i linka dôvery.

Zariadenia pre pomoc osobám závislým na alkohole a drogách- často je programom nevládných organizácií, minimalizovať možné negatívne dôsledky a riziká alkoholovej a drogovej nezávislosti. Ich činnosť je spojená so sociálnym poradenstvom, ale ich prostredníctvom sú toxikomanom poskytované i injekčné striekačky ako programové opatrenie ku zníženiu šírenia vírusu HIV. Komunity – moderné psychoterapeutické metódy overili efektívnu možnosť zvládnuť vlastné problémy pomocou komunity rovnako postih. ľudí. V takejto komunite je problém lepšie pochopený, vysvetlený a osobnom prístupe sú vytvárané mechanizmy k jeho zvládnutiu.

Sociálnoprávna ochrana – ide o sociálnu službu , ale súčasne i o výkon povinnosti a práv štátu. Túto službu zabezpečuje sú pravidla štát. Do okruhu tohto oboru patrí ochrana práv, záujmov a potrieb detí, ich opatrovníctvo, zastupovanie u súdu, vymáhanie plnenia rodičovských povinností, nariaďovanie alebo umožňovanie ústavnej starostlivosti o deti ako jednej z formy náhradnej rodinnej výchovy. Sem patrí aj pestúnska starostlivosť.

Zariadenia sociálnej starostlivosti – predstavuje tradičnú formu komplexného zaopatrenia starých alebo zdravotne postihnutých občanov, ktorí vlastnými silami, s pomocou rodín ani pri poskytovaní opatrovateľských služieb nie sú schopní samostatného života. Je tu poskytovanie : ubytovanie, stravovanie, ošetrovateľská a zdravotnícka starostlivosť, rehabilitácia, možnosti spoločenskej aktivity.

Tripartita – je považovaná za hospodárske a sociálne partnerstvo medzi štátom, zamestnávateľmi a zamestnancami. Partnerstvo je založené na procese vzájomného vyjednávania (vyúsťuje do kolektívnych zmlúv), spolupráci, a realizácii zmlúv, riešení pracovných sporov. V roku 1998 bol prijatý zákon o tripartite. Sociálny dialóg prebieha na 4 úrovniach : 1. 2. 3. 4. na podnikovej (podnikové kolektívne zmluvy) na úrovni zamestnávateľských odvetvových zväzov(vyššie kolektívne zmluvy), kde sa zakladá na zákone o kolektívnom vyjednaní na úrovni verejno-právnych inštitúcií, ktorých vzťahy sú definované v zákonoch o týchto inštitúciách na úrovni RHSD na základe zákona o tripartite Inštitút najvyšších predstaviteľov sociálnych partnerov – predseda vlády, prezident KOZ a prezident AZZZ, ktorý funguje podľa potreby a okrem podpisu generálnej dohody konzultuje a rieši najvážnejšie situácie v soc. dialógu. Cieľom tripartitných rokovaní je dosiahnuť vzájomnú dohodu, alebo vyjadriť názor na záležitosti, týkajúce sa principiálnych ekonomických, sociálnych a mzdových otázok, ako aj otázok týkajúcich sa hospodárskych vzťahov a zamestnanosti.

Kolektívne vyjednanie - Je nepretržite prebiehajúci proces, založený na kompromisoch medzi sociálnymi partnermi Predstavuje dôležitý mechanizmus dosahovania konsenzu, proces, pri ktorom dochádza k jednaniu o určitých sociálnych skutočnostiach medzi sociálnymi partnermi – sú to hlavne odborové zväzy, zamestnávateľské zväzy, štát a vláda. Výsledkom kolektívneho vyjednávania sú kolektívne zmluvy, kde rozoznávame: generálnu dohodu kolektívnu zmluvu vyššieho typu podnikovú kolektívnu zmluvu .Sociálny dialóg sa uskutočňuje na troch úrovniach : makroúroveň – uzatváranie generálnych dohôd medziúroveň – tvorba kolektívnych zmlúv vyššieho stupňa mikroúroveň – konkretizácia kolektívnych zmlúv vyššieho stupňa a realizácie kolektívneho vyjednávania v podniku. Má preventívny charakter s cieľom predchádzať konfliktom a problémom.

Nátlakové akcie - V demokratickej spoločnosti to môžu byť štrajky, pouličné demonštrácie, petičné a podpisové akcie, blokovanie cestných komunikácií a pod.

Kontraktácia – uzatváranie zmlúv

30. DÔCHODKOVÉ POISTENIE V SLOVENSKEJ REPUBLIKE (LEGISLATÍVA, PODSYSTÉMY).

Slovenská republika pristúpila po roku 2003 k rozsiahlej reforme dôchodkového systému, v dôsledku čoho sa jednopilierový systém zmenil na systém postavený na troch samostatných pilieroch.

I.pilier POVINNÉ DOCHODKOVÉ POISTENIE dávkovo definované, financované priebežne, vykonávané Sociálnou poisťovňou na základe zákona č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov s účinnosťou od 1. januára 2004. Systém dôchodkového poistenia je priebežne financovaný (prvý pilier), dávkovo definovaný a jeho podstatou je jeho úzka previazanosť na ekonomickú aktivitu občanov a ich príjem. Prejavom výrazného prvku zásluhovosti v tomto systéme je prepojenosť výšky platieb do systému s výškou poskytovaných dávok, t. j. nároky poistenca voči poistnému systému sa odvíjajú od zaplateného poistného, ktoré je hlavným zdrojom financovania systému dôchodkového poistenia.

Dôchodkové poistenie tvoria dva samostatné, osobitne financované podsystemy, ktoré vykonáva **Sociálna poisťovňa**:

- starobné poistenie zamerané na zabezpečenie príjmu v starobe a pre prípad úmrtia a
- invalidné poistenie určené pre prípad poklesu schopnosti vykonávať zárobkovú činnosť z dôvodu dlhodobo nepriaznivého zdravotného stavu, ako aj pre prípad úmrtia.

Z dôchodkového poistenia sa podľa zákona o sociálnom poistení za podmienok ustanovených týmto zákonom poskytujú dôchodkové dávky:

- *zo starobného poistenia:*
 - starobný dôchodok,
 - predčasný starobný dôchodok,
 - vdovský dôchodok a vdovecký dôchodok,
 - sirotsky dôchodok,
- *z invalidného poistenia:*
 - invalidný dôchodok,
 - vdovský dôchodok a vdovecký dôchodok,
 - sirotsky dôchodok.

Základnými inštitútmi dôchodkového poistenia, ktoré tvoria obsah dávkovej schémy a majú vplyv na nárok na jednotlivé dôchodkové dávky, sú všeobecný vymeriavací základ, obdobie dôchodkového poistenia, priemerný osobný mzdový bod, dôchodková hodnota a dôchodkový vek.

Starobný dôchodok-je dôchodková dávka, ktorá sa poskytuje zo starobného poistenia. Účelom starobného dôchodku je zabezpečiť poistencovi príjem v starobe. Nárok na starobný dôchodok má poistenec, ktorý získal najmenej **15 rokov** obdobia dôchodkového poistenia a dovŕšil dôchodkový vek

Predčasný starobný dôchodok-je dôchodková dávka, ktorá sa poskytuje zo starobného poistenia. Účelom predčasného starobného dôchodku je zabezpečiť poistencovi príjem v starobe. Nárok na predčasný starobný dôchodok má po 31. decembri 2007 poistenec, ktorý **je sporiteľ**, ak

- získal najmenej **15 rokov** obdobia dôchodkového poistenia
- chýbajú mu najviac **dva roky do dovŕšenia dôchodkového veku** a

- **suma** predčasného starobného dôchodku ku dňu, od ktorého požiadal o jeho priznanie, je **vyššia ako 0,6-násobok sumy životného minima** pre plnoletú fyzickú osobu.

Vdovský a vdovecký dôchodok-je dôchodková dávka, ktorá sa poskytuje zo starobného poistenia alebo z invalidného poistenia. Účelom dôchodku je zabezpečiť vdove resp.vdovcovi príjem v prípade úmrtia manžela resp. manželky . Nárok na dôchodok má vdova po manželovi,vdovec po manželke ktorý

- ku dňu smrti poberal/a/ starobný dôchodok, predčasný starobný dôchodok alebo invalidný dôchodok alebo
- ku dňu smrti splnil/a/ podmienky nároku na starobný dôchodok alebo
- ku dňu smrti získal/a/ počet rokov dôchodkového poistenia potrebný na vznik nároku na invalidný dôchodok alebo
- zomrel/a/ v dôsledku pracovného úrazu alebo choroby z povolania.

Sirotský dôchodok - je dôchodková dávka, ktorá sa poskytuje zo starobného poistenia alebo z invalidného poistenia. Účelom sirotského dôchodku je zabezpečiť sirote príjem v prípade úmrtia jej rodiča alebo osvojiteľa. Nárok na sirotský dôchodok má nezaopatrené dieťa po zomretom rodičovi alebo osvojiteľovi, ktorý

- ku dňu smrti poberal starobný dôchodok, predčasný starobný dôchodok alebo invalidný dôchodok alebo
- ku dňu smrti nepoberal niektorý z týchto dôchodkov, ale získal počet rokov dôchodkového poistenia potrebný na nárok na invalidný dôchodok, alebo
- ku dňu smrti nepoberal niektorý z vyššie uvedených dôchodkov, ale splnil podmienky nároku na starobný dôchodok, alebo
- zomrel v dôsledku pracovného úrazu alebo choroby z povolania.

Od 1. januára 2004 môže vzniknúť dieťaťu nárok na sirotský dôchodok po každom z rodičov alebo osvojiteľov. To znamená, že dieťa môže mať nárok na dva sirotské dôchodky.

Invalidný dôchodok - je dôchodková dávka, ktorá sa poskytuje z invalidného poistenia. Účelom invalidného dôchodku je zabezpečiť poistencovi príjem v prípade poklesu schopnosti vykonávať zárobkovú činnosť v dôsledku dlhodobu nepriaznivého zdravotného stavu poistenca. Nárok na invalidný dôchodok má poistenec, ktorý

- je invalidný
- získal potrebný počet rokov obdobia dôchodkového poistenia a
- ku dňu vzniku invalidity nesplnil podmienky nároku na starobný dôchodok alebo mu nebol priznaný predčasný starobný dôchodok.

Základnými inštitútmi dôchodkového poistenia, ktoré tvoria obsah dávkovej schémy a majú vplyv na nárok na jednotlivé dôchodkové dávky, sú všeobecný vymeriavací základ, obdobie dôchodkového poistenia, priemerný osobný mzdový bod, dôchodková hodnota a dôchodkový vek.

Všeobecný vymeriavací základ je 12-násobok priemernej mesačnej mzdy v hospodárstve Slovenskej republiky zistenej Štatistickým úradom Slovenskej republiky za príslušný kalendárny rok.

Obdobím dôchodkového poistenia je:

- obdobie povinného dôchodkového poistenia,
- obdobie dobrovoľného dôchodkového poistenia,
- obdobie výkonu služby policajta, profesionálneho vojaka a vojaka prípravnej služby, ak toto obdobie policajt, profesionálny vojak a vojak prípravnej služby nezískali v rozsahu zakladajúcom nárok na výsluhový dôchodok podľa zákona č. 328/2002 Z. z. o sociálnom zabezpečení policajtov a vojakov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a nebol im priznaný invalidný výsluhový dôchodok, invalidný dôchodok alebo čiastočný invalidný dôchodok podľa § 40 až 45 a § 101 zákona č. 328/2002 Z. z. v znení neskorších predpisov,
- obdobie poberania invalidného dôchodku po 31. decembri 2007 do dovŕšenia dôchodkového veku alebo do priznania predčasného starobného dôchodku, ak invalidný dôchodok priznala a vypláca Sociálna poisťovňa,
- obdobie, za ktoré bolo dodatočne zaplatené poistné na dôchodkové poistenie podľa § 142 ods. 3 zákona o sociálnom poistení, t. j. obdobie, kedy mala fyzická osoba prerušené poistenie, kedy bola zaradená do evidencie nezamestnaných občanov, alebo sa sústavne pripravovala na povolanie štúdiom na strednej škole alebo na vysokej škole po dovŕšení 16 rokov veku),
- obdobie, ktoré bolo získané pred 1. januárom 2004 ako doba zamestnania a náhradná doba.

Obdobím dôchodkového poistenia zamestnanca s nepravidelným príjmom (§ 4 ods. 2 zákona o sociálnom poistení) nie je obdobie, v ktorom bol povinne dôchodkovo poistený a nemal vymeriavací základ na platenie poistného na dôchodkové poistenie.

Priemerný osobný mzdový bod sa určí ako podiel súčtu osobných mzdových bodov vypočítaných za jednotlivé kalendárne roky rozhodujúceho obdobia a obdobia dôchodkového poistenia v rozhodujúcom období. Priemerný osobný mzdový bod sa zaokrúhľuje na štyri desatinné miesta nahor.

Dôchodková hodnota vyjadruje peňažnú hodnotu jedného osobného mzdového bodu. Dôchodková hodnota platná k 31. decembru kalendárneho roka sa upravuje od 1. januára nasledujúceho kalendárneho roka indexom, ktorý sa určí ako podiel priemernej mzdy zistenej za tretí štvrt'rok predchádzajúceho kalendárneho roka a priemernej mzdy zistenej za tretí štvrt'rok kalendárneho roka dva roky predchádzajúceho kalendárnemu roku, od ktorého sa dôchodková hodnota upravuje. Takto určená suma dôchodkovej hodnoty platí vždy od 1. januára do 31. decembra kalendárneho roka. **Aktuálna dôchodková hodnota**, ktorá sa použije na výpočet dôchodkovej dávky, je dôchodková hodnota, ktorá platí v čase vzniku nároku na výplatu dôchodkovej dávky.

Dôchodkový vek je všeobecne ustanovený na 62 rokov veku poistenca a platí jednotne pre mužov aj ženy; pokiaľ muži už v súčasnosti odchádzajú v 62 rokoch, ženy dosiahnu jednotný dôchodkový vek 62 rokov až v roku 2024.

31. NEMOCENSKÉ POISTENIE, ÚRAZOVÉ POISTENIE, GARANČNÉ POISTENIE A POISTENIE V NEZAMESTNANOSTI V SLOVENSKEJ REPUBLIKE

Nemocenské poistenie je poistením pre prípad straty alebo zníženia príjmu zo zárobkovej činnosti a to v dôsledku v dôsledku dočasnej pracovnej neschopnosti, tehotenstva, materstva či pri ošetrovaní člena rodiny. Nemocenské poistenie sa týka:

- zamestnanca (časť sa mu strháva zo mzdy a časť za zamestnanca hradí zamestnávateľ),
- samostatne zárobkovo činné osoby,
- dobrovoľne poistenej osoby (napr. osoby žijúce v zahraničí).

Poistenie v nezamestnanosti je poistením pre prípad straty príjmu z činnosti zamestnanca v dôsledku nezamestnanosti a na zabezpečenie príjmu v dôsledku nezamestnanosti. Každý poistenec má nárok na **dávku v nezamestnanosti**, ktorý vzniká **po splnení** všetkých podmienok na jej priznanie. Nárok na dávku vzniká dňom zaradenia do evidencie nezamestnaných občanov a zaniká uplynutím šiestich mesiacov, resp. štyroch mesiacov. Toto obdobie je označované ako **podporné obdobie v nezamestnanosti**.

Garančné poistenie je poistením pre prípad platobnej neschopnosti **zamestnávateľa** na uspokojovanie nárokov zamestnanca a na úhradu príspevkov na starobné dôchodkové sporenie nezaplatených zamestnávateľom do základného fondu príspevkov na starobné dôchodkové sporenie. Nárok na dávku garančného poistenia v prípade, že zamestnávateľ nie je schopný uspokojiť nároky vyplývajúce z pracovnoprávneho vzťahu, tak majú:

- **zamestnanec** v pracovnom pomere,
- **člen družstva**, ktorý je v pracovnom vzťahu k družstvu,
- fyzická osoba, ktorá vykonáva práce na základe **dohôd o prácach vykonávaných mimo pracovného pomeru**, t. j. dohody o brigádnickej práci študentov, dohody o vykonaní práce a dohody o pracovnej činnosti.

Úrazové poistenie je konštituované ako **povinné poistenie zamestnávateľa**, na rozdiel od nemocenského poistenia a dôchodkového poistenia, ktoré ho má ochraňovať pred rizikom ekonomickej záťaže pre prípad jeho zodpovednosti za škodu vzniknutú v dôsledku pracovného úrazu alebo choroby z povolania jeho zamestnancom, ktorá mu vyplýva zo Zákonníka práce. Úrazové poistenie má kompenzačný charakter. Niektoré úrazové dávky majú v zásade nadstavbový charakter k dôchodkovým dávkam (invalidný dôchodok) alebo k nemocenským dávkam (nemocenské), čo sa premieta aj do podmienok nároku na tieto úrazové dávky alebo na ich výplatu a na určovanie ich sumy.

32. ZDRAVOTNÉ POISTENIE A POISTENIA SAMOSTATNE ZÁROBKOVO ČINNÝCH OSÔB V SLOVENSKEJ REPUBLIKE.

Zdravotné poistenie má zabezpečiť dostupnosť zdravotnej starostlivosti pre všetkých ľudí. Rozlišuje sa však verejné a individuálne zdravotné poistenie.

Zdravotné poistenie je **povinné** verejné zdravotné poistenie a **dobrovoľné** verejné zdravotné poistenie, na základe ktorého sa **poskytuje** poistencom verejného zdravotného poistenia za podmienok ustanovených týmto zákonom **zdravotná starostlivosť** a **služby** súvisiace s poskytovaním zdravotnej starostlivosti,

individuálne zdravotné poistenie, na základe ktorého sa poskytuje poistencom individuálneho zdravotného poistenia zdravotná starostlivosť v rozsahu určenom v **zmluve**.

Poistenec je fyzická osoba, ktorá je povinne verejne zdravotne poistená alebo dobrovoľne verejne zdravotne poistená podľa zákona o zdravotnom poistení.

Povinne verejne zdravotne poistená je fyzická osoba, ktorá **má trvalý pobyt** na území Slovenskej republiky.

Fyzická osoba, ktorá **má trvalý pobyt** na území SR **však nie je** povinne verejne zdravotne poistená, **ak:**

- je zamestnaná v cudzine a je zdravotne poistená na území štátu, v ktorom vykonáva činnosť zamestnanca,
- vykonáva samostatnú zárobkovú činnosť v cudzine a je zdravotne poistená na území štátu, v ktorom vykonáva činnosť,
- dlhodobo sa zdržiava v cudzine a je zdravotne poistená v cudzine; za dlhodobý pobyt v cudzine sa považuje pobyt dlhší ako šesť po sebe nasledujúcich kalendárnych mesiacov.

Povinne verejne zdravotne poistená je aj fyzická osoba, ktorá **nemá trvalý pobyt** na území Slovenskej republiky, ak nie je zdravotne poistená v inom členskom štáte Európskej únie alebo v zmluvnom štáte Dohody o Európskom hospodárskom priestore a vo Švajčiarskej konfederácii (ďalej len "členský štát") a:

- je zamestnaná u zamestnávateľa, ktorý má sídlo alebo stálu prevádzkareň na území Slovenskej republiky; to neplatí, ak je zamestnaná v Slovenskej republike u zamestnávateľa, ktorý požíva diplomatické výsady a imunity podľa medzinárodného práva,
- vykonáva na území Slovenskej republiky samostatnú zárobkovú činnosť,
- je azylant,
- je študent z iného členského
- je cudzinec zaistený na území Slovenskej republiky,
- je vo väzbe alebo vo výkone trestu odňatia slobody.

Vznik verejného zdravotného poistenia

Verejné zdravotné poistenie **vzniká narodením**, ak ide o fyzickú osobu s trvalým pobytom na území Slovenskej republiky. **Dobrovoľné** verejné zdravotné poistenie vzniká dňom prihlásenia do zdravotnej poisťovne. U fyzickej osoby, ktorá **nemá trvalý pobyt** na území Slovenskej republiky, verejné zdravotné poistenie vzniká dňom, keď nastali skutočnosti odôvodňujúce povinnosť byť verejne zdravotne poisteným,

Prihláška

Poistenec je **povinný podať prihlášku** na verejné zdravotné poistenie v zdravotnej poisťovni **do ôsmich dní** odo dňa **vzniku skutočnosti**, **len v jednej zdravotnej poisťovni**.

Príslušná zdravotná poisťovňa **dieťaťa** je, a to **odo dňa jeho narodenia**, zdravotná poisťovňa, v ktorej zdravotne poistená jeho **matka**. **Zákonný zástupca** dieťaťa je **povinný podať prihlášku** v príslušnej zdravotnej poisťovni dieťaťa alebo v inej zdravotnej poisťovni **do 60 dní od narodenia dieťaťa**.

Zmena zdravotnej poisťovne

len k 1. januáru nasledujúceho kalendárneho roka. podať **najneskôr do 30. septembra** kalendárneho roka.. Poistenec je povinný pri **zmene** zdravotnej poisťovne **do ôsmich dní vrátiť preukaz** poistenca zdravotnej poisťovni, ktorá bola jeho príslušnou zdravotnou poisťovňou.***Praktická rada:** Pri zmene poisťovne odporúčame overiť si, či lekári, ktorých najčastejšie vyhľadávate, majú s poisťovňou, do ktorej chcete prestúpiť uzatvorenú zmluvu.*

Úhrada za zdravotnú starostlivosť

Poistenec má **právo na úhradu zdravotnej starostlivosti** v rozsahu podľa zákona č. 577/2004 Z. z. o rozsahu zdravotnej starostlivosti uhrádzanej na základe verejného zdravotného poistenia a o úhradách za služby súvisiace s poskytovaním zdravotnej starostlivosti, ak nie je ustanovené inak.

Platiteľ poistného je **zamestnanec, samostatne zárobkovo činná osoba** (ďalej len "SZČO"), **zamestnávateľ** a **štát**. Poistné je povinný platiť aj **poistenec, ktorý nie je zamestnancom alebo samostatne zárobkovo činnou osobou**, ak má **príjem**, ktorý podlieha **dani z príjmov**, vyšší ako minimálna mzda.

***Praktická rada:** Zdravotné poistenie si musia platiť aj tzv. dobrovoľne nezamestnané osoby. Jeho výška pre obdobie od 1. 1. 2009 je najmenej 26,74 € (platí pre osobu bez zdravotného postihnutia)*

Minimálny základ

zamestnanca rozumie minimálna mzda zamestnanca platná k 1. januáru kalendárneho roka, za ktorý sa platí poistné;

samostatne zárobkovo činnnej osoby a tzv. **dobrovoľne nezamestnanej osoby** rozumie minimálna mzda zamestnanca odmeňovaného mesačnou mzdou platná k 1. januáru kalendárneho roka, za ktorý sa platí poistné.

Sadzba poistného je pre:

zamestnanca 4 % z vymeriavacieho základu; **ak** je zamestnanec osoba so **zdravotným postihnutím**, sadzba poistného je **2 %** z vymeriavacieho základu,

zamestnanca, ktorý nie je SZČO a **má príjmy podliehajúce dani** z príjmov (okrem príjmov z prenájmov a príjmov z ktorých sa vyberá daň zrážkou) **14 %** z vymeriavacieho základu; ak je zamestnanec osoba so **zdravotným postihnutím**, sadzba poistného je **7 %** z vymeriavacieho základu takto uvedeného,

SZČO 14 % z vymeriavacieho základu. Ak je samostatne zárobkovo činná osoba osoba so zdravotným postihnutím, sadzba poistného je **7 %** z vymeriavacieho základu,

zamestnávateľa 10 % z vymeriavacieho základu. Ak zamestnáva osoby so zdravotným postihnutím, sadzba poistného je za tieto osoby **5 %** z vymeriavacieho základu, **štát 4 %** z vymeriavacieho základu.

Vymeriavací základ

Vymeriavací základ **zamestnanca** je jeho príjem dosiahnutý v rozhodujúcom období, ktorým je, ak ďalej nie je ustanovené inak:

Vymeriavací základ **SZČO** je vo výške **podielu základu dane z príjmu** fyzických osôb podľa osobitného predpisu **okrem** vyňatých príjmov, dosiahnutý v rozhodujúcom období, ktorý **nie je znížený o poistné** na verejné zdravotné poistenie a **2,14**.

***Praktická rada:** Vymeriavací základ samostatne zárobkovo činnnej osoby vypočítame tak, že sčítame základ dane z príjmov a iné príjmy, napr. autorské odmeny. Od sumy, ktorú dostaneme, odpočítame náklady z výkonu SZČO, pričom k nákladom nepripočítame preddavky platené na zdravotné poistenie. Výsledok vydáme číslom 2,14 a takto dostaneme vymeriavací základ SZČO.*

Vymeriavacím základom **zamestnávateľa** pre platbu poistného za zamestnanca je vymeriavací základ každého zamestnanca za rozhodujúce obdobie- kalendárny rok.

Platenie poistného

Poistné sa platí **preddavkami** na poistné a zúčtováva sa v ročnom zúčtovaní poistného. Platiteľ poistného je povinný vypočítať, platiť a odvádzať, ak zákon neustanovuje inak, preddavok na poistné na účet príslušnej zdravotnej poisťovne v **každom** kalendárnom **mesiaci**. Preddavok na poistné sa zaokrúhľuje na najbližší eurocent nadol.

***Praktická rada:** Zamestnanec bude teda mesačne odvádzať 4 % z hrubého mesačného príjmu, SZČO zdravotnej poisťovni odvedie 14 % zo základu dane vydelenej číslom 2,14.*

Preddavok na poistné **zamestnancov** a zamestnávateľov je **splatný** v deň, ktorý je **určený na výplatu** príjmov zamestnancov za príslušný kalendárny mesiac. Preddavok na poistné **SZČO** a **platiteľov** poistného je splatný do **ôsmeho dňa** po uplynutí príslušného kalendárneho mesiaca.

Ročné zúčtovanie poistného

Novela zákona s účinnosťou od 1.5.2011 mení spôsob vykonávania ročného zúčtovania zdravotného poistenia. **Ročné zúčtovanie zdravotného poistenia** nebude podľa novely zákona o zdravotných poisťovniach a novely zákona o zdravotnom poistení v roku 2012 za rok 2011 už vykonávať zamestnávateľ ani poistenci, **ale bude ho vykonávať príslušná zdravotná poisťovňa**

Oznamovacia povinnosť Poistenec je povinný oznámiť príslušnej zdravotnej poisťovni **najneskôr do ôsmich dní**

zmenu mena, priezviska a zmenu trvalého pobytu,
zmenu platiteľa poistného,
skutočnosti rozhodujúce pre zánik verejného zdravotného poistenia a vrátiť preukaz poistenca,
skutočnosti rozhodujúce pre vznik alebo zánik povinnosti štátu platiť za neho poistné.

Úmrtie fyzickej osoby alebo vyhlásenie za mŕtveho je povinný oznámiť Úradu pre dohľad nad zdravotnou starostlivosťou príslušný **úrad poverený vedením matriky** do ôsmeho dňa v kalendárnom mesiaci nasledujúcom po kalendárnom mesiaci, v ktorom bol vykonaný zápis do knihy úmrtí. Úrad je povinný úmrtie fyzickej osoby alebo vyhlásenie za mŕtveho oznámiť príslušnej **zdravotnej poisťovni do piatich dní** odo dňa, keď sa o tejto skutočnosti dozvedel.

Platiteľ poistného, ktorý je **zamestnávateľom** alebo **SZČO**, je povinný najmä:

- vypočítať poistné, riadne a včas platiť a odvádzať preddavky na poistné a vykazovať poistné príslušnej zdravotnej poisťovni,
- písomne oznámiť príslušnej zdravotnej poisťovni spôsobom určeným úradom najneskôr do 8 pracovných dní zmenu platiteľa poistného okrem zmeny platiteľa poistného z dôvodu, že štát sa stáva platiteľom poistného, ktorú treba oznámiť do konca kalendárneho mesiaca nasledujúceho po mesiaci, v ktorom došlo k zmene platiteľa poistného,
- viesť a uchovávať po dobu desiatich rokov účtovné doklady a iné doklady potrebné na správne určenie vymeriavacieho základu, sadzby poistného, výšky poistného a jeho platenia,
- viesť a uchovávať po dobu desiatich rokov evidenciu o zamestnancoch

Zamestnávateľ je povinný vykázat príslušnej zdravotnej poisťovni preddavky na poistné za príslušný kalendárny mesiac v členení podľa jednotlivých zamestnancov, za ktorých odvádza poistné, spôsobom a formou, ktorú určuje úrad.

33. ŠTÁTNE SOCIÁLNE DÁVKY (LEGISLATÍVA, ROZDELENIE) A ZÁKLADNÉ NÁSTROJE – ŽIVOTNÉ MINIMUM, RIEŠENIE NEPRIAZNIVEJ ŽIVOTNEJ SITUÁCIE.

Štátna sociálna podpora

- sa chápe ako finančná pomoc vlády na prekonávanie nežiadúceho poklesu životnej úrovne rodiny občana. Túto problematiku upravuje niekoľko zákonov. Úlohou vlády je iba pomáhať občanovi prekonať jeho krízovú životnú situáciu, pričom sa očakáva, že občan sám bude aktívne hľadať východiská a spôsoby jej riešenia.

Štátne sociálne dávky – dávky sociálnej podpory vypláca ÚPSVaR. Sú to rodinné dávky financované zo štátneho rozpočtu, prostredníctvom ktorých sa štát priamo podieľa na riešení niektorých životných situácií (narodenie dieťaťa, výživa a výchova dieťaťa, smrť rodinného príslušníka...).

Nárok na rodinné dávky **nie je** podmienený platením príspevkov, či príjmovými pomermi oprávnených osôb. Spoločne pre všetky dávky platí, že sa poskytujú na základe písomnej žiadosti oprávnenej osoby. Žiadosť sa predkladá spravidla Územnému ÚPSVaR, ktorý je príslušný podľa bydliska oprávnenej osoby.

Vláda má možnosť vždy k 1. septembru kalendárneho roka výšku dávok upraviť, ide o tzv. **valorizáciu**.

DRUHY:

1. Jednorazové finančný príspevky:

- príspevok pri narodení dieťaťa
- príspevok rodičom, ktorým sa súčasne narodili 3 alebo viac detí, alebo ktorým sa v priebehu dvoch rokov opakovanne narodili dvojčatá,
- jednorazový príspevok pri zverení dieťaťa do NRS a pri zániku NRS
- príplatok k príspevku pri narodení prvého dieťaťa
- príspevok na pohreb

2. Opakované finančné príspevky:

- prídavok na dieťa
- príplatok k prídavku,
- rodičovský príspevok,
- príspevok na starostlivosť o dieťa,
- zaopatrovací príspevok
- opakovaný príspevok dieťaťu zverenému do NRS
- opakovaný príspevok náhradnému rodičovi
- osobitný opakovaný príspevok náhradnému rodičovi

Štátne rodinné dávky:

1. **Príspevok pri narodení dieťaťa :** (jednorazová dávka) - štát prispieva na pokrytie výdavkov spojených so zabezpečením nevyhnutných potrieb novorodenca. Príspevok činí (151,370 eura) na 1 dieťa. Podmienkou vyplatenia príspevku je, že sa dieťa dožilo aspoň 28 dní. Oprávnená osoba je:

- matka, ktorá dieťa porodila
- otec dieťaťa, ak matka dieťaťa zomrela,

- osoba, ktorá prevzala dieťa do starostlivosti na základe rozhodnutia súdu. /zákon 235/1998 o príspevku pri narodení dieťaťa/
2. **Príplatok k príspevku pri narodení dieťaťa** : je jednorazová dávka, ktorou štát pripláca na zvýšené výdavky spojené so zabezpečením nevyhnutných potrieb dieťaťa, ktoré sa matke narodilo ako prvé, druhé, tretie dieťa, a dožilo sa aspoň 28 dní. Výška je 678, 49 eura. /zák. č. 235/1998 Z. z./
 3. **Prídavok na dieťa** (opakovaná dávka) - štát prispieva oprávnenej osobe na výchovu a výživu nezaopatreného dieťaťa. Prídavok činí (22,54 eur) mesačne na jedno nezaopatrené dieťa. Nezaopatrené dieťa je dieťa až do skončenia povinnej školskej dochádzky, najdlhšie do 25 rokov veku, ak študuje alebo nemôže zarábať pre chorobu alebo úraz, ďalej aj dieťa, ktoré nie je schopné sa pripravovať na povolanie alebo vykonávať zárobkovú činnosť pre dlhodobu nepriaznivý zdravotný stav, najdlhšie však do dovŕšenia plnoletosti. Oprávnená osoba je:
 - a. rodič nezaopatreného dieťaťa, alebo osvojiteľ
 - b. osoba, ktorá má dieťa v NRS potvrdené rozhodnutím súdu

zákon č. 600/2003 Z.z. o prídavku na dieťa a o zmene a doplnení zákona č. 461/2003 Z.z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov: ...

4. **Príplatok k prídavku na dieťa** : štát pripláca oprávnenej osobe k prídavku na dieťa na výchovu a výživu nezaopatreného dieťaťa, na ktoré nemožno platiť daňový bonus podľa osobit. predpisu. Výška príplatku k prídavku na dieťa je **10,57 €**.

Zákon č. 532/2007 Z.z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 600/2003 Z.z. o prídavku na dieťa a o zmene a doplnení zákona č. 461/2003 Z.z. o sociálnom poistení ..

5. **Rodičovský príspevok** : (opakovaná št.soc.dávka) - štát prispieva rodičovi na zabezpečenie osobnej starostlivosti o dieťa do 3 rokov alebo o dieťa s dlhodobou nepriaznivým zdravotným stavom do 6 rokov veku. Vypláca sa raz mesačne (194,70 eura). Oprávnená osoba je:
 - rodič dieťaťa, ak sa oň osobne a celodenne stará
 - osoba, ktorej je dieťa zverené do starostlivosti nahrádzajúcej starostlivosť rodičov)

Zákon č. 571/2009 Z. z. o rodičovskom príspevku a o zmene a doplnení niektorých zákonov č.513/2010

6. **Príspevok rodičom, ktorým sa naraz narodili tri alebo viac detí, alebo v priebehu dvoch rokov opakovane dvojčatá** : štát ho vypláca 1 x za rok na každé dieťa. Výška je odstupňovaná podľa veku dieťaťa:
 - dieťa do 6 rokov: 81,99€
 - dieťa od 6 do 15 rokov veku: 101,24 €
 - dieťa vo veku 15 rokov: 107,55 €

7. **Príspevky na podporu náhradnej starostlivosti o dieťa:** NS o dieťa nahrádza starostlivosť rodičov, ak ju títo nemôžu alebo nechcú zabezpečiť. V rámci výkonu NS sa poskytujú od 1.9.2007 nasledovné príspevky:
- jednorazový príspevok na úhradu potrieb dieťaťa pri zverení do starostlivosti
 - jednorazový príspevok pri zániku náhradnej starostlivosti
 - opakovaný mesačný príspevok dieťaťu mesačná odmena náhradnému rodičovi
 - zvýšenie opakovaného príspevku, ak sa náhradný rodič stará o 3 a viac súrodencov
 - zvýšenie opakovaného príspevku za starostlivosť o zdravotne ťažko postihnuté

Zákon č. 627/2005 Z.z. o príspevkoch na podporu náhradnej starostlivosti o dieťa

8. **Príspevok na pohreb** (jednorazová dávka)- štát prispieva na úhradu výdavkov spojených so zabezpečením pohrebu zomretého.

. Oprávnená osoba je:

- plnoletá FO, ktorá zabezpečila pohreb, má trvalý pobyt na území SR a zomrelý v čase smrti mal trvalý alebo prechodný pobyt na území SR a tu ho aj pochovali.

zákon č. 238/1998 Z.z. o príspevku na pohreb

Životné minimum

Životným minimom v najvšeobecnejšom zmysle sa rozumie súhrn existenčných prostriedkov a služieb na upokojenie ľudskej potreby v minimálnej nevyhnutnej miere uznanej spoločnosťou v danom časovom období na zabezpečenie základných životných podmienok, udržanie ľudsky dôstojného života a zapojenie do spoločnosti.

V odbornej literatúre sa spravidla rozlišujú dve hladiny životného minima – sociálne a existenčné.

Sociálne minimum dosahuje domácnosť vtedy, keď zabezpečuje na najnižšej spoločensky prijateľnej úrovni a s minimálnymi nákladmi všetky životné potreby, ktorých uspokojovanie je nevyhnutné na vytváranie životných podmienok bežných v danej spoločnosti na dosiahnutom stupni hospodárskeho a spoločenského vývoja. Hladina sociálneho minima súčasne vyjadruje spodnú hranicu pásma všeobecného prijateľného životného štandardu.

Existenčné minimum je nižšie ako sociálne a znamená úhradu minimálnych nákladov na základné životné potreby človeka, ktorý vykonáva alebo vykonával najjednoduchší, v danej spoločnosti ešte používaný druh práce. Vo vyspelých krajinách znamená prekonanie hranice hmotnej núdze. Príjmy nižšie ako existenčné minimum znamenajú nedostatok, chudobu, ktorá vždy má historickú podobu.

Zákon o životnom minime (č.601/2003 Z.z.) ustanovuje životné minimum ako spoločensky uznanú minimálnu hranicu príjmov fyzickej osoby, pod ktorou nastáva stav jej hmotnej núdze. Zákon o životnom minime nezakladá sám osebe nárok na žiadnu dávku alebo službu. Je základným právnym predpisom, podľa ktorého sa postupuje pri aplikácii iných právnych predpisov, ktoré zakladajú buď nárok na určitú dávku, alebo na zľavu z určitého plnenia, napr. podľa zákona o hmotnej núdzi, zákona o sociálnych službách, zákona o peňažných príspevkoch na kompenzáciu ťažkého zdravotného postihnutia, zákona o socionálopprávnej ochrane a sociálnej kuratele, zákona o rodičovskom príspevku, zákona o prídavku na dieťa, atď.

Hmotná núdza je stav, keď príjem občana a fyzických osôb, ktoré sa s občanom spoločne posudzujú, nedosahuje životné minimum a občas a fyzické osoby, ktoré sa s občanom posudzujú, si príjem nemôžu zabezpečiť alebo zvýšiť vlastným pričinením.

Sumy životného minima

Za životné minimum fyzickej osoby alebo fyzických osôb, ktorých príjmy sa posudzujú spoločne, sa považuje podľa § 2 zákona o životnom minime, suma alebo úhrn súm:

- 185,19 € mesačne, ak ide o jedno plnoletú fyzickú osobu,
- 129,18 € mesačne, ak ide o ďalšiu spoločne posudzovanú plnoletú fyzickú osobu,
- 84,52 € mesačne, ak ide o:
 1. zaopatrené neplnoleté dieťa,
 2. nezaopatrené dieťa.

Formy riešenia sociálnej i hmotnej núdze: sociálne poradenstvo, sociálnoprávna ochrana, sociálne služby, sociálne služby a peňažné príspevky na kompenzáciu, dávka a príspevky v hmotnej núdzi

Dávky sociálnej pomoci – vypláca Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny

- **Príspevky na kompenzáciu ťažkého zdravotného postihnutia :** Ťažké zdravotné postihnutie je zdravotné postihnutie s mierou funkčnej poruchy najmenej 50 %. Kompenzácia sociálneho dôsledku ŤZP je zmiernenie alebo odstránenie jeho sociálnych dôsledkov poskytovaním peňažných príspevkov. Dôsledky sa kompenzujú v oblasti : mobility a orientácie, komunikácie, zvýšených výdavkov, a sebaobsluhy.

Celkove jestvuje 14 peňažných príspevkov na kompenzáciu dôsledkov ŤZP.

- **Náhradné výživné :** ak si povinná osoba neplní svoju vyživovaciu povinnosť, ktorej výšku schválil alebo určil súd, najmenej za tri po sebe nasledujúce mesiace od splatnosti poslednej splátky výživného, nastúpi na jej miesto príslušný Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny. O náhradné výživné treba žiadať a treba preukázať, že snaha vymôcť ho od povinnej osoby pomocou exekútora bola márna. Ak príslušný orgán rozhodne kladne o žiadosti na vyplácanie náhradného výživného, podá návrh na trestné stíhanie povinnej osoby. Predpokladom vyplácania náhradného výživného je, že dieťa si riadne plní povinnú školskú dochádzku(ak je školopovinné), neposkytuje sa dávka v hmotnej núdzi, dieťa má trvalé bydlisko v SR a príjem žiadateľa a fyzických osôb, ktoré sa s ním spoločne posudzujú, nie je vyšší ako 2,2-násobok životného minima. Náhradné výživné sa poskytuje vo výške určenej

alebo schválenej súdom, najviac však vo výške 1,2 násobku sumy životného minima pre nezaopatrené dieťa.

- **Dávka v hmotnej núdzi :** jednou z podmienok nároku na dávku v hmotnej núdzi je stav, kedy príjem občana a fyzických osôb, ktoré sa s občanom spoločne posudzujú, nedosahuje životné minimum a občan a FO-by, ktoré sa s občanom spoločne posudzujú, si príjem nemôžu zabezpečiť alebo zvýšiť vlastným pričinením. Tento stav sa definuje ako stav hmotnej núdze.

Príspevky k dávke pomoci v hmotnej núdzi :

1. **príspevok na zdravotnú starostlivosť** (účelom prispieť občanovi v hmotnej núdzi a každej FO, ktorá sa s ním spoločne posudzuje, na výdavky spojené s úhradou za zdravotné služby, ak splnili podmienky nároku na dávku. Výška príspevku je 2 eurá mesačne.)
2. **aktivačný príspevok** (má naň nárok občan v HN, ktorý je zamestnaný alebo nezamestnaný a: študuje popri zamestnaní, zúčastňuje sa rekvalifikácii v rámci projektov, zúčastňuje sa a vykonávaní menších obecných služieb alebo dobrovoľných prác. Dlhodobu nezamestn. osoba (12 mes. a viac) má na tento príspevok nárok ešte 6 mesiacov po tom, čo sa zamestná alebo sa stane SZČO-bou.
3. **príspevok na bývanie** (poskytuje sa počas HN na úhradu nákladov spojených s bývaním. Oprávnená osoba je vlastník bytu, nájomca bytu, vlastník RD, nájomca RD, nájomca obytnej miestnosti v zariadení určenom na trvalé bývanie)
4. **ochranný príspevok** (nie je možné súčasne poskytovať ochranný a aktivačný príspevok. Ochranný patrí občanovi v HN, ak si nemôže zabezpečiť zákl. životné potreby),
5. **jednorazová dávka v hmotnej núdzi** (najmä na úhradu mimoriadnych výdavkov na nevyhnutné ošatenie, základné vybavenie domácnosti, školské potreby pre nezaopatrené deti a na mimoriadne liečebné náklady),
6. **dotácie na stravu žiakov, školské potreby, motivačný príspevok a sociálne štipendiá**

Dávka v hmotnej núdzi a príspevky k dávke sa poskytujú: v peňažnej forme, vecnej forme, v kombinovanej forme.

34. SOCIÁLNA POMOC AKO PILIER SOCIÁLNEHO ZABEZPEČENIA V SLOVENSKEJ REPUBLIKE

Sociálne zabezpečenie predstavuje jeden z nástrojov, prostredníctvom ktorého sa realizujú ciele a úlohy sociálnej politiky štátu. Systém sociálneho zabezpečenia v Slovenskej republike tvorí: sociálne poistenie, štátna sociálna podpora a sociálna pomoc. Je charakteristický tým, že sa ňom zúčastňuje občan, štát a samospráva. Subsystem *sociálnej pomoci*, ktorá je treťou časťou systému zaisťujúceho sociálnu bezpečnosť občanov, má svoj vývoj:

- Zákon o sociálnej pomoci č. 195/1998 Z. z. o sociálnej pomoci – účinný od 1.1.1999
- Zákon č. 416/2001 Z. z. o prechode niektorých pôsobností z orgánov štátnej správy na obce a VÚC – týmto zákonom bol novelizovaný i zákon o sociálnej pomoci
- Zákon č. 453/2003 Z. z. o orgánoch štátnej správy v oblasti sociálnych vecí, rodiny a služieb zamestnanosti – účinný od 1.1.2004
- Zákon č. 599/2003 Z. z. o pomoci v hmotnej núdzi – účinný od 1.1.2004
- Zákon č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a sociálnej kuratele – týmto zákonom bol s účinnosťou od 1. septembra 2005 novelizovaný zákon o sociálnej pomoci
- Zákon č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov
- Zákon č. 447/2008 Z. z. o peňažných príspevkoch na kompenzáciu ťažkého zdravotného postihnutia

Sociálna pomoc je tretí pilier, na ktorom stojí sociálna bezpečnosť občanov. Úlohou niektorých nástrojov je podporiť FO, rodinu, iných naopak chrániť pred sociálnymi následkami nepriaznivej sociálnej situácie a v konečnom dôsledku pred sociálnym vylúčením. Problematika sociálnej pomoci v súčasnosti je upravená v týchto zákonoch:

- Zákon č. 599/2003 Z. z. o pomoci v hmotnej núdzi v znení ...
- Zákon č. 201/2008 Z. z. o náhradnom výživnom v znení...
- Zákon č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a sociálnej kuratele
- Zákon č. 447/2008 Z. z. o peňažných príspevkoch na kompenzáciu ťažkého zdravotného postihnutia
- Zákon č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách.

Sociálna služba /podľa zák. č. 448/2008 Z. z./ je odborná činnosť, obslužná činnosť alebo ďalšia činnosť alebo súbor týchto činností, ktoré sú zamerané na prevenciu vzniku nepriaznivej sociálnej situácie, zachovanie, obnovu alebo rozvoj schopností FO viesť samostatný život a na podporu jej začlenenia do spoločnosti, zabezpečenie nevyhnutných podmienok na uspokojovanie základných životných potrieb FO, riešenie krízovej sociálnej situácie FO a rodiny, prevenciu vzniku sociálneho vylúčenia FO a rodiny. Za *nepriaznivú sociálnu situáciu* považuje zákon ohrozenie FO sociálnym vylúčením alebo obmedzenie jej schopnosti spoločensky sa začleniť a samostatne riešiť svoje problémy z dôvodu, že nemá zabezpečené nevyhnutné podmienky na uspokojovanie základných životných potrieb, pre svoje životné návyky alebo pre spôsob života, pre ťažké zdravotné postihnutie alebo nepriaznivý zdravotný stav. Za *zabezpečenie nevyhnutných podmienok na uspokojovanie základných životných potrieb* sa považuje zabezpečenie ubytovania, stravy, nevyhnutného ošatenia,

obuvi a nevyhnutnej základnej osobnej hygieny. Zákon definuje druhy, formy, rozsah, financovanie sociálnych služieb, účastníkov právnych vzťahov, problematiku registrácie, pôsobnosť orgánov, posudkovú činnosť atď. Posudkovou čin.sa zisťuje odkázanosť FO s ŤZP alebo osoby s nepriaznivým zdrav.stavom na soc. službu a vykonáva sa ako lekárska a sociálna.

Sociálna pomoc sa uplatňuje v situáciách, keď sa občan dostal do stavu, keď si nevie zabezpečiť sám starostlivosť o svoju osobu. Predstavuje systém náhradných zdrojov najčastejšie v situáciách hmotnej núdze najzraniteľnejších skupín obyvateľov. Nielen službami je možné pomáhať ľuďom v týchto situáciách. Pri niektorých druhoch porúch je potrebné na zmiernenie dopadu ŤZP pomôcť finančnými prostriedkami, ktorými sa tento dopad z ťažkého zdravotného postihnutia stlmí. Podľa zákona č. 447/2008 Z. z o peňažných príspevkoch na kompenzáciu ťažkého zdravotného postihnutia sociálne dôsledky ŤZP sa kompenzujú v oblasti: mobility a orientácie, komunikácie, zvýšených výdavkov, samoobsluhy. O potrebe, druhu a miery kompenzácie vypracováva na základe lekárskeho posudku (určí sa miera funkčnej poruchy, ŤZP min. 50%) a na základe posudkového záveru komplexný posudok na účely kompenzácie. Druhy peň. príspevkov na kompenzácie sú: peň. príspevok na osobnú asistenciu, na kúpu pomôcky, na výcvik používania pomôcky, na úpravu pomôcky, na opravu pomôcky, na kúpu zdvíhacieho zariadenia, na kúpu osobného mot. vozidla, na prepravu, na úpravu bytu, na úpravu rod.domu, na úpravu garáže, na kompenzáciu zvýšených výdavkov, na opatrovanie. Nepeň. pomoc: parkovací preukaz pre ŤZP. Na konanie vo veciach kompenzácie, na konanie o preukaze a konanie o parkovacom preukaze sa vzťahuje všeobecný predpis o správnom konaní – Zákon č. 71/1967 Zb. správny poriadok.

Hmotná núdza je podľa zákona č. 599/2003 Z. z o pomoci v hmotnej núdzi stav, keď príjem občana a FO, ktoré sa s občanom spoločne posudzujú nedosahuje životné minimum a občan a FO, ktoré sa s občanom spoločne posudzujú, si príjem nemôžu zabezpečiť alebo zvýšiť vlastným pričínením. Za vlastné pričínenie sa považuje najmä vlastná práca, užívanie vlastného majetku a uplatnenie zákonných nárokov. Zákon o pomoci v hmotnej núdzi definuje poskytovanie dávky a príspevkov:

- dávka (vypláca ÚPSVR)
- príspevok k dávke: príspevok na zdravotnú starostlivosť, aktivačný príspevok, príspevok na bývanie, ochranný príspevok (vypláca ÚPSVR)
- jednorazová dávka v hmotnej núdzi (vypláca obec)

Dávky a príspevky sa poskytujú v peňažnej forme, vecnej forme alebo kombinovanej forme. Dávkou vo vecnej forme je jedno teplé jedlo denne, nevyhnutné ošatenie, prístrešie.

Sociálna núdza: stav, keď si občan nemôže sám zabezpečiť starostlivosť o svoju osobu, starostlivosť o svoju domácnosť, ochranu a uplatňovanie svojich práv a právom chránených záujmov alebo kontakt so spoločenským prostredím najmä vzhľadom na vek, nepriaznivý zdravotný stav, sociálnu neprispôsobivosť alebo stratu zamestnania.

35. SOCIÁLNE SLUŽBY. LEGISLATÍVA, DEFINOVANIE, FORMY A DRUHY SOCIÁLNYCH SLUŽIEB. POSKYTOVATELIA SOCIÁLNYCH SLUŽIEB.

Sociálne služby (448/2008 Z.z. o soc. službách)

- špecializovaná činnosť na riešenie sociálnej núdze
- je odborná, obslužná alebo ďalšia činnosť alebo ich súbor, upravené týmto zákonom, ktoré sú zamerané na:
 - a) prevenciu vzniku nepriaznivej sociálnej situácie fyzickej osoby, rodiny alebo komunity, jej riešenie alebo zmiernenie.
 - b) zachovanie, obnovu alebo rozvoj schopnosti fyzickej osoby viesť samostatný život a podporovať začlenenie do spoločnosti,
 - c) zabezpečenie nevyhnutných podmienok na uspokojovanie základných životných potrieb fyzickej osoby,
 - d) riešenie krízovej sociálnej situácie fyzickej osoby a rodiny (ide o ohrozenie života alebo zdravia FO a rodiny, ktoré vyžaduje bezodkladné riešenie sociálnou službou.)
 - e) prevenciu sociálneho vylúčenia fyzickej osoby a rodiny.

Činnosti SS

odborná činnosť - sociálne poradenstvo, pomoc pri odkázanosti fyzickej osoby na pomoc inej osoby, pomoc pri uplatňovaní práv a právom chránených záujmov, sociálna rehabilitácia, ošetrovateľská starostlivosť, pracovná terapia, tlmočenie, sprostredkovanie tlmočenia, sprostredkovanie osobnej asistencie, pomoc pri výkone opatrovníckych práv a povinností.

obslužná činnosť – ubytovanie, stravovanie, upratovanie, pranie, žehlenie a údržba bielizne a šatstva..

ďalšia činnosť — napr. utváranie podmienok na prípravu stravy, výdaj stravy a potravín, vykonávanie základnej osobnej hygieny, záujmovú činnosť, poskytovanie osobného vybavenia a základného ošatenia a obuvi, donáška stravy, požičiavanie pomôcok...

Druhy sociálnych služieb

Zákon NR SR: č. 448/2008 Z.z. o sociálnych službách delí na kategórie:

a) sociálne služby na zabezpečenie nevyhnutných podmienok na uspokojovanie základných životných potrieb v zariadeniach, ktorými sú:

- nocľaháreň (prístrešie na jednu noc)/obec
- útulok /VUC
- domov na pol ceste (dočasné ubytovanie pre osobu po odchode z útulku, detského domova)/VUC

- nízkoprahové denné centrum /obec

- zariadenie núdzového bývania (pre osobu na ktorej je páchané násilie, obeť obchodovania s ľuďmi, osamelého rodiča, osamelú tehotnú ženu, rodinu s deťmi bez ubytovania a pod.)/VUC

b) sociálne služby na podporu rodiny s deťmi, ktorými sú:

- pomoc pri osobnej starostlivosti o dieťa a podpora zosúladovania rodinného a pracovného života (opatrovateľská služba pre deti)/obec

- zariadenie dočasnej starostlivosti o deti (stanica opatrovateľskej služby)/VUC

- nízkoprahové denné centrum pre deti a rodinu /obec

c) sociálne služby na riešenie nepriaznivej sociálnej situácie z dôvodu ťažkého zdravotného postihnutia, nepriaznivého zdravotného stavu alebo z dôvodu dovŕšenia dôchodkového veku, ktorými sú:

- poskytovanie sociálnej služby v zariadeniach pre fyzické osoby, ktoré sú odkázané na pomoc inej FO + pre FO v dôchodkovom veku,

- zariadenia opatrovateľskej služby /obec

- zariadenie pre seniorov /obec

- denný stacionár (DSS s denným pobytom) /obec

- zariadenie podporovaného bývania / VUC

- rehabilitačné stredisko / VUC

- domov sociálnych služieb / VUC

- špecializované zariadenie (pre klientov s vybraným druhom zdravotného postihnutia, napr. Alzheimerova choroba, ťažké poruchy osobnosti, skleróza multiplex)/ VUC

- prepravná služba /obec

- sprievodcovská služba a pred čitateľská služba,

- tlmočnická služba / VUC

- sprostredkovanie tlmočnickej služby (agentúra TS)

- sprostredkovanie osobnej asistencie (agentúra OA)

- požičiavanie pomôcok.

d) sociálne služby s použitím telekomunikačných technológií, ktorými sú:

- monitorovanie a signalizácia potreby pomoci (nepretržitá, dištančná hlasová a elektronická komunikácia s osobou, ktorá sa nachádza v ohrození zdravia alebo života)

- Krízová pomoc poskytovaná prostredníctvom komunikačných technológií (sociálne poradenstvo napr. prostredníctvom telefónu, chatu, sms)

e) podporné služby, ktorými sú:

- odľahčovacia služba (pre osobu, ktorá opatruje občana s ŤZP za účelom nevyhnutného odpočinku) / obec
- pomoc pri výkone opatrovníckych práv a povinností,
- poskytovanie sociálnej služby v:
dennom centre (pre osoby v dôchodkovom veku a rodičov s deťmi- záujmová činnosť)
integračnom centre (pre osoby, ktoré nemajú zabezpečené základné životné potreby) / VUC
jedálni,
práčovni,
stredisku osobnej hygieny

Formy sociálnej služby

- **ambulantná** – poskytuje sa FO, ktorá dochádza sama v sprievode ďalšej FO – je dopravovaná na miesto poskytovania SS
- **terénna** – v prirodzenom sociálnom prostredí, prostredníctvom terénnych pracovníkov, cieľom je predchádzať soc. Vylúčeniu
- **pobytová** – v zariadení s ubytovaním, môže byť týždenná a celoročná SS, dieťa: písomný súhlas zákonného zástupcu. Poskytuje sa až keď ambulantná a terénna SS nie je vhodná, účelná a dostatočne nerieši nepriaznivú sociálnu situáciu. Týždenná sa uprednostňuje pred celoročnou soc. Službou, so zreteľom na právo FO na výber formy SS, s cieľom minimalizovať soc. Vylúčenie
- **alebo inou formou** – podľa nepriaznivej sociálnej situácie a prostredia, v ktorom sa FO zdržiava (napr. telefonicky, cez internet, s použitím telekomunikačných technológií)

Kto je povinný poskytnúť sociálnu službu a ako:

- **KTO :** obec alebo VUC podľa druhu sociálnej služby
- **AKO:**
 1. poskytne sociálnu službu v rozsahu svojej pôsobnosti alebo vo svojom zariadení
 2. zabezpečí službu u iného verejného poskytovateľa (iná obec/VÚC) so súhlasom FO a uhradí mu náklady na SS
 3. zabezpečí službu u neverejného poskytovateľa, podľa výberu FO a s jeho súhlasom

LEHOTY pre poskytnutie alebo zabezpečenie SS:

- najneskôr do **60 dní** odo dňa doručenia žiadosti o uzatvorenie zmluvy pri odkázanosti na pomoc inej osoby - **od 1. 1. 2013**

- **bezodkladne** ak je život alebo zdravie vážne ohrozené, nie sú zabezpečené základné životné potreby alebo odkázaná osoba skončila pobyt napr. v detskom domove a nemá bývanie v prirodzenom prostredí

Poskytovatelia sociálnych služieb

MPSVaR SR

- Obec na základe registrácie VÚC
- Zariadenie s právnou subjektivitou (zriadené obcou alebo VÚC) (verejní poskytovatelia)
- Právnické a fyzické osoby (neverejní poskytovatelia)

VÚC je poskytovateľom len pri poskytovaní základného sociálneho poradenstva

Poskytovateľom sociálnej služby za podmienok ustanovených zákonom NR SR č.448/2008 Z.z. je

1. *verejný poskytovateľ sociálnej služby a*
2. *neverejný poskytovateľ sociálnej služby.*

1. Verejný poskytovateľom sociálnych služieb je

- a) obec,
- b) právnická osoba zriadená obcou alebo založená obcou,
- c) právnická osoba zriadená vyšším územným celkom alebo založená vyšším územným celkom,

2. Neverejným poskytovateľom sociálnych služieb je

- iná osoba,
- ale aj cudzinec, ktorý je občan Európskeho hospodárskeho priestoru a má registrovaný trvalý pobyt na území Slovenskej republiky,
- fyzická osoba, ktorá je cudzinec a nie je občan Európskeho hospodárskeho priestoru, ak má povolenie na prechodný pobyt alebo trvalý pobyt na území Slovenskej republiky,
- právnická osoba so sídlom mimo územia Slovenskej republiky, ktorej organizačná zložka má sídlo na území Slovenskej republiky.

Samosprávny kraj môže poskytovať sociálnu službu len prostredníctvom právnickej osoby zriadenej alebo založenej na tento účel.

36. PRÍSPEVKY NA KOMPENZÁCIU ŤAŽKÉHO ZDRAVOTNÉHO POSTIHNUTIA. VYMEDZENIE A LEGISLATÍVNE UKOTVENIE.

Dňa 1. januára 2009 nadobudol účinnosť zákon č. 447/2008 Z. z. o peňažných príspevkoch na kompenzáciu ťažkého zdravotného postihnutia a o zmene a doplnení niektorých zákonov

Novely citovanej právnej úpravy:

1. Zákon č. 551/2010 Z. z.
2. Zákon č. 180/2011 Z.

Peňažné príspevky na kompenzáciu sú určené na zmiernenie alebo prekonanie sociálneho dôsledku ťažkého zdravotného postihnutia, čiže určitého znevýhodnenia, ktoré má fyzická osoba z dôvodu jej ťažkého zdravotného postihnutia v porovnaní s fyzickou osobou bez zdravotného postihnutia rovnakého veku, pohlavia a za rovnakých podmienok a ktoré nie je schopná z dôvodu ťažkého zdravotného postihnutia sama prekonať.

Žiadosť o peňažný príspevok na kompenzáciu

Na konanie vo veciach kompenzácie sa vzťahuje zákon č. 71/1967 Zb. o správnom konaní v znení neskorších predpisov,.

Konanie o priznanie peňažného príspevku na kompenzáciu sa začína na základe písomnej žiadosti fyzickej osoby alebo na základe písomnej žiadosti rodiča maloletého dieťaťa alebo fyzickej osoby, ktorá má dieťa zverené do osobnej starostlivosti na základe rozhodnutia súdu. Podáva sa na miestne príslušnom úrade práce, sociálnych vecí a rodiny.

Žiadosť musí obsahovať:

- meno a priezvisko fyzickej osoby, ktorá žiada o priznanie peňažného príspevku na kompenzáciu,
- dátum jej narodenia,
- adresu jej trvalého pobytu alebo prechodného pobytu,
- doklad o tom, že ide o účastníka právnych vzťahov podľa § 3 tohto zákona (napr. číslo platného OP),
- rodné číslo, ak je pridelené,
- lekársky nález.

Žiadosť o priznanie peňažného príspevku na kompenzáciu musí obsahovať aj:

- potvrdenie o jej príjme a o príjme fyzických osôb, ktorých príjmy sa spoločne posudzujú s jej príjmom za predchádzajúci kalendárny rok pred podaním žiadosti,
- vyhlásenie o majetku fyzickej osoby s ťažkým zdravotným postihnutím.

V žiadosti fyzická osoba uvedie druh peňažného príspevku na kompenzáciu o ktorý žiada a odôvodnenie žiadosti.

Príjem na účely poskytovania peňažných príspevkov na kompenzáciu sa zisťuje ako priemerný mesačný príjem za kalendárny rok, ktorý predchádza kalendárnemu roku, v ktorom fyzická osoba požiadala o peňažný príspevok na kompenzáciu. Takto zistený príjem sa prehodnocuje pri opakovaných peňažných príspevkoch na kompenzáciu vždy v júli bežného roka a platí do konca júna nasledujúceho roka; za obdobie, za ktoré sa príjem prehodnocuje,

Majetok

Za majetok fyzickej osoby s ŤZP sa na účely poskytovania peňažných príspevkov na kompenzáciu považujú nehnuteľné veci a hnutel'né veci vo vlastníctve fyzickej osoby s ŤZP vrátane peňažných úspor okrem majetku nižšie uvedeného a ak to ich povaha pripúšťa, aj práva a iné majetkové hodnoty.

Za majetok fyzickej osoby s ŤZP sa nepovažujú:

- nehnuteľnosť, ktorú užíva na trvalé bývanie,
- poľnohospodárska pôda a lesná pôda, ktorú užíva pre svoju potrebu,

- hnutelné veci, ktoré tvoria nevyhnutné vybavenie domácnosti, hnutelné veci, ktorými sú ošatenie a obuv a hnutelné veci, na ktoré sa poskytla jednorazová dávka v hmotnej núdzi alebo peňažný príspevok na kompenzáciu,
- osobné motorové vozidlo, ktorého je držiteľom alebo vlastníkom a fyzická osoba ho využíva na individuálnu prepravu z dôvodu ťažkého zdravotného postihnutia,
- hnutelné veci, ak by bol ich predaj alebo iné nakladanie s nimi v rozpore s dobrými mravmi.

Peňažné príspevky na kompenzáciu sú:

1. peňažný príspevok na osobnú asistenciu,
2. peňažný príspevok na kúpu pomôcky,
3. peňažný príspevok na výcvik používania pomôcky,
4. peňažný príspevok na úpravu pomôcky,
5. peňažný príspevok na opravu pomôcky,
6. peňažný príspevok na kúpu zdvíhacieho zariadenia,
7. peňažný príspevok na kúpu osobného motorového vozidla,
8. peňažný príspevok na úpravu osobného motorového vozidla,
9. peňažný príspevok na prepravu,
10. peňažný príspevok na úpravu bytu,
11. peňažný príspevok na úpravu rodinného domu,
12. peňažný príspevok na úpravu garáže,
13. peňažný príspevok na kompenzáciu zvýšených výdavkov
 - na diétne stravovanie
 - súvisiacich s hygienou alebo s opotrebovaním šatstva, bielizne, obuvi a bytového zariadenia
 - súvisiacich so zabezpečením prevádzky osobného motorového vozidla
 - súvisiacich so starostlivosťou o psa so špeciálnym výcvikom
14. peňažný príspevok na opatrovanie.

Všeobecné podmienky poskytovania peňažných príspevkov na kompenzáciu:

Základnou podmienkou je, že fyzická osoba má zdravotné postihnutie s mierou funkčnej poruchy najmenej 50 %, Ďalšou podmienkou je, že v posudku vydanom oddelením posudkových činností príslušného úradu práce, sociálnych vecí a rodiny jej bol navrhnutý požadovaný druh peňažného príspevku na kompenzáciu.

Poskytovanie peňažného príspevku na kompenzáciu je závislé aj od majetku fyzickej osoby s ŤZP a jej príjmu za zisťovaný kalendárny rok:

Peňažné príspevky na kompenzáciu možno poskytnúť, ak hodnota majetku fyzickej osoby s ŤZP nie je vyššia ako 39 833 eura.

§ 20 - § 23 Peňažný príspevok na osobnú asistenciu (ďalej len „PP na OA“)

Podmienky nároku: OA možno poskytovať fyzickej osobe s ŤZP, ktorá je podľa komplexného posudku, vydaného úradom práce, sociálnych vecí a rodiny, v zmysle § 15 ods. 1 tohto zákona odkázaná na osobnú asistenciu- poskytnutie od 6. roku veku do dovŕšenia 65.

- PP na OA sa neposkytuje, ak OA vykonáva manžel, manželka, rodičia alebo fyzická osoba, ktorá prevzala dieťa do starostlivosti

OA nemožno poskytovať fyzickej osobe, ktorej sa poskytuje opatrovanie podľa § 40 tohto zákona alebo opatrovateľská služba

Výška peňažného príspevku: sadza na jednu hodinu OA je 1,39 % sumy životného minima pre jednu plnoletú fyzickú osobu vypláca mesačne na základe predloženého výkazu o odpracovaných hodinách OA za predchádzajúci kalendárny mesiac,

Osobný asistent vykonáva osobnú asistenciu na základe zmluvy o výkone osobnej asistencie medzi fyzickou osobou s ŤZP a osobným asistentom alebo agentúrou osobnej asistencie,

§ 24 - § 31 Peňažný príspevok na kúpu pomôcky, peňažný príspevok na výcvik používania pomôcky a peňažný príspevok na úpravu pomôcky

Podmienky nároku: PP na kúpu pomôcky, PP na výcvik používania pomôcky a PP na úpravu pomôcky možno poskytnúť fyzickej osobe s ŤZP ak je podľa komplexného posudku odkázaná na pomôcku,

Výška peňažného príspevku: výška PP na kúpu pomôcky, výška PP na výcvik používania pomôcky a výška PP na úpravu pomôcky sa určí percentuálnou sadzbou v závislosti od ceny pomôcky a príjmu fyzickej osoby s ŤZP

§ 32 Peňažný príspevok na opravu pomôcky

Podmienky nároku: PP na opravu pomôcky možno poskytnúť ak je fyzická osoba s ŤZP podľa komplexného posudku odkázaná na pomôcku a táto pomôcka vyžaduje opravu alebo ak je fyzická osoba s ŤZP podľa komplexného posudku odkázaná na úpravu pomôcky a táto úprava vyžaduje opravu,

Výška peňažného príspevku: výška PP na opravu pomôcky sa určí percentuálnou sadzbou v závislosti od ceny opravy pomôcky a príjmu fyzickej osoby s ŤZP uvedených v prílohe č. 12 k zákonu.

§ 33 Peňažný príspevok na kúpu zdvíhacieho zariadenia

Podmienky nároku: PP na kúpu zdvíhacieho zariadenia možno poskytnúť fyzickej osobe s ŤZP, ktorá je na základe komplexného posudku odkázaná na zdvíhacie zariadenie, ak sa zdvíhacie zariadenie neposkytuje ani nepožičiava na základe verejného zdravotného poistenia, Zdvíhacie zariadenie je najmä schodolez, zdvihák, šikmá schodisková plošina, zvislá schodisková plošina, výťah, alebo stropné zdvíhacie zariadenie.

Výška peňažného príspevku: výška PP na kúpu zdvíhacieho zariadenia sa určí percentuálnou sadzbou v závislosti od ceny zdvíhacieho zariadenia a príjmu fyzickej osoby s ŤZP uvedeným v prílohe

§ 34 Peňažný príspevok na kúpu osobného motorového vozidla *Podmienky nároku:*

- PP na kúpu OMV nie staršie ako 5 rokov možno poskytnúť fyzickej osobe s ŤZP, ktorá je na základe komplexného posudku odkázaná na individuálnu prepravu osobným motorovým vozidlom, OMV s automatickou prevodovkou, ak je podľa komplexného posudku odkázaná na úpravu osobného motorového vozidla, ktorou je automatická prevodovka a ak má fyzická osoba s ŤZP oprávnenie na vedenie osobného motorového vozidla.

Výška peňažného príspevku: výška PP na kúpu OMV a na kúpu OMV s automatickou prevodovkou sa určí percentuálnou sadzbou v závislosti od ceny osobného motorového vozidla a príjmu fyzickej osoby s ŤZP uvedených v prílohe č. 13 k zákonu; cena osobného motorového vozidla sa zohľadňuje najviac v sume 13 277,57 eura,

-PP na kúpu OMV je najviac 6 638,79 eura a PP na kúpu OMV s automatickou prevodovkou je najviac 8 298,48 eura.

§ 35 Peňažný príspevok na úpravu osobného motorového vozidla

Podmienky nároku:- PP na úpravu OMV možno poskytnúť fyzickej osobe s ŤZP, ktorá je podľa komplexného posudku odkázaná na individuálnu prepravu osobným motorovým vozidlom a na úpravu osobného motorového vozidla, ktorého je vlastníkom alebo spoluvlastníkom, a ktoré nie je podľa technického preukazu staršie ako päť rokov,

Výška peňažného príspevku: výška PP na úpravu OMV sa určí percentuálnou sadzbou v závislosti od ceny úpravy a príjmu fyzickej osoby s ŤZP uvedených v prílohe č. 10 k zákonu,

§ 36 Peňažný príspevok na prepravu

Podmienky nároku: PP na prepravu možno poskytnúť fyzickej osobe s ŤZP ak je odkázaná na individuálnu prepravu osobným motorovým vozidlom na základe komplexného posudku, a ktorá na

svoje pracovné, vzdelávacie, rodinné alebo občianske aktivity využíva prepravu zabezpečovanú osobou, ktorá má oprávnenie na vykonávanie prepravy,

Výška peňažného príspevku:, t. č. 96,86 eura,

§ 37 Peňažný príspevok na úpravu bytu, peňažný príspevok na úpravu rodinného domu a peňažný príspevok na úpravu garáže

- PP na úpravu B, PP na úpravu RD a PP na úpravu G možno poskytnúť fyzickej osobe s ŤZP, ktorá je podľa komplexného posudku odkázaná na úpravu bytu, rodinného domu alebo garáže s cieľom dosiahnuť ich bezbariérovosť a zvýšiť schopnosť fyzickej osoby s ŤZP premiestňovať sa, orientovať sa, dorozumievať sa alebo zabezpečiť si sebaobsluhu,

- *Výška peňažného príspevku:* sa určí percentuálnou sadzbou v závislosti od ceny potrebnej úpravy bytu, rodinného domu alebo garáže a príjmu fyzickej osoby s ŤZP uvedených v prílohe č. 10 k zákonu,

§ 38 Peňažný príspevok na kompenzáciu zvýšených výdavkov (ďalej len „PP na KZV“)

Podmienky nároku: - PP na zvýšené výdavky možno poskytnúť fyzickej osobe s ŤZP, ktorá je podľa komplexného posudku odkázaná na kompenzáciu zvýšených výdavkov na diétne stravovanie, súvisiace s hygienou alebo s opotrebovaním šatstva, bielizne, obuvi a bytového zariadenia, so zabezpečením prevádzky osobného motorového vozidla, so starostlivosťou o psa so špeciálnym výcvikom,

§ 39 a § 40 Peňažný príspevok na opatrovanie (ďalej len „PP na O“)

Podmienky nároku: PP na O možno poskytnúť fyzickej osobe, ktorá opatruje fyzickú osobu s ŤZP staršiu ako šesť rokov odkázanú podľa komplexného posudku na opatrovanie

- za fyzickú osobu na účely poskytovania peňažného príspevku na opatrovanie sa považuje manžel, manželka, rodič alebo fyzická osoba, ktorá prevzala dieťa do starostlivosti

Vznik nároku na peňažné príspevky na kompenzáciu a na ich výplatu

- nárok na peňažný príspevok na kompenzáciu a nárok na jeho výplatu vzniká právoplatným rozhodnutím úradu o jeho priznaní,
- peňažný príspevok na kompenzáciu sa prizná a vypláca od prvého dňa kalendárneho mesiaca, v ktorom sa začalo konanie o peňažnom príspevku na kompenzáciu,
- peňažný príspevok na kompenzáciu sa poskytuje za celý kalendárny mesiac, a to aj vtedy, keď podmienky nároku boli splnené len za časť kalendárneho mesiaca, ak zákon neustanovuje inak,
- peňažný príspevok na opatrovanie možno priznať a vyplatiť aj vtedy, ak opatrovaná fyzická osoba zomrela pred vypracovaním komplexného posudku, ktorý má byť podkladom na rozhodnutia o peňažnom príspevku na opatrovanie a ak sa preukáže, že boli splnené podmienky na jeho poskytovanie,
- opakovaný peňažný príspevok na kompenzáciu sa vypláca mesačne pozadu,
- peňažný príspevok na kompenzáciu sa nevypláca mimo územia Slovenskej republiky.

Zánik nároku na peňažný príspevok na kompenzáciu, jeho odňatie, zvýšenie, zníženie a zánik nároku na jeho výplatu

opakovaný peňažný príspevok na kompenzáciu sa odníme, jeho výplata sa zastaví alebo jeho výška sa zvýši alebo zníži, ak sa zmenia skutočnosti rozhodujúce na trvanie nároku na opakovaný peňažný príspevok na kompenzáciu

Fyzická osoba, ktorej sa poskytol alebo sa poskytuje peňažný príspevok na kompenzáciu, je povinná vrátiť peňažný príspevok na kompenzáciu alebo jeho časť odo dňa, od ktorého nepatril vôbec alebo v poskytovanej výške, štát je platiteľom poistného, ak nie je ďalej uvedené inak, za fyzickú osobu, ktorá poberá peňažný príspevok na opatrovanie, a fyzickú osobu, ktorá vykonáva osobnú asistenciu občanovi s ťažkým zdravotným postihnutím.

37. PRESUN KOMPETENCIÍ ŠTÁTU NA VYŠŠIE ÚZEMNÉ CELKY A NA OBCE V RÁMCI SOCIÁLNEHO ZABEZPEČENIA V SLOVENSKEJ REPUBLIKE.

Prechod kompetencií z orgánov štátnej správy na obce

Na obce prechádzajú kompetencie na úseku sociálnej pomoci tieto:

1. poskytovanie starostlivosti v zariadeniach sociálnych služieb (domov dôchodcov, zariadenie opatrovateľskej služby),
2. rozhodovanie
 - poskytovaní opatrovateľskej služby a o úhrade za túto službu,
 - poskytovaní prepravnej služby a o úhrade za túto službu,
 - povinnosti občana zaplatiť úhradu za prepravnú službu, ktorá sa poskytla neprávom, bez úhrady alebo za nižšiu úhradu,
3. zriaďovanie a kontrola zariadení sociálnych služieb (domov sociálnych služieb pre deti, ktorým sa poskytuje starostlivosť celoročne, detský domov, krízové stredisko, resocializačné stredisko),
4. oznamovanie obvodnému úradu občanov, ktorí sa odmietli zúčastniť na vykonávaní menších obecných služieb organizovaných obcou.

Prechod kompetencií z orgánov štátnej správy na samosprávne kraje

Na samosprávne kraje prechádza pôsobnosť na úseku sociálnej pomoci:

1. poskytovanie starostlivosti v zariadeniach sociálnych služieb (domov sociálnych služieb pre deti, ktorým sa poskytuje starostlivosť týždenne, domov sociálnych služieb pre dospelých, ktorým sa poskytuje starostlivosť celoročne a týždenne, zariadenie chráneného bývania, domov pre osamelých rodičov, stanice opatrovateľskej služby, zariadenie pestúnskej starostlivosti, útulok, rehabilitačné stredisko, domov sociálnych služieb pre deti, ktorým sa poskytuje starostlivosť denne),
2. vypracúvanie a zverejňovanie koncepcie sociálnych služieb, sociálnej prevencie a sociálneho poradenstva na svojom území,
3. rozhodovanie
 - poskytovaní opatrovateľskej služby a prepravnej služby a o úhrade za tieto služby,
 - poskytovaní starostlivosti v zariadeniach sociálnych služieb, ktoré zriadil ako svoju organizačnú jednotku, o skončení poskytovania starostlivosti v tomto zariadení a o úhrade za poskytnutú starostlivosť v tomto zariadení,

- povinnosti občana zaplatiť úhradu za opatrovateľskú službu a prepravnú službu, ktoré sa poskytli neprávom, bez úhrady alebo za nižšiu úhradu,
 - povinnosti občana zaplatiť úhradu za poskytnutú starostlivosť v zariadeniach sociálnych služieb, ktoré zriadil, ak sa starostlivosť poskytla neprávom, bez úhrady alebo za nižšiu úhradu,
 - odňatí sociálnej služby, o zastavení poskytovania sociálnej služby, o znížení alebo zvýšení úhrady za poskytnutú službu a o neplatení úhrady za sociálnu službu,
 - zamietnutí žiadosti právnických osôb alebo fyzických osôb o registráciu na poskytovanie sociálnych služieb,
 - výmaze subjektu, ktorý poskytuje sociálnu pomoc z registra subjektov, ktoré poskytujú sociálne služby,
 - zákaze poskytovania sociálnej služby subjektu, ktorý poskytuje sociálnu pomoc.
4. rozhodovanie v druhom stupni vo veciach, v ktorých v správnom konaní v prvom stupni koná a rozhoduje zariadenie sociálnych služieb, ktoré zriadil ako rozpočtovú alebo príspevkovú organizáciu,
 5. uzatváranie dohôd
 - úhrade za sociálnu službu, ktorú poskytuje, alebo za poskytnutú starostlivosť v zariadeniach sociálnych služieb, ktoré zriadil,
 6. vedie register zariadení,
 - poradenstva a úroveň vykonávania sociálnej prevencie alebo vykonávania vybraných činností sociálnoprávnej ochrany,
 - hospodárenia s finančným príspevkom poskytnutým subjektu, ktorý poskytuje sociálnu pomoc a obci a hospodárenie s jednorázovým účelovým finančným príspevkom,
 7. ukladanie opatrení na odstránenie zistených nedostatkov v úrovni plnenia sociálnych služieb, sociálneho poradenstva, sociálnej prevencie a vybraných činností sociálnoprávnej ochrany,
 8. vypracúvanie a zverejňovanie koncepcie sociálnych služieb na svojom území,
 9. vedenie evidencie zariadení sociálnych služieb vo svojom územnom obvode,
 10. koordinovanie činností obcí a ďalších právnických osôb a fyzických osôb, ktoré pôsobia na úseku sociálnych služieb,
 11. organizovanie výchovno-rekreačných táborov pre deti,
 12. organizovanie spoločného stravovania.

38. SOCIÁLNOPRÁVNÁ OCHRANA DETÍ A SOCIÁLNA KURATELA V KONTEXTE SOCIÁLNEJ PRÁCE A JEJ LEGISLATÍVNEHO UKOTVENIA

SPODSK upravuje zákon č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele a o zmene a doplnení niektorých zákonov

PREDMET úpravy: zákon upravuje *sociálnoprávnú ochranu detí a sociálnu kuratelu na zabezpečenie:*

- a) Predchádzania vzniku krízových situácií v rodine
- b) Ochrany práv a právom chránených záujmov detí
- c) Predchádzania prehlbovaniu a opakovaniu porúch psychického vývinu, fyzického vývinu a sociálnemu vývinu detí a plnoletých FO
- d) Na zamedzenie nárastu sociálno-patologických javov

Sociálnoprávna ochrana detí - je súbor opatrení na zabezpečenie :

- 1.) ochrany dieťaťa, ktorá je nevyhnutná pre jeho blaho a ktorá rešpektuje jeho najlepší záujem podľa medzinárodného dohovoru (Dohovor o právach dieťaťa)
- 2.) výchovy a všestranného vývinu dieťaťa v jeho prirodzenom a náhradnom rodinnom prostredí (ústav starostlivosti, pestúnstvo, náhradná osobná starostlivosť, adopcia)

Sociálna kuratela (dozor)- je súbor opatrení na *odstránenie, zmiernenie a zamedzenie* prehlbovania alebo opakovania porúch psychického, fyzického a sociálneho vývinu dieťaťa a plnoletej FO a poskytovanie pomoci v závislosti od závažnosti poruchy a situácie, v ktorej sa nachádza.

Osobný rozsah SPODSK - opatrenia sa vykonávajú:

a) pre **dieťa**, ktoré: má na území SR trvalý pobyt, prechodný pobyt, povolenie na prechodný pobyt, povolenie na trvalý pobyt alebo má povolený tolerovaný pobyt. Je občanom SR a nachádza sa na území iného štátu.

Nie je občan SR a nachádza sa na území iného štátu bez sprievodu rodiča alebo inej plnoletej FO, ktorej by mohlo byť dieťa zverené do osobnej starostlivosti. Je mladistvý podľa osobitného predpisu, ktorým je zákon č. 300/2005 Z. z. - Trestný zákon

b) pre **plnoletú FO do 25 rokov** veku, ktorá má na území SR obvyklý pobyt

c) pre **inú plnoletú FO**, ktorá má na území SR obvyklý pobyt

Opatrenia sa vykonávajú pre: dieťa, plnoletú FO, rodinu, skupinu a komunitu, najmä prostredníctvom *sociálnej práce, metódami, technikami a postupmi*

Opatrenia sa vykonávajú v zariadeniach: detský domov, detský domov pre maloletých bez sprievodu, krízové stredisko, resocializačné stredisko pre drogovu závislých, iné zariadenia zriadené na vykonávanie opatrení

Prostredie, v ktorom sa vykonávajú opatrenia SPODSK: - v *prirodzenom* rodinnom prostredí, v *náhradnom* rodinnom prostredí, v *otvorenom* prostredí, v prostredí *utvorenom a usporiadanom* na výkon opatrení podľa zákona. (zariadenie SPODSK)

Subjekty: Ústredie PSVR, UPSVR, Centrum pre medzinárodnoprávnú ochranu detí a mládeže, Obec

VÚC, PO alebo FO, ktorej bola udelená akreditácia podľa zákona o SPOD a SK.

Dohovor o právach dieťaťa (Convention on the Rights of the Child)

-obsahuje základnú právnu úpravu práv detí. Kontrolou implementácie tejto medzinárodnej legislatívnej normy bol poverený Výbor pre práva dieťaťa pri OSN.

Dohovor bol prijatý Valných zhromaždením OSN 20. 11. 1989 v New Yorku. Obsahuje základnú právnu úpravu práv detí.

Podľa čl. 1 Dohovoru sa za dieťa považuje každá ľudská bytosť mladšia ako 18 rokov, pokiaľ podľa právneho poriadku, ktorý sa na dieťa vzťahuje, nie je dosiahnutá dospelosť skôr.

Podľa čl. 7 Dohovoru je každé dieťa registrované ihneď po narodení a má od narodenia právo na meno, štátnu príslušnosť, a pokiaľ je to možné, má právo poznať svojich rodičov a právo na ich starostlivosť.

Podľa čl. 6 Dohovoru má každé dieťa prirodzené právo na život.

Výchovné opatrenia podľa zákona č. 305/2005 Z. z.

Ak je to potrebné v záujme dieťaťa, orgán sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately rozhodne o uložení výchovného opatrenia ustanoveného osobitým predpisom /pozri zákon č. 36/2005 Z. z. o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov/ alebo o uložení týchto výchovných opatrení:

a) upozorní vhodným spôsobom

- dieťa,
- jeho rodičov alebo
- osobu, ktorá sa osobne stará o dieťa, ak svojím správaním môže ohroziť alebo narušiť priaznivý psychický vývin, fyzický vývin a sociálny vývin dieťaťa,

b) uloží dieťaťu povinnosť zúčastniť sa na liečbe v špecializovanej ambulantnej starostlivosti,

c) uloží dieťaťu povinnosť zúčastniť sa na výchovnom programe alebo sociálnom programe.

Náhradná starostlivosť (PODĽA ZÁKONA O RODINE 36/2005 Z.z.)

– je to viacero osobitne usporiadaných, na seba nadväzujúcich a vzájomne sa podmieňujúcich dočasných opatrení, ktoré nahrádzajú osobnú starostlivosť rodičov o MLD v prípadoch, ak ju rodičia nezabezpečujú alebo nemôžu zabezpečiť.

O náhradnej starostlivosti môže rozhodnúť iba súd, pri svojom rozhodnutí vždy prihliada na záujmy dieťaťa.

Formy náhradnej výchovy:

- zverenie maloletého dieťaťa do osobnej starostlivosti inej FO než rodiča (náhradná osobná starostlivosť),
- pestúnska starostlivosť,

- adopcia (osvojenie),
- profesionálna náhradná výchova v rodine,
- ústavná starostlivosť.

Pestúnska starostlivosť – Ak rodičia nezabezpečujú alebo nemôžu zabezpečiť osobnú starostlivosť o maloleté dieťa a ak je to potrebné v záujme maloletého dieťaťa, súd môže rozhodnúť o jeho zverení do pestúnskej starostlivosti fyzickej osoby, ktorá má záujem stať sa pestúnom a spĺňa ustanovené predpoklady.

Adopcia - OSVOJENIE - v slovníku sociálneho pracovníka je adopcia – osvojenie definovaná ako prijatie cudzieho dieťaťa do vlastnej starostlivosti. Je to najvýznamnejšia forma náhradnej rodinnej výchovy, pri ktorej vzniká medzi osvojiteľom a osvojencom taký pomer ako je medzi rodičom a dieťaťom. Osvojiteľ musí byť spôsobilý na právne úkony a spôsobom svojho života zaručovať prospech dieťaťa a spoločnosti. Osvojitelia majú pri výchove detí práva a povinnosti rodičov.

Osvojiteľom sa môže stať len fyzická osoba, ktorá má spôsobilosť na právne úkony v plnom rozsahu, osobné predpoklady, najmä zdravotné, osobnostné a morálne, je zapísaná do zoznamu žiadateľov o osvojenie a spôsobom svojho života a života osôb, ktoré s ňou žijú v domácnosti, zaručuje, že osvojenie bude v záujme maloletého dieťaťa.

CAN - (child abuse and neglect)

Syndróm týraného, zneužívaného a zanedbávaného dieťaťa je súbor nepriaznivých príznakov v najrôznejších oblastiach stavu vývoja dieťaťa i jeho postavenia v spoločnosti, predovšetkým v rodine. Tieto príznaky sú výsledkom väčšinou úmyselného ubližovania dieťaťu, spôsobeného alebo pôsobeného jeho najbližšími vychovávateľmi, hlavne rodičmi. Najhoršou podobou týchto príznakov je usmrtenie dieťaťa.

ADHD syndróm – „neposlušné deti“

Sú to deti, ktoré sú svojim správaním problematické, živé, hyperaktívne, je narušená ich pozornosť. Ide o poruchu ADHD, čiže o hyperaktivitu s poruchou pozornosti. Označovaná je často aj ako ľahká mozgová dysfunkcia. ADHD je zaradená medzi poruchy narušeného správania v detstve.

OPATROVNÍCTVO

OSPODaSK, ktorý vykonáva funkciu kolízneho opatrovníka dieťaťa, poskytuje dieťaťu, jeho rodičom alebo osobe, ktorá sa o dieťa osobne stará sociálne poradenstvo a pomoc na odstránenie alebo zmiernenie následkov rozporu záujmov medzi rodičmi a dieťaťom, alebo dieťaťom a súrodencami, Orgán pri výkone kolízneho opatrovníka zisťuje rodinné, bytové a sociálne pomery dieťaťa na účely rozhodnutia súdu.

PORUČNÍCTVO

Ak obaja rodičia maloletého dieťaťa zomreli, boli pozbavení výkonu rodičovských práv a povinností, bol pozastavený výkon ich rodičovských práv a povinností alebo nemajú spôsobilosť na právne úkony v plnom rozsahu, súd ustanoví maloletému dieťaťu poručníka, ktorý bude zabezpečovať jeho výchovu, zastupovať ho a spravovať jeho majetok. Poručník je povinný vykonávať svoju funkciu riadne a v najlepšom záujme maloletého dieťaťa.

39. VEREJNÁ SOCIÁLNA SPRÁVA. SYSTÉM A KOMPETENCIE ORGÁNOV VEREJNEJ SPRÁVY V SOCIÁLNEJ OBLASTI. TRANSFORMÁCIA VEREJNEJ SOCIÁLNEJ SPRÁVY PO ROKU 1989.

Verejná sociálna správa je správou vo verejnom záujme a subjekty, ktoré ju vykonávajú, ju realizujú ako právom uloženú povinnosť. Charakterizuje ju to, že spája riadiace a regulačné pôsobenie.

Def: Verejná správa je správa spoločnosti, štátu ako celku i jeho jednotlivých územných jednotiek, zložiek územnej organizácie štátu, ktorá je prejavom realizácie výkonnej moci v štáte, vrátane špecifického postavenia tzv. samosprávnej moci.

Verejná správa je diferencovaný systém na zabezpečovanie správy verejných vecí týkajúcich sa jednotlivých politických komunít. Predstavuje výkonnú moc demokratického štátu. Charakterizuje ju to, že v sebe spája riadiace a regulačné pôsobenie.

Pozostáva z 3 základných zložiek:

- štátna správa,
- samospráva,
- verejnoprávne inštitúcie.

Štruktúra verejnej správy SR, v ktorej sa štandardne vykonáva sociálna práca (verejná sociálna správa):

1. štátna správa: Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny, Ústredie práce, soc. Vecí a rodiny, úrad práce, soc. Vecí a rodiny
2. samospráva: samosprávy kraj, magistrát, mestský/obecný úrad
3. verejnoprávne inštitúcie (korporácie): sociálna poisťovňa.

Organizačná štruktúra štátnej správy:

Vláda Slovenskej republiky

- **Ústredná štátna správa – Ministerstvá**
 - Iné ústredné orgány štátnej správy
- **Miestna štátna správa – Špecializovaná štátna správa**
 - školské úrady
 - colné úrady
- **Všeobecná štátna správa** , Obvodné úrady

Orgány štátnej správy v oblasti sociálnych vecí a služieb zamestnanosti sú

1. Sociálna práca na úrovni štátnej správy

Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR
Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny SR
Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny
Kompetencie jednotlivých orgánov:

Ministerstvo práce, soc. vecí a rodiny SR.

Ministerstvo podľa zákona č. 453/2003 Z.z. o orgánoch štátnej správy v oblasti sociálnych vecí, rodiny a služieb zamestnanosti okrem iného:

- Riadi výkon štátnej správy uskutočňovaný Ústredím PSV a R, úradmi práce
- Kontroluje výkon štátnej správy v oblasti soc.vecí
- Zodpovedá za rozvoj v oblasti soc.vecí
- Schvaľuje vnútornú organizačnú štruktúru, určuje úlohy Ústrediu PSV a R

Organizačná štruktúra ministerstva a činnosť niektorých sekcií a príslušných odborov, ktoré ovplyvňujú riešenie sociálnych problémov SR:

Sekcia zamestnanosti a pracovnoprávných vzťahov

Riadi a koordinuje tvorbu štátnej politiky zamestnanosti a trhu práce, služieb zamestnanosti, pracovnoprávných vzťahov, mzdovú politiku, ochranu práce, inšpekciu práce. Návrhy právnych predpisov.

Sekcia sociálnej a rodinnej politiky

Zabezpečuje a kontroluje výkon štátnej správy a plní úlohy v oblasti sociálnej pomoci, rodinnej politiky, rovnosti príležitostí žien a mužov, otázky populačnej politiky, sociálnej kurately, sociálneho vylúčenia, chudoby, lekárskej posudkovej činnosti na účely sociálnej pomoci, v oblasti inklúzie občanov so zdravotným postihnutím. Vypracúva návrhy právnych predpisov. Spolupracuje so sociálnou poisťovňou a s Ústredím práce soc. vecí., úradmi práce.

Sekcia sa člení na: a) odbor sociálnej inklúzie, b) odbor rodinnej a rodovej politiky, c) odbor integrácie osôb so zrav.post. a soc. služieb.

Sekcia riadenie Európskeho sociálneho fondu

Riadi pomoc v rámci nariadenia Európskej Komisie, zabezpečuje získavanie zahraničnej finančnej pomoci programu Európskej únie pre programy v pôsobnosti rezortu ministerstva.

Vnútorným úsekom sekcie je Jednotka PHARE.

Sekcia sociálneho poistenia a dôchodkového sporenia

Plní úlohy v oblasti sociálneho poistenia a dôchodkového sporenia, náhrady príjmu pri dočasnej prac. neschopnosti. Vypracúva návrhy zákonov. Spolupracuje so Sociálnou poisťovňou. Sekcia sa člení na: a)odbor sociálneho poistenia, b)odbor dôchodkového sporenia, c) odbor sociálnych a ekonomických analýz.

Ešte sú tu nasledovné sekcie:

Sekcia legislatívy

Sekcia medzinárodných vzťahov

Ústredie práce sociálnych vecí a rodiny

Je orgán štátnej správy, zabezpečuje riadenie, kontrolu a výkon štátnej správy v oblasti soc. a zamestnanosti Prostredníctvom 46 úradov práce, soc. vecí a rodiny. Je to rozpočtová organizácia.

Inštitúcia bola zriadená v roku 2004 zákonom č. 453/2003 Z.z.

Sídlo ústredia je Bratislava, má zriadené štyri pracoviská – Nitra, Banská Bystrica, Žilina, Košice.

Pôsobnosť ústredia:

a) v oblasti sociálnych vecí:

- Štátnych soc. dávok
- Sociálnej pomoci
- Poradensko- psychol. služieb
- Sociálno-právnej ochrany detí a soc. kuratele

b) v oblasti služieb zamestnanosti:

- Evidencia nezamestnaných
- Evidencia voľných miest
- Sprostredkovanie zamestnania
- Vzdelávanie a príprava na trh práce

c) vykonáva v druhom stupni štátnu správu vo veciach v ktorých v správnom konaní v prvom stupni rozhoduje Úrad práce soc. vecí a rodiny

d) schvaľuje organizačnú štruktúru úradu práce soc. vecí a rodiny

e) organizuje a zabezpečuje odbornú prípravu a vzdelávanie

f) je príslušným orgánom pre koordináciu štátnych soc. dávok

Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny

Sa zriadil 1.1.2004 zákonom 453/2003 Z.z. Je to rozpočtová organizácia, príjmami a výdavkami zapojená na rozpočet ústredia. V SR je zákonom zriadených 45 úradov práce soc. vecí.

Úrad vykonáva štátnu správu v prvom stupni v oblasti soc. vecí a služieb zamestnanosti., v druhom stupni vo veciach v ktorých v prvom stupni v správnom konaní rozhodovala obec, prejednáva priestupky. Úrad plní úlohy v rámci zákona 448/2008 Z.z. a 447/2008 Z.z. na úseku:

- Štátnych sociálnych dávok
- Sociálnej pomoci
- Evidencie nezamestnaných, sprostredkovanie zamestnania
- Poskytovanie poradenských služieb
- Vzdelávanie a príprava na trh práce
- Príprava a realizácia projektov európskeho sociálneho fondu

Úrad tvoria odbory so svojimi oddeleniami:

a)odbor služieb zamestnanosti

- Oddelenie informačných a poradenských služieb

- Oddelenie sprostredkovateľských služieb
- Oddelenie služieb zamestnanosti
- Oddelenie Európskeho sociálneho fondu

b) odbor sociálnych vecí

- Oddelenie pomoci v hmotnej núdzi
- Oddelenie štátnych sociálnych dávok
- Oddelenie sociálno-právnej ochrany detí a rodiny
- Oddelenie peňažných príspevkov na kompenzáciu sociálnych dôsledkov ťažkého zdravotného postihnutia

2. Sociálna práca na úrovni samosprávy

Je to výkon určitých, presne vymedzených úloh správy štátu samostatnými, štátom uznanými verejnoprávnymi subjektmi.

Zákomom 416/2001 Z.z. o prechode niektorých pôsobností z orgánov štátnej správy na obce a vyššie územné celky s rozšírili kompetencie obcí a vyšších územných celkov pri poskytovaní sociálnych služieb a pomoci. Zriaďujú zariadenia sociálnych služieb. Podľa zákona 448/2008 **obec zriaďuje**: nocľaháreň, nízkoprahové denné centrum, nízkoprahové denné centrum pre deti a rodinu, zariadenie pre seniorov, zariadenie opatrovateľskej služby, denný stacionár. **Samosprávny kraj zriaďuje**: útulok, domov na pol ceste, zariadenie núdzového bývania, zariadenie dočasnej starostlivosti o deti, zariadenie podporovaného bývania, rehabilitačné stredisko, domov sociálnych služieb, špecializované zariadenie, integračné centrum.

Účinnosťou od 1.1.2003 rozhoduje obec o poskytnutí opatrovateľskej služby, o povinnosti občana zaplatiť úhradu za poskytovanú starostlivosť v zariadeniach soc. služieb, o poskytnutí prepravných služieb a pod. Podľa zákona 599/2003 Z.z. o pomoci v hmotnej núdzi **obec**: rozhoduje o jednorazovej dávke v hmotnej núdzi, vykonáva poradenstvo pri zabezpečovaní základných životných podmienok a pri pomoci v hmotnej núdzi.

3. Sociálna práca vo verejnoprávnej inštitúcii

Verejnoprávne inštitúcie, ktoré podporujú plnenie štátnych, resp. iných verejných úloh. Sú zriaďované zákonom a financované čiastočne aj zo štátnych prostriedkov a vo svojej činnosti podliehajú štátnemu dozoru. Sú vždy PO.

Sociálna poisťovňa

Vznikla 1.nov.1994 zákonom č. 274/1994 Z.z. ako verejnoprávna inštitúcia poverená výkonom nemocenského poistenia a dôchodkového zabezpečenia. Od 1.4.2002 prevzala od Slovenskej poisťovne poistenie zodpovednosti zamestnávateľa za škodu pri pracovnom úraze a pri chorobe z povolania. Od 1.1. 2004 vykonáva v zmysle zákona č. 461/2003 soc. poistenie- nemocenské poistenie, dôchodkové poistenie, starobné, invalidné, úrazové, garančné a poistenie v nezamestnanosti. Od 2005 vykonáva aj činnosti v rámci starobného dôchodkového sporenia,

vyberá príspevky a postupuje ich dôchodkovým správcovským spoločnostiam a registruje zmluvy o starobnom dôchodkovom sporení.

Orgány SP – generálny riaditeľ, dozorná rada, riaditeľ pobočky

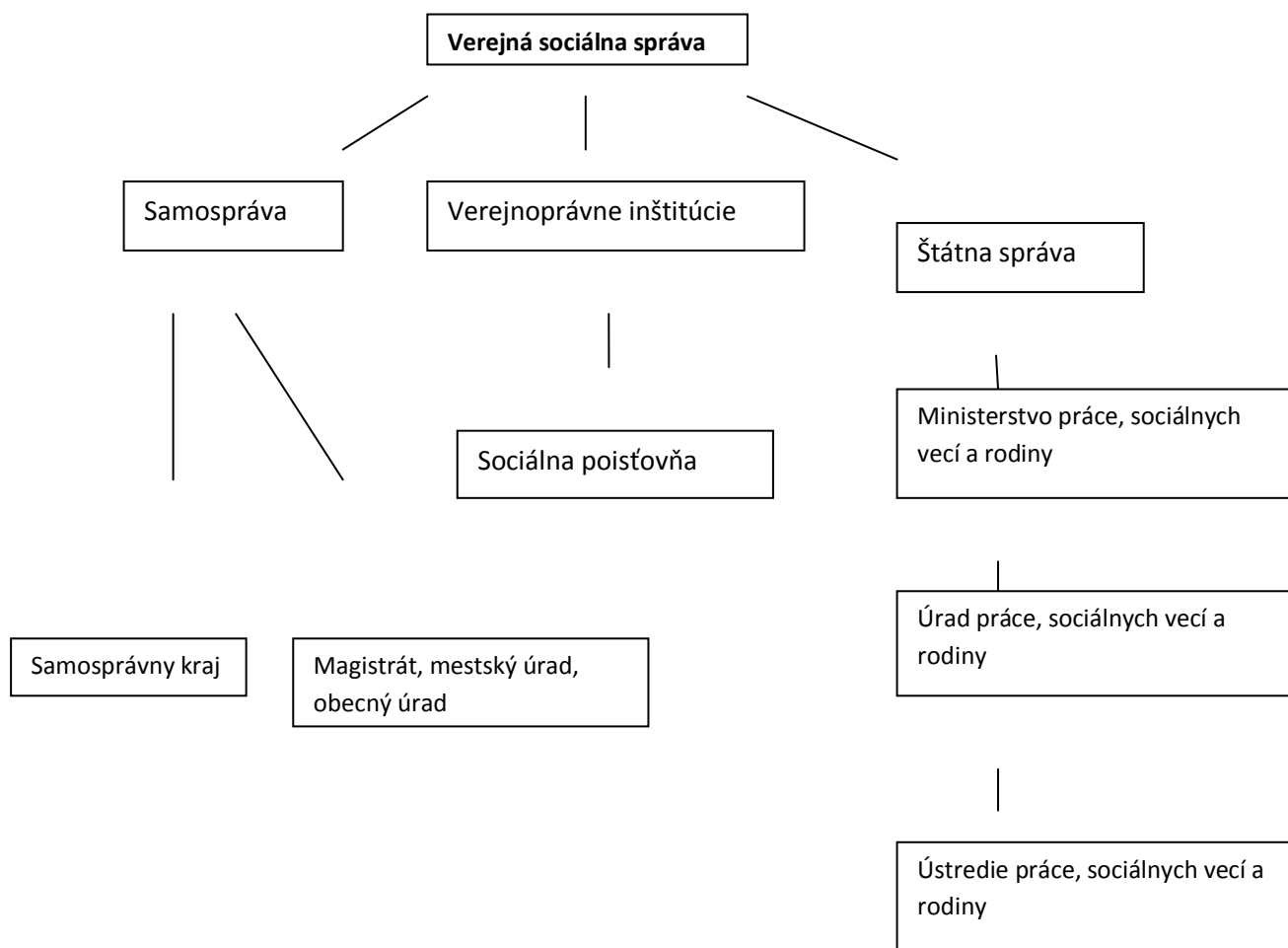
Organizačné zložky SP–

Ústredie SP – rozhoduje v prvom stupni o dôchodkových dávkach, úrazovej rente a pozostalostnej úrazovej rente., v druhom stupni vo veciach, o ktorých v prvom stupni rozhoduje pobočka, hospodári s financiami a majetkom SP.

Pobočka SP

Základným zdrojom príjmov SP je poistné na nemocenské poistenie, starobné, invalidné, úrazové, garančné, poistenie v nezamestnanosti a do rezervného fondu platené poistencami, zamestnávateľmi a štátom. Rozpočet a ročnú uzávierku schvaľuje NR SR.

Štruktúra verejnej sociálnej správy:

Transformácia verejnej sociálnej správy po roku 1989:

Proces reformy súvisí s transformačnými procesmi, ktoré nadviazali na spoločenské zmeny po roku 1989. Išlo o zmenu politického systému a proces ekonomickej a sociálnej transformácie v spoločnosti. Tento proces v roku 1990 sa orientoval na zrušenie územnej verejnej správy - národné výbory. V septembri 1990 prijala Slovenská národná rada zákon č. 369/1990zb. o obecnom zriadení tým sa obnovila miestna samospráva na úrovni obcí. Došlo k oddeleniu štátnej správy a územ. Správy a k zavedeniu oddeleného modelu verejnej správy. V 1996 došlo k ďalšej zmene miestnej štátnej správy – zrušenie obvodov a zavedenie krajskej úrovne štátnej správy. V 1990-1999 sa uskutočňovali zmeny ktoré mali protichodný charakter, s dopadom na neprimerané výdavky – zmeny sa realizovali výhradne v štátnej správe. V roku 1999 vláda SR schválila uznesením č.695 **stratégiu reformy verejnej správy – prvé kroky decentralizácie** a určila, že je potrebná nová štruktúra územnosprávneho usporiadania SR v súlade s ústavou sa nazýva VUC. V 1999 a 2002 sa pripravovali a od 2002 realizovali štyri reformy : územnosprávna reforma, administratívna ref., decentralizácia štátu, modernizácia verejnej správy. 1.1.2002 vznikla druhá úroveň miestnej správy, v rámci administr. Krajov. Verejná správa je v zmysle tejto stratégie zabezpečovaná na troch úrovniach:

1. Štát
2. VUC
3. obec

Stratégia vychádzala z troch princípov:

- Demonopolizácia: mala smerovať od monopolu štátneho poskytovania sociálnych služieb k slobodnému vytváraniu sociálnych inštitúcií.
- Decentralizácia: presun určitých úloh na samosprávu.
- Demokratizácia: mala zvýšiť občiansku sociálnu iniciatívu pri riešení sociálnych problémov.

Stratégia preferovala myšlienku, že práca je lepšia ako nečinnosť a *rast zamestnanosti* je najúčinnším spôsobom proti chudobe.

Hlavným záverom transformácie sociálneho systému bolo *vytvorenie nových pilierov sociálneho zabezpečenia:*

- Sociálne poistenie, Štátna sociálna podpora, Sociálna pomoc

Reforma priniesla i prechod kompetencií v sociálnej oblasti. Zákon 416/2001 Z.z.o prechode niektorých pôsobností z orgánov štátnej správy na obce a na vyššie územné celky.

Typy (oblasti) reformy:

1. Daňová reforma: od r. 2004 - rovnaké zdanenie príjmov pre PO a FO – 19%
 - zníženie sadzby dane z príjmov pre PO z 25% na 19%
 - rovnaká sadzba DPH -19%
2. Dôchodková reforma:- vznik 3 pilierov: 1.p-tzv. priebežný dôchodkový systém
2.p.-súkromný, kapitalizačný, prioritný syst.
3.p.-doplňkové dôchodkové poistenie

3. Zdravotnícka reforma: - vznik viacerých zdravotných poisťovní, zrušenie poplatkov, vznik neštátnych zdrav. zariadení....
4. Fiškálna decentralizácia: - prechod pôsobností zo štátu na obce, týka sa obecných vecí, kde sa štát zbavil určitých pôsobností a presunul ich do pôsobnosti obce

5. Transformácia sociálnej sféry: reforma v tejto oblasti bola odštartovaná na základe „**Stratégie podpory rastu zamestnanosti prostredníctvom zmien systému a trhu práce** – vychádza z troch princípov:

1. demonopolizácia – prechod od monopolu k slobodnému vytváraniu soc. inštitúcií
2. decentralizácia – presun určitých úloh zo štátu na samosprávu
3. demokratizácia – zvýšenie občianskej soc. iniciatívy pri riešení soc. problémov.

Hlavným zámerom transformácie sociálneho systému bolo vytvorenie nových pilierov alebo systémov sociálneho zabezpečenia: - sociálne poistenie

- štátna sociálna podpora

- sociálna pomoc.

Transformácia sociálnej sféry po roku 1989

Na konci roka 1989 je situácia soc. politiky v Československu podobná ako v iných postkomunistických krajinách. Neexistoval veľký rozdiel medzi bohatými a chudobnými, čo vytvorilo pevné základy pre spoločenské reformy. Celá krajina ale zažila pokles ekonomickej produkcie a nárast inflácie. Objavil sa nový fenomén–*nezamestnanosť*. Nedostatočný právny rámec a nepripravenosť na zmeny v štáte, priniesli do štátneho rozpočtu výrazné straty.

Po roku 1989 bol vypracovaný celkový *koncept reformy sociálnej politiky*, boli založené novšie inštitúcie sociálnej politiky vrátane povinného zdravotného a sociálneho poistenia, tripartitných inštitúcií, regionálnych úradov práce a zavedená štátna garancia životného minima pre každého občana

1989-1993

- odstránenie niektorých sociálnych výhod komunistických funkcionárov
- zapojenie dobrovoľných iniciatívnych skupín do prípravy reformných plánov v oblasti sociálnej politiky
- aktivácia slobodných masmédií
- zriadenie slobodných profesionálnych združení
- vznik politického hnutia Verejnosť proti násiliu

Bol prijatý plán na vytvorenie štátneho systému verejných sociálnych služieb, ktorý ponúkal

- povinné zdravotné a sociálne poistenie
- dobrovoľné doplnkové poistenie pre jednotlivcov a skupiny
- štátnu sociálnu pomoc občanom v núdzi .

Rozdelenie politických strán prispelo k rozdeleniu Československa na dva samostatné štáty – Českej republiky a Slovenskej republiky k 1.1.1993.

1993-1998

Systém sociálneho zabezpečenia po roku 1992 vychádza z troch hlavných zložiek : **systému sociálneho poistenia, štátnej sociálnej podpory a sociálnej pomoci.**

V programe sociálnej politiky vlády dominovala otázka *politiky zamestnanosti a otázka transformácie systému sociálneho zabezpečenia v smere jeho odpojenia od štátneho rozpočtu.*

Ekonomický a politický vývoj podmienil transformáciu existujúceho štátneho systému na systém verejného poistenia.

Jedným z prvých veľmi významných krokov v transformácii sociálneho poistenia bolo založenie **Národnej poisťovne** (na základe zákona č. 7/1992 Z.z. o zriadení Národnej poisťovne a o financovaní zdravotného poistenia, nemocenského poistenia a dôchodkového poistenia platného od 1.1.1993) ako verejno-právna inštitúcia, ktorá spravovala tri oddelené fondy : dôchodkový, nemocenský a zdravotný a súčasne bola administratívne zodpovedná za poistenie občanov.

Medzi jej základné úlohy patrilo:

- vyberanie poisťného
- financovanie vecných a peňažných dávok do jednotlivých fondov a pre jednotlivých platiteľov.

Do konca roku 1993 Národná poisťovňa nebola odpojená vo finančných tokoch od štátneho rozpočtu a vyvolávalo to nové diskusie o jej verejnoprávnosti. **Národná poisťovňa** sa rozdelila na dve inštitúcie:

- **Sociálnu poisťovňu** (spravovanie všeobecného povinného dôchodkového a nemocenského poistenia) vznikla 1.11.1994 zákonom č. 274/1994 Z.z. ako verejnoprávna inštitúcia poverená výkonom nemocenského poistenia a dôchodkového zabezpečenia, ktoré prevzala od svojej predchodkyne Národnej poisťovne.

- **Všeobecnú zdravotnú poisťovňu**, ktorá funguje od roku 1995 a zároveň vytvorili predpoklady na vznik ďalších poisťovní zabezpečujúcich zdravotné poistenie.

Sociálna poisťovňa prevzala od Slovenskej poisťovne 1. apríla 2002 aj poistenie zodpovednosti zamestnávateľa za škodu pri pracovnom úraze a pri chorobe z povolania.

Od 1. januára 2004 vykonáva v zmysle zákona č. 461/2003 Z.z. sociálne poistenie, t.j.

- nemocenské poistenie
- dôchodkové poistenie – starobné a invalidné,
- úrazové poistenie
- garančné poistenie
- poistenie v nezamestnanosti

Od 1. januára 2005 Sociálna poisťovňa vykonáva aj činnosti v rámci starobného dôchodkového sporenia – predovšetkým vyberá príspevky, postupuje ich dôchodkovým správcovským spoločnostiam a registruje zmluvy o starobnom dôchodkovom sporení.

Už od roku 1996 sa obciam umožnilo zriaďovať všetky druhy sociálnych zariadení. Ďalšie posilnenie kompetencií samosprávy nastalo účinnosťou zákona č. 195/1998 Z. z. o sociálnej pomoci od 1. 7. 1998, kde obce získali možnosti zriaďovať všetky typy zariadení sociálnych služieb (uvedený zákon bol zrušený zákonom č. 448/2008 o sociálnych službách a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov s účinnosťou od 1. 1. 2009).

Sociálna politika na Slovensku po roku 2002 až súčasnosť

Sociálna politika po roku 2002 sa zaviazala splniť konkrétne ciele: *zlepšenie pracovných , sociálnych a životných podmienok všetkých občanov.* V oblasti sociálnej politiky sa zamerala na tieto sféry:

- dôchodková reforma
- sociálne zabezpečenie
- nezamestnanosť
- rodina
- sociálne služby

Zhruba od roku 2002 bol predložený prvý balíček sociálnych zákonov. *Zmeny v oblasti sociálnej politiky sú postavené na týchto princípoch.*

- nová soc. politika nevníma nezamestnaných občanov a sociálne odkázaných ako pasívny subjekt štátnej soc. pomoci.

- nová soc. politika preferuje princíp „pracovať sa oplatí“

- zapojenie samosprávy, občanov a cirkvi do riešenia soc. problémov

- podporuje a rešpektuje individuálnu voľbu a vlastnícke práva občana v oblasti penzijného zabezpečenia

- v roku 2002 nová soc. politika realizuje reformy:

1. reforma systému soc. pomoci a rodinnej politiky

2. reforma trhu práce a politiky zamestnanosti

3. reforma dôchodkového systému a soc. poistenia

V roku 2002 boli Ministerstvom práce, soc. vecí a rodiny SR predložené množstvá právnych noriem a dokumentov, z ktorých najzásadnejších je 10 reformných zákonov. Tieto tvoria základ novej soc. politiky.

V priebehu roku 2004 sa začal uplatňovať nový systém soc. politiky a politiky trhu práce. Výsledkom reformy má byť vyšší ekonomický rast, sprevádzaný s rastom zamestnanosti a reálnej životnej úrovne pre široké vrstvy obyvateľstva.

Od 1. januára 2004 pôsobia úrady práce a sociálne odbory „pod jednou strechou“ a podliehajú novozriadenému Ústrediu práce, soc. vecí a rodiny.

Od 1. 1. 2004 nadobudol účinnosť zákon č. 453/2003 Z. z. o organizácii štátnej správy v oblasti sociálnych vecí, rodiny a služieb zamestnanosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Právnu úpravu si vyžiadala potreba modernizácie štátnej správy v oblasti sociálnych vecí, rodiny a služieb zamestnanosti, ako súčasť nového riešenia s pripravovanými zmenami v iných oblastiach, najmä s dôchodkovou reformou, reformou verejnej správy. Zákon upravuje zriadenie, postavenie a pôsobnosť orgánov štátnej správy v oblasti soc. vecí, rodiny a služieb zamestnanosti, ktoré vykonávajú štátnu správu v oblasti soc. vecí, rodiny a služieb zamestnanosti. Ide o špecializované orgány štátnej správy, ktoré vznikli spojením bývalých úradov práce a odborov sociálnych vecí krajských a okresných úradov. Zákonom bol zrušený Národný úrad práce ako verejnoprávna inštitúcia.

Nové orgány štátnej správy nadväzujú na reformu inštitúcií sociálneho systému a trhu práce a mali by zlepšiť kvalitu fungovania systému v upravenej oblasti. Právna úprava vytvára priestor pre výkon štátnej správy tak, aby bola dostupná, vykonávaná a organizovaná flexibilne, diferencovane podľa potrieb obyvateľov a regiónov, v ktorých žijú, aby boli zabezpečené rovnaké podmienky pre všetkých občanov pri výkone štátnej správy. Zákon umožňuje podľa potreby zriaďovať a zrušovať pracoviská orgánov štátnej správy. Reforma verejnej správy je v súčasnosti zavŕšená fiškálnou decentralizáciou.